

EduStar

RANGIA TEACHER TRAINING COLLEGE

Chief Editor

Dr Namita Haloi

The vibrant celebration of RTTC Annual Cultural Fest and Drama Fest (2025), brought together students from diverse backgrounds to showcase their creativity, talent, and cultural richness.

EDUSTAR

(An annual peer-reviewed, edited book of multidisciplinary
research papers and articles)

2025-26

EDUSTAR

(An annual peer-reviewed, edited book of
multidisciplinary research papers and articles)

2025-26

Board of Editors:

Chairperson

Dr. Partha Phukan Mahanta

Editor-in-chief

Dr. Namita Haloi

Members

Madhab Kumar Nath

Ruhbina Ansary

Published by

IQAC

Rangia Teacher Training College

Rangia, Kamrup (Assam)

EDUSTAR, the third annual peer-reviewed book is a compilation of research papers and articles from multiple disciplines, published by JD Printers & Publication, Kamakhya, Guwahati-10, Assam, on behalf of IQAC of Rangia Teacher Training College, Rangia-781354, Dist.-Kamrup (Assam), Ph. 03621-796123.

Third Volume : August, 2025
DTP & Layout : Dipak Das
Cover Design : Pankaj Paran
Price : Rs. 700/- only
ISBN : 978-93-48635-65-5
Copy right : Editorial Board
Printed at : **Meetali Offset Printers**
Kamakhya, Guwahati-10, Assam
Email: meetalioffsetprinters@gmail.com

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means like electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without prior written permission of the publisher and editors.

Disclaimer: The authors are solely responsible for the contents of the papers compiled in this volume. The editors or publisher do not take any responsibility for the content and data in any way. Errors if any are purely unintentional and readers are requested to communicate such errors to the editors to avoid the same in future.

Members of the Review Committee:

1. Dr. Manab Medhi, Asstt. Prof., Bodoland University, Kokrajhar (BTR), Assam.
2. Dr. Brajendra Saikia, Principal, Rangia College, Rangia, Kamrup (Assam)
3. Dr. Parul Das, Retired HoD, Suren Das College, Hajo, Kamrup (Assam)
4. Dr. Nasifa Islam Rajbongshi, Senior Lecturer, DIET, Chirang, Kajogaon (Assam)
5. Dr. Sushanta Kumar Kashyap, Former CoE, KBVS & AS University, HoD, Department of Economics, Barbhag College, Kalag, Nalbari (Assam).
6. Dr. Himangshu Gowasmi, Senior Lecturer, DIET, Dalgaon, Darrang (Assam)
7. Dr. Swapna Lahon, Asstt. Prof., Handique Girls College, Guwahati, Kamrup (M).

MESSAGE FROM THE PRINCIPAL

I am delighted to know that the IQAC is all set to bring out the next volume of our annual edited book *Edustar*. I extend my heartfelt congratulations to the editorial board for their tireless efforts in publishing this edition.

I would also like to express my sincere gratitude to all the contributors—without their valuable inputs, the publication of this research book would not have been possible.

It is worth mentioning that the editorial board has made thoughtful provision for entries in both English and Assamese, thereby catering to a diverse readership. I hope the board will continue to encourage readers to share their views on the articles, which may be thoughtfully incorporated in future issues.

12.8.25

(Dr. P. P. Mahanta)

FROM THE DESK OF EDITOR...
FROM THE DESK OF EDITOR...

We are excited to announce the third volume of Edustar, which is still a platform for critical reflection and scholarly excellence. It has been three years since Edustar started its journey, and now it has matured into a reliable and esteemed voice in the academic community. Its growing reach and recognition within the academic community is something we are enthusiastic about.

This year, there has been a significant increase in high-quality submissions, which reflects Edustar's expanding reputation as an edited paperback welcoming and nurturing serious educational inquiry. Our commitment to a rigorous double-blind peer-review process and supporting emerging scholars alongside established voices remains strong.

I am grateful to our authors, reviewers, and supporters, and I am extending my heartfelt thanks to them on behalf of the editorial board. We are looking forward to your continued participation in the Edustar journey by writing thoughtful articles and inspiring us to strive to illuminate, inquire, and advance the field of education.

11.08.2025

(Dr. Namita Haloi)

CONTENTS

English Section

1. The School Syllabus under British Rule 1
✎ **Dr. Partha Phukan Mahanta**
2. Indian Knowledge System – Chemistry and
Metallurgical Achievements of Ancient Indians 9
✎ **Dr. Manjit Kumar Mazumdar**
3. Syed Abdul Malik: The Ramdhenu Period and His Short Stories 14
✎ **Dr. Jonalee Patowary**
4. Ethnic Conflicts and Identity Politics in
Northeast India: Dynamics, Challenges, and Pathways to Peace 23
✎ **Dr. Haren Ch. Kalita**
5. Importance of Women Education and the Role of
Chandraprabha Saikiani in Assam 31
✎ **Dr. Mouchumi Dutta Khataniar**
6. Traditional Food Practices among Ethnic Groups of Assam with
Special Reference to Bodo Tribes of Rangia Sub-district 39
✎ **Basavadatta Choudhury**
7. Role of Namghar in Sankaradeva’s Neo-Vaishnavism 52
✎ **Niva Deka**
8. A Crusader for Women Right: Chandraprabha 57
✎ **Rashmirekha Hazarika**

9. Paradigm Shifts in Curriculum: A Turn Towards Multiculturalism	64
✎ Jintu Thakuria	
10. Vocational and Educational Training (VET) in India: A Summary of NEP 2020 Perspectives	72
✎ Ruhbina Ansary	
11. Issues of Learning English as a Second Language	83
✎ Upasana Kumar	
12. A Study on Saving and Investment Pattern of College Students with Special Reference to Pragjyotish College	88
✎ Manojit Kalita, Dr. Uddipta Nayan Medhi	
13. Indigenous Wisdom and Modern Innovations : A Holistic Approach to Solid Waste Management in Guwahati City	98
✎ Himangshu Das	
14. The Economic Significance of Indigenous Fisheries in Assam: A Path to Sustainable Development	104
✎ Thunumoni Talukdar	
15. The Impact of Bhupen Hazarika’s Song among the Assamese Society	116
✎ Parashmoni Khanikar	
16. Secondary Students’ Attitude towards Mathematics and Academic Achievement: A Study in Rangia Educational Block, Kamrup, Assam	120
✎ Naimul Haque Choudhury	
17. The Use of Mixed English-Assamese Language in Social Media	127
✎ Bhanita Kalita	
18. Impact of Satra on Socio-cultural Development of Darrang District, with Special Reference to Khatara Satra	135
✎ Rahul Dev Rajbanshi	

19. Vaishnav Dharma through the Vision of Sankardeva: A Reflective Analysis	141
✎ Bhudev Talukdar	

Assamese Section

১। গৌণ গল্পকাৰ আৰু আৱাহনৰ গৌণ গল্পকাৰৰ প্ৰাসংগিকতা	146
✎ নীহাৰিকা গগৈ, ড° প্ৰাণজিৎ বৰা	
২। হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাস	156
✎ ড° জ্যোতিৰেখা হাজৰিকা	
৩। বৰ্তমানৰ বিশ্বায়নৰ প্ৰতিযোগিতামূলক যান্ত্ৰিক যুগত মানৱীয় প্ৰমূল্যবোধ শিক্ষাৰ মূল উদ্দেশ্য হৈ ব'ব পৰা সম্ভাৱনীয়তা সম্পৰ্কে এক দাৰ্শনিক সমীক্ষা	175
✎ ড° অৰ্চনা বৰুৱা	
৪। অভিৰোচন	181
✎ থগেন্দ্ৰ চুতীয়া	
৫। কামাখ্যাধামত উদ্‌যাপন কৰা ব্ৰতসমূহ	190
✎ ড° মিনাক্ষী দেৱী	
৬। ভূপেন হাজৰিকাৰ গীতত নদীৰ প্ৰতীকী স্বৰূপ	197
✎ চুমী কলিতা	
৭। অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যৎ	208
✎ দিলীপ বড়ো	
৮। ঠেঙ্গাল জনগোষ্ঠীৰ পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালি আৰু গীত-মাত	212
✎ গীতিমণি হাটীমূৰীয়া	
৯। বিবৰ্তন আৰু পৰিৱৰ্তনৰ বাটেৰে অসমীয়া সংস্কৃতি	218
✎ ক্ষীৰানন্দ ফুকন	

১০। শংকৰাচাৰ্যৰ দৰ্শনত ব্ৰহ্মৰ স্বৰূপ	223
❧ ৰশ্মিৰেখা সূত	
১১। অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমীয়া ভাষা আৰু ভাষা-পৰিকল্পনা	227
❧ ড° পাপুমণি হাজৰিকা	
১২। পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ বুৰঞ্জীমূলক নাটকত উপকাহিনীৰ প্ৰয়োগ : ইতিবাচক আৰু নেতিবাচক দিশ	237
❧ ড° টুটুমণি দাস	
১৩। উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত নগা সকলৰ সংস্কৃতি, বিদ্ৰোহ আৰু শান্তিৰ প্ৰসংগ	244
❧ পৰিস্মিতা ফুকন	

The School Syllabus under British Rule

Dr. Partha Phukan Mahanta

Principal,
Rangia Teacher Training College,
Rangia

Abstract

This article traces the evolution of the school syllabus in Assam under British colonial rule, highlighting its transition from indigenous to colonial educational structures. Before the East India Company's arrival, education was imparted through indigenous institutions like Tols, Pathsala, Maktabas, and Madrassahs, with curricula focused on religious texts, language, law, astronomy, agriculture, and medicine. The arrival of European missionaries, facilitated by the Charter Act of 1813, initiated the establishment of schools aimed at promoting Christianity alongside English education. The Oriental-Occidental controversy shaped the medium of instruction, leading to vernacular village schools with English as a subject and elite English-medium schools in urban centers such as the Gauhatti Government Seminary (1835). The article details the syllabi of these institutions, from traditional subjects like the Vedas, Lilavati (mathematics), and Buranjis (history) to English grammar, arithmetic, natural philosophy, and European history. Educational reforms introduced gradation systems, affiliation to Calcutta University (1857), and inclusion of optional classical languages. The growth of Assamese-language publishing after its reinstatement in 1873 spurred the production of textbooks by local scholars. The British aimed to produce clerks with basic literacy and arithmetic skills rather than intellectual leaders. The author argues that the legacy still continues to influence Indian education in post-independence era.

Key words: Pre-independence, syllabus, medium of instruction.

During medieval period indigenous education was prevalent before the advent of the East India Company in India. There were Tol's, Chatuspathi's, Pathsala's and Agrahara's for the Hindus and Maktabas and Madrassah's for the Muslims. Earlier, in ancient times, Taxila in Gandhar (Now Afganistan), Nalanda in Bihar, Valabhi in Gujratetc. Flourished as great learning centres of India. Religious texts, Economics, Political Science, Astronomy, Language and grammar, Law, Agriculture and Medical Science were the prime focus of syllabus at that time.

One of the European religious missionaries, a Portuguese, *Vasco de Gama* landed in India in the year 1498. Thereafter, Dutch, Danes, the French and the English as well, crossed the threshold of Indian Territory. The fundamental aim of these foreigners was propagation of Christian religion along with trade and commerce. However, ultimately, the British only survived and they established their emperor in India.

With a view to spreading Christianity, the Missionaries began to establish schools in India. The East India Company, which began to rule India during later part of 18th century also sponsored Missionaries endeavor. The Charter Act of 1813 had opened up avenues to India for the Missionaries. But there arose the controversy regarding how the Indian people would be educated, through English medium or through the medium of indigenous languages? This was, at that time, known as Oriental-Occidental controversy. Later, amidst the controversy, the company government established two types of schools in India. In rural areas they established *village schools* of vernacular medium with English as a compulsory subject. In urban areas, though few in numbers, English medium schools were set up for the English as well as rich and the new born middle class Indian people.

One such English medium school was established in Guwahati in 1835 under the leadership of then Commissioner of Assam (1834-61) Francis Jenkins. The school, with brick-wall and thatched roofs, was named as “The Gowhatti Government Seminary” now known as Cotton Collegiate Higher Secondary School. The first year enrolment of this English medium school was 58, which rose to 340 in the year 1840. Another such school was established at Sivasagar in 1841. In fact, there was a series of such schools in Assam (North East) established during the second half of the 19th century. However, the Anglo-vernacular *Village Schools*, where English was made optional subject but the medium of instruction was either Assamese or Bengali (as Bengali was made the language of office, court and institutions from 1836 to 1872) continued to exist. Before April 1843, there were 50 schools all over Assam.

Who served as teachers in these schools? Mr. Singer, a European missionary, was the first Headmaster of Gowhatti Seminary and he was paid Rs. 150 per month. Later, in April 1838, William Robinson, a member of the Serampur Mission, succeeded Singer as the Headmaster of the Seminary. Another European, D’souza was appointed as the Headmaster of Sivasagar School. Some of the teachers of these two schools were J. F. Delanongrade, J. Pawson, Indra Sein, Gopinath Sarma Nyalankar, Jagat Chandra Mukherji, Kalidas Bose, Munshi Kashim Ali, Ram Sagar, Urbidhar Sarma etc.

A few of the students of Gauhatti School included Ananda Ram Dhekial Phukan, Ananda Ram Baruah (Later-ICS), Jalanur Ali (Later-Cornel), Sivaram Bora (Later-Cornel), Madhab Chandra Bardaloi (Later-Hakim), Balinarayan Bora (Later-Engineer). In 1837 a total of 154 students read in this school including 117 Hindus, 36 Muslims and one Christian.

Francis Jenkins, the Commissioner of Assam, collected a sum of Rs. 1740 from the citizens of Gauhati. In addition to this, Harendranarayan-the Maharaja of Koochbihar donated Rs. 1066, Jaggoram Khargharia Phukan and Dayaram Baruah donated Rs. 1000 each.

What was the syllabus of these schools under company’s rule and later under Victoria’s rule?

Shree Manta Sankardeva, as written in *Katha Gurucharita and other Charitas*, was taught 4 Vedas, 14 *Sastras*, 18 *Puranas*, 18 *Kabyas*, 18 *Koshes*, 14 *Grammars* and 18 *Sanhitas*. It happened in the later half of the 15th century. *Sankardeva* could finish his curriculum within five years.

James Matthie, who served as the Collector of Northern Central Assam in 1835 went to a village school in Desh-Darrang (present Mangaldoi) and found the following books which were included in the syllabus of that school- (a) *Ratnamala* (grammar)(b) *Ommhrah* (Strangely, might be a book of Arabic origin!) (b) *Sreety* (*Srooti*?) (c) *Bhagavat*(d) *Silavati* (Might be *Lilavati*, a book of Mathematics written by *Bhaskaracharyya* in 1150 A.D.(e) *Batis* (Book of medicine). It seems that the old religious books, arithmetic, book of medicine and a little bit astronomy comprised the curriculum of the medieval education in Assam.

What was the curriculum of the only English School at Guwahatti Seminary? According to *The Comprehensive History of Assam* (Vol-IV) the following contents/ books comprised the syllabus of the English School.

TABLE–1
Syllabus at English School

Junior Section	Senior Section
English: Grammar, Composition and Translation	English: Grammar, Composition and Translation
Mathematics: Arithmetic(Simple)	Mathematics: Arithmetic (Up to vulgar fraction)
Geography: Use of globe	Geography: Use of globe
Text: Elements of Natural Philosophy-Yates Wilsons’ Chronology	Text: (i) Elements of Natural Philosophy-Yates (ii) Homer’s Iliad-Pope
	History: History of India-Marshman
	Classical Subject (Optional): Sanskrit, Arabic and Persian

Source: The Comprehensive History of Assam (Vol-IV), Edited by H.K. Barpujari, Published by Publication Board of Assam, Guwahati, 1994

Nanda Talukdar in his thesis “Assam & the 19th century” has given a detailed description of the course prevalent at that time. This course was introduced by a Regulation under General Committee of Public Instruction

Table: 2
Elementary/Junior Section (From Class –I to IV)

Class	Syllabus	Name of Books/TLM
Fourth Class	(i) English Text, Grammar & Translation (ii) Arithmetic (iii) Geography	(i) English Reader IV & V (ii) Biography (iii) Poetical Reader
Third Class	(i) English Text, Grammar & Translation (ii) Arithmetic (iii) Geography	(i) English Reader II, III & IV (ii) Elements of Grammar
Second Class	(i) English Text (ii) Arithmetic (iii) Geography	(i) English Reader I, II (ii) Elements of Arithmetic (iii) Elements of Geography
First Class	(i) English Text	(i) English Reader I (ii) Cards of letters (iii) Cards of easy sentences

Source: *Assam & the 19th Century* by Nanda Talukdar,
Published by Bhabani Books, 2012 (Page-61)

Table: 3
Senior Section (From Class –I to IV)

Class	Syllabus	Name of Books/TLM
Fourth Class (Equivalent to VIII)	(i) English (ii) History (iii) Mathematics	(i) Poetical Selection-Richardson, English Composition & Translation, Essays-Becon, Moral Sentiments-Smith (ii) History of England, India-Robertson History of Modern Europe-Russell (iii) Algebra, Astronomy, Trigonometry, Hydrostatics
Third Class (Equivalent to VII)	(i) English (Text, Poetry, Composition & Translation) (ii) History (iii) Mathematics	(i) English Reader-VI, Poetical Selection-Richardson, English Composition & Translation, Natural Philosophy-Yates (ii) History of England, History of India-Marshman History of Modern Europe-Russell (iii) Algebra, Geometry

Class	Syllabus	Name of Books/TLM
	(iv) Geography	(iv) Geography
Second Class (Equivalent to VI)	(i) English (Text, Poetry, Composition & Translation) (ii) History (iii) Mathematics (iv) Geography	(i) English Reader-V & VI, Poetical Selection-Richardson, English Composition & Translation (ii) History of England, History of Rome, History of Greece (iii) Algebra, Geometry (iv) Geography
First Class (Equivalent to V)	(i) English (Text, Syntax & Prosody, Poetry, Composition & Translation) (ii) History (iii) Mathematics (iv) Geography	(i) English Reader – V, Poetical Reader-III, English Composition (ii) History of Greece- Malkin (iii) Algebra (iv) Geography

*Source: Assam & the 19th Century by Nanda Talukdar,
Published by Bhabani Books, 2012. (Page-62)*

There were the same gradation for both Junior and Senior Section, 1st, 2nd, 3rd and 4th classes. Therefore, one who passed the 4th Class in Senior Section, in fact, passed class VIII. Later, when Calcutta University was established in 1857 these schools got affiliation to this university. The university introduced Entrance (Equivalent to Matriculation, HSLC) Examination system at 10th standard and the whole syllabus was then rearranged.

Sanskrit, Bengali, Arabic and Persian were also introduced as optional subjects at Sivsagar School. It was a heartening fact that later on, even an *Assamese Buranj* was included as a text book at Sivsagar School.

An advertisement was published In Orunudo (Vol.-12, No.-9), September 1857 issue. The advertisement was regarding availability of school books printed at Sivsagar Baptist Mission Press. A little perusal of the table blow can give us a hint of the syllabus prevalent in Assamese medium village primary schools at that time.

Table: 4
Name of School Books

Sl. No.	Name of Book in Assamese	The subject matter
1.	<i>Bare Matara Ka-Kha</i>	Book of Assamese alphabets
2.	<i>PrathamKitap</i>	First reading book in Assamese
3.	<i>Ingraji-Asamiya Bakyabalari</i>	Book of English & Assamese Sentences
4.	<i>Ganan Pratham Bhag</i>	Elementary book on calculation (Arithmetic-1st part)
5.	<i>Ganan Dutiya Bhag</i>	Elementary book on calculation (Arithmetic-2nd part)
6.	<i>Ganan Pratham Dutiya Ekelage</i>	Elementary book on calculation (Arithmetic-1st& 2nd part together)
7.	<i>Bhumi Pariman Vidya</i>	A book of measuring land
8.	<i>Padar the Vidyar Sar</i>	A book of Physics (Science)
9.	<i>Bhugoal</i>	A book of Geography of Asia
10.	<i>Asamiya Rajar Buranji</i>	A book of History of Assam, written by Kashinath Tamuli Phukan

In addition to the above, Worcester's English Primer, Assamese Primer in Roman Character, Grammatical Notices of the Assamese Language, Assamese Vocabulary and Phrases were the names of some of the books prevalent in those days.

When the Assamese language was again reintroduced in the year 1873 in schools and offices of Assam, a large number of books appeared in the market, especially in the last decade of the 19th century. The number of schools in Assam rose to more than 3000 including both Assamese and English medium and the number of pupils became more than one lakh. Consequently, the learned people of Assam who were born in the 19th century began to write Assamese as well as English books for the schools. We can have a glimpse of such books looking at the following table.

Table: 5
Name of Books written by eminent personalities

Sl. No.	Name of writer	Name of books published	Year of publication
1.	Gunabhiram Baruah (1834-94)	Lora Puthi, Asamiyalorar Bhugol, Padartha Vidya	1874,1879, 1881
2.	Hemchandra Baruah (1835-96)	Asamiya Vyakaran Asamiya Lorar Adipath (1st, 2nd & 3rd Part) Sangkhipta Hemkosh	1859 1875,1876,1876 1892
3.	Kaliram Baruah (1847-1903)	Pratham Siksha, Dwitiya Siksha, Tritiya Siksha, Uju Path & others	About 1880
4.	Baldev Mahanta (1850-95)	Varna Siksha (1st, 2nd & 3rd Part)	1890
5.	Rajanikanta Bordoloi (1867-1940)	Gyan Sopan	1897
6.	Padmanath Gohain Baruah (1871-1946)	Bhugol Darpan, Nitisiksha, Siksha Vidhan	20th century
7.	Dhanai Bora (1872-1956)	Adi Puthi, Saral Moukhik Ganana	20th century
8.	Bishay Chandra Biswasi (1882-1941)	Sishu Path, Siksha Sopan	20th century
9.	Mayidul Islam Bora (1899-1944)	My First Reader, My Second Reader & others	20th century

These books included subjects of Assamese, English, Arithmetic, Geography, Science and General Knowledge and these were all meant for primary sections. Later, people began to write books for higher section as well. British people wanted Assamese people to be well versed in English with a little knowledge of arithmetic for their convenience. Geography, history or general knowledge was not at all stressed. British government wanted to create some clerks not intelligentsia and that is what still in vogue in India after independence too.

References

- Talukdar, Nanda, Assam in the Nineteen Century, Bhabani Books, Guwahati-1
- Barpujari, H.K., (Editor), The Comprehenship History of Assam, (Vol.-I, II, III, IV & V), 1994, Publication Board Assam, Guwahati-21
- White, Major Adam, A Memoir of the Late David Scott, 1988, Department of Historical and Antiquarian Studies, Assam
- Gait, Sir Edward, A History of Assam, 2008, EBH Publishers (India), Guwahati
- Bhuyan, S. K., Anglo-Assamese Relations (1771-1826), 1990, LBS Publication, Guwahati-1
- Hamilton, Francis, An Account of Assam, Department of History and Antiquarian Studies, Assam, Gauhati, 1987
- Mills, A. J. Moffatt, Report on the Province of Assam, 1984, Publication Board, Assam
- Bhuyan, Arun Ch. & others (Ed.), Poitical History of Assam (3 Volumes), 1999, Publication Board, Assam
- Barua, S.L., A Comprehensive History of Assam, 2012, Bhabani Print and Publication, Guwahati-26
- ৰায়চৌধুৰী, ডঃ ভূপেন্দ্ৰ, যুগ সন্ধিক্ষণৰ গুৱাহাটী, ২০১৭, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, গুৱাহাটী-২১
- ব্ৰাউন, ডঃ নাথান, অৰুনোদই, ২০০৮, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, গুৱাহাটী-২১
- পাঠ্যপুথি ৰচকসকলৰ জীৱন চৰিতসমূহ আৰু গুগলৰ পৰা লোৱা দুই এটা তথ্য

✱ ✱ ✱

Indian Knowledge System – Chemistry and Metallurgical Achievements of Ancient Indians

Dr. Manjit Kumar Mazumdar

Associate Professor,
Department of Geology,
Pragjyotish College, Guwahati

Abstract

The use of metals and minerals in India dates back to prehistoric times, succeeding the Stone Age and playing a crucial role in the evolution of human civilization, particularly during the Vedic era. This document explores the extensive history of metal extraction and usage in ancient India, highlighting significant advancements in metallurgy, including the distillation of zinc, Wootz steel production, and powder metallurgy. Key metals such as gold, copper, iron, zinc, lead, brass, and diamond are traced across various historical and geographical contexts. Archaeological and literary evidences attest to India's rich metallurgical heritage, with remarkable examples like the Iron Pillar of Delhi and the AranmulaKannadi. Special attention is given to the mining and metallurgical activities in Northeast India, notably Assam, emphasizing gold panning, bell metal production, and iron smelting. These ancient practices reflect not only technological sophistication but also the socio-economic and cultural fabric of early Indian societies.

Keywords: *Ancient Indian metallurgy, metal mining, Assam metallurgical heritage.*

Introduction

Metals and minerals had been in use amongst man from time immemorial and succeeds the Stone Age. During the Vedic era, both of these were used found varied usage in the human society, predominantly for domestic usage. Metals were found to be much more favourable for various reasons, viz. metal tools can be easily sharpened, old or broken tools can be reshaped into newer forms, etc. In later ages, various pharmaceutical techniques were developed for treating various disease conditions. Both literary and archaeological excavations are testimony to the rich metallurgical skills the ancient Indians had in their possession. For a period of over ten thousand

years, Indians had been involved in devising and refining the techniques of metal extraction. However, casting technology was not in use, as ancient Indians did not work with liquid iron. Ancient names for chemistry include *Rasayana Sastra*, *Rasatantra*, *Rasakriya* or *Rasavidya*.

Mining of Metals and Minerals in Ancient India

Gold: Gold finds mention in the Vedas, Epics, Puranas, Upanishads, Buddhist, Jaina, Sanskrit and other old texts. The ancient and oldest gold mining period in India includes the period 3900 BC to 500/600 AD, during which gold was recovered from placer deposits, i.e. through a process of washing or panning of river sands or gravels. Carbon dating has shown that gold has been mined in the Maski region of Karnataka during the 1st millennium BCE, which makes it the deepest ancient gold mines in the world. Gold mining was carried out in the Chotanagpur plateau region. Ancient gold mines have been found in Singhbhum and Patna districts.

Copper: In the northwestern part of the Indian continent, there are evidences for copper mining in the pre-Indus Valley sites and of smelting furnaces in the Harappan sites. Evidences of mining, dating back to 3rd – 2nd millennium BCE are available in the Khatri region of Rajasthan. First evidence of copper implement is a cylindrical bead from Mehrgarh, dating back to 6000 BCE. Swords of copper dating back to 2300 BCE has been discovered at Mohenjo Daro, Harappa and Lothal. Ancient copper mining sites have been discovered at Singhbhum, Kharsawan, Saraikela and Dhalbhum, all located in the State of Jharkhand.

Iron: Beginning of Iron Age is still controversial. Extraction of iron came much later than copper and gold. The reasons are many. Copper can be smelted at around 1100°C, while iron needs temperatures above 1500°C. Iron possesses much more impurities than copper. Affinity of iron to oxygen is much stronger than copper to oxygen. Mass production of copper and bronze objects through casting is much easier. It may have been used in India from about the late second millennium BCE. Iron implements, dated between 1800-1200 BCE, found in Uttar Pradesh, indicate that the iron technology may have appeared in India during the 16th century BCE. Earliest iron objects found in India are dated at 1400 BCE. According to an ancient folklore prevalent amongst the *Asur* (fabled as descendants of Mahisasur) and *Birjiya* tribes of Gumla district in Jharkhand, iron was extracted accidentally in a hollow anthill.

Lead: Ancient lead mining has been reported from the Aravalli region of Rajasthan.

Zinc: Earliest reference of zinc is the *Arthashastra* written in 4th century BCE. In ancient times, it was mainly used for making brass. Evidence of Indian zinc production is found only from Rajasthan. Zinc ore has been mined tentatively during the 3rd- 5th century BCE at Zawar in Rajasthan. Dating techniques have suggested

that the deposits at Zawar has been exploited for lead and silver for at least 2000 years and metallic zinc was produced by the distillation process from around 9th century CE (840 +110 CE).

Brass: It was first produced at Taxila in the 4th century BCE.

Diamond: Until the 18th century CE, India seems to have been the only source of diamond.

Ancient Indian Metallurgical Techniques:

Ancient zinc distillation: The method of zinc extraction is considered to be path-breaking technology achieved by ancient Indians. The distillation technique is also presumed to have developed around 1200 CE. The technology later spread to China during the 16th century CE.

Wootz Steel: A crucible technique was used by the ancient Indians as early as 300 BCE, in which wrought iron of high quality was mixed with charcoal and glass in a crucible and heated till the iron melted and absorbed the carbon. The steel produced in this manner is known as Wootz steel. This was exported to various countries and came to be known as Damascus steel in middle eastern Arab countries. King Porus is said to have gifted Alexander the Great with 30 pounds of steel.

Powder metallurgy: Methods for preparing powders of various metals e.g. gold, silver, copper, iron, tin. Lead, brass and bronze are mentioned in various ancient texts like *Rasaratnakara*, *Rasaratnasamuccaya*, *Shilpratna*, *Rasendrasar*, *Raskamdhenu*, etc.

Iron production: Ancient Indians carried out the process of carburization of wrought iron by different methods. Forging of wrought iron has reached its zenith in India during the 1st millennium CE. Smelting of iron is still practiced by tribal communities like the Agarias in Madhya Pradesh and Chhattisgarh.

Aranmula Kannadi (Metal mirror): This is a traditional hand-made metal mirror, made in the village of Aranmula in Kerala. The mirrors are made of unique metal alloy of copper and tin that reflects without any distortion. The history of this metal mirror craft can be traced back to over 500 years. The mirrors are not made with the use of machines, but are hand-crafted by skilled artisans.

Testimonies of Ancient Indian Achievements:

Iron Pillar (Delhi, originally from Udayagiri in Madhya Pradesh): Referred to as the '*rustless wonder*', it is the earliest example of iron forging, possibly constructed by forging together of disc-shaped iron blooms. This is the world's first iron pillar, built during the period of Chandragupta Vikramaditya, i.e. late 4th to early 5th century CE.

Iron Pillar (Dhar, Madhya Pradesh): It is dated to the 12th century CE.

Iron Pillar (Mt. Abu, Rajasthan): It was built in 1412 CE.

Iron Beams (13th century Sun Temple, Odisha; 12th century Jagannath Temple (Puri, Odisha): Wrought iron was used in these structures.

Nataraja Bronze: Dating through lead isotope analytical technique, it has been argued that this bronze may already been in vogue in the Pallava dynasty, i.e. 8th – 9th century CE.

Deccan Steel: In the present day, it is widely prevalent in the Telangana region. The process used to manufacture this material employs a crucible made of rice husks, which leads to the formation of an advanced ceramic composite, capable of withstanding high temperatures.

North-east Indian Context:

Gold: The earliest mention of gold in Assam is found in the Sabha Parva of the Mahabharata, wherein it is mentioned that people residing along the banks of Lauhitya had gifted gold and other items to Yudhishthira. Important rivers from which huge amount of gold were harvested include Luhit, Dihing, Sonsiri, Jongloong, Tengapani, Mansiri, etc. During the time of Ahom king Rajeswar Singha (1751-1768), the Sonowal community gave 6000-7000 *tolas* to the official treasury. This ancestral gold washing industry of the Sonowals was discontinued in the year 1905, primarily due to exploitative policies of the British government.

Brass and bell metal: Evidence for production of these dates back to the 7th century CE in Assam. Various written records reveals that the bell metal industry existed from the time of Kumar Bhaskara Varman, the king of the Varman Dynasty. Special interest in this industry was taken later by the Ahom kings.

Iron smelting: Assam produced high quality iron during the Medieval period (1228 – 1838). Places like Tirupather, Hatigarh and Kacharihat produced best quality of iron in Assam. Several iron mines existed in the Jaipur to Bacha-Dayang region along the present-day Assam-Nagaland border. According to Oldham, best quality iron ore was found in the Khasi hills.

Silver: It was reportedly obtained from lead ores from various places in Assam.

Conclusion

The study of ancient Indian metallurgy and mineral usage reveals a profound legacy of technological innovation, resource management, and cultural development. The evolution from simple metal use during the Vedic period to advanced techniques such as zinc distillation and Wootz steel production demonstrates a sophisticated understanding of materials science long before the advent of modern industrial methods. Literary texts and archaeological findings collectively attest to the extensive knowledge and skill possessed by ancient Indian societies across various regions, including the Northeast. This enduring tradition not only contributed to local economies and societal structures but also influenced global metallurgical practices

through trade and technological diffusion. Recognizing these achievements underscores the significance of India's contributions to the history of science and technology.

References

- Agarwal, D. P. (2000). *Ancient metal technology and archaeology of South Asia: A pan-Asian perspective*. Aryan Books International.
- Biswas, A. K. (1996). *Minerals and metals in ancient India: Archaeological evidence*. D. K. Printworld.
- Chattopadhyaya, B. D. (1994). *The making of early medieval India*. Oxford University Press.
- Craddock, P. T. (1995). *Early metal mining and production*. Edinburgh University Press.
- Mohanty, R. K. (2000). Iron Age in India: Some issues. *Purâtattva*, 30, 46–57.
- Roy, S. (1983). *Technological heritage of India*. Indian National Science Academy.
- Srinivasan, S., & Ranganathan, S. (2004). Wootz steel: An advanced material of the ancient world. *Current Science*, 87(11), 1591–1599.
- Tripathi, V. (2007). *History of iron technology in India (From the beginning to pre-modern times)*. Rupa & Co.
- Willies, L. (1996). Ancient mining and smelting in India. In G. K. Gill, M. R. Notarianni, & E. Doménech (Eds.), *Ancient mining and metallurgy in South-West Asia* (pp. 90–100). Institute of Archaeology.

✘ ✘ ✘

Syed Abdul Malik : The *Ramdhenu* Period and His Short Stories

Dr. Jonalee Patowary

Assistant Professor,
Department of English,
M.K. College, Chenga, Barpeta

Abstract

During the Ramdhenu period (1952-1963), the critical as well as analytical temperament of the Assamese short story writers has acquired new dimensions and it has contributed immensely in heightening the technical excellence of the Assamese short story. Both the experimentalists and the traditionalists of this period are seen to grasp new techniques for the excellence in their stories. Syed Abdul Malik who reached the zenith as a short story writer was also no exception. Sometimes he is a traditionalist and sometimes he is an experimentalist in terms of his theme and art of story-telling. This paper attempts at a critical analysis of his short stories especially written during the Ramdhenu period where his art of variety and also his keen adherence to the social concerns are at their best.

Keywords: *Assamese short story, Ramdhenu, Syed Abdul Malik.*

Introduction

Although the range of modern Assamese short story was expanded during the *Awahon* period (1929-1942), the modern tendency, consciously both in form and content, may be seen to assert itself only during the *Ramdhenu* period. The magazine was first published under the editorship of Maheswar Neog and Indrakamal Bezbaroa, and its span covered a period of more than one and a half decade; but generally when the expression ‘*Ramdhenu* period’ is referred to, reference is made to the period when Birendra Kumar Bhattacharya was in charge of the editorship of the magazine.ⁱ The period extends from April, 1952 to May, 1963. Homen Borgohain has explained this phenomenon clearly, “Though *Ramdhenu*, since its inception, was edited by a few editors, the magazine could not stand as the mouthpiece of a group of new writers with newer vision of life and insight till Birendra Kumar Bhattacharya took over its charge. As Bhattacharya became its editor, he opened it up for these writers and it

became the mouthpiece of those emerging writers.”ⁱⁱ The way *Ramdhenu* had united the short story writers on one platform has been fervently recognized in an article published in 1959, when the magazine was in its full height: “In short stories also, as in other branches of literature, our writers are trying to keep abreast of the times. ‘*Ramdhenu*,’ a monthly journal edited by Birendra Bhattacharyya, himself a writer of short stories, publishes works of the novices in the craft and may be called the meeting place of short story writers of today, including Sneha Devi, a lady writer of some power.”ⁱⁱⁱ Nagen Saikia has rightly called Birendra Kumar Bhattacharya and his *Ramdhenu* the leaders of the post-war Assamese literature.^{iv} Like *Awahon*, it had played significant role in the development of the Assamese short story in that the sense of modernity ushered in the short stories during the *Awahon* period was extended into new heights in its pages under the new socio-economic realities of the period. The writers during this period may be seen continuously searching for new modes of expression and *Ramdhenu* had quite ‘consciously’^v attempted to establish a link of these writers with the best in world literature. The impact of the world literature that had been active over the writers of the preceding periods now becomes more powerful at the backdrop of the particular socio-cultural environment of the period and the *Ramdhenu* played its leadership even in this regard. The short story, as it had been the most popular literary form during the *Awahon* period, continues to attain the same popularity even during this period, and it may be seen that the writers were engaged in the art of story-telling with more seriousness compared to the writers of the preceding periods.^{vi} Nagen Saikia has made a significant observation in regard to the impact *Ramdhenu* has exerted on the Assamese short story. He has seen that the temperament of the *Ramdhenu* period has been so engrossing that it can easily cover all the developments in the Assamese short story during the last few decades and in the recent times, and the *Ramdhenu* period hence is extended to the present times since the fifties of the last century.^{vii}

When the particular socio-economic and cultural background of the *Ramdhenu* period is closely examined, in the first it may be seen that the widespread havoc wrought by the Second World War had transformed entirely the outlook of the people politically, socially and intellectually. It was only towards the closure of the fourth decade that the changes in the social attitude became perceptible. The economic structure of the society was affected severely by the war causing great disillusionment in the minds of the people. Poverty and unemployment following the war contributed to the general fear-psychosis, frustrations, and degradations of moral standards in the society. A new middle-class opportunist that had become wealthy overnight through contracts of war-production and construction now emerged in the society.

At such a backdrop, the independence attained as the result of long struggle against the colonial powers indeed appeared as a real cause of self-contentment for the general public. But soon it happened that this political freedom also failed to

wipe out the feelings of depression in the common people. The communal riot that took place during the time of partition of India, the incessant flux of refugees from East Bengal and the natural calamities like great-famine of West Bengal severely affected the common people. The awaited independence which was usually regarded as a great achievement of the country gradually proved to be false. After independence, a sense of class distinction and mainly economic and social imbalance cropped up. The much awaited freedom profited only the upstarts like the opportunists that had emerged at the benediction of the war. With the coming of independence, those very middle class opportunists monopolized all the economic prospects of the society, and it became so absorbed in itself that it almost forgot the downtrodden and the deprived in the society. This distressing situation also led to the rapid degeneration of healthy values and traditions in the social life.

This exciting socio-economic background indeed engaged all the attention of the writers of the period. The sensitive writers wanted to probe into these socio-economic realities both critically and analytically. Already two short-lived yet influential journals, *Jayanti* and *Pochowa*, towards the end of the forties, had initiated a platform for discursive analysis of the problems. Anandeswar Sarma, in his article in *Jayanti*, *Ajir Ei Sandhikhanat*, had furiously written on the silence of the Assamese writers during the tumultuous days of the war: “The Great Empire is all crushed before the eyes of our writers. It is just before their eyes that the great conflict between capitalism and socialism is going on along with the war of independence and many other age-changing events. Today the fascist military force has been just at the doorsteps of the Assamese people. People have extremely suffered from the shadows of famine. At such crucial hours, most of our writers are passing their times being passive silent observers.”^{viii}

Anandeswar Sarma wanted the writers to be active participants in the realities faced by the people in the society. Birendra Kumar Bhattacharya’s *Ramdhenu* fulfilled this objective at the backdrop of the changing social scenario of the forties and the fifties. So far as the short stories of the *Ramdhenu* period is concerned, the attitude of the writers may be set completely against the romantic-idealist viewpoint towards life. Instead, it has been characterized by a critical and analytical temperament that wholly eschews the romantic and provides a substantial view of the realities in life and the society. It is to be mentioned here that along with the liability to the emerging socio-economic problems, the rapid expansion of education that familiarized the Assamese intelligentsia with the political and social forces in the international scenario also widened the scope of the Assamese short story during the *Ramdhenu* period.

The Marxian thought with which the writers of the *Awahon* period showed only a preliminary acquaintance found a congenial atmosphere to flower in full bloom during the *Ramdhenu* period at the backdrop of the radical changes in the structure of the society. Like Marx, Freud also proved to be a tremendous influence on the

intellectual thought of the times. Apparently, Marx and Freud appear to be quite antagonistic. Marx is acknowledged not to have been much concerned with the individual man and his behaviour, but only with the laws of society and its evolution. Freud, on the other hand, is primarily concerned with the view that consciousness is the ultimate dictum of the psychic law. Though there is dissimilarity between these propositions, yet these two streams of thought are seen to exercise a simultaneous influence in the short stories of the *Ramdhenu* period. A faint trace on Freudian psychology was found even in the short stories of the preceding *Awahon* period. Lakshmidhar Sarma, for instance, made use of Freudian concept in delineating his characters in his stories. But it is only during the *Ramdhenu* period that the real florescence of this epoch making behaviouristic psychology actually takes place. A tendency to examine the sexual life of man and woman in the society, both courageously and explicitly, has added new dimension to the short stories of this period.

Besides bringing about a radical change in the trend of thought, this new psychology has also added a new dimension to the technique and the form of the short story. The technique of the stream of consciousness which is the by-product of Freudian psychology has helped the short story writers of this period in handling the inconsistencies of the psychic world of their characters. The influence of the French existentialists and naturalists also helped widening the range and scope of the Assamese short story during this period. Through the blessings of independence, again, the Assamese intelligentsia came under direct contact with writers from varied corners of the world. The Russian Dostoevsky, the Italian Moravia, the French Zola thus rapidly entered the Assamese educated milieu and became one with it. Besides, the criticism of the short story by the Assamese critics like Mahendra Bora, Dilip Barua, Jnanananda Sarma Pathak and Homen Borgohain also helped in widening the range of the short story during the *Ramdhenu* period. In this paper, a critical examination of Syed Abdul Malik as a short story writer of the period has been attempted.

Syed Abdul Malik as a Short Story Writer

Syed Abdul Malik (1919-2000), who has the credit of being the most voluminous short story writer in Assamese,^{ix} is the first major writer of the *Ramdhenu* period. Malik made his appearance in the *Awahon* before the war, and it is possible to describe him as the link between the *Awahon* and the *Ramdhenu* period.^x The romantic tendencies of the writers of the *Awahon* age are discernible in his short stories; but at the same time, he also struck a new note by introducing a progressive outlook through his faithful projection of the contemporary changes in the socio-cultural and political scenario in Assam following the Second World War.

Discussing the contributions of Malik as a short story writer, Homen Borgohain has written that Malik has affected the democratization of the short story by introducing

the characters of beggars, prostitutes, cheats, ruffians and criminals who live on the outskirts of human society.^{xi} Such characters had off and on been there in the short stories of the preceding periods also, but in most cases they were instruments for the expression of the writer's humanistic point of view or idealism only. It is Malik who has brought them for the first time in their flesh and blood in his stories. He shows first-hand experience with people of all sorts, particularly in the section of urbanized middle class life. As a short story writer of the post-war period, he very aptly shows his power to depict the real picture of the society as well as of the human mind after it has experienced a dreadful war. He has a keen psycho-analytical insight, which often gives his stories a realistic foothold. He is a master in giving variety to incidents, in developing characters in mental conflicts and in creation of dramatic pathos.

In *Kathphula*, the situation and the sentiments are romantic, but the characters and the setting are realistic. Here Malik finds his distinctive style which might be described as the style of 'romantic realism'.^{xii} A poor driver, Mumtaz, who has lost his moorings in his family, suddenly comes upon Bedana, a penniless young girl who has fled from a poorhouse, in the darkness of the night, to escape a shameful life and gives her a home in his love. He tends her carefully in her sickness. She comes round, but the doctor becomes a frequent visitor to his house in his absence, and ultimately offers her a marriage proposal. Mumtaz gives his blessings to the marriage, but his heart is broken. The symbolic use of the mushroom in the title is remarkable. Bedana is the mushroom that grows on a withering piece of wood and rots it, while it receives its sustenance from it. It is a symbolic image, standing for the shattered life of Mumtaz. The poignant scene in which Bedana presents the subject of the doctor's proposal is depicted with great sympathy.

The romantic in Malik has often been shrouded with stark realization of the reality. *Jishu Khristar Chabi* is a remarkable story written against the backdrop of the war. Here the writer depicts the life of a white soldier away from home, who yearns for his two daughters whom he has left in England and whom he has not seen for a long time. He gazes with affection at the two little girls at play and offers them lozenges. There are all sorts of stories current in war-time about the depredations of the white soldier, and he is naturally misunderstood at first. But soon his intention is known and he is received into the drawing-room of the family. He shows them a photograph of his family before he makes his final exit from the scene, and the simple minded mother wonders if it is the picture of Jesus Christ, which, in a sense it is. The story is poignantly told, but the first section of the story has unnecessarily been made long.^{xiii} *Duranir Maya* also has war as its background. Nina, the beloved of Fred comes to India in search of her lover who is in duty in India as a war soldier. She joins the medical department as a nurse with an expectation that she may meet Fred in some hospital even in wounded condition. But her expectations remain unrealized. One day, all of a sudden, they meet each other in a railway station while she is travelling by a train on her duty. Fred is overwhelmed

with joy to meet her but as soon as they are ready to receive each other, the train moves with a long whistle. At last Fred is bidding farewell with the deep conviction that when war will end they will again meet and settle a happy life.

Pran Powar Pichat, a story in the same vein of Roma Das's *Barsha Jetiya Name*, is about a poor village girl, Juri, who is elevated to a higher realm of culture by the complete dedication of a person named Hemanta. Under the guidance of Hemanta, her talent bursts into fulfillment. Hemanta inevitably falls in love with her, only to find his 'Galatea' succumb to the wiles of an educated businessman. Hemanta is here the Pygmalion who brings a beautiful image (Juri) to life, only to suffer a breach of illusion. The story very clearly depicts how a common girl after getting wealth and reputation may lose her sincerity in emotional liaisons. But Hemanta is a true lover who could not wipe out his emotional attachment to Juri even after knowing that she has a secret affair with Prakash Phukan. The irony in the story is implicit and it aims at the heartlessness of the educated and the civilized in the society.

Malik's art of story-telling brings his subjects directly to the heart of his readers. He is often seen using a language characterized by the rhythm of familiar life. It is not a language of the intellectual. Instead it has been nourished by lucidity with vibrant details of the day-to-day affairs. In many of his stories, he has painted the idealistic aspects of conjugal life along with its faith, revenge, suspicion and misunderstanding of the human mind. *Pran Herowar Pichat* is a story which describes how the memories of first love disturb the conjugal life. Both Mani and Farid were in love in their college life. But even after settling a conjugal life with another person, Mani could not forget Farid. She always feels a great void in her heart, but at the same time she never dreams of replacing her husband by Farid. On the other hand, Farid also experiences a deep pang of separation in absence of Mani. The aspect of the human mind that cannot be explicated rationally, often after the influence of Freudian psychology, has inspired Malik's art in this story. *Maraha Papari*, again, displays how death becomes a trivial subject in the face of the noble sentiment of love. Ganesh, a poet loves Kiran, but he does not get Kiran as his life partner. In utter distress he begins excessive drinking and T.B. catches him. Kiran at last comes near to his death bed and a feeling of happiness shines his face. He dies peacefully constantly gazing at his beloved. *Andhar Ratir Alohee* also celebrates an idealistic form of love. The deep love for a prostitute arises in the heart of an artist. Nina, the prostitute comes to his house in order to get rid of harassment of some lustful person. The artist gives her shelter in his house and instead of feeling a passionate attachment to her physical charm, he is enchanted by the beauty of her innocent face who is now in deep sleep.

In most of his stories, Malik, the critique of the society and Malik, the romanticist may be seen being integrated into one. In his stories dealing with the varied realistic issues in the social milieu, Malik's social outlook finds expression in his portrayal of the decadent aspects of pseudo upper middle-class culture with its boredom, despair,

and despotic melancholy. Trailokyanath Goswami has written that the traits of Malik's attitude, sometimes Freudian and, at other times Marxian, are but transient moods in the evolution of his liberal attitude.^{xiv} There are indications in his stories that when the range of his stories widened, he became free from both these gripping influences. A liberal humanitarian outlook that encompasses eradication of all prejudices and evils from the society leading to the well-being of everyone irrespective of classes may be seen to characterize the romantic vision of Malik in his best stories.

The impudence of the bureaucracy in *Dukhan Bhari*, the economic imbalance in *Sio Moril*, the sufferings of the poor middle class in *Hari Mastarar Dokan*— he has written on all these aspects of the society. In stories like *Bhara Ghar*, he has even treated with the theme of class conflict in the society. In many stories, the passionate lust in man and woman has been shown by the writer as the outcome of the modern decaying society where morality and spirituality are in dwindling condition. There are also some stories which lay bare the feelings of discontentment amidst the outward dazzling lives of aristocratic family life, though they try to hide it under their happy gestures, in some situations it manifests very pathetically the hollowness of their dazzling lives. In *Eta Tara Khohi Paril*, the passionate lust of a wealthy food seller is clearly shown. The vendor takes advantage of the poverty of a poor girl. The girl on account of her indignant circumstances has to surrender herself to Pratap, the food seller. The famine starts in the village and many people go to town for begging. Mohan also at last set foot in this path. One day while he returns from town with the alms, he goes to purchase rice from Pratap's shop and he finds the door of the shop in a position as if it were already closed. Peeping through the door, he finds out a girl who lays bare her body in front of Pratap. To his utter surprise, Mohan recognizes the girl to be his own daughter. The great hunger in different levels is shown very beautifully here in this story. In *Gahbar*, Malik relates the story of unusual sexual relationship between a father and his daughter. Knowing the dirty and abnormal behaviour of his father, the eldest son is awaiting in front of his father's bedroom with a loaded gun to make an end of his life. No doubt, the story gives strong suggestion of the sexual perversion of a man who behaves abnormally. In *Beya Manuh*, Mehbub's life is ruined because of poverty and he ultimately comes to town in search of employment. He is rejected by everybody and at last he decides to end his life. His suicidal attempt is baffled and he becomes hospitalized. A lady sweeper of the hospital being moved at his sad conditions sends regularly a sum of money to his wife without the knowledge of Mehbub. At last Mehbub also comes to know the fact. He becomes grateful to the woman. But everybody, especially the doctor, suspects her as a bad woman but ultimately the doctor comes to know that she loves Mehbub out of sympathy. She is not keeping any bad relation with Mehbub.

His *Bibhatsya Bedana* deserves especial mention here. It is the pathetic story of human brutality which occurs during the time of partition of Bengal. Many themes

on passion and lust had become popular at that time with some writers of post-war period, but human torture on the fair sex had never been shown in such a pathetic and gruesome manner as Malik has done. Uma and Lakshmi, losing everything in East Bengal, come to India for shelter. Deepak is also another victim of that incident. At the time of riot, his wife had been snatched away and raped by some cruel men. Deepak lost his mental balance and developed a queer bent of mind. He thinks every woman to be his wife and goes to examine their chastity. He is beaten elsewhere by some enraged people when he tries to uncover the clothes of women. Being sympathetic to him, Uma herself lays bare her body to Deepak to look over her chastity. Deepak regularly comes to her and after witnessing the naked body, he runs away with the saying that his wife is keeping her chastity intact. Without going through the mystery, the narrator of the story takes the wrong view on Uma and begins to suspect her. Once he finds Deepak and Uma in the same room at the dark of night. Lakshmi is also with him. He becomes enraged on Uma and at that time Uma narrates the sad story of how she and Lakshmi became the victim of mass raping during the time of riot. After raping, the rapists had brutally painted the picture of the flag of their country on their tender breasts with sharp edge of knife.

The story very beautifully expresses the saddest plight of common people who have been victimized by the whims of political leaders. As in the manner of a true humanist, Malik has here hardheartedly uncovered the height of recklessness and brutality in the name of religious conviction.

As a major short story writer of the *Ramdheni* period, Malik's significance lays in that he has brought variety to the subject-matter of the Assamese short story and made the language more pliable for the expression of the subtle nuances of emotion.

Conclusion

From the in-depth study of the stories of Syed Abdul Malik above, it becomes clear that a conscious attempt at emulating the realities by eschewing the romantic viewpoint is perceptible particularly in his short stories written during the *Ramdheni* period. Many emergent issues affecting life and society after the post-war and post-independence scenario have set the attitude of the short story writers like Malik of the *Ramdheni* period quite differently from the romantic-idealist viewpoint towards life. A critical and analytical temperament that constantly inspires a definite intellectual fervour for examining the realities becomes the spirit of writers like Malik. The radical changes in the structures of the society bring in the Marxian ideology for full-fledged discussion, while all existentialists, naturalists, expressionists, impressionists and psycho-analysts also come to the fore to assist in the interpretation of the thoughts of doubt, uncertainty, despondency and isolation wrought in the modern mind by the different changes. At such a backdrop, the short stories of Malik display a curious reaction to the complexities of the times, both in its content and technique.

Notes and References

- ⁱ Mishra, Krishna Kumar: *Ramdhenun Jugur Chutigalpaaru Galpakar: Eti Toka*, in ‘Asomiya Chutigalpa: Oitjyaaru Bibortan’, edited by Apurba Borah, Jorhat Kendriya Mahavidyalaya, Jorhat, 2012, p-180
- ⁱⁱ Borgohain, Homen (Ed.): *Asomiya Galpa Sankalan*, Vol-2, Asom Prakashan Parishad, Guwahati, 2004, p-22
- ⁱⁱⁱ Sarma, Jajneswar: *Assamese Literature*, Indian Literature, Vol. 2, No. 1, Sahitya Akademi, New Delhi, October, 1958- March, 1959, p-88
- ^{iv} Saikia, Nagen: *Satabdeer Poharat Asomiya Chutigalpa* in ‘Satabdeer Poharat Asomiya Chutigalpa’, edited by Pankaj Thakur, Sahitya Akademi, New Delhi, 2013, p-17
- ^v Bormudoi, Ananda: *Chutigalpat Adhunikata*, in ‘Sahityat Adunikata’, edited by Sashee Sharma, Journal Emporium, Nalbari, p-161
- ^{vi} A total number of 168 short story writers wrote in *Ramdhenun*, edited by Birendra Kumar Bhattacharya.
- ^{vii} Saikia, Nagen: *Satabdeer Poharat Asomiya Chutigalpa* in ‘Satabdeer Poharat Asomiya Chutigalpa’, edited by Pankaj Thakur, Sahitya Akademi, New Delhi, 2013, p-11
- ^{viii} Dutta, Uday: *Chwalishar Dasakar Chutigalpa*, in ‘Asomiya Sahityar Buranjeer’, Vol-VI, edited by Homen Borgohain, Anandoram Baruah Bhasa-Kala-Sanskriti Sangstha, Guwahati, 2012, p-102
- ^{ix} Goswami, Trailokyanath: *Adhunik Galpa Sahitya*, Bani Prakash Private Limited, Guwahati, 1994, p-137
- ^x Barua, Hem: *Assamese Literature*, National Book Trust, New Delhi, 1965, p-227
- ^{xi} Borgohain, Homen (Ed.): *Asomiya Galpa Sankalan*, Vol-2, Asom Prakashan Parishad, Guwahati, 2004, p-10
- ^{xii} Sarma, Upendranath: *Asomiya Chutigalpat Samaj Sochetanata*, in ‘Satabdeer Poharat Asomiya Chutigalpa’, edited by Pankaj Thakur, Sahitya Akademi, New Delhi, 2013, p-39
- ^{xiii} Goswami, Trailokyanath: *Adhunik Galpa Sahitya*, Bani Prakash Private Limited, Guwahati, 1994, p-139
- ^{xiv} _____: *Sahitya, Kala aru Tar Bichar*, Mitra Agency, Tinsukia, 1972, p-42

Ethnic Conflicts and Identity Politics in Northeast India: Dynamics, Challenges, and Pathways to Peace

Dr. Haren Ch. Kalita

Assistant Professor,
Department of Political Science,
Dakshin Kamrup Girls' College, Mirza

Abstract

Ethnic conflict, defined as an armed struggle between distinct ethnic communities, has become a defining feature of socio-political landscapes in multi-ethnic regions. Northeast India, with over 200 ethnic groups and more than 220 languages and dialects, is among the most ethnically diverse regions globally. This heterogeneity, combined with historical neglect, identity assertion, immigration, and uneven development, creates a volatile mix of inter-group tensions. Unlike conventional civil wars or interstate conflicts, ethnic tensions in this region are deeply rooted in competing claims of indigeneity, identity, and access to political and economic power. This paper explores the evolution, patterns, and causes of ethnic conflicts in Northeast India, evaluates the socio-political responses, and recommends integrative frameworks aimed at sustainable peacebuilding.

Keywords: *Ethnic conflict, Identity politics, Historical migration, perceived cultural and linguistic subjugation and economic neglect.*

1. Introduction

Ethnic conflict has been widely studied as a phenomenon distinct from civil wars or state-centered warfare. It is characterized by struggles between culturally, linguistically, or racially distinct groups over access to land, governance, identity recognition, and autonomy. Since the 1990s, global examples such as the Yugoslav Wars, the Rwandan genocide, and the Darfur conflict have underscored how fragile state structures can be disrupted by unresolved ethnic grievances.

An ethnic conflict or ethnic war is an armed conflict between ethnic groups. It contrasts with civil war on one hand (where a single nation or ethnic group is fighting

among itself) and regular warfare on the other, where two or more sovereign states (which may or may not be nation states) are in conflict.

Academic explanations of ethnic conflict generally fall into one of three schools of thought: primordialist, instrumentalist or constructivist. Intellectual debate has also focused around the issue of whether ethnic conflict has become more prevalent since the end of the Cold War, and on devising ways of managing conflicts, through instruments such as consociationalism and federalisation. The Northeast region with 99 per cent of its boundary being international border, the problems

In India's Northeast, comprising Assam, Arunachal Pradesh, Manipur, Meghalaya, Mizoram, Nagaland, Tripura, and Sikkim, ethnic politics is inextricably tied to the postcolonial state-building process, historical treaties, demographic shifts, and contestations over resource control. With 99% of its borders shared with international neighbors (China, Bhutan, Myanmar, Bangladesh), the region is geopolitically sensitive, socio-culturally distinct from "mainland" India, and developmentally marginal.

Northeast India is home to many ethnic communities and is also rich in natural resources, yet relatively undeveloped economically. The social landscape has been characterised by a great deal of racial, linguistic and ethnic diversity that creates ethnic tensions and conflicts within individual states and across state and national boundaries. This paper summarises some thoughts on ethnic tension and conflicts in Northeast India and attempts to highlight the issues involved, which are of general interest and of concern for the region.

1.1 Objectives

The prime objectives of the study:–

- ❖ To examine the historical roots of ethnic tensions and conflicts in Northeast India, including pre-colonial, colonial, and post-independence periods.
- ❖ To explore the role of socio-political, economic, and cultural factors – such as migration, identity politics, and developmental disparities – in fuelling ethnic discord in the region.
- ❖ To analyze patterns of inter-ethnic relationships within and across the Northeastern states, with special attention to horizontal inequalities and perceived marginalization.
- ❖ To evaluate the impact of state policies, central governance, and insurgency movements on ethnic relations and regional stability.

1.2 Methodology

This study adopts a **qualitative research approach** to explore the complex ethnic dynamics in the Northeastern states of India. The methodology includes the following components:

1. Literature Review:

A comprehensive review of existing academic works, government reports, and policy papers has been undertaken to understand the historical and contemporary context of ethnic conflicts in the region. Key texts by scholars such as Roy Burman, Horam, and Lal have been consulted to trace the evolution of ethnic relations and tensions.

2. Secondary Data Analysis:

Secondary data from census reports, government publications, and research institutes (such as the North Eastern Council, ICSSR, and NESRC) have been analyzed to understand demographic shifts, migration trends, and patterns of development-related disparities.

3. Case Study Approach:

Selected case studies of ethnic conflicts (e.g., the Assam Agitation, Naga insurgency, Bodo movement, and the Inner Line Permit demands) have been used to provide in-depth insights into the causes and consequences of inter-ethnic tensions across different states.

4. Thematic Analysis:

Key themes such as identity politics, marginalization, migration, development, and governance are identified and examined across various contexts to draw patterns and conclusions about the nature of ethnic tensions.

5. Comparative Framework:

Ethnic issues have been comparatively studied across different Northeastern states (Assam, Manipur, Nagaland, etc.) to identify both unique and shared challenges, helping frame a broader understanding of regional instability.

2. Understanding Ethnicity and Identity Formation

Ethnicity, often misunderstood as a fixed characteristic, is a fluid socio-cultural construct shaped by historical experiences, perceived common ancestry, shared language, and cultural practices. Smith (1981) emphasized that ethnicity should not be treated as primordial, but rather as a result of evolving identities based on group boundaries and narratives. Anthropologist Fredrik Barth's (1969) seminal work argued that ethnic identity is maintained not by cultural content but by the boundaries that define group membership.

In the Northeast, identity politics revolves around such boundaries. For example, the distinction between various Kuki subgroups and Thadou is based not merely on language but on constructed historical narratives and contemporary political interests. This dynamic shapes the region's ethnic mobilizations.

As regards ethnicity, the same as in relation to the cognate concept of 'ethnic groups', we need to view it from the standpoint of the content as well as the context. In terms of content, ethnicity refers to an overt expression of feeling of differentiation,

such as the situation of how the other Kuki group of people differentiated themselves from the Thadous. This is a consciously expressed feeling. In social science literature, we find extensive discussion on the notion of ethnicity, but a close look at these readily reveals that the attention to this notion has refracted to diverse directions rather than going deep to an analysis of what it implies. Smith (1981: 3) argues that ethnicity should not be treated as a given, like primordial givens. As we note from the available data, every discussion which is intended to be on ethnicity, refracts to a discussion on ethnic group boundaries and identities. Etymologically, the term traces its origin from the “ethnic”, which relates to a community of physical and mental traits posed by members of a group as a product of their common hereditary and cultural traditions. According to Webster’s Dictionary (1978), it is a noun from the expression ethnic, and refers to certain qualities or affiliation based on hereditary as well as cultural considerations. Winick’s (1964) Dictionary of Anthropology does not include an entry on ethnicity. It has an entry on ethnic, which refers to a group distinguishable by certain common cultural attributes such as language. It is interesting to note that such unconcern or marginal reference to the notion of ethnicity has continued with the social science disciplines. As a result, thus far no comprehensive definition has been provided.

2.1 Northeast Experience

Ethnic tensions and conflicts have long been a feature of life in Northeast India. In pre-colonial times, such conflicts were largely shaped by tribal codes that emphasized heroism, justice, honor, pride, social recognition, customary duties, and, at times, the pursuit of vengeance. These were deeply embedded in the traditional tribal ethos. In contrast, contemporary conflicts and solidarities often emerge from shared political concerns – such as demands for the deportation of undocumented immigrants – rather than from the intrinsic values of tribal life.

During the colonial period, the region now known as Northeast India, particularly Assam, experienced unstable relations between the indigenous hill communities, the colonial administration, and the plains-dwelling population. As Roy Burman (1984: 174) observed, this tension was characterized by the precarious relationship of tribal groups with both British rulers and the Assamese plains people. These frictions persisted even after India gained independence, and the tribal populations continued to face strained ties not only with the state but also with other ethnic communities within the region.

Post-independence, the disconnect between the political center and the tribal populations of the Northeast deepened, marked by mutual alienation. Lal (1984: 202) attributes this to a profound lack of mutual understanding, compounded by what Horam (1984: 190) described as “colossal ignorance,” even among educated circles, regarding the complexities of the region. Tribal communities often felt marginalized and neglected by the central government, while the center viewed the region—particularly Nagaland – with suspicion due to ongoing insurgencies and the region’s

strategic location along international borders. Horam (1984: 192) argued that the root of the unrest in the Northeast is primarily political rather than economic, highlighting the central problem as one of understanding.

One of the most visible tensions stemming from post-independence development policies is the large-scale influx of Bangladeshi immigrants into Assam. This issue has increasingly captured scholarly attention and features prominently in social science literature. According to Dubey (1984: 134), Northeast India forms part of a socially and culturally plural India. He references mentions of the Nagas and Manipuris in the Mahabharata to underscore their historical connection to the Indian subcontinent. Dubey emphasizes the idea of an organic fusion between mainstream India and the tribal regions, including those in the Northeast.

However, Roy Burman (1984: 175) presents a contrasting perspective. He notes that while certain communities in the region have maintained historical ties with parts of India, others have longstanding links with neighboring countries. Importantly, he highlights that the social structures of many tribal groups differ fundamentally from the caste-based system dominant in much of India. In most of Northeast India, caste formation and caste values have been introduced only partially, and often in an incomplete or superficial way.

Consequently, the traditional social networks that connect the Northeast to the rest of India are limited in scope. This fragmentation has contributed to a lack of consensus even among scholars regarding the extent and nature of Northeast India's relationship with the Indian mainland.

3. Historical Context of Conflict in the Northeast

Ethnic tension in the Northeast follows a clear hierarchical horizontal pattern, stratified by the number of people, quantity of money, amount of power, attention and privileges that a group is perceived as getting from the government. The overall perception is that on top of those who get the benefits is the Hindu mainstream, followed by the Bengalis. Then come the Assamese and, right at the bottom, are the hill tribes (Chaube 1973, Singh 1987). Psychologically the conflict is stimulated mainly by the fear of losing privileges. That takes many groups back to their own community which they perceive as indigenous that keeps losing privileges.

3.1 Pre-Colonial and Colonial Periods

Tribal societies of the region traditionally governed themselves through customary laws, warrior traditions, and village councils. Inter-tribal conflicts, though common, were guided by localized codes of honor, vengeance, or territory control.

Colonial rule disrupted this balance. The British policy of segregating the hill tribes from the plains people through the Inner Line Permit and Scheduled Districts Acts created artificial barriers, further entrenching ethnic isolation.

3.2 Post-Independence Alienation

After 1947, tribal groups perceived the Indian state as distant, culturally alien, and insensitive to their aspirations. Alienation was exacerbated by linguistic reorganization, the imposition of administrative boundaries, and perceived dominance by Assamese, Bengali, or Hindi-speaking groups.

Case Study: Naga Insurgency

The Naga movement, spearheaded by the Naga National Council and later the NSCN, represents one of the oldest insurgencies in the region. Demanding sovereignty since the 1950s, it has evolved into a complex web of peace talks, splinter groups, and ceasefire agreements.

4. Patterns and Dimensions of Ethnic Tension

Ethnic conflict in the region exhibits both **horizontal** and **vertical inequalities**.

4.1 Horizontal Inequality

Horizontal inequality refers to disparities among culturally defined groups. These include unequal access to education, healthcare, employment, political representation, and land.

Example:

In Assam, indigenous Bodos have long felt marginalized by Bengali-speaking Muslims and Assamese elites, leading to violent movements like the Bodo Liberation Tigers and later the formation of the Bodoland Territorial Region.

4.2 Demographic Anxiety and Migration

Bangladeshi immigration has become a lightning rod in Assam and Tripura, where changes in demographic balance are perceived as existential threats to indigenous identity.

Data Point:

According to the Assam Accord (1985), immigrants who entered after 1971 were to be identified and deported. However, estimates suggest over 2 million undocumented immigrants remain.

4.3 Identity Assertion and Autonomy Movements

Many groups demand greater autonomy, Sixth Schedule status, or full statehood. The creation of states like Mizoram and Meghalaya did reduce tensions but also set precedents for further demands.

Current Demands:

- ❖ Karbi Anglong seeks autonomous statehood.
- ❖ The Kukis in Manipur have sought a separate administration post-2023 ethnic violence.

5. The Role of Development and Policy Failures

Ironically, “development” often triggers conflict in the Northeast. Infrastructure projects, hydroelectric dams, and mining ventures displace indigenous people without adequate compensation, leading to resistance movements.

Example:

The Lower Subansiri Hydro Project in Arunachal Pradesh has been stalled for years due to protests from downstream Assamese communities fearing ecological and cultural impact.

6. Toward Sustainable Solutions

6.1 Reducing Horizontal Inequalities

As Stewart (2001) notes, inequalities between ethnic groups need to be addressed via affirmative action, equitable resource distribution, and inclusive governance. For example:

- ❖ Increasing ST quotas in education and employment.
- ❖ Targeted development schemes in hill areas.
- ❖ Representation in state and central bureaucracies.

6.2 Deepening Federalism and Customary Autonomy

Strengthening the Sixth Schedule provisions, decentralizing power to Autonomous District Councils (ADCs), and codifying customary laws can protect cultural practices while integrating communities.

6.3 Dialogue and Peacebuilding

Multiple Track-II diplomacy efforts (civil society-led dialogues), inter-community peace committees, and youth exchange programs should be institutionalized to counteract divisive narratives.

Example:

The Forum for Naga Reconciliation (FNR) facilitated ceasefire between warring Naga factions, showing the power of community-led initiatives.

7. Search for Solutions

One can conclude from what has been said above that a reduction of tension must be achieved through a reduction of horizontal inequalities. How does one reduce these inequalities? Stewart (2001: 31) states that: “Development policy ought to include policies to monitor and correct such horizontal inequalities.” These affirmative actions are aiming at the “...elimination in discrimination and providing positive bias in favour of certain groups’ affirmative action.” Another way suggested is verticalisation of the decision-making process. The concept of verticalisation, which is not new but

has been stressed by many scholars for decades, does not mean explicitly decentralisation or distancing power from the centre. It involves bringing the decisionmaking process either to the people or the people to this process not as observers but as equal and active participants. Many think that this approach is a departure from the colonial or post-colonial concept of ‘development from above’ or the so-called ‘downward filtration theory’ or the trickle down effect, based on the assumption that development will trickle down to the grassroots after the elites

8. Conclusion

Ethnic conflict in Northeast India is not merely about cultural difference, but the intersection of identity, politics, and development. The region’s future peace lies in recognizing the legitimacy of diverse identities while creating mechanisms for equitable participation and justice. A new societal compact – one that sees peace not as the absence of conflict, but the presence of dignity, inclusion, and opportunity – is imperative.

References

- Barth, F. (1969). *Ethnic Groups and Boundaries*. Boston: Little, Brown.
- Smith, A. D. (1981). *The Ethnic Revival*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stewart, F. (2001). “Horizontal Inequalities: A Neglected Dimension of Development.” *UNU/WIDER Discussion Paper*.
- Fernandes, W. et al. (2007). *Customary Laws in North East India: Impact on Women*. National Commission for Women.
- Baruah, S. (2005). *Durable Disorder: Understanding the Politics of Northeast India*. Oxford University Press.

✘ ✘ ✘

Importance of Women Education and the Role of Chandraprabha Saikiani in Assam

Dr. Mouchumi Dutta Khataniar

Assistant Professor,

Department of English,

Bajali Teacher Training College, Patacharkuchi

Abstract

Human beings are the main resource for the world, a country, a state and the root to shape this main resource are started from a family. The contribution of both male and female are unavoidable for a healthy family. The educated women mean a lot to build the sound foundation of her family since every mother is the first teacher for each and everyone. The thought and perspectives are generally reliable, scientific for an educated woman.

Padmashree Chandraprabha Saikiani was born in a rigid patriarchal society in 1901 in an interior village in Assam. She got lots of challenges to become the Iron lady of Assam devoted her life to work for women, children, weaker section of society and her country. American Baptist Missionaries, Anandoram Dhekiel Phookan, Gunaviram Barua, Rajabala Das and many others iconic figures worked hard to establish educational institutions concentrated on women education but it is the pivotal role of bold iron lady Chandraprabha Saikiani who inspired and motivated the women, the society of Assam to think and rethink for women education at the first half of 20th century. This paper is an attempt to study

- 1. The importance of Women Education*
- 2. Why Chandraprabha Saikiani is considered as a pioneer of Women Education in Assam.*

Keywords: *Women, men, education, society*

Introduction

India is a multilingual and multicultural society where women were worshipped at earlier period but changed gradually up to the entries of British. Women were started to consider as the child-bearing machine in place to place. At that critical time the reformers like Raja Rammohan Roy, Ishwar Chandra Vidyasagar, Dayanand

Saraswati were working all over the India and Anandoram Dhekiyal Phookan, Gunaviram Barua and many others were working for the reformation in Assam concentrating the importance of women education and the role of American Baptist Missionaries were praiseworthy in this sense. American Baptist Missionaries were very serious to spread the importance of women education and established different educational institutions to admit both boys and girls. But it was a very hard challenge which ultimately somehow made easy by Chandraprabha Saikiani by her epoch-making speeches, thoughts and works. Rajabala Das, Sudhalata Duara, Sukhalata Duara are some others women in Assam who were also worked for women education and social reformation but it was Chandraprabha Saikiani who led the womenfolk of Assam to educate and empowered.

Objectives of the study: The main objectives of this paper are—

1. To study the importance of Women Education
2. Why Chandraprabha Saikiani is considered as a pioneer of Women Education in Assam.

Delimitation of the Study:

The study is concentrated on the importance of women education and the contribution of Versatile Chandraprabha Saikiani in the area of Women Education in Assam. Saikiani was a social reformer, Freedom fighter, Pioneer of women empowerment, first women Feminist writer etc. but this study is focussed on the supportive points to consider Chandraprabha Saikiani as a pioneer of Women Education in Assam.

Methodology of the Study:

Due to the concerned topic the methodology of the paper is analytical, qualitative, library research. Both primary and secondary data are collected and analysed in the study. Primary data are collected from some print documents, like a memoir of Chandraprabha Saikiani, face to face interview and secondary data are collected from some magazines, journals, books and internet.

Data Analysis and Discussion:

Regarding the first objective of the study ‘To study the importance of Women Education’, the following points are enumerated—

Women are the hub of a family, a spirit to enlightened the other family members, a friend, philosopher, first teacher to a child, partner to her husband, worked as a daughter to her parents- in- law and most importantly women are maintaining disciplines in different fields who are engaged in various professions. The educated women are doing their jobs swiftly. There is an utmost importance of women education for a healthy society and healthy nation which can be seen from different perspectives.

Some major areas are discussed below–

- ❖ Economic productivity: If women are educated, they can be engaged in various professions-Medical, Engineer, Teacher, Bank officials, police department, Airforce, Navy etc. along with a sound daughter or daughter-in-law and can earn money which effect on economic development. Again, the educated women who are not engaged anywhere due to some domestic business providing fulltime at home is very much beneficial to the family. Since, she is taking all the responsibility of the family cordially. Educated women are achieving higher positions in various places. For example, Pratyasha Kalita from Assam is appointed as a Software Engineer at Google's Ireland Office after working at Amazon in Ireland.
- ❖ Social Advancement: The advancement of society is possible only by the contribution of all the men and women. Since almost half of the population are women (According to Assam Sex Ratio 2025, there are 958 females for each 1000 male, source: Assam Population 2025 1 Sex Ratio & Literacy rate 2025 <https://www.census2011.co.in/census/state/assam.html>), the social advancement is increased by educating both male and females.
- ❖ Gender equality: Women education definitely will eradicate the attitude between male and female in society. The confidence and skill to work, decision-making capacity is better for an educated women and ultimately it effects on gender equality.
- ❖ Improved standard of living: An educated woman becomes cultured more if she broadens her knowledge truly and it improves the living standards of the entire family both physically and mentally. The way of thinking, matter of thinking influences the standard of living. Hence, there is an utmost important of women education for the development of the society.
For the second objective of this paper 'Why Chandraprabha Saikiani is considered as a pioneer of Women Education in Assam', the following points are enumerated -
- ❖ Comparing to some other states of India, the status of women is always better in Assam in case of dowry system, decision making capacity, education and empowerment.
 - ❖ At the very earlier period, the position of women was very high in Assam. A sense of respect makes women to participate in all the major and minor type of works from household to social, political etc. It was the Tribal society who worshiped and gave always primacy to women and this vogue is still continued in tribal area. But the status of women is gradually deteriorated at the medieval period in Assam. Women were treated as a helper, house wives and oppressed at home and society.

- ❖ Reformers like Haliram Dhekial Phookan, Jagyaram Khargharia Phookan, Jaduram Deka Barua, Anandaram Dhekial Phookan, Gunaviram Barua, Hemchandra Barua kept prominent roles to the upliftment of women education in Assam.
- ❖ The girls of upper classes were trained by employing home-tutor or by family members.
- ❖ Tolls and Pathsalas were seen for the boys belonged to upper classes. From Satra or Namghar the general classes women acquire education for a spiritual life. Some educated women of Vaishnava period are- Padmapriya (daughter of Gopal Ata), Bhubaneswari (daughter of Haridev), Kanaklata (granddaughter of Sankardeva). In the reign of Ahoma, Saoshing Kuwari used to write by both hand and legs. Fuleswari Kuwari was also interested in spreading women education. But up to the time of first half of nineteenth century, only some Tolls, Madrasa and Pathsala are available as educational institution which are not sufficient even for the boy students and women education was incredible in that existing social condition.
- ❖ The First British Administrator was David Scot who took permission from Government of India to open Eleven schools in lower Assam (source: Asomar Shiksha Bebastha by Renu Devi, page-12). But he is not emphasised on women education.
- ❖ In 1830, British Missionary James Rei first established a school in Guwahati. Without girl student it was continued only for a few days. In 1835, under the initiatives of General Jenkins Guwahati Seminari was established. In Sibsagar also, another school was established whereas there is not mentioned anything about girl student admitted in the school (source: Unabimsa Satikar Patabhumit Asamiya Nari by Dr. Alpana Deka Sarkar).
- ❖ A boarding school named as ‘Nagaon Orphan school’ was opened for both boys and girls in 1843 by the initiatives of Miles Bronson and his wife Ruth Lucas Bronson. The first girl school was opened in Sibsagar in 1860-1861 and second one was in Dharapur in 1862.
- ❖ To spread women education the role of missionaries is noteworthy who did home visit to collect girls and also focussed to develop some soft skills of the women, like weaving, stitching etc. But there was a vogue in Assamese society at that time that the educated women misdirect the life.
- ❖ Padmashree Chandraprabha Saikiani was born in 1901 in Daisingri, a very interior village of Assam. Saikiani’s urge for education had paved the way for the womenfolk of Assam which is the outcome of present status of women in Assam.
- ❖ In an interview, scheduled at Daisingri with Krishna Das, an 84 years villager of Daisingri said that in that period basically in Bajali area of Assam, people

- treated women as caretakers, housewives whose duty is to manage, help and busy at household activities.
- ❖ But the family background of Chandraprabha Saikiani was different. Ratiram Majumdar collected the news and events published in then available magazines and newspapers. Secondly, Gangapriya Majumdar, mother of Chandraprabha Saikiani was also from a cultured family, her sister Chenipriya Das was a teacher.
 - ❖ This versatile lady also came in touch with some greatest personalities like Mahatma Gandhi, Jyotiprasad Agarwala, Amiya Kumar Das, Nilakanta Barua, Kiranmoyi Agarwala and the knowledge of print media- Newspaper, Journal and Magazine. Mainly the lady flourished by the active role of Missionaries whom she met at Nagaon Mission School.
 - ❖ Saikiani firmly opposed the rigid patriarchal system for not providing opportunities to the women for education.
 - ❖ Saikiani believed that education builds the foundation of quality life and considered as the prominent factor of empowering women. She encouraged her sister Rajaniprabha Majumdar (who became the first MBBS doctor) when they had to face hardship in their life.
 - ❖ By the efforts of her parents and the cooperation of the Gangapriya's maternal family, both the two spirited girls had completed their elementary level at Bhaluki under the guidance of Chenipriya Das, the maternal aunt of Saikiani.
 - ❖ Chandraprabha Saikiani's first attempt for women education was establishing a girl school 'Abhinav' at the village 'Akaya' collecting the girls from the neighbourhood at only her 13 years old.
 - ❖ The most adorable action is that Saikiani prepared the girl students so smart, so active and intelligent that Nilakanta Barua, father of Nabakanta Barua impressed much to facilitate the two diamonds 'Chandraprabha and Rajaniprabha' entering into Nagaon Mission School.
 - ❖ Saikiani kept the vital role for women development which is very analytically written in the book 'Chandraprabha Saikiani: Swadhinatapurba Asomar Stree Siksha aru Nari Jagaran' by Aparna Mahanta.
 - ❖ Aparna Mahanta had mentioned that there were a few women initiators who worked hard for women education and their rights in Assam and those women were mainly led by Chandraprabha Saikiani in the first half of 20th century.
 - ❖ Though Saikiani belonged originally to a very remote area but with her limited degree she could stand with Rajabala Das, Amiya Kumar Das and all those diligent contemporary of her time. Even Saikiani could think better what others could not do.

- ❖ Saikiani sincerely worked for women empowerment and felt the need of women education as a weapon for the same.
- ❖ In freedom movement, Saikiani kept a talented role but her main goal was to educate the womenfolk of Assam to make them independent.
- ❖ Saikiani wished the women to take part in local board, council, municipality to speak for the rights of women where need the competence of the candidate and education makes a person confident, independent and rational.
- ❖ Saikiani selected the paper ‘Child Psychology’ in Nagaon Mission School for her interest. She writes several articles on the need of women development. In the article ‘Shikhuaru Shikhur Prakriti’ published in Bahni in 1928, Saikiani emphasised on the quality education of the mothers to guide their children.
- ❖ The first objective resolved in the first meeting of Assam Mahila Samiti held in Dhubri was to work for women education. Saikiani was appointed as the first secretary of Assam Mahila Samiti.
- ❖ Saikiani felt to open hostels for the girls like Nagaon Mission School.
- ❖ In her opinion, the mortality rate of the children can be reduced by educated mothers.
- ❖ Saikiani wished to form an active women team to lead others, make all the women independent in their thought and action.
- ❖ Having found the poor literacy rate of Assamese girl children comparing with Khasi and Garo girls which were presented in the Second Annual conference of Assam Mahila Samiti held in Jorhat, Saikiani prepared an action plan to rectify it searching the possible sources and measures.
- ❖ In the Assam Mahila Samiti Jorhat conference Saikiani proposed to establish Girl’s Highschool in every District, provincialisation of Panbazar Girls High school and entry of girls in Cotton college.
- ❖ Free education of girls was proposed by Assam Mahila Samiti in 1929 under the initiative of Chandraprabha Saikiani.
- ❖ Rasanti Barman, a resident of Bhaluki, Bajali, Assam, in a face-to-face interview scheduled on 6th January, 2023 said that she met Chandraprabha Saikiani in her childhood period as a companion to her grandmother Padmini Deka. Saikiani frequently visited their home at Uttar Bhalaguri and asked some girls including Rasanti Barman to teach the uneducated women at Namghar. That was the peculiar thought and action of Saikiani for women education.
- ❖ Saikiani had a girl student named as Abala Das from Daishingri and married to Social-activist Kamaleswar Singha, Akaya. In an interview, Birendra Kumar Singha, the eldest son of Abala Das said that their mother Abala

Das frequently had said about Saikiani. Once she said that before the school time Saikiani used to riding bicycle and shouted in front of the gate, like ‘Hey Appihat ...aah aah...sonkale aah (Hey Girls....come come ...come fast to the school)’.

- ❖ From opening the girl school ‘Abhinav’ in Akaya, Bajali at her 13 years old to working in different places as a teacher, leading Assam Pradeshik Mahila Samiti, participating actively in freedom movement, writing various genres, Chandraprabha Saikiani always gives primacy to work for women education in her life and influenced the people of every era.

Conclusion

In present context, people can understand the value of education for both male and females in our daily life and for the development of society. But it was Chandraprabha Saikiani who led the womenfolk of Assam at the first half of 20th century and established the importance of women education and enlisted her name as a pioneer of women education in Assam.

References

- Bagchi, Subrata. 2014. *Beyond the Private World: Indian Women in the Public Sphere*. New Delhi: Primus Books.
- Borgohain, Nirupama. 1993. *Abhiyatri*. Reprint 2019. Guwahati: Angik Press, Ambari, Student’s stores.
- Borah, Hiranya. 2021. *Chandraprabha: The Iron Lady of Assam*. Delhi, Delhi: Blue Rose Publishers.
- Borah, Saikia, Amiya. 2019. *Narir Anyanya Pratibha*. North Lakhimpur: Saikia Book Stall.
- Das, Pushpalata. 1998. *Agnisnata Chandraprabha*. Reprint 2002. New Delhi: National Book Trust.
- Deka, Sarkar, Alpana. 2016. *Unabimsa Satikar Patabhumit Asamiya Nari*. Reprint 2019. Guwahati: Assam Publishing Company.
- Devi, Sandhya. *Nari: Bandhan aru Mukti*. Guwahati: Asom Prakashan Parishad.
- Goswami, Madhurima. 2015. *Chandraprabha Saikiani: A Force in History*. Reprint 2020. Guwahati and New Delhi: DVS Publishers.
- Mahanta, Aparna. 2009. *Biswa Sahityar Amar Kriti: Shakespeare r Para Quiziloi*. Reprint 2021. Guwahati: Anwasha Publications.

- Mahanta, Aparna.2014. *Chandraprabha Saikiani: Swadhinatapurba Asomor Stri Siksha aru Nari Jagaran*.Guwahati: Anwasha Publications.
- Mahanta, Aparna.2008. *Journey of Assamese Women: 1836-1937*.Guwahati: Publication Board Assam.
- Medhi, Himjyoti. 2013. *A “Herculean Task”: Women’s Education and Christian Missionary Intervention in Colonial Assam (Vol-X)*, Man and Society A journal of North- East Studies.
- Mishra, RC.2016. *Women Education*, New Delhi: APH Publishing Corporation.
- Nayar, Sushila and Mankekar Kamala (Eds.). (2002). *Women Pioneers in India’s Renaissance Reprint 2015*. New Delhi: National Book Trust.
- Saikiani, Chandraprabha. 1937. *Pitri-Vitha*, Reprint 2002
- Sarma, Anjali. 2011 *Chandraprabha*. Guwahati: Banalata, Panbajar.
- Sarma, Anuradha. 2015. *Nari Parishar*. Guwahati: Bishal Prakashan.

✘ ✘ ✘

Traditional Food Practices among Ethnic Groups of Assam with Special Reference to Bodo Tribes of Rangia Sub-district

Basavadatta Choudhury

Assistant Professor,

Department of Science,

Rangia Teacher Training College, Rangia

Abstract

India's traditional food habits and practices are enduring in its diverse culture, geography and history. Food diversity across the regions reflects its local climate, agriculture, religious beliefs and customs. Assam is situated in the Northeastern part of India. It is home to a variety of ethnic groups including Bodo, Ahom, Mishing, Karbi, Dimasa, Rabha, Garo, Deori and others with their unique traditional food habits and practices. The culinary heritage of Assam is deeply rooted in its agrarian lifestyle, abundant natural resources, history, geographical location, climate, religious festivals and cultural traditions. The present study aimed to explore the traditional food habits and practices by Bodo tribes of Rangia sub district from biological and cultural perspectives. The investigator applied qualitative method to collect data from some Bodo areas of the sub-district. Based on the data collected by observation and semi structured interview it was found that Bodo community had a very good food habits and practices which was significant from both biological and cultural perspectives.

Keywords: *Ethnic Groups, Bodo Tribes, Traditional, Biological & Cultural perspectives, Climate, Geography, Culinary Heritage*

Introduction

Indian traditional food practices center round holistic well-being, seasonal eating and sustainable food habits. It is closely related with the Indian knowledge system which integrates Ayurveda, local wisdom and cultural traditions. In Ayurveda, the concept of '**Shad Rasa**' that is sweet, sour, salty, bitter, pungent and astringent is necessary for balanced diet. Food is also intimately related with our mental health. For example, **Satvikdiet** (pure veg, non-spicy) is perfect for soundness of mind. **Rajsikdiet** (moderately spicy) is considered good for active lifestyles and **Tamasikdiet**

(heavy deep fried) is said to dull the mind. Additionally, India's traditional food habits and practices are aligned with *Ritucharya* (seasonal) and eco-friendly eating. These traditional food practices disclose India's holistic approach to nutrition, health and sustainability, ensuring well-being for generation.

The culinary heritage of Assam is deeply rooted in its agrarian lifestyle, abundant natural resources, history, geographical location, climate, religious festivals and cultural traditions. As mighty Brahmaputra flows through this state it experiences a humid sub-tropical climate with ample rainfall. Due to this favorable climate, abundant rainfall, fertile alluvial soil making it suitable for cultivating a diverse range of crops like rice, tea, pulses, fruits and vegetables. Rice is the most important food crop of Assam. It is grown both in the hills and plains. It is not only a staple food but also many of their ritual and festival are associated with sowing and harvesting of the crop. Bihu the famous and popular festival of Assam is closely associated with rice cultivation and harvest. The people of Assam enjoy variety of food items like *Chira*, *Muri*, *Akhoi*, *Hurum* made from rice. The other delicious dishes made from rice includes variety of *Pithas* like *Til Pitha*, *Narikol Pitha*, *Ghila Pitha*, *Pheni Pitha*, *Sutuli Pitha*, *Takeli Pitha*, *Pushi Pitha*, *Lao Pitha*, *Khola*, *Sapori Pitha*, *Kola Pitha*, *Pani Pitha* and many more (Baruah, 2021, p.165). The indigenous vegetables and fruits grown in the state are peas, beans, tomatoes, cabbage, cauliflower, potato, cucumber, carrot, pumpkin, bottle gourd, radish, white yam (*Kath alu*), Chinese yam (*Moa Alu*), sweet potato (*Mitha Alu*), air potato (*Gathiaalu*), tapioca (*Simla Alu*), elephant apple (*Oou Tenga*), kaval fruit (*kunduli*), papaya, bitter gourd, ridged gourd, white gourd, brinjal, mango, jackfruit, banana, jamun, dragon fruit, star fruit and many more. Assam is also blessed with many indigenous leafy vegetables with medicinal values like Indian pennywort (*Bar Manimuni*), leucas (*Duran Sak*), bamboo shoot, green calalu (*khuturasak*), Chinese flower (*padurilata*), mint (*pudina*), saurvvaceal (*Musandari*), etc. Besides these many spices like ginger, garlic, onion, mango ginger (*Aam Ada*), fennel black pepper turmeric are also native to this northeastern state (Saikia, 2019). Non-vegetarian food is common among people of different groups be it fish, eggs, meat of duck, chicken, pork or mutton. *Masortenga* is one of the popular dishes among Assamese people. Apart from all these Assamese people are well known by *Khar Khoa Asomya*, a dish prepared with alkali. The traditional style of cooking in Assam is very similar to South-East Asian Countries such as Thailand Burma (Myanmar) and others. The food is health friendly due to use of less cooking oil, little cooking over fire and strong flavor of indigenous spices. Assam is also a home to a number of ethnic groups like Bodo, Kashari, Ahom, Karbi, Tiwa etc. Each of these groups has their unique culinary traditions. From history it is evident that bodos are the original inhabitant of northeast India dwelling in the districts of Darrang, Udalguri, Baksa, Chirang, Kokrajhar, Goalpara, Lakhimpur, Dibrugarh etc. in Assam as well as parts of Arunachal Pradesh,

Nagaland, Meghalaya and west Bengal (Boro & Bhattacharjee, 2020, p.69). They are believed to have migrated from Tibet and China thousands of years ago as a part of greater Bodo-Kachari group. They have a rich cultural heritage with distinct traditions, language and customs. They usually follow healthy style of cooking using locally available ingredients. The present study is intended to explore the traditional food habits and practices among Bodo tribes from cultural and biological perspectives in Rangia sub-district. A cultural perspective of food habits and practices refer to unique set of traditions, customs, beliefs and behaviours related to food consumption within a particular culture. Biological perspective involves the nutritional and physiological aspects of food and their effects on human health and development. According to Sarma, D. (2024), *“Food habits of a particular group depend upon a variety of factors including climate, geography, religion and economic systems”*.

Need and Significance of the study

According to **Hippocrates** the father of modern medicine, “our food should be our medicine and our medicines should be our food”. Food habit is an important aspect of human culture and can provide valuable insights into a society’s values, traditions and economic system. The study of food habits and practices help us to understand a particular culture of a particular community (Sharma, 2024, p. 55). Food is one of the basic needs of every living creature for their survival. Besides the biological importance food habit is also a symbol of human cultural and social identity. Food habits vary from community to community depending upon the geographical location, local climate, available natural resources...etc. From time immemorial Assam is home to a number of ethnic groups such as Bodo, Rabha, Mishing, Karbi and many more. Among them bodos constitute the largest ethnic group in tribal population of Assam. They have a unique identity amongst the various tribes of Assam due to their multifaceted culture and distinctivetraditional knowledge system of livelihood (Boro & Bhattacharjee, 2020, p. 69). Due to this uniqueness eight Bodo dishes has got GI tag in 2024. Furthermore, the present study is significant because this will be able to fill up the research gap. Because it is observed that no study on food habits and practices among Bodo tribes has been conducted in the area of Rangia subdistrict.

Statement of the problem

Being inspired by above mentioned need and significance the present study has been driven to explore the traditional food practices of Bodo tribes from biological and cultural perspectives. Hence the title of the study has been stated as-

Traditional Food practices among Ethnic Groups of Assam with special Reference to Bodo Tribes of Rangia subdistrict.

Objectives of the study:

- i) To study the traditional food habits and practices among Bodo tribes of Rangia sub district.
- ii) To study how their food habits and practices are significant from biological and cultural perspectives.

Operational definitions of the terms used:

1. Food Habits- Food habits imply regular routine of eating, including meal timing, portion and choices of food.
2. Food Practices- Food practices involve the methods of food preparation, cooking styles and traditional customs around eating.
3. Ethnic Groups- Ethnic groups are communities having common cultural traits like language, religion, tradition, ancestry and social practices.
4. Bodos-Bodos are one of the largest indigenous tribes of Assam.
5. Rangia sub district- It is a major town of lower Assam division falls in Kamrup district.

Delimitation of the Study

The study is delimited to only Bodo communities of Kakohati and Bhatkuchi village of Rangia Subdistrict, Assam.

Review of related literature

Baro, M. (2016) conducted a study on the food habits and traditional knowledge systems of the Bodo community in Assam, focusing on food preparation and preservation. The findings revealed that the traditional food habits and practices passed down through generations contributed to their health and well-being. Their food traditions were closely linked to socio-cultural and economic development. However, traditional food items faced numerous challenges due to factors such as deforestation, wetland destruction, soil erosion, industrialization, and encroachment. Additionally, their techniques for food preparation and preservation have evolved due to advancements in technology.

Basumatary, B. (2023) conducted a study on the indigenous food habits of the Bodo tribe. The findings revealed that although the Bodo communities used less oily and spicy food, their meals were still flavorful and tasty due to the inclusion of indigenous aromatic herbs and vegetables sourced from the forest. The study also noted that the use of locally available ingredients in cooking added a unique touch to their culinary practices.

Boro, F., & Bhattacharjee, S. (2020) conducted a study to investigate the traditional dietary practices, weaving traditions, and jewelry among the Bodo community in the Udalguri district of Assam. Furthermore, the research aimed to examine their traditional knowledge regarding the preservation and processing of

ethnic foods. The study's results indicated that the Bodos possess a variety of unique food items accompanied by distinct methods of preservation and processing.

Choudhury, A. (2022) conducted a study on the early food habits of the Assamese people in Pragjyotisha-Kamrupa. The research revealed that the food habits of Assamese people were significantly influenced by their geographical location. Additionally, it was found that the arrival of the Aryans introduced some changes to local dishes, leading to the creation of new recipes.

Das, D. M., & Singh, Kh. N. (2024) conducted a study on traditional methods of food preservation, focusing on their significance in the Kokrajhar district of Assam. The research primarily examined the nutritional and cultural values associated with various food preservation techniques, such as drying, smoking, fermentation, and pickling. The study's findings revealed that these food preservation traditions were closely linked to specific religious ceremonies, rituals, and seasonal festivals, which could not be conducted without them. Additionally, these techniques offer valuable insights into sustainable living and the preservation of cultural heritage.

Kalita, H. (2022) carried out a study focusing on the traditional cuisine of Assam and its nutritional aspects. The researcher utilized both descriptive and analytical methods for this investigation. The study's results indicated that Assamese traditional foods are both delicious and nutritious. Given that Assamese culture is primarily agricultural, rice is a staple in their diet. Other dishes such as khar, tita, and tenga, typically served with rice, are milder and less oily compared to North Indian cuisine. Furthermore, jalpans, which are traditionally made for breakfast by the Assamese, are also quite flavorful and healthy.

Saikia, A. (2013) conducted a study on food habits in pre-colonial Assam, focusing specifically on the Brahmaputra Valley. The objectives of the study were to explore various pre-colonial food practices in this region. The research employed a historical and exploratory approach, utilizing both primary and secondary sources of data. The findings revealed that while cultural interactions among different tribes in Assam did influence the population, the process of assimilating food practices occurred very slowly.

Sharma, D. (2024) carried out a research project focusing on food, culture, and society in the context of the Assamese community. The location of the study was MonaiMaji near Malow Ali in the Jorhat district. The purpose of the research was to investigate the food habits of Assamese individuals from environmental, societal, and cultural viewpoints. The study's outcomes demonstrated the interconnectedness of food, society, and culture as a collective entity.

Methodology

The method of any study is determined by its specific objectives. In this case, the aim of the study is to gather information about the traditional food habits and

practices of Bodo communities from both biological and cultural perspectives. Therefore, the researcher has employed a descriptive survey method. To collect data, qualitative techniques such as semi-structured interviews, open-ended questionnaires, and participant observation have been utilized. According to official data, there are a total of 244 families in two villages. From this total, 24 families (10% from each village) have been selected as the sample using simple random sampling.

Study Area: The focus of this research is on the villages of Bhatkuchi and Kekohati located in the Rangia sub-district of Assam. According to the 2011 census, Bhatkuchi has a total population of 213, with 50.7% (108) being male and 49.29% (105) female. It is part of the Madhya Panduri Gram Panchayat jurisdiction. Approximately 80 families reside in Bhatkuchi. Kekohati, which is also under the Madhya Panduri gaon panchayat, has a total population of 848, where 52.35% (444) are male and 47.64% (404) are female, as per the 2011 census. Around 164 families live in Kekohati. The researcher has chosen these two villages specifically because they are primarily inhabited by the Boro community. Agriculture serves as the main means of livelihood, with 70 percent of the population engaged in agricultural practices.

Source: <https://www.google.com>

Findings and Discussion

Every community has their own food habits depending on geographical location, climate, religion, culture etc. Since Bodos are the original inhabitant of Northeast

India Particularly in Assam their main food is rice and it is usually served with a variety of side dishes like dal, vegetables, fish and meat and many more. Most of their items are similar with Assamese people specially snacks and Jolpan. Some of the items prepared by people of these two particular villages are as follows-

Rice (wngkham):

Rice is the main food of the studied people. They used to take rice for three times a day as breakfast, lunch and dinner. During summer season before going to paddy field they take cold water rice (ankhamgwzang) along with various Chutneys (Bathwn). In lunch and dinner, they take rice with vegetables and non-veg items. Different varieties of rice are found in the studied area like Ranjit, Bahadur, Bora Dhan, Ijung, Joha etc. The villagers regrettably said that most of the crop varieties has been extinct due to non cultivation or adverse weather conditions. Sticky rice (Bora Dhan) is one of their most favourite rice from which varieties cakes (Pithas) are prepared during cultural and religious festivals or special occasions like Baisakhi, Domasi and Bathou puja.

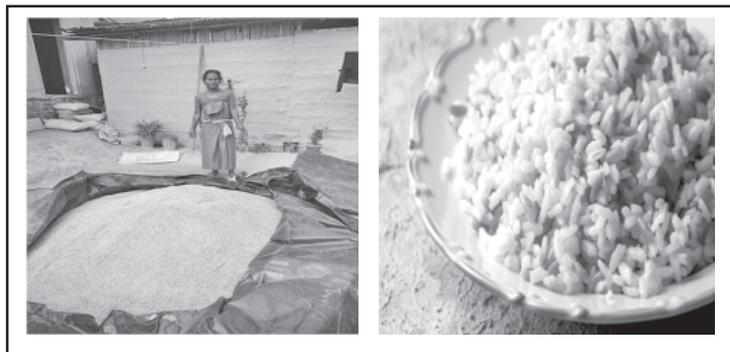

Figure 1: *Rice*

Labra or Megong (Mixed Vegetables): Bodos are fond of mixed vegetables. They prepare mixed vegetables with pumpkin (jugun), potato, Yam (tharun), brinjal (Phanthao), beans (Lesra), bottle gourd (Panialao) with less oil and spices. Besides these they love to eat green leafy vegetables like fern (dingkhiya), Manimuni (Cantellaasiatica), masundri (Bottuniacordata), khutra (Amaranthusviridis) and vedailata etc. Out of these fern is their most favorite leafy vegetables. Medicinal value of these indigenous plants and easy cooking style keep them healthy and fit.

They also have the traditions of fermenting and drying food items. It was perhaps done to overcome adverse environmental conditions. Among fermented food mewai (fermented bamboo shoot) is the most favourite item of the studied people. They also dry jute leaves (narzi), Sewali flowers, radish, yam etc. In this way they preserve it for year or two and use when needed.

Figure 2: *Labra (Mixed vegetables)*

Napham (fermented fish chutney): Recognized with the esteemed GI tag, napham is a distinctive dish found in nearly every Bodo household throughout the year. Napham consists of fermented fish created by grinding dry smoked fish with taro stems or leaves, and this blend is fermented in a sealed bamboo cylinder or airtight container for a duration of 2 to 3 months, after which it can be enjoyed at any time. Napham is prepared by incorporating ingredients such as oil or kharwi (an organic liquid soda derived from banana peels or trees), ginger, garlic, onion, and a dash of salt. The aroma of napham is what the Bodo people cherish the most.

Figure 3: *Nampham (fermented fish chutney)*

Onlajwngdaobedor (Chicken curry with rice powder): This dish is celebrated with the esteemed GI tag and is among the most beloved dishes of the Bodo community. Local chicken is prepared with rice powder, along with spinach, chili paste, garlic, ginger, salt, and a small amount of kharwi (an organic liquid made from banana peels or banana plants). Once the rice powder reaches a thick consistency, it becomes incredibly tasty and is ready to be served.

Figure 4: *Onla (Chicken curry with rice powder)*

Sobaijwngsamoingkhri (black gram with small river snails): The Bodos hold the belief that snails are excellent sources of iron, calcium, vitamin A, and various other minerals. Vitamin A boosts the immune system’s ability to combat illnesses and enhances our vision. Snails are prepared in their shells along with black gram, kharwi, chilli paste, ginger, garlic, and a touch of salt. People eat this dish by sucking the meat out of the snail’s shell.

Figure 5: *Sobaijwngsamoingkhri (black gram with small river snails)*

Narjwiingkhriomajwng (dry jute leaves with pork): This dish can also be prepared without meat, making it suitable for vegetarians. However, Narjwi made with pork is considered one of the most beloved dishes among the Bodo community. Narjwi has also received a GI tag, and jute leaves are known to be a rich source of Omega-3 fatty acids, vitamins, and minerals like calcium and magnesium. In this dish, ‘oma’ refers to pork that is cooked with ingredients such as chili paste, ginger, garlic, onion, and salt, followed by the addition of dried jute leaves and kharwi. Although dry jute leaves have a bitter flavor, the overall taste is incredibly delicious.

Figure 6: *Narjwi(dry jute leaves with pork)*

Mwithajwng Naa (Roselle leaves with fish):One of the tastiest meals among the Bodo people is made with Mwitha, which refers to the sour Roselle leaves that pair well with fresh river fish or other local varieties. After frying the fish, introduce water and once it reaches a boil, incorporate the Roselle leaves along with salt and chili paste to suit your taste.

Figure 7: *MwithajwngNaa (Roselle leaves with fish)*

Kangkraibathwn (crab chutney): it's a very simple dish, roasted crab is pasted with green chillies, ginger, garlic, onion, salt, coriander (if it's available) which is enough to create the taste.

Figure 8: *Kangkraibathwn (crab chutney):*

EmphouLatha (silkworm fry): Silkworm pupae are commonly prepared through stir-frying with onions, green chillies, and salt. This dish is noted for its high protein content, making it a nutritious option. Additionally, the flavour profile of silkworm pupae is often compared to that of scrambled eggs, offering a unique and interesting taste experience.

Figure 9: *EmphouLatha (silkworm fry)*

Ganjemabathwn (giant water bug chutney): The scent of ganjema (fresh water bug) is what contributes to its popularity in Bodo cuisine. The water bug is located in

freshwater environments, and ganjemabathwn is prepared as a chutney by incorporating onion, chillies, ginger, garlic, and a touch of salt.

Figure 10: *Ganjemabathwn (giant water bug chutney)*

General observation

It has been noted that the Bodo community in those two specific villages leads a very simple lifestyle, primarily relying on agriculture for their economy. Around 70% of the population engages in farming. Given that the climate in Assam is conducive to rice farming, they cultivate various rice types, including bora, ranjit, bahadur, and joha, among others. In terms of their dietary habits, they typically consume rice three times a day, accompanied by vegetables, fish, and meat. Many of their dishes include rice flour and kharwi. Popular recipes in their cuisine include Napham, OnlaJwngdaobedor, Narjwiingkhriomajwng, and Kangkraibathwn, among others. Certain dishes, such as Napham, Onla, and Narjwi, have received a GI tag, recognizing their significance. Additionally, it has been observed that their food is abundant in protein, vitamins, minerals, omega-3, and fatty acids, which are crucial for enhancing our immune system. Furthermore, they apply their traditional knowledge in both the preservation and preparation of food. During many public events, they prepare traditional dishes to maintain and promote their culinary heritage.

Conclusion

From the discussion above, it can be concluded that the Bodos from the two specific villages have distinctive food habits and practices of their own. The study observed that their traditional food habits are quite similar to those of Assamese culture. Like the Assamese, they enjoy khar, tita, and tenga. Including these items in their diet has

numerous health benefits; it improves metabolic rates and helps prevent obesity. Obesity is associated with various health issues, such as hypertension, type 2 diabetes, heart disease, and certain types of cancer. However, these diseases are found to be less common in the studied areas. This suggests that the people there are still largely practicing traditional food habits, which contributes to their rich cultural heritage.

References

- Baro, M. (2016). Food-Habits and Traditional Knowledge System of Bodos of Assam: A Study. *International Journal of advanced research (IJAR)*, 4(8), 1769-1774.
- Baruah, S. K. (2021). *Assam Year Book (21st Ed.)*. Jyoti Prakashan, Panbazar, Guwahati.
- Basumatary, B. (2023). Indigenous Food Habits of Bodo Tribe. *International Journal of Research in Academic World*, 2(12), 93-95.
- Boro, F., & Bhattacharjee, S. (2020). Glimpses of Traditional Food Habits, Dress and Ornaments: A Study among the Bodos of Udalguri District in Assam. *Man, Environment and Society*, 1(1), 69-86.
- Chowdhury, A. (2022). A Study on the Early Assamese Food habits of Pragiyotisha-Kamarupa. *Ijfans International Journal of Food and Nutritional Sciences* 11(12), 7397-7400.
- Das, D.M., & Singh, Kh. N. (2024). Traditional Food Preservation Methods And Its Significance: A Study among the Bodo Community of Kokrajhar District, Assam. *International Education & Research Journal (IERJ)*, 10(5), 75-80.
- Deka, K.S. (2022). *আমাৰ খাদ্য সংস্কৃতি* Samanya Prakasan. Noonmati, Guwahati.
- Kalita, H. (2022). Traditional food of Assam and Nutrition. *Ijfans International Journal of Food And Nutritional Sciences* 11(10), 3318-3322.
- Saikia, A. (2013). Food-Habits in Pre-Colonial Assam. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, 2(6), 1-5.
- Saikia, P.P. (2019). *শাক-পাচলিৰ ঔষধি গুণ* Rekha Prakasan, Panbazar, Guwahati.
- Sarma, D. (2024). Food, Culture and Society in Relation to the Assamese People with Special Reference to Jorhat. *Skylines of Anthropology*, 4(1), 55-75. <https://doi.org/10.47509/SA.2024.v04i01.05>
- <https://northeastlivetv.com/around-ne/assam/bodo-cuisine-check-out-dish/>

Role of Namghar in Sankaradeva's Neo-Vaishnavism

Niva Deka

Associate Professor,
Department of Philosophy,
Pragjyotish College, Guwahati

Abstract

The Namghar, instituted by Srimanta Sankaradeva as part of the Neo-Vaishnavite movement in Assam, has played a multifaceted role in shaping Assamese society. Rooted in the philosophy of Eka Sarana Nama Dharma, it served not only as a centre for religious devotion but also as a platform for social reform, cultural revival, education, and rural development. By promoting values of equality, cooperation, and spiritual unity, Namghars broke caste barriers, fostered inclusive worship, and nurtured indigenous art forms like Bhaona, Borgeet, and Satriya dance. Moreover, they acted as community courts, educational hubs, and catalysts for agrarian and cottage industries. In contemporary times, amidst rising societal fragmentation and consumerism, the Namghar remains relevant as a spiritual and moral anchor. This paper explores the historical significance and contemporary relevance of Namghar as a transformative institution capable of uniting diverse communities under the ethos of peace, equality, and collective progress.

Keywords: Namghar, Neo-Vaishnavism, Srimanta Sankaradeva

Introduction

Srimanta Sankaradeva, the greatest Vaishnava saint of Assam, was well known for his religious and social reformations. His neo-vaishnavism broke caste barriers and simplified the whole system of worshipping under the single deity—‘Lord Krishna or Vishnu’—instead of other religious rituals like animal sacrifice and such other things. So, Sankaradeva’s Bhakti movement came to be known as “Eka Sarana Nama Dharma”. The Sanskrit word ‘Eka’ means ‘one’, ‘sarana’ means ‘shelter’ and ‘nama’ refers to the name and attributes of ‘Lord Krishna’. Thus, the principal tenet of Eka Sarana Nama Dharma is—“Eka-Dev, Eka-Sew, Eka-bine, Nahikeaara” (one God, one devotion and none besides him).

Sankaradeva’s main intention was to introduce the cult of Eka Sarana Nama

Dharma among the common people in a very simple and lucid manner. To popularize the Eka Sarana Nama Dharma (religious faith) among the common people of greater Assamese society, Sankaradeva established two powerful institutions- ‘*Namghar* and *Than*’ which later came to be known as ‘*Satras*’. It was the aim of Sankaradeva’s religion to form a unique nation, unique culture and unique religious faith. In order to fulfill these aspects, Sankaradeva established Namghar in various places. There are many Namghars situated even in greater Koch Behar of West Bengal and Rangpur district of Bangladesh.

Structure of Namghar

The Namghar has been playing a vital role in Assamese society for over five hundred years. Namghar is nothing but the extended wing of the Satra institution. So, Namghar is an indispensable part of a Satra. It is one of the places conducting all religious activities. The central institute within a Satra is the prayer hall known as *Namghar* or *Kirtanghar*. The hall is generally aligned east-west. There is another small hall whose length roughly equals the breadth of the prayer hall. This small hall is generally known as ‘*Manikut*’. The *Singhasana* (throne) or *Thapana* is usually placed inside the ‘*Manikut*’. The literary meaning of Manikut is the house of gem where valuable religious items like ‘*Kirtan Ghoxa*’, ‘*Namghoxa*’ etc. are kept in the Thapana. But in Barpeta group of Satras, it is called by such descriptive name as ‘*bhaj-ghar*’, or arched house or the house of drooping end. Besides Manikut, there is another house which is called ‘*bharal ghar*’ referring to as ‘the store house’. It is called store house because all valuable properties of Satras like *Sanchipat manuscripts*, richly decorated *Sarias* (raised trays) used *asreceptacles* (ritual trays) for vegetable offerings and other utensils required on various festive occasions are kept in it. The *kathagurucarit* gives a detailed description of the organization of the temple or Namghar at Barpeta Satra. From very early times, the wooden walls of the Namghar were decorated with scenes from scriptures being painted or engraved upon them. *Asana* (seat), *Singhasana* (seat with lion murti), *Guru-asana* (the seat of the guru that is Sankara or Madheva), or, *Mahapurusa asana* (the seat of the guru identified with the supreme being) are a constant feature of the *Namghar* or *Kirtanghars*.

Namghar as a Social Institute

Namghar is not merely a religious institution but it also functions as a social institution and a community hub. It is the primary centre for the development of society. During Sankaradeva’s time, it played a critical role in dismantling social inequalities such as caste discrimination, untouchability etc. in case of removing these social problems, Namghar had a vital role in the society. Sankaradeva included Brahmins, tribals, lower-caste people and even Muslims as his partners to propagate his faith in Namghar. Namghars provided an open and inclusive environment, helping

to eliminate caste rigidity from the society. Through Namghars, Sankaradeva emphasized a duty-based society which can create feeling of sacrifice and co-operation among the people, resulting no-conflict and antagonism. Thus, Sankaradeva had spread the message of equality of humanity through Namghar institutions. In other words as a social institution, Namghar also acted as a '*Loka Adalata*' (Public Court). In Namghar, individual conflicts, differences in opinion were resolved through mutual understanding and discussion. Again, in cases of serious offences, punishment like dismissal from the religious powers, expulsion from the Namghar, socially boycott, depriving from certain rights, right and properties etc. are also implemented by distinguished jurist held at Namghar. In this way, namghar acted as the centre of customary law in primary level.

Cultural Contribution

Namghar also started a cultural movement through *Sankari-Kalakristi* like, *Kalia daman*, *Namprasanga*, *Ankia-Bhaona*, *Raas Lila*, *Ojapali*, *Bargeet*, *Satriya dance*, *Krishna nach drama like chihna yatra*, *Keli gopal Rukmini harana*, *Parijat harana*, *Rama Vijaya* etc. to unite the people as well as to bring them under the shade of one umbrella of neo-Vaishnavism faith and culture. Sankaradeva took this medium of culture due to lack of religious consciousness among the illiterate people. Sankaradeva realized that in Namghar, common people could not understand about the greatness of Krishna or Bishnu through the religious speeches but they could be made easily understood this greatness through the action or acting. Therefore, Sankaradeva used masks, even for deities in drama *chihnayatraso* that common people could understand about the spiritual enlightenment. He was the first man in the world to use this medium for the purpose of propagating his faith through namghar. Ultimately Sankaradeva succeeded in achieving spiritual and cultural upliftment of the people through these very effective audio-visual media. Thus, Sankaradeva tried to unite the various ethnic groups of the entire North- Eastern part of India.

Inspiration for Agri-based economic Movement

Namghar was also an inspiration for agri-based economic movement. To assemble the people in Namghar during *Kirtana*, *Palnama* etc. *Prasada* (non-boiled pulse, fruits which were distributed after *kirtana*) was arranged which subsequently encouraged them (bhaktas) for cultivation of it. He also emphasized for using locally available and producible raw materials like straws, cane, bamboos etc. every aspect of day-to-day life of the society. He also developed the weaving industry keeping in mind the various types of dresses needed for *Bhaona*. The famous 'Vrindavani Vastra' is an example of highly developed entrepreneurship skill. musical instrument like *khol* (an instrument of mud and leather), metallic instrument, etc was also developed. As a result of this, cottage industry came up Namgharas in the around.

Centre of Illiterate Literacy

The Namghar institution also functioned as a Centre of 'illiterate literacy' which has a similarity of the adult education of present day. In Namghar, the ancient scriptures like *Ramayana*, *Mahabharata*, *Kirtana*, *Bhagavad Gita* etc. was read by some able disciples and illiterate people eagerly listened it with devotion. As a result, they could memorize and recite them smoothly without going through the books. This type of illiterate literacy helped them to become well manner discipline and well-behaved. Dr. Banikanta Kakati characterized this as "*Village Namghars as Village Schools*". The education policy of namghar institution is based on value-based education which aims at the all-round development of the society. The Namghar imparted education which includes physical training, mental yoga, Sanskrit, moral, spiritual and also the practical knowledge of music (Sangeet), art, dance, craft works, sculpture etc. it was the man-making ideology. Thus, Namghar institute imparted informal education which was more effective in case of illiterate masses, explosion of scriptures and prayer service.

Rural development

Namghar was also an institute for rural development. It united the rural people by activities like road construction, bridge construction, repairing the Namghar helping hands to discussed people during the period of natural calamity. Thus, the Namghar institution served as a milestone for the unification, mutual understanding and spirit of co-operation which binds the Assamese people with the bond of friendship or brotherhood and unity.

Conclusion

The Namghar became not only the centre of religious discourse, recitation of sacred texts, congregational prayers and dramatic performance (*Bhaona*) but also places for mass education and courts for dispensation of justice. Although, Namghar had a great contribution in every sphere of life but in present day context, the some may perceive from different walks of life that Namghar is only a place of time pass rather than religious prayer. In true sense, human being can not realise the truth without spiritual feelings. The modern consumerism cannot satisfy human being. Man needs spiritual satisfaction for their peace, happiness and disciplined life. So, the spiritual satisfaction can be achieved only through religious discourses, which is possible at Namghar. In this case, the role of Namghar cannot be ignored in present day society. Further, it is observed that due to pluralistic society, the ethnic clashes, conflicts, social unrest have been increasing in the society. To solve these problems, peace and integrity must be needed. In this respect, Namghar can bring the people together barring caste and creed under its unique umbrella. Thus, Namghar can play a vital role by disseminating the thought of equality which shall bind the society under the

concept of *Neo-Vaishnavism*. So, from these positive points, it is realized that Namghar is an important institute to change the mindset of the people for the betterment of the country in general and society in particular. In other words, Namghar is a mirror of disciplined society. Hence, we should encourage the establishment of Namghar institute for these spiritual as well as development of the society. Therefore, necessary attention is required towards the activities of Namghar at present day context with a renewed thinking and concept.

References

- Ganga, A. (2006). *Platinum Jubilee Session of Srimanta Sankaradeva Sangha* (Souvenir, Ed.) [Review of *Platinum Jubilee Session of Srimanta Sankaradeva Sangha*].
- Bhuyan, Dr. P. (2006). *Bishwa Prekhyapatat Jagat Guru Srimanta Sankaradeva* (pp. 41–42) [Review of *Bishwa Prekhyapatat Jagat Guru Srimanta Sankaradeva*].
- Borkakati, Dr. S. (2006). *Unique contribution of Srimanta Sankaradeva in Religion and Culture* (1st ed.) [Review of *Unique contribution of Srimanta Sankaradeva in Religion and Culture*]. Srimanta Sankaradeva Sangha.
- Deka, B. N. (1994). *Asamar Jatiya Jivanat Namghar Sthan, Nam-dharma* (p. 10) [Review of *Asamar Jatiya Jivanat Namghar Sthan, Nam-dharma*]. Srimanta Sankaradeva Sangha.
- Goswami, N. (n.d.). *Satra and Namghar as Religious Institution- Its Role in the Assamese Society* [Review of *Satra and Namghar as Religious Institution- Its Role in the Assamese Society*].
- Neog, M. (1963). *Sankaradeva And His Times* (p. 313) [Review of *Sankaradeva And His Times*]. GU.
- Neog, M, *Early History of the Vaishnava Faith and Movement in Assam*.

✘ ✘ ✘

A Crusader for Women Right: Chandraprabha

Rashmirekha Hazarika

Assistant Professor,
Department of History,
Beltola College, Guwahati

Abstract

Chandraprabha Saikiani (1901–1972) was a pioneering figure in Assam's freedom struggle and a tireless crusader for women's rights. Overcoming immense social barriers, she dedicated her life to women's education, gender equality, and national service. Inspired by Gandhian ideals, Saikiani mobilized women through organizations like the Assam Pradeshik Mahila Samitee, led movements against social evils, and championed the use of Khadi and Swadeshi goods. As a teacher, activist, writer, and freedom fighter, she left an indelible mark on Assamese society. Her legacy calls for greater recognition to inspire future generations in the ongoing fight for social justice.

Keywords: *Chandraprabha Saikiani, women's rights, Assam freedom movement, feminist activism*

Introduction

That any woman can succeed in any task through disciplined hard work and rightful mixture of intelligence is no longer a myth. But about a hundred years back, while Marie Curie was receiving two consecutive Nobel Prizes in 1903 and 1911 in Physics and Chemistry discovering radioactivity and Plutonium respectively, apart from being the first to complete a doctoral degree and appointed head of a research institute following the Nobel Prize, here, in this State of Assam practically dark ages prevailed as far as education and mindset - especially woman's education and their rights were concerned. Chandraprabha not only educated herself fighting against all odds but also fought for rightful place of women in the society and was instrumental in bringing a new wave to awaken the people against the social evils. Moreover, Chandraprabha Saikiani is a historic figure of the freedom struggle of India. She was a staunch follower of Gandhism in the National Movement in India and was a believer of women's emancipation and gender equality. In true sense, Chandraprabha Saikiani

was a real fighter for the rights of the vulnerable and weaker sections of the society, the feminist lady advocating the rights of women in a predominantly male world some 100 years back.

Methodology

Secondary data have been taken to delve in to the contribution of Chandraprabha Saikiani for the nation.

Early Life

Chandraprabha Saikiani was born to Gangapriya and Ratiram Mazumdar at the village Doisingari in Bajali area in the undivided Kamrup district of Assam on March 16, 1901. Her father Ratiram Mazumdar was the village headman. As per prevailing practice she was also made to enter into a child marriage though nothing much could be gathered except the alteration in title to Saikiani and it is presumed that the relationship ended in a fiasco. She showed keen interest since the very beginning to pursue her studies and in 1911 had completed her Primary education and secured a Silver Medal with the Image of King George V engraved on it. But, due to prevailing practice and mindset, had to face untold hardships while enrolling at a boys' school some distance away from her village. At the age of 13, Chandraprabha set up a girls' school at Akoya village 2 km away from Doisingari. Her deep interest in pursuing studies highly impressed the then School Inspector, Nilakanta Barua who arranged scholarship for this devoted student to facilitate her studies at the Nagaon Mission School alongwith boarding facilities. But here also, she had to face many obstacles. Her conscience suffered from the discrimination meted out to Hindu students by the English hostel Superintendent Miss Long. The notorious English Lady asked one of her poor students to stay at a godown as she refused to convert to Christianity while fellow Christians were given to stay at the hostel. As Chandraprabha stood by her side and protested, Miss Long passed derogatory remarks about Indians that they are not better than pigs and deserve to be treated like that only. Chandraprabha could not tolerate this and protested against such unjust generalize comments and warned her that this type of action would trigger such level of protest that they would have to leave India soon. Her spontaneous response stunned the haughty English Lady, and the poor girl was provided accommodation in the main hostel, and in turn, gave Chandraprabha the confidence in her subsequent actions. This was the case where for the first time Chandraprabha seriously felt the humiliation of living under a foreign rule.

After completing her education in Nagaon, Chandraprabha joined a primary school at Nagaon as a teacher and thereafter she was appointed as a headmistress of Tezpur Girls' M.E. School. This stint in this historic place changed her career from School teacher to freedom fighter.

Contribution to the Nation as a Freedom Fighter

It was in the historic town of Tezpur that Chandraprabha Saikiani sowed the seed of her political life. A true patriot, Chandraprabha Saikiani found herself among the luminaries of Assam like Chandranath Sarma, Omeo Kumar Das, Jyotiprasad Agarwalla, Lakhidhar Sarma, Kalicharan Bhattacharya etc. at Tezpur. She was deeply inspired by their ideals and was greatly influenced by them.

As a young girl of seventeen, Chandraprabha participated in the fourth session of the Students' Conference held at Tezpur in 1918 as the leader of the women volunteers. She was bestowed with the responsibility of drill-sergeant for the women cadets at this 'Chatra Sanmela'. In this Conference, Chandraprabha Saikiani addressed the gathering with a valuable speech on menace of wine. It was an awesome event during those days some hundred years back in a conservative society for a woman to speak freely addressing a large gathering in a public meeting. Perhaps she earns the distinction to be the first Assamese woman to have done so. This brought to light the dormant caliber of Chandraprabha Saikiani. With a year of arriving at Tezpur this teenage girl from a nondescript village could earn respect from the respected.

While serving as a teacher at Nagaon Chandraprabha Saikiani formed a Mahila Samitee for women empowerment and worked towards this goal. She continued her mission at Tezpur and teamed up with Kiranmayee Agarwalla, the mother of Jyotiprasad Agarwalla to work selflessly towards development of womenfolk and, in turn, for the nation as a whole. She very well understood that the progress of a nation is impossible without the progress of the womenfolk. The basic requirement for the one taking up the cudgel of women's issues in a predominantly illiterate, superstitious society is immense courage and self confidence apart from unfaltering wisdom. The prime force of a leader is courage, and the leader must succeed in transferring and instilling the same into one's followers. This was what Chandraprabha exemplified at the tender age of thirteen. She built up feminist movement at Tezpur in support of the Freedom Movement. She defiantly put forward her argument for equal right of the womenfolk in the society as their male counterparts.

Gandhism deepened Chandraprabha's feelings of patriotism. Chandraprabha came into contact of Mahatma Gandhi at Tezpur on August 20, 1921. She jumped into the Freedom Movement with heart and soul immediately after. This tour of Gandhi in Assam is considered a memorable event in the annals of history. Gandhi set fire to huge piles of foreign clothes with support from all class of people as a step of Freedom Movement and Non-Cooperation. Here every word addressed towards the womenfolk remained etched deeply in the mind of young Chandraprabha. The slogans raised by Gandhi at the podium of Tezpur read thus – 'Swaraj is our birthright', 'Discard foreign clothes' etc. He praised and urged the womenfolk thus – 'The womenfolk of Assam are inborn weavers, they spin the yarn and weave their all necessary clothes and also can create a dreamlike world in the clothes. But they must not contain themselves at

that level – they are the mothers, the soul of the nation, they are to come forward to put an end to all the evil practices prevailing in the society. They must raise their voice against the caste difference that has pervaded and polluted the society. Every woman must move hand in hand to remove all the evil practices in the society. The practice of child marriage, polygamy must be obliterated from the society. There are so many things to do for the womenfolk – they are to literate the illiterate, must put an end to the practice of taking opium. All such sermons of Mahatma found earnest support from Chandraprabha. As she found her ideals matching fully with that of Gandhiji, Chandraprabha started to campaign for the ideals of Gandhiji. She vowed with a handwoven Khadi cloth on her hands that she would organise the womenfolk and would strive towards making them expert in weaving and spinning in order to make them self dependent. The Freedom Movement, at that juncture was in full bloom at places like Tezpur, Sootea etc. Chandraprabha too campaigned from village to village along with Chandranath Sarma, Omeo Kumar Das, Jyotiprasad Agarwalla for discarding foreign clothes, casteism, untouchability and calling for learn to spin etc. and to devote oneself towards acquiring freedom for motherland.

According to Gandhi's proposal in Non-Cooperation Movement – to use the goods produced in the country and boycott any foreign goods was accepted with enthusiasm by the Assamese society. The Congress volunteers successfully propagated the messages of Swadeshi and non-cooperation in the villages of Assam. Chandraprabha with other women viz. Kironmoyee Agarwalla, Rajabala Das etc. organised the 'Mahila Samitee' propagating the women of Assam to use Khadi and Charkha; Chandraprabha herself took the task of imparting training for spinning and weaving in villages traversing the length and breadth of Assam.

Chandraprabha's revolutionary zeal came to light in 1925 during the Nagaon session of the Asam Sahitya Sabha held presided over by eminent novelist Rajanikanta Bordoloi. Thousands of people along with women participated in this Sahitya Sabha. She encouraged the middle-class womenfolk to participate actively in Gandhian Non-Cooperation movement and said – 'My dear mothers and sisters, you must come out of the walls of your household and participate in the service of the nation. Have you not seen how your menfolk and children are being arrested and tortured by police? Come, let us extend our hand and jump into the Non-Cooperation Movement. From this moment on, you must stop weaving using foreign yarn, spin your own cotton yarn at home in Charkha and weave khadi clothes for personal use...'

Social workers and educated menfolk discussed enthusiastically about the speech concerning womens' education and the need to educate the women. President Rajanikanta Bordoloi also mentioned the same topic. But in the very Sahitya Sabha Session, women were made to sit in a separate enclosure hidden from the public by a bamboo curtain. Noticing this, an infuriated Chandraprabha stomped up to the dais and publicly denounced the segregation and implored the womenfolk to come out of

the cage. The forceful speech kindled up the spirit of those gathered behind the curtain and they broke down the barrier and the practice ended then and there.

In the next sitting of Sahitya Sabha held at Dhubri, arrangement was made for the men and women to sit together. Benudhar Rajkhowa, the President of the convention extended his full support to Chandraprabha in convening a Mahila Samitee. She gathered the women in a meeting hosted at Bijni Hall and called upon them to come out for taking the country out from the mess. She organised the women by pedaling across Dhubri town and adjoining area in a bicycle. And, we must put on record that she was the first women bicycle rider in Assam.

As a part of the Non-Cooperation Movement, the taxpayers or 'rayat' in Indian parlance formed an association in the name of Rayat Sabha or Krishak Sabha to voice their grievances and demand redress. In 1921 a Rayat Sabha was convened at Chaiduar. In the year 1932, another taxpayer's convocation was held at Chariduar. Jyotiprasad Agarwalla was in-charge of the volunteer force. It was Jyotiprasad's idea to request Chandraprabha to prepare to mounted troop of volunteers for an attractive procession. Accordingly, she picked up some twenty odd girls and trained them up for the job. The bottom-line of this symbolic exercise was to prove that Assamese women was not lagging behind and do not lack in confidence and that they could also fight, when called for like the queen of Jhansi, Laxmibai. She was largely successful in instilling confidence. She also adorned the Presidents chair of Womens' conclave in a gathering of more than three thousand and implored them to make Gandhiji's dreams into reality.

Having left Tezpur, she joined a school at Kaaljirapara near the village Doisingari. She, however, resigned in 1926 as was not granted leave by the school authority to attend the Congress Session at Pandu, Guwahati. After joining the session here, she formed the Assam Pradeshik Mahila Samitee in the same year and brought the different women organisations under one banner. Since inception in 1926, for long 37 years till 1963, Chandraprabha led the organisation as General Secretary and from 1963 to 1969 as the president. Now the Mahila Samitee in Assam is a mammoth organisation devoting itself to the ideals laid down by Chandraprabha Saikiani.

In 1929, Chandraprabha participated in the next phase of the non-cooperation movement. Students of Assam participated in this movement by boycotting the schools and colleges. Chandraprabha Saikiani addressed the students in Cotton College.

Gandhi in the meeting held on March 12, 1930 on the eve of Dandi March said that the Indians should start a Forest Rule Disobedience Movement and must deprive the British government from the revenue earned from the forest property. Following his call, Chandraprabha led a team to fell down Sal trees at Darranggiri and participated in the movement; but, chased by police, Chandraprabha and her troop had to flee the spot and rested at a camp at Kukurmara from where the police picked them up. This was the first time since joining in disobedience movement in 1921 that Chandraprabha was arrested and became a regular affair thereafter.

The fiery wave 1942 revolution engulfed the entire country. Chandraprabha left her home at Doisingari to stay at Guwahati and organise the womenfolk in the revolution. She expressed that there remains much to be expected from the womenfolk in this revolution. She criss-crossed the entire State to wake up the people. She devised a novel method to dupe the administration as public meeting was banned by asking the people to arrange for a *Naam-prasanga* in a big way at Harimandir, Pathsala on January 27, 1943 and to make sure that every person in the locality be invited. While the customary ritual was continuing, parallelly the scheduled discussion was also being held. But as someone tipped off the administration, she was arrested from there and incarcerated. She continued her actions with undiminished zeal after release from jail.

In the post-independence era, Chandraprabha Saikiani earned the distinction of the first woman to contest an election for the Legislative Assembly though she was defeated.

Apart from being a freedom fighter and her pioneering role in womens' emancipation she was also a writer and poet of repute. 'Devi', appearing in *Banhi* in 1921 under her maiden name of Kumari Chandraprabha was possibly the first short story published by an Assamese woman. She edited 'Abhijatri', the journal of the Mahila Samitee for seven years. Many articles and other writings got published in various dailies like Natun Asamiya, Dainik Asam, etc. and also the popular weekly Asam Bani. In 1937, her novel 'Pitribhita' was published. Apart from that Kanthamala, Aparajita, Sesh Ashray are some of her novels. She could only write in the little time between her selfless, vigorous social activities. In 1969 she translated in three parts the book 'Last words of Mahatma Gandhi'.

It was the result of her unrelenting effort that on the eighth day of Mahatma Gandhi's assassination i.e. on February 6, 1948 the door of the Hayagriha Temple of Hajo, Kamrup was opened to all irrespective of caste-creed-religion. It was her tribute to Mahatma in her own novel way.

This firebrand lady of Assam breathed her last on March 16, 1972. She was honoured with Padmashree for her dedication to the society and the country in 1972 but due to her falling health could not receive personally despite her extreme eagerness till the last moment. A commemorative stamp was released on August 12, 2002 by the Department of Posts, Government of India in her honour.

Conclusion

A household name in pre-independence Assam, Chandraprabha Saikiani (1901-1971) was a forgotten figure at the time of her death. Born and bred in a village, Saikiani knew first-hand the suffering of women in a tradition-bound and backward society. There is much to do to immortalize this forerunner of Assamese womenfolk who pioneered in many fields to pave way for the present generation. The deeds and

zeals of this valiant woman must be widely publicized as she could prove to be an icon and egg on others to venture into new territories. Textbook should also contain her brief story. The only item that somehow makes us remember her is the Chandraprabha Saikiani Bhawan near the Guwahati Club rotary next to Tarini Charan Choudhury Girls' Higher Secondary School where the office of the Asam Pradeshik Mahila Samitee is housed alongwith a Family Counselling Centre.

Her works are something not only to remember and revere but also to emulate.

References

- Borgohain, N. (2011) অভিযাত্রী (*Abhijari*) (5th ed.). Journal Emporium.
- Goswami, P. (2012). *The history of Assam: From Yandabo to Partition, 1826–1947*. Orient Blackswan.
- Baruah, S. L. (1985). *A comprehensive history of Assam*. Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd.
- Bharali, H. K. (2001). এহেজাৰ বছৰৰ এশগৰাকী অসমীয়া — দ্বিতীয় খণ্ড (*Ehezar Basarar Ekshagaraki Assamiya – Vol. II*). Chitralkha Publications.

✘ ✘ ✘

Paradigm Shifts in Curriculum: A Turn Towards Multiculturalism

Jintu Thakuria

Assistant Professor,
Department of Education,
Handique Girls' College, Guwahati

Abstract

A Multicultural curriculum is the integration of ideals into a schools courses of study that nurture the practice that hopes to transform the ways in which students are instructed by giving equal attention to the contributions of all the groups in a society. This article delves into the theoretical concept of multicultural curriculum. It explores the dimensions and aspects related to multicultural curriculum. It is basically based upon Banks' theoretical concept and understanding.

Keywords: *Cultural Components, Curriculum, Multiculturalism, Plurality*

Introduction

Ronald C. Doll, interpreted, the curriculum is an experience offered to students under the guidance and direction of the school.¹⁴ With almost the same understanding, Muritz Johnson defines the curriculum as a structured series of intended learning outcomes (structured things that are expected to be achieved by students). The curriculum is an educational plan that provides guidelines and guidelines regarding the type, scope, sequence of contents, and educational process. Therefore the curriculum has a central position in the entire educational process, namely as a guide and guides teachers in the learning process.

Multiculturalism refers to the coexistence and appreciation of diverse cultural, ethnic, racial, religious, and linguistic groups within a society. It is both a social reality and a philosophical framework that promotes the recognition, respect, and equal value of all cultures. The concept of multiculturalism emphasizes the importance of preserving cultural identities while fostering mutual understanding and unity in diversity. It encourages inclusive participation, social cohesion, and intercultural dialogue, aiming to create a society where differences are celebrated rather than marginalized. As stated by Parekh (2000), "*Multiculturalism is about how to*

accommodate cultural diversity in a way that respects the identities of different groups while also creating a shared sense of belonging.” In essence, multiculturalism supports equality, pluralism, and human rights in both societal and institutional structures.

According to Johnson (1977), “Multiculturalism is a process through which a person develops competence in several cultures.”

The theoretical concept of multiculturalism is grounded in the idea that cultural diversity is not only inevitable in modern societies but also valuable and essential for social harmony, democratic participation, and human development. It is a normative theory that supports the recognition, preservation, and promotion of diverse cultural identities within a unified social and political framework. Multiculturalism as a theory draws from liberal democratic principles such as equality, justice, and individual rights, while also emphasizing group rights, cultural recognition, and collective identity. Theorists like Will Kymlicka argue that multicultural rights are necessary to ensure fairness and inclusion in societies where minorities have historically been marginalized. He distinguishes between different types of cultural minorities—such as indigenous peoples, national minorities, and immigrants—and argues that each may require different kinds of recognition and accommodation. From a sociological perspective, multiculturalism challenges assimilationist models that expect minority groups to conform to dominant cultural norms. Instead, it advocates pluralism, where multiple cultures coexist and interact on equal footing. The theory also intersects with critical pedagogy, postcolonial studies, and feminist thought, emphasizing the need to deconstruct power relations and give voice to historically oppressed groups. In education, politics, and policy, multiculturalism seeks to build inclusive structures that acknowledge diversity as strength. Bhikhu Parekh (2000) states, “*Multiculturalism is not about preserving cultural purity but about allowing cultures to engage with one another in a spirit of mutual respect and enrichment.*” Therefore, the theoretical framework of multiculturalism envisions a society where diversity is embraced and used as a foundation for social progress and democratic coexistence.

A Multicultural curriculum is the integration of ideals into a schools courses of study that nurture the practice that hopes to transform the ways in which students are instructed by giving equal attention to the contributions of all the groups in a society. It must be well-conceived, sensitive, thorough, and include the histories, experiences, traditions, and cultures of students in the classroom. A multicultural curriculum recognizes language diversity and promotes the attitude that all languages and dialects are valid communicating systems for some groups.

Goals of a Multicultural Curriculum

According to M. Valdivia (2011), the goals of multicultural curriculum are –

1. To help students from diverse cultures learn how to transcend their cultural borders and engage in dialogue and action essential for a balanced

- democratic political system and way of life.
2. To prepare students for global citizenship.
 3. To help students understand and appreciate cultural differences and similarities and to recognize the accomplishments of diverse ethnic, racial, and socioeconomic groups.
 4. To help students understand the significant historical experiences and basic cultural patterns of ethnic groups, the critical contemporary issues and social problems confronting each of them, and the dynamic diversity of the experiences, cultures, and individuals within each ethnic group.
 5. To help individuals function easily and effectively with members of their own and other racial, ethnic, and cultural groups by providing opportunities for students to explore lines of cross-cultural communication and to experiment with cross-ethnic and cross-cultural functioning.

Components of Multicultural Curriculum

Taking into account the diversity of Indonesian society, the multicultural education curriculum should contain material that can present more than one perspective on a cultural phenomenon. To present the diversity of perspectives in this curriculum, according to James A. Bank, can be done with four stages, namely:

- (a) contribution level,
- (b) additive level,
- (c) transformative level,
- (d) social action level.

If at the contribution stage, the curriculum focuses on certain minority cultures, then at the addition stage, the curriculum introduces new concepts and themes, for example, themes related to multiculturalism, without changing the essential curriculum structure. Furthermore, if at the stage of change, the curriculum facilitates students to see the sharing of issues and events from a minority cultural perspective, then at the stage of social action, the curriculum invites students to solve social problems caused by the cultural perception in one dimension.

A multicultural based curriculum also needs to include materials and teaching materials that are oriented towards respecting others and other groups. For the realization of the curriculum objectives, four things must be considered by the teacher. These are –

- (1) the position of students as subjects in learning;
- (2) the way of learning of students, which is determined by their cultural background;
- (3) the cultural environment of the majority of the community and private students is the cultural behavior of the students;
- (4) the cultural environment of students is a source of learning

Approaches to Multicultural Curriculum

According to Banks^[1], there are four levels or approaches to designing a multicultural curriculum. These are discussed below –

a) Contribution Approach:

According to Banks, the contributions approach is marked by the insertion of ethnic heroes, heroines and discrete cultural artifacts into the curriculum. These are selected using criteria similar to those used to select mainstream heroes, heroines and cultural artifacts. Discrete cultural elements such as the foods, dances, music, and artifacts of ethnic groups are studied, but little attention is given to their meanings and importance within ethnic communities. An important characteristic of the contributions approach is that the mainstream curriculum remains unchanged in its basic structure, goals, and salient characteristics. Prerequisites for the implementation of this approach are minimal. They include basic knowledge about mainstream society and knowledge about ethnic heroes, heroines and their roles and contributions to mainstream society and culture. Individuals who challenged the dominant society's ideologies, values, and conceptions and advocated radical social, political, and economic reform are seldom included in the contributions approach.

b) Additive Approach:

Additive approach stresses upon adding the ethnic or marginalised cultural components to the curriculum. It is the addition of content, concepts, themes, and perspectives to the curriculum without changing its basic structure, purposes, and characteristics. The additive approach is accomplished by the addition of a book, a unit, or a course to the curriculum without changing it substantially. Banks has given examples of this approach referring to adding a book such as *The Color Purple* to a unit on the twentieth century in an English class, the use of the film *Miss Jane Pittman* during a unit on the 1960s, and the addition of a videotape on the internment of the Japanese Americans, such as *Rabbit in the Moon*, during a study of World War II in a class on U.S. history. This approach allows the teacher to insert ethnic content into the curriculum without restructuring it. This approach is regarded to be the first phase in a transformative curriculum reform effort designed to restructure the total curriculum and to integrate it with ethnic content, perspectives, and frames of reference.

c) Transformative Approach:

This approach focuses on bringing a shift in the students' perspective or worldview. The transformation approach differs fundamentally from the contributions and additive approaches. In the contributions and additive approaches, ethnic content is added to the mainstream core curriculum without changing its basic assumptions, nature, and structure. But, in the transformation approach, the fundamental goals, structure, and perspectives of the curriculum are changed. This approach changes the

basic assumptions of the curriculum. It enables the students to view concepts, issues, themes, and problems from several ethnic perspectives and points of view. Here, the mainstream-centric perspective is one of only several perspectives from which issues, problems, concepts, and issues are viewed. Banks has referred to White (1991), a historian of the American West. White indicates how viewing the American West from a transformative perspective can provide new insights into U.S. history. He writes, “The first Europeans to penetrate the West arrived neither as conquerors nor as explorers. Like so many others history has treated as discoverers, they were merely lost” (p. 5). Bank also opined that it is neither possible nor desirable to view every issue, concept, event, or problem from the point of view of every U.S. ethnic and cultural group. Rather, the goal should be to enable students to view concepts and issues from more than one perspective and from the point of view of the cultural, ethnic, and racial groups that were the most active participants in, or were most cogently influenced by, the event, issue, or concept being studied.

d) Social Action Approach:

This approach includes all the elements of the transformation approach but adds components that require students to make decisions and take actions related to the concept, issue, or problem studied in the unit (Banks & Banks, with Clegg, 1999). Major goals of instruction in this approach are to educate students for social criticism and social change and to teach them decision-making skills. To empower students and help them acquire political efficacy, the school must help them become reflective social critics and skilled participants in social change. The traditional goal of schooling has been to socialize students so they would accept unquestioningly the existing ideologies, institutions, and practices within society and the nation-state (Banks, 2004; Hahn, 1998).

Salient Aspects of Multicultural Curriculum

Curriculum is not limited to being a composite of courses that students are required to take, the so-called official curriculum. The school set up includes the hidden curriculum as well. Hidden curriculum consists of the unstated norms, values and beliefs in regard to the social relations of school and classroom life that are transmitted to the students. A multicultural curriculum permeates both the formal and hidden curriculum. It is directed towards students from all backgrounds including both the dominant and oppressed groups in society. The salient aspects of multicultural curriculum are –

a) Incorporation of Student Voices:

Multicultural curriculum provides opportunity to the students to speak from their own experiences. It is more than expecting the students to regurgitate answers that we want to hear. Multicultural curriculum recognise the conflict or differences

between the voice of the school or the authority and the voices of the students. O'Connor (1988) remarked, "The organisation of school discourse, in a way that permits all cultural voices to search for skills and concepts to reconstruct their cultural principles in their own terms, must come to serve as the basic formula for equal educational opportunity."

b) Dialogic Inquiry:

Multicultural curriculum places the teacher as "less masters of truth and justice and more creator of a space where those directly involved can act and speak on their behalf". It provides an opportunity for instructions to occur as a dialogue between teacher and students. Shor & Freire (1987) remarked that dialogic inquiry is situated in the culture, language, politics, and themes of students. Multicultural curriculum incorporates content about the backgrounds of the students as well as that of the mainstream society. It discards the traditional classroom "'s authoritarian nature and creates a democratic space making both the teacher and students active participants.

c) Integration of Cultural Diversity:

Multicultural curriculum integrates cultural diversity irrespective of what subject matter is being taught. Herrington & Curtis (1990) opined that multicultural teaching brings the students' diverse cultures from the margin to the centre of the curriculum. While the traditional curriculum is based on the history, experiences and perspectives of the dominant group, the multicultural curriculum incorporates the socio-historical experiences of the marginalised groups. For example, gender studies curriculum typically includes the gender discrimination history of women. But a multicultural curriculum on gender studies will incorporate the history of discrimination, violence and other related experiences of the gays, lesbian, bisexual, transgender, queers and so on.

d) Cultural Resource Mobilisation:

Multicultural curriculum mobilises resources from different cultures. It is based on the idea that students receive cues about cultural differences not only in the classroom, but also from media such as television, movies, advertising and family discussions. Multicultural curriculum focuses on teaching the real world or the social realities which are full of individuals and groups with different cultural backgrounds. The traditional curriculum directly or indirectly perpetuates misconceptions and distortions of individuals and group differences. Multicultural curriculum emphasises upon enabling the students to understand the historical and contemporary experiences of their own and other groups.

e) Stress on Hidden Curriculum:

Multicultural curriculum emphasises upon the hidden curriculum. Though hidden curriculum is not taught directly, but it leaves lasting impacts on the students as it

includes the organisational structures of classroom and school climate along with student-teacher interaction. Jackson (1990) opined that elements of hidden curriculum are shaped by crowds, praise, and power. Multicultural curriculum emphasises upon enabling the students to take turns, stand in line, wait to speak, face interruptions from others and be distracted constantly by the needs of the others. Recognition of hidden curriculum that it does exist is a crucial aspect of multicultural education. It stresses on providing the lessons that are probably more important than academic curriculum. It also emphasises upon the overcoming the existing power inequalities through the hidden curriculum.

f) Space for Cross-cultural Communication:

Multicultural curriculum provides space for analysis of oral and non-verbal communication patterns. It emphasises upon direct and continuous participation in cultures that are different from our own in order to improve communication systems. The multicultural curriculum emphasises upon enabling students to be more sensitive to differences in cultures with which the students are not familiar.

g) Elimination of Biases:

Multicultural curriculum emphasises upon elimination of biased messages and prejudices. It advocates for utilisation of interaction analysis to find out whether there are differences in interactions based on gender, ethnicity, or other characteristic of students. It focuses upon elimination of stereotyping, fragmentation, linguistic bias and unrealistic portrayal of history and contemporary lived experiences.

h) Elimination of Invisibility:

Invisibility is the underrepresentation of specific micro-cultures in materials. In the traditional curriculum, invisibility frequently occurs for women, minority groups, disabled individuals and aged groups. For example, in the curriculum of developmental psychology, the socio-psychological developmental patterns of the LGBTQ+ community individuals are often omitted. Multicultural curriculum focuses on elimination of such invisibilities.

Conclusion

A multicultural curriculum is an inclusive educational framework that integrates diverse cultural perspectives, histories, values, and contributions into the teaching and learning process. It goes beyond token representation to foster genuine respect and understanding among students of different backgrounds. By highlighting voices and experiences from various ethnic, racial, linguistic, religious, and gender groups, a multicultural curriculum promotes equity and social justice. It helps students develop critical thinking skills, cultural competence, and a broader worldview. As Banks (2002) asserts, “A multicultural curriculum helps students understand that knowledge is socially constructed and reflects the experiences and values of various groups.” Such

a curriculum prepares learners to thrive in a pluralistic society by nurturing empathy, inclusivity, and a commitment to democratic ideals.

References

- Banks, J. A. (2019). *An introduction to multicultural education* (6th ed.). Pearson.
- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2020). *Multicultural education: Issues and perspectives* (10th ed.). Wiley.
- Bennett, C. I. (2018). *Comprehensive multicultural education: Theory and practice* (9th ed.). Pearson.
- Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (3rd ed.). Teachers College Press.
- Nieto, S., & Bode, P. (2018). *Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education* (7th ed.). Pearson.
- Gollnick, D. M., & Chinn, P. C. (2021). *Multicultural education in a pluralistic society* (11th ed.). Pearson.
- Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal*, 32(3), 465–491. <https://doi.org/10.3102/00028312032003465><https://doi.org/10.3102/00028312032003465>
- Banks, J. A. (2016). *Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching* (6th ed.). Routledge.
- Sleeter, C. E., & Grant, C. A. (2009). *Making choices for multicultural education: Five approaches to race, class, and gender* (6th ed.). Wiley.
- Au, K. H. (2011). *Multicultural issues and literacy achievement*. Routledge.

Footnote

Banks J.: Approaches to Multicultural Curriculum: *Multicultural Education: Issues and Perspectives* (4th ed.). Wiley & Sons

✘ ✘ ✘

Vocational and Educational Training (VET) in India: A Summary of NEP 2020 Perspectives

Ruhbina Ansary

Assistant Professor,
Department of Social Science,
Rangia Teacher Training College, Rangia

Abstract

The National Education Policy (NEP) 2020 envisions a transformative approach to vocational and educational training (VET) in India, aiming to bridge the skill gap and improve employability. This article provides an analysis of the historical evolution of VET policies in India, tracing key milestones and their impact on skill development along with the challenges hindering the effective implementation of VET. Furthermore, it suggests a comprehensive set of solutions in line with NEP 2020 as the policy aims to create a robust VET ecosystem that prepares India's youth for a rapidly evolving global job market, aligning with the vision of Viksit Bharat 2047. The paper emphasizes the importance of a multi-pronged approach to develop a future-ready workforce and ensure inclusive growth.

Keywords: *Vocational and Educational Training, Skill Development and Employability, NEP 2020.*

Introduction

Vocational and Educational Training (VET) has been an area of focus for Indian policymakers for decades as a means to reduce unemployment and skill mismatches. The National Education Policy (NEP) 2020 visualizes that at least 50 percent of Indian students will receive Vocational and Educational Training (VET) by 2025. The policy recommends various structural changes and measures to address the existing challenges in Vocational Education and Training. This article explores the approach of NEP 2020 toward Vocational Education and Training, identifies its challenges, and suggests pathways for improvement.

The criticism towards India's economic growth often refers to it as "jobless growth." Its Gross Domestic Product expansion is accompanied by minimal

employment and job growth. NEP 2020 aspires towards an altered Vocational and Educational Training (VET) ecosystem. This vision, for nearly five decades now, had been through various policy amendments since 1968 in order to bring the mainstream of education in direct correlation with Vocational and Educational Training (VET) in developing the workforce.

While India has the demographic dividend, it is only through the equipping of its youth with appropriate skills that this potential is translated into tangible outcomes. The NEP 2020's focus on Vocational and Educational Training (VET) is a step towards bridging the gap between academic education and employability. This article explores the historical context, current challenges, and proposed solutions to enhance India's Vocational and Educational Training (VET) ecosystem.

Research Questions:

- RQ1.** How has the concept of Vocational and Educational Training (VET) evolved in policies in India?
- RQ2.** What are the challenges in implementing Vocational and Educational Training (VET) in India?
- RQ3.** How can India implement Vocational and Educational Training (VET)?

Significance of the study

Despite several policy efforts, VET in India has struggled with low enrolment, weak industry linkage, and societal stigma. Fragmented governance and limited infrastructure continue to hinder its effectiveness. NEP 2020 envisions a transformative integration of vocational education into mainstream learning. However, a lack of clarity on implementation pathways raises concerns. This study is significant as it analyses the evolution, challenges, and future directions of Vocational and Educational Training (VET) in India through the lens of NEP 2020. It contributes to the understanding of why VET remains underutilized despite its critical role in enhancing employability, reducing skill gaps, and promoting inclusive growth. The study provides actionable insights for policymakers, educators, and industry stakeholders to strengthen India's VET ecosystem, enabling a skilled workforce aligned with the vision of *Viksit Bharat 2047* and global standards.

Statement of the problem

Based on the above discussions the present study is stated as *Vocational and Educational Training (VET) in India: A Summary of Nep 2020 Perspectives on its History, Challenges and Possible Solutions*

Methodology

This study adopts a qualitative, descriptive research design based on a review of secondary data. Sources include national education policies, government reports,

academic articles, and documents from institutions such as the NSDC, MSDE, and UNESCO. Thematic analysis was conducted by systematically reviewing policy documents, research articles, and official reports related to Vocational and Educational Training (VET) in India. Key themes were identified through encrypting recurring patterns and concepts across the literature, such as policy evolution, implementation challenges, and NEP 2020 solutions. These themes were then categorized and analysed in relation to the study's research questions. The process involved comparing historical developments, synthesizing expert viewpoints, and aligning findings with NEP 2020 directives to develop a comprehensive understanding of the VET landscape. As a literature review, the study does not involve primary data collection but synthesizes existing research to propose a comprehensive understanding of India's VET landscape.

Historical Evolution of Vocational and Educational Training (VET) Policies in India

Since independence, Vocational and Educational Training (VET) has been promoted to solve unemployment and skill gaps. The detailed description of historical evolution of Vocational and Educational Training (VET) Policies in India is discussed as follows:

National Policy on Education, 1968

This policy proposed that by 1988, 50% of students in grades 11 and 12 should be diverted towards Vocational Education and Training. The logic was that half of the graduating students should be so equipped to enter the labor market directly. However, this ambitious target remains unachieved due to several factors. The lack of an implementation strategy, poor infrastructure, and lack of coordination between educational institutions and industries led to the failure of this vision. In addition, societal attitudes favoring conventional academic education over vocational training further compounded the issue, making VET underdeveloped.

National Policy on Education, 1986

The National Policy on Education, 1986, had a more staggered approach with the target of covering 25% of students under Vocational Education and Training by 2000. However, by 1992, only 2.5% of students in grades 11 and 12 were covered under VET courses. The main reasons for the shortfall were inadequate infrastructure, low public awareness, and societal biases against vocational training. The unavailability of trained trainers and modernized curricula further limited the attractiveness and efficiency of VET programs. This policy pointed out that the implementation required substantial investment in infrastructure and awareness campaigns to overcome resistance from society and increase enrollment.

Eleventh Five-Year Plan (2007–2012)

Based on the weaknesses of previous policies, the Eleventh Five-Year Plan was designed to transform the VET scenario by building robust institutional

structures. It led to the creation of the National Skill Development Corporation (NSDC) and the National Council on Skill Development (NCSD). These organizations were established to promote skill development and foster industry partnerships. In particular, the NSDC played a crucial role in financing and supporting private-sector initiatives to expand the reach and quality of VET. Even more such issues like regional and limited access to resources continue in rural areas, leading towards the need for specialized focus.

National Policy on Skill Development and Entrepreneurship, 2015

Through the policy, the new national target was set high in equipping 110 million people with marketable skills by 2022, and it emphasized providing graduated job readiness through such programs of structured skill building. The policy further tried to incorporate entrepreneurship education in VET to increase innovative and self-employment capacity. Although the vision of the policy was vast, its implementation was quite tough due to inadequate finance, lack of trained trainers, and low industry engagement. The success of this policy was highly dependent on bringing the training institutions together with the employers to bridge their needs according to the market requirements.

National Skills Qualification Framework (NSQF)

The NSQF was established in the year 2013 that formalized the pathway which students pursuing VET courses could follow for smooth integration into higher education. These qualifications were standardized, such that they were comparable industry-wise and education system. The NSQF laid down clear progression routes such that the credibility and the attractiveness of vocational training courses could be enhanced. Its implementation did, however meet with issues such as resisting traditional education institutions, ignorant students and parents about such an effort, and big investments to be done regarding infrastructure and curriculum building. The policymakers, teachers and industry together needed to combine efforts in order to boost the effectiveness of the outreach of the NSQF.

All these measures have still not been able to get India's Vocational and Educational Training (VET) participation rate up to any meaningful level. The participation of the workforce aged 19-24 is still very low and India still lags behind many developed countries, including the US, Germany, and South Korea.

Challenges In Implementing Vocational and Educational Training (VET) in India

Vocational and Educational Training (VET) has tremendous scope for developing skills, employability, and economic growth in India. However, the implementation of Vocational and Educational Training in the Indian context suffers from several challenges that adversely affect its effectiveness and popularization. Here are some of the challenges with structured eight key points below:

Fragmented Institutional Framework

The main challenge in Vocational and Educational Training implementation in India has been the fragmentation of its institutional framework. Various agencies and ministries govern skill development efforts, such as the Ministry of Skill Development and Entrepreneurship, the Ministry of Education, and state governments. The lack of coordination, duplication of efforts, and inefficient policies characterize this uncoordinated effort. In addition, the lack of a single framework often leads to overlapping programs that do not address regional or sector-specific needs in an all-rounded manner.

Low Industry Engagement

Vocational training is highly dependent on industry engagement to ensure that the skills acquired are relevant to the market. The level of industry engagement in designing and delivering Vocational and Educational Training programs in India is still very low. The small and medium enterprises are the backbone of the Indian economy, but usually lack the resources or knowledge to take part in Vocational and Educational Training. This disconnection between the training providers and employers causes a mismatch of skills in the labor force because they are trained for areas that do not relate to job market requirements.

Quality and Standardization Issues

The quality of Vocational and Educational Training in India is inconsistent, with significant disparities in the curriculum, infrastructure, and teaching methodologies across different institutions. Many vocational training centers lack adequate facilities, modern equipment, and skilled trainers. Moreover, the lack of standardized qualifications and certification frameworks undermines the credibility of VET programs. Employers often view vocational qualifications as inferior to formal academic degrees, which diminishes the perceived value of these programs.

Low Social Acceptance and Stigma

Vocational and Educational Training in India has the problem of low social acceptance because of cultural bias, which values formal education more than vocational skills. Parents and students see the need for vocational training only when they have not achieved success in other streams. Society's stigma against vocational training keeps away most from pursuing it even if their interest and career choices lean toward it. The changing of these deeply entrenched attitudes is possible only with awareness and advocacy over time.

Inadequate Funding and Resources

The implementation of Vocational and Educational Training programs is highly infrastructure-intensive, requiring investment in training equipment and human

resources. Vocational education in India often receives less funding than formal education. Many vocational training centers face inadequate facilities, outdated machinery, and limited access to technology. There is also a lack of financial incentives for private sector participation, which exacerbates resource constraints and makes it difficult to scale and sustain Vocational and Educational Training initiatives.

Urban-Rural Divide

The urban-rural divide does, therefore, pose a considerable challenge to the equitable provision of Vocational and Educational Training in India. Urban areas have advantages from better access to training centers, industry linkages, and employment opportunities compared with rural areas, who also face several barriers. Barriers include poor infrastructure and lack of awareness for limited mobility. Women from these areas face additional obstacles under socio-cultural constraints, thereby having limited access to any skill development programs. This gap can only be bridged through targeted interventions and localized training models tailored to rural contexts.

Technological Disruption and Changing Skill Demands

The rapidity of technological change and the emergence of Industry 4.0 have changed the nature of work and the skills required. Traditional vocational training programs in India fail to keep pace with these changes, leaving graduates unprepared for the changing job market. The integration of digital skills, data literacy, and advanced technologies into Vocational and Educational Training curricula is crucial to keep it relevant. However, the lack of capacity in updating training modules and in training instructors on emerging technologies remains a significant obstacle.

Monitoring and Evaluation Gaps

Robust monitoring and evaluation mechanisms are needed for the effective implementation of Vocational and Educational Training programs. Such mechanisms are needed to measure their effectiveness and areas for improvement. The absence of such mechanisms has resulted in unreliable data regarding skill gaps, employment outcomes, and performance in India. Evaluation mechanisms existing currently are mostly ad hoc in nature and not comprehensive in measuring the long-term benefits of vocational training. Establishing a holistic monitoring framework is thus needed for better accountability and enhancement of Vocational and Educational Training initiatives.

Despite the challenges, vocational and educational training has the potential to transform India's workforce and significantly contribute to economic growth. Overcoming these challenges would require a multi-pronged approach that would include policy reforms, better collaboration with industry, increased funding, and a societal change in perceptions of vocational education. By developing a culture of skill development and aligning Vocational and Educational Training programs with the needs of the modern economy, India can unlock the true potential of its human

capital and achieve its vision of becoming a global skills hub.

Implementation of Vocational and Educational Training in India: Solutions based on NEP 2020 Perspectives

NEP 2020 looks for an education system that matches the requirements of the 21st century, incorporating vocational education to fill the skill gap in India. Eight detailed solutions for implementing vocational and educational training (VET) in India are proposed below, in line with NEP 2020:

Incorporation of Vocational Education into the School Curriculum

NEP 2020 suggests that vocational education should be integrated into mainstream schooling from an early stage so that students become familiar with practical skills. This can be done by:

- ❖ **Early Exposure:** Start vocational training in grade 6 through practical classes on carpentry, gardening, and digital skills. Early practical skills or problem-solving skills help educate and interest the student through this training, as well as connect academic knowledge to a more applicable life.
- ❖ **Skill Mapping:** Identifying region-specific industries and aligning vocational subjects with local opportunities, such as teaching agricultural techniques in farming regions or coding and IT skills in urban areas. This approach makes vocational education contextually meaningful and economically viable.
- ❖ **Blended Learning:** Incorporating vocational training within existing academic subjects through interdisciplinary projects. For example, a science project could involve building a solar-powered device, blending academic learning with hands-on experience.

This process instils skill-orientation in the students right from the early age and overcomes the distinction of an academic and vocational track in education.

Industry Tie

Building a close liaison between institutions of learning and industry can be crucial to bringing life to VET. This involves:

- ❖ **Internship and Apprenticeships:** Make internship in industries compulsive during vacation periods for the students, so that there is direct exposure to working places, and the practical implementation of theoretical knowledge about how working environments function.
- ❖ **Local Industry-Education Advisory Boards:** Developing curricula by updating regularly on market needs through advisory committees that comprise representatives from local industry and provide input into new trends to ensure the taught skills are always in demand.

- ❖ **PPP Model:** Public-Private Partnerships (PPPs) wherein industries co-develop vocational programs and provide training infrastructure. For example, a technology company could set up a lab in a school and train students on the latest IT tools, thereby bridging the gap between education and industry needs.

These measures will ensure that students acquire industry-relevant skills, thereby increasing employability.

Focus on Teacher Training and Capacity Building

Proper vocational training will be possible only if the educators are properly trained. NEP 2020 highlights the importance of professional development of educators. Solutions include:

- ❖ **Specialized Training:** Certification courses conducted for vocational trainers to remain abreast with the latest technology and practices. This enables educators to teach both conventional and emerging skills effectively.
- ❖ **Continuous Development:** Conducting regular workshops, seminars, and online training programs for skill enhancement. These programs can include new tools, teaching methods, and industry practices, keeping educators abreast of vocational training.
- ❖ **Dual Roles:** Allowing industry professionals to take part-time teaching roles to bring practical knowledge into classrooms. This not only enriches the learning experience but also creates a bridge between education and industry.

This ensures the delivery of high-quality vocational training by competent instructors.

Flexibility in Curriculum and Assessment

A rigid curriculum can hinder vocational training. NEP 2020 advocates for flexibility to cater to diverse learning needs:

- ❖ **Modular Courses:** Students could be allowed to select any modules or certifications. A student interested in fashion design could take a basic sewing module before moving on to advance design courses.
- ❖ **Multi-entry and Exit Options:** Allowing students to re-enter the education system after breaks, continuing from where they left off. This flexibility is especially beneficial for students from marginalized backgrounds who might need to pause their education.
- ❖ **Skill-Based Assessment:** Emphasizing practical exams and project-based evaluations over theoretical assessments. For instance, a student's ability to repair an appliance could be assessed instead of his or her ability to write about it theoretically.

It addresses differentiated learning paces and individual aspirations.

Technology Utilization in Vocational Training

A change agent in VET's scaling under NEP 2020 would be technology. Steps involve,

- ❖ **Digital Platforms:** It refers to the online offering of vocational courses, simulation and virtual labs, along with interactive practical training. It means it is providing students with rich sources of learning at each and every corner of their places.
- ❖ **AI and ML Integration:** Utilize Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning (ML) to tailor the learning pathway based on the student's aptitude. For example, AI can identify what skill a student lacks and what modules they need to enhance their learning.
- ❖ **Mobile Learning:** Mobile apps for skill development are to be launched in areas where infrastructure is lacking. Such apps will enable the student to take in small, bite-sized chunks of vocational education, which can be accessed by everyone.

Technology enables more widespread access and inclusiveness by eliminating geographical and resource barriers.

Promoting Entrepreneurship through Vocational Education

Vocational education must make the job seeker not only a job seeker but also a job creator. NEP 2020 stresses on entrepreneurial skills by fostering through:

- ❖ **Start-up Incubators:** Incubation centers within educational institutions that provide students with entrepreneurship skills. The incubation center may provide resources, mentorship, and funding for ideas of the students to convert into feasible businesses.
- ❖ **Mentorship Programs:** Getting students connected with industry mentors and successful entrepreneurs. For instance, mentors will come in handy in guiding them, showing them the ways when challenges arise and maximizing such opportunities.
- ❖ **Business Skills Training:** Adding modules about financial literacy, marketing, and business planning within the vocational courses. In return, they would learn how to take care of budgets, market strategy, and pitching the idea to investors.

These measures will foster a culture of innovation and self-reliance among students.

Financial Support and Incentives**

Financial issues are a significant reason for students to refrain from pursuing vocational education. NEP 2020 recommends:

- ❖ **Scholarships and Subsidies:** Offering financial assistance to the economically weaker section of students for vocational courses. This way, talent is nurtured irrespective of financial backgrounds.
- ❖ **Incentives for Institutions:** Offering grants and tax benefits to schools and colleges that have strong vocational programs. This encourages institutions to invest in quality training infrastructure.
- ❖ **Skill Loans:** Providing low-interest loans to students for funding their vocational training and associated expenses. Such loans can be used to pay for tuition, tools, and materials, thus making education more affordable.

This will make vocational education accessible and affordable for all.

Promotion and Awareness Campaigns

A societal bias often undervalues the worth of vocational education. To overcome this, NEP 2020 suggests:

- ❖ **Public Awareness Drives:** Carrying out the awareness campaigns to bring focus towards the importance and employability prospects of vocational training. It may include advertisements, conducting workshops, and public service activities to change mindsets.
- ❖ **Role Models:** Using success stories of professionally qualified vocationally trained persons to inspire their target audience, including students and their parents. Real-life examples can thus break stereotypes.
- ❖ **Career Counseling:** Providing counseling sessions in schools to guide students about vocational opportunities and pathways. Counselors can help students identify their strengths and choose the right career paths, making vocational education a preferred choice. Changing perceptions will enhance the popularity and acceptance of vocational education.

Vocational and educational training in India for NEP 2020 will need a multifaceted approach. In-built into the school curriculum through incorporating vocational education, engaging and collaborating with industries, having a strong focus on the betterment of teachers, guaranteeing curriculum flexibility, being technology savvy, fostering entrepreneurs, giving financial aid support and the awareness needed, can turn it into a robust VET system. This change alone will provide students with knowledge to support a changing economy and help significantly achieve the creation of Viksit Bharat 2047.

Conclusion

The National Education Policy 2020 sets the stage for a transformative shift in the educational landscape of India. It emphasizes the critical role of vocational and educational training in addressing the skill gap and unemployment challenges that have come to haunt the nation. By integrating vocational education into mainstream

curricula from an early stage, the policy envisions a holistic framework in which students are empowered with both theoretical knowledge and practical skills. Collaboration between industries and educational institutions ensures that the curriculum becomes dynamic and demand-driven; teacher training and capacity building provide a strong foundation upon which quality instruction can become possible.

Flexibility in learning pathways, with technology-driven solutions, will make vocational training accessible and inclusive. Initiatives promoting entrepreneurship transform students into job creators. Mechanisms of financial support and awareness campaigns will ensure that vocational education is a viable and respected option for all. This multi-pronged approach not only aligns with the aspirations of Viksit Bharat 2047 but also readies the future workforce for a rapidly changing global economy.

NEP 2020's vision focuses on incorporating vocational education into mainstream curriculum, much more than developing skills in a paradigm shift towards a new India—a just, empowered, and future-ready one.

References

- Chowdhury, K., & Mondal, D. C. (2022). Fostering vocational education among students through the lens of National Education Policy 2020. *A Multidisciplinary Online Journal of Netaji Subhas Open University, India*, 35-42.
- Government of India. (2020). *National Education Policy 2020*. Ministry of Human Resource Development.
- Parveen, S. (2023). Vocational education and training: Problems and solutions: NEP-2020. *International Education & Research Journal (IERJ)*, 1-4.
- Rashid Ganie, G. (2022). NEP, 2020: Challenges and possible solutions of vocational education and training in India. *Towards Excellence: An Indexed, Refereed & Peer Reviewed Journal of Higher Education*, 708-720.
- Regel, J., & Pilz, M. (2021). Vocational education and training in India: Prospects and challenges from an outside perspective. *Margin: The Journal of Applied Economic Research*.

✘ ✘ ✘

Issues of Learning English as a Second Language

Upasana Kumar

Assistant Teacher,
Dakshin Beltola Middle
English School, Guwahati

Abstract

The knowledge of English is the most essential part of life now-a-days. In present day, English has given an important place in the school curriculum. As a language for study, it plays a vital role in the academic life of the students. Learning English is a natural process for the natives. But in countries like India, English is an alien language for the learners. In India most of the schools use local languages as their medium of instruction, especially in government schools. For them English is a second language and teaching-learning of English as a second language is a challenging task. Most of the time a child gets classroom instructions to acquire the language but he or she may face different problems due to various causes like they may be come from poor family background, lack of interest in English, lack of proper teaching aids and methods, lack of trained teachers, lack of proper practice, etc. If these causes can be removed, the students are able to learn the subject correctly. If the problem of learning difficulty in English is solved, then the students will be able to communicate in English language and it will help to learn the language effectively.

Keywords: *Second language , English language teaching- learning*

Introduction

English is a modern international language spread all over the world. As a globally used language, English is considered to be an important basic competency for people who want to be insightful and knowledgeable. With the trend of globalization, English has shown its importance on the world. It has been playing an important role in the educational life of India as well as all over the world. Though English was introduced by the Britishers in India, it has its importance, glamour and stamp on every vital area of India. Therefore English is considered to be one of the important subjects taught in schools ranging from elementary to senior secondary school.

Review of related literature

E. Hinkel, (2005), “Handbook of research in second language teaching and learning” claims that communication problems occur because the learners encounter word they do not understand, form words they do not know how to use or find that they are unable to express their intended meaning.

R. K. Sharma, (1984) in his “A study of the problems of teaching English” found that effective teaching of English was lacking because there was a shortage of trained and qualified teachers and there was confusion about the aims and objectives of teaching English at various stages.

T. Vijaya Kumar, (2017) in “ Difficulties in teaching English to rural students” brings the issues related to the problems of teaching English in rural schools of India. The researcher found that students of the rural schools face a number of problems as English is their second language. They never realize the importance of learning English as a language and find themselves unable to express in English. They do not know proper pronunciation, spellings and grammatical rules and hence lack the confidence to speak in English

Significance of the study

English is considered to be the voice of new millennium and is likely to be adapted by most of the people in this world. But it is difficult to learn or teach English because the majority of English users can be found in countries where the language is employed as a foreign or second language. In countries like Indian, English become an integral part of the education system. But it has been found that students may face difficulty in learning English due to various reasons. They may not learn the language effectively due to which their English language skills are very poor. Hence, the study and cognition of English has been of interest for researchers for long time being.

Objectives

- ❖ To identify the problems faced by the students in learning English as a second language.
- ❖ To analyze the causes responsible for the problems of learning English language.

Methodology

For a research study, it is not possible to study the whole population as it needs much time. To avoid the ambiguity of the study it is necessary to know the total population from which the sample will be drawn for the study. In this research study, 1000 students are randomly selected as the sample of the present study. The descriptive survey method is applied to study the problem of learning English as a second language among the students.

Results

In India, English is considered as one of the core subjects in school curriculum. But it's not easy to achieve proper knowledge of English language. The students studying in government schools face more problems in learning English than private schools. It is found that most of the students of government schools are poor in English as it is a second language for them. Language learning is a natural and social phenomenon. In case of learning mother tongue, a child learns it easily due to the favorable environment as well the great exposure of the language. But learning a second language is much more difficult and complex than learning the mother tongue. It requires lots of efforts and practice to learn the language perfectly. They face difficulty in learning English because they learn it without understanding and only for exam purpose. Hence, they cannot speak, read or write English properly.

Findings/Discussion

Learning English language is one of the common grounds where the students face many issues while learning. It is not only the students but also the teacher who faces major challenges while teaching it in the class room. The main goal of the study was to identify the issues of learning English as a second language and to find out the causes responsible for these issues.

From the present study , it is found that the basic problems faced by most students are —

- a) Problem in understanding the structure of English language
- b) Lack of interest for learning
- c) Problem in vocabulary acquisition and usage
- d) Problem in reading the language
- e) Incompetency in writing English
- f) Difficulty with pronunciation and accent
- g) Fear of speaking English
- h) Problem in linking the language with real life.

Based on the findings above, the researcher reveals that the students of government schools face difficulty in learning due to various causes like they may be come from poor family background, lack of interest in English, lack of regular practice, lack of trained teachers and proper guidance, etc. It has been observed that majority of the students of government school have phobia in English learning. They think that their English are not up to mark because they have studied in Government schools. Students are worried about making mistakes and feel anxious due to lack of vocabulary, lack of pronunciation, and lack of topic knowledge. Sometimes they want to try to speak but are hindered by lack of vocabulary and messy pronunciation. On the other hand, they also feel insecure and afraid when the topics discussed cannot be understood

by them and this also leads to lack of motivation. Their social background of the students also affects their educational achievement in general and English language learning in particular.

This study reveals that there are several reasons for which the students were facing the problem as mentioned above. It examines various factors that affecting the process of learning a second language including self-confidence, attitude, family background, classroom conditions, environment, availability of competent teachers as well as duration of exposure to the language, etc. and tries to find some comprehensive solutions to reduce this problem.

Conclusion

In the present study, the researcher offers some suggestions as it is needed to minimize students' problems in learning English. Teachers' strategies for dealing the students' difficulties are needed to be well prepared so that qualifications can be achieved. Teachers need to provide a more in-depth explanation by using learning media to facilitate and provide understanding. Teachers are expected to be able to create learning that is more attractive to students, both from the use of learning media, models and learning methods. The present study also emphasizes that students should have a higher enthusiasm and motivation to learn English language. The mind of the students should always be ready to learn. They should read English newspapers, journals, novels, etc., as per the advice of their parents and teachers. They should also develop their habit of listening to English news and referring dictionary. They should not study English from an exam point of view. To learn English, opportunities have to be utilized by them effectively and efficiently.

English is the most wisely used language and chief vehicle of international communication in the world today. English is a beautiful as well useful language not only for the students but also for the teachers. Today it is not only a subject for us but the language for sciences, technologies and wide range of communicating activities. So, it is our duty to inbuilt our students with this global language and help them attain success and growth in every field.

References

- Verghese Paul C. (2009) Teaching English as a Second Language, 9th Ed. Starling Publishers, New Delhi
- Bhatia, K.K. (1975) New Techniques of Teaching English as a Foreign Language, Rohit Publishing House, Ludhiana
- Hinkel, E. (2005) Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning, Seattle University Press

Littlewood, William (1984) Foreign and Second Language Learning, Cambridge University Press

Jayashree. (1989), Identification of the difficulties in teaching and learning English as a second language among the high school students, Fifth Survey of Educational Research (1988 – 1992), 2, 752, New Delhi: NCERT.

Dharma Raja, B. William, Causes of Problems in Learning English as a Second Language as Perceived by Higher Secondary Students, i-manager's Journal on English Language Teaching, Vol. 1 *No. 4* October- December 2011, p- 40-45

Khajloo, A.I., Problems in Teaching and Learning English for Students, www.ijerd.com Volume 7, Issue 3 (May 2013), PP. 56-58

✘ ✘ ✘

A Study on Saving and Investment Pattern of College Students with Special Reference to Pragjyotish College

Manojit Kalita

Assistant Professor,
Department of Accountancy,
Pragjyotish College, Santipur

Dr. Uddipta Nayan Medhi

Head of the Department,
Department of Accountancy,
Pragjyotish College, Santipur

Abstract

This research explores the saving and investment behavior of college students with a specific focus on identifying their preferred financial partners and sources of guidance. In an era where financial independence and literacy are becoming increasingly important for youth, understanding how students manage their finances is critical. The study investigates the types of saving and investment practices adopted by college students, their level of financial awareness, and the role of various influencers such as family members, friends, banks, digital apps, and online platforms in shaping their financial decisions. A structured questionnaire was used to collect primary data from a sample of college students across various streams and academic years. The study analyzes their saving frequency, investment preferences, sources of income, and trust in different financial partners. It also assesses the challenges students face in managing their finances and their interest in enhancing financial knowledge. The findings reveal that while a considerable number of students engage in basic saving activities, only a smaller segment actively participates in investments. Digital platforms and peer influence are emerging as key financial partners, though a lack of financial literacy remains a significant barrier. The study concludes by recommending measures to strengthen financial education at the college level and promote responsible financial behavior among students.

Keywords: *Saving, Investment, financial literacy, Awareness etc.*

1. Introduction

1.1. Background of the Study

In today's dynamic economic environment, financial literacy and practices among youth, particularly college students, have become a crucial area of research. College life is often the first stage where young adults begin to make independent financial

decisions, laying the groundwork for their long-term financial behavior. Students are increasingly exposed to various saving and investment opportunities through part-time jobs, digital platforms, peer influences, and educational resources. However, many students lack adequate knowledge and guidance regarding effective saving and investment strategies. Their decisions are often shaped by informal sources such as family, friends, or online influencers rather than structured financial education. Moreover, the influence of social and peer groups significantly affects how students perceive and manage their finances, including whom they rely on for saving and investment decisions—referred to here as “saving and investment partners.” This study aims to explore the saving and investment behaviors of college students, focusing on the sources and partnerships they form in making such financial decisions. Understanding these partnerships can provide insights into how financial habits are developed and how institutions can better support students in cultivating responsible financial behavior.

1.2. Importance of Financial Literacy among College Students:

Financial literacy refers to the knowledge and understanding of various financial concepts, tools, and practices that individuals need to make informed and effective decisions about their personal finances. It encompasses a wide range of topics related to managing money, including budgeting, saving, investing, borrowing, and retirement planning. Financial literacy is essential for individuals to navigate the complex world of finance and make sound financial choices that align with their goals and values. Financial literacy plays a vital role in shaping the economic behavior and future financial well-being of college students. At this formative stage of life, students begin managing personal finances—often for the first time—through pocket money, part-time jobs, or scholarships. Without adequate financial knowledge, students may struggle with budgeting, fall into debt, or miss out on the long-term benefits of saving and investing early. In the context of this study, financial literacy is crucial because it equips students with the skills needed to make informed decisions about where and how to save or invest their money. As digital financial tools and investment platforms become more accessible, students are increasingly exposed to various financial products. However, the ease of access does not always come with the understanding required to evaluate risks, compare options, or set financial goals. Moreover, the influence of peers, online influencers, and mobile apps can significantly impact students’ financial behavior – both positively and negatively. Financial literacy helps students critically assess such influences and choose trustworthy saving and investment partners. It also fosters a habit of disciplined money management, which is essential not only for personal stability but also for contributing to a more financially responsible generation. By promoting financial literacy among college students, institutions can help bridge the gap between awareness and action – enabling students to build financial

security, avoid future pitfalls, and confidently navigate the increasingly complex financial world.

1.3. Meaning of Saving:

Saving refers to the portion of income or money that is set aside rather than spent on immediate consumption. It involves the act of putting money in safe and accessible forms such as cash at home, a bank savings account, or recurring deposits, often for future needs, emergencies, or planned expenses. There are some famous quotes with regards to saving. Some of the famous quotes are mentioned below to understand importance of saving for communities.

“Do not save what is left after spending; instead spend what is left after saving.”
– *Warren Buffett*

“If you’re saving, you’re succeeding.”
– *Steve Burkholder*

“The habit of saving is itself an education; it fosters every virtue, teaches self-denial, cultivates the sense of order, trains to forethought, and so broadens the mind.”
– *T.T. Munger*

1.4. Meaning of Investment

Investment is the process of allocating money with the expectation of generating income or profit over time. It typically involves putting money into financial instruments like mutual funds, stocks, bonds, fixed deposits, or digital assets, where there is a potential for growth or returns, though with varying degrees of risk. An investment involves allocating fund to an asset with the aim of achieving fiscal earnings through value appreciation or income generation. Options for investing include the stock market, real estate, gold, etc. Investing can significantly enhance your fiscal growth. By earning returns on your investments, you can achieve your dreams and fiscal targets quickly than saving alone. Investing wisely helps you maximise the prospect of your hard-earned money.

An investment implies allocating fund to capital such as real estate, gold, or the stock market to prompt returns. This differs from simply saving fund. Though, investing is done with the intent of generating substantial returns on investments over time. The investment description involves putting your fund to work.

1.5. Financial Partners

Financial partners refer to the individuals, institutions, or platforms that guide, assist, or influence a person’s financial decisions regarding saving and investing. These can include parents, peers, banks, financial advisors, fintech apps (e.g., Groww, Zerodha), or even social media influencers and educators who provide financial knowledge and support.

1.6. Significance of the Study

The study holds considerable significance in today's rapidly evolving financial landscape where young adults, especially college students, are increasingly expected to make independent financial decisions. With rising exposure to digital banking, investment apps, and online financial influencers, students now have access to a wide range of saving and investment tools. However, without adequate financial literacy, their decisions may lack strategy and long-term vision. This study sheds light on students' current saving and investment habits, their trusted financial partners, and the knowledge gaps that exist. Understanding these aspects is vital for educational institutions, policymakers, financial institutions, and app developers to design effective financial literacy programs, accessible saving/investment platforms, and personalized financial guidance tools. The insights can also help parents and guardians better support students' financial education.

1.7 Objectives of the Study

1. To know the saving habits and patterns of college students.
2. To identify the investment preferences of college students
3. To assess the level of financial awareness and literacy among college students
4. To identify the challenges and barriers faced by students in saving and investing money

2. Methodology

❖ Research Design:

In this study, descriptive research design is adopted to analyze the saving and investment behavior of college students.

- **Type of Data:** The Present study is conducted on the basis of both Primary data and Secondary data.
- **Primary Data:** Primary data was collected from the sample of college students through a structured questionnaire.
- **Secondary Data:** It was collected from journals, articles, websites, and previous research on financial behavior and literacy.

❖ Sample Design:

- **Population:** The population of the study consists of all category of students of Pragjyotish College
- **Sampling Technique:** The researcher has adopted Stratified Random Sampling based on academic year and stream
- **Sample Size:** The size of samples for the study is 100 students.

❖ Data Collection Tool:

In order to attain the objectives of the study well structured questionnaire cum schedule was used and collected data are presented through table and graphical analysis for interpretation.

3. Literature Review

The literature on financial behavior among youth highlights the growing concern over their limited financial literacy despite increasing access to digital financial tools.

- **Lusardi & Mitchell (2014)** emphasize that financial literacy among young adults is low globally, affecting their long-term financial stability.
- **OECD (2017)** advocates for integrating financial education into school and college curricula to prepare students for real-world challenges.
- **Goyal & Kumar (2020)**, in their study on Indian students, found that peer groups and family significantly influence financial behavior, especially in saving patterns.
- **Jha, P./ K., & Sinha, R./ K. (2019)** highlighted the role of mobile apps and online platforms in shaping modern investment decisions, especially among tech-savvy college students.

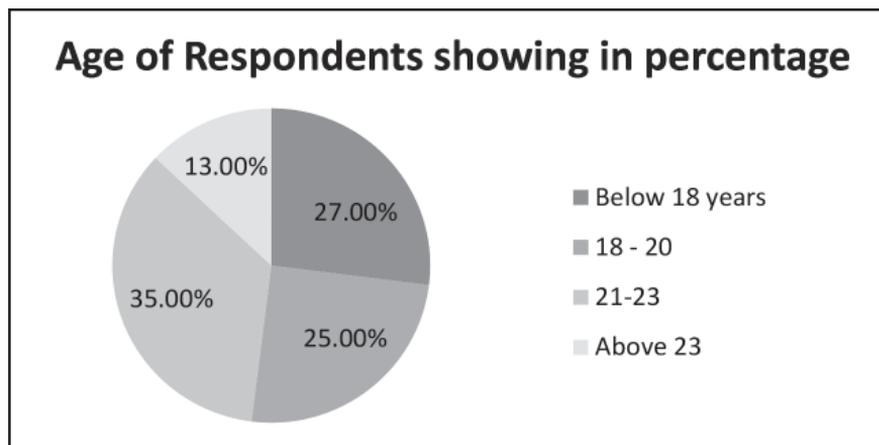
These findings support the need for further localized studies like this one to understand how students at institutions like Pragjyotish College engage with financial tools and guidance.

4. Data Analysis and Interprettion

Table 1 showing the Age group of the respondents

Table 1 : Age of Respondents

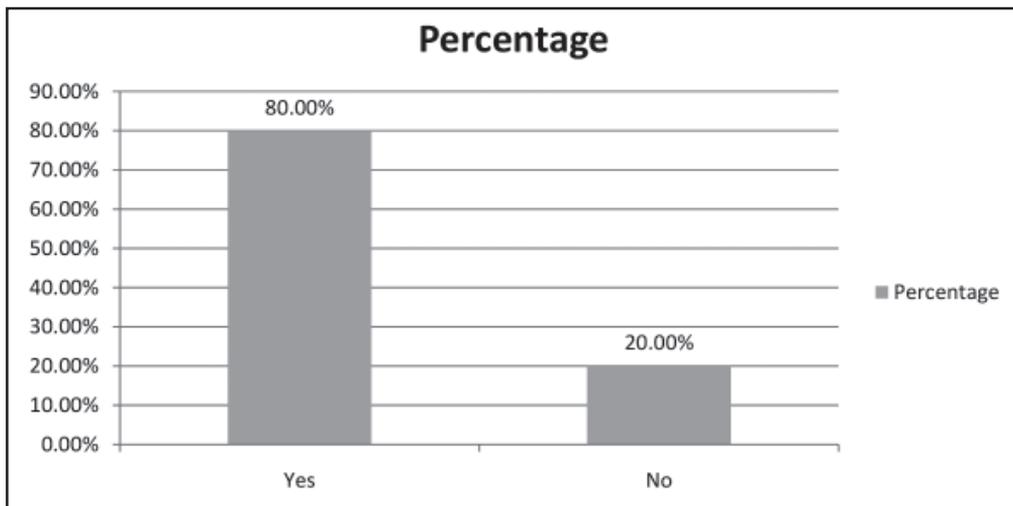
Age Group	No of Respondents	Percentage
Below 18 years	27	27.00%
18 - 20	25	25.00%
21-23	35	35.00%
Above 23	13	13.00%

Interpretation: From the Table 1 we can understand that the **21–23 age group** is the **most represented (35%)**, suggesting that final-year undergraduates or early postgraduates are highly engaged with the topic, likely due to increased financial awareness. The **below 18 group (27 %)** also shows a strong presence, reflecting participation from higher secondary or early college students. The **18–20 group (25%)** represents early undergraduates who are beginning to understand saving and investment practices. Only **13 % of respondents are above 23**, indicating **minimal participation from older or postgraduate students**.

Table 2: Showing Saving Habits of Students

Table 2: Showing Saving habits of Students		
Parameter	No of Respondents	Percentage
Yes	80	80.00%
No	20	20.00%

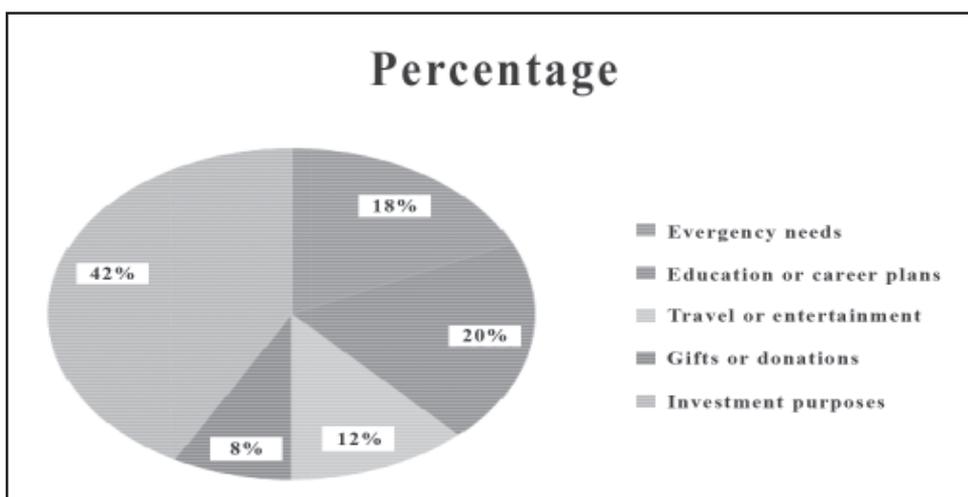
Sources: Primary Data

Interpretation: The data showing in Table 2 clearly shows that **saving is a common practice among college students**, with **80% demonstrating consistent saving behavior**. This reflects growing financial consciousness, possibly influenced by education, parental guidance, or personal goals. The remaining **20% may require financial literacy support or motivation to develop a saving habit**.

Table 3 : Showing the purpose of saving of the college students

Table 3 : Showing the purpose of saving of the college students		
Parameter	No of Respondents	Percentage
Emergency needs	18	18%
Education or career plans	20	20%
Travel or entertainment	12	12%
Gifts or donations	8	8%
Investment purposes	42	42%

Source : Primary data

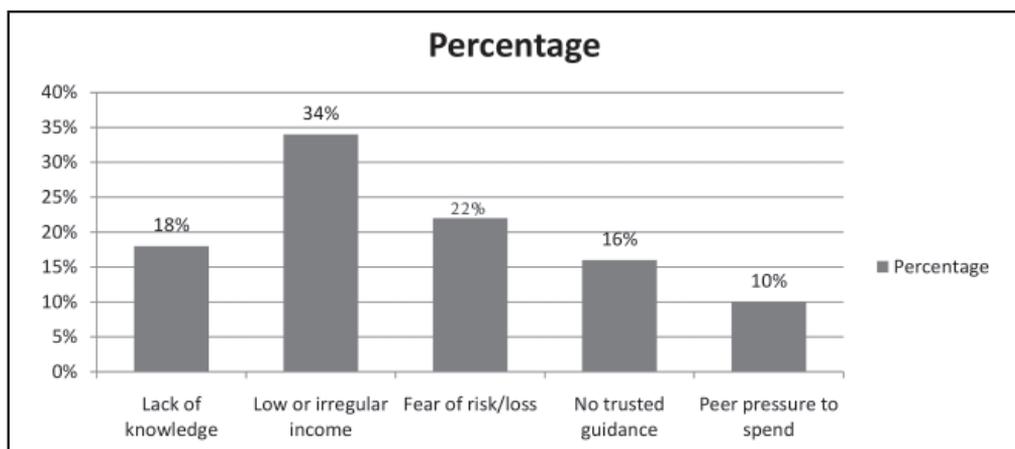

Interpretation: Table 3 highlights the various purposes for which college students save money. The data reveals that the majority of students, accounting for 42%, save primarily for **investment purposes**, indicating a growing awareness and interest in financial planning among youth. **20%** of respondents save for **education or career plans**, reflecting a forward-thinking attitude towards personal and professional development. **18%** save for **emergency needs**, showing a concern for financial security in unforeseen situations. A smaller portion of students, **12%**, set aside money for **travel or entertainment**, while **8%** save with the intention of giving **gifts or making donations**.

Table 4: Showing Challenges faced by College Students in Saving/ Investment

Table 4 : Showing the Challenges faced by the college students in Saving/ Investment		
Parameter	No of Respondents	Percentage
Lack of knowledge	18	18%
Low or irregular income	34	34%
Fear of risk/loss	22	22%
No trusted guidance	16	16%
Peer pressure to spend	10	10%

Sources : Primary data

Interpretation: The data presented in Table 4 highlights the key challenges faced by college students in their saving and investment practices. A significant proportion of students i.e. **34%** reported that **low or irregular income** is the major barrier, indicating that limited access to consistent financial resources prevents them from saving or investing regularly. The second most commonly cited challenge is the **fear of risk or financial loss**, with **22%** of respondents identifying this as a concern. Closely related is the **lack of knowledge**, reported by **18%** of students. This reflects a gap in financial literacy, which can directly affect students’ ability to make informed financial decisions.

Additionally, **16%** of students feel they lack **trusted guidance**, indicating that they do not have access to reliable sources or mentors to help navigate saving and investment options. Lastly, **10%** of the respondents mentioned **peer pressure to spend** as a hindrance, highlighting the social influence that encourages immediate spending over long-term financial planning.

5. Suggestion and Conclusion

Suggestions

1. Enhance Financial Literacy Programs

- Institutions should incorporate **financial education workshops or sessions** into the curriculum to address the lack of knowledge and fear of financial risks .
- These programs can include basic budgeting, saving, investment planning, and understanding risks.

2. Promote Regular Saving Practices

1. Colleges and student bodies can introduce **awareness campaigns and incentives** (like savings contests or rewards) to build a culture of regular saving.

3. Create Access to Reliable Financial Guidance

2. Establish partnerships with banks, financial advisors, or NGOs to **offer free financial counseling** for students who lack trusted guidance .

4. Tackle Peer Pressure and Social Spending

3. Through mentorship programs and awareness drives, students can be educated on how to resist peer pressure and prioritize long-term financial well-being over short-term spending.

Conclusion

The study reveals that **saving is a widely practiced behavior among college students**, with 80% actively saving part of their income or allowance. The **21–23 age group** emerges as the most financially aware, likely due to nearing graduation and facing real-world responsibilities. The data also shows a **strong inclination toward saving for investment (42%) and future educational goals (20%)**, reflecting a positive and forward-thinking mindset among youth.

However, several **challenges hinder optimal saving and investment**, including **low income, fear of financial risks, lack of knowledge, and absence of reliable guidance**. These obstacles highlight the **urgent need for structured financial education, support systems, and awareness initiatives** within educational institutions.

In conclusion, while the overall trend indicates **increasing financial consciousness among students**, targeted efforts are required to **bridge knowledge gaps, overcome economic limitations, and foster a robust saving and investment culture** among the next generation.

References

- Lusardi, Annamaria and Olivia S. Mitchell. 2014. "The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence." *Journal of Economic Literature*, 52 (1): 5–44
- C.R. Kothari, *Research methodology: methods and techniques*, Vishwa Prakashan, New Delhi, 1999, pp. 21-15
- Prof, A., Lokesh, J., & Mini, P. (2019). *A STUDY ON SAVING AND INVESTMENT PATTERN OF COLLEGE TEACHERS- BANGALORE*. 6(6), 1139–1144.
- Secretaryship, M. C. C. (2023). *A STUDY ON INVESTMENT PATTERN OF COLLEGE STUDENTS WITH SPECIAL*. 11(5), 246–253.
- Goyal, K.A., & Kumar, S. (2020). Financial Literacy among Indian Youth: A Review of Literature. *International Journal of Social Science and Economic Research*, 5(5), 1380-1392.
- Jha, P./ K., & Sinha, R./ K. (2019). Role of social media in financial decision making: A study of Indian youth. *Global Journal of Management and Business Research: C Finance*, 19(1), 35–42.
- Agarwalla, S./ K., Barua, S./ K., Jacob, J., & Varma, J./ R. (2013). Financial Literacy among Working Young in Urban India (IIM A Working Paper).

✘ ✘ ✘

Indigenous Wisdom and Modern Innovations : A Holistic Approach to Solid Waste Management in Guwahati City

Himangshu Das

Research Scholar,
Mahapurusha Srimanta Sankaradeva
Viswavidyalaya, Nagaon

Abstract

The rapid pace of urbanization, industrialization, and population growth has intensified the challenge of solid waste management in metropolitan regions, including Guwahati, Assam. Unscientific disposal practices, such as open dumping near ecologically sensitive zones like Deepor Beel, have resulted in significant environmental degradation. This study critically examines the existing waste management system in Guwahati and proposes sustainable strategies, including source segregation, recycling, composting, biomethanation, and energy recovery. It underscores the necessity of integrating private sector participation, non-governmental organizations, and community engagement with municipal efforts to enhance operational efficiency. The paper further advocates for regulatory reforms, adoption of modern technologies, and a paradigm shift towards treating solid waste as a resource for energy and material recovery. Strengthening institutional frameworks and implementing scientific waste management practices are imperative to ensure environmental sustainability and align with national initiatives such as the “Swachh Bharat Abhiyan.”

Keywords: *Solid Waste Management, Environmental Sustainability, Urban Pollution*

Rapid urbanization, population increase, and industrialization all serve as powerful catalysts for the emergence of many forms of environmental pollution. The ecology and environment of urban areas are seriously threatened by the massive amount of solid garbage generated. All solid items that result from routine human and animal activity and are thrown away as unnecessary or undesired are considered solid wastes. Human-generated solid waste has emerged as one of the main environmental issues of our time, posing a threat to human health and generating widespread contamination. Urban regions have become accustomed to seeing piles of trash and waste of all types scattered around. In this sense, Guwahati city of Assam, India, is not exceptional.

Solid trash from commercial, industrial, and residential operations is frequently disposed of carelessly. Large piles of trash in a disorderly state can be found in most urban areas at every corner. In cities and towns, the lack of a proper garbage disposal infrastructure is a constant environmental risk. The fact that plastic and other polymeric materials are not biodegradable makes the issue even worse. From an important and relevant perspective, solid waste pollution is currently ranked third, behind air and water pollution. There is a rising awareness of the environment's finite carrying and assimilative capacity. To protect the environment and, consequently, the standard of living, pollution control is crucial. Waste poses a short-term threat to human life and a long-term threat to the environment if it is not properly managed. Consequently, it is essential to put appropriate solid waste management techniques into action. While keeping sustainability in mind, the researcher in this study looks for practical and viable solid waste management options in Guwahati.

The majority of India's urban regions use open dumping as a popular method for disposing of solid waste or rubbish. However, several metropolitan regions also practice door-to-door pickup and disposal at a shared dumping site that has been approved by the local government. Guwahati Municipal Corporation (GMC) estimates that the city of Guwahati generates approximately 550 tons per day (TPD) of solid waste. To break it down further, let's look at the per capita waste generation rate. According to studies, the average waste generation rate in Guwahati is around 0.201 kg per person daily. GMC collects the waste from door to door and disposes of it at a dumping site close to the Deepor Beel in the West Boragaon area. The ecological condition of the plants and animals that inhabit this famous Assamese wetland has gotten worse as a result. Due to local opposition, the suggested disposal location in Panikhaiti, close to Chandrapur, has not yet been proven to be feasible. The city's natural beauty is being destroyed by the unsightly open dumping that is seen on a number of its streets. Sanitary land filling is a superior way to dispose of non-recyclable garbage than the current open dumping approach, even though GMC does not use it for the final disposal of solid waste. Several management techniques can be implemented to handle solid waste efficiently to address the garbage problem in Guwahati and other cities in the nation. The next header provides more information on these tactics.

Management Strategies

The following factors should be taken into account when evaluating current and future solid waste management strategies: improving waste collection, transportation, and disposal methods; establishing waste reduction goals; implementing technical advancements and recycling initiatives; and implementing institutional and regulatory changes. The key to recycling and garbage utilization is segregation and storage. It is a crucial component in waste management's initial stage. Programs for raising

community awareness must be implemented to encourage the practice of segregation. To separate solid waste at the source, a two-bin system should be implemented. It will be necessary to move the separated waste that is kept in these bins to a community collection location or a municipal vehicle separately. Waste can undoubtedly undergo significant systemic changes if it is properly separated into its parts and collected separately. Door-to-door collection is considered the principal method of collection and considered as the greatest choice in the world. Segregated waste storage may make it feasible to implement a system whereby various waste types are collected from the place of generation on different days and at varied intervals. Infectious biomedical solid waste and other hazardous municipal waste must be collected in enclosed containers.

Better opportunities for waste disposal through science will result from proper segregation. The recyclables ought to be delivered directly to the recycling facilities. This will encourage and activate the recycling facilities, which can result in several benefits like facilitating technological advancements, producing higher-quality goods, and conserving the nation's precious raw material resources. Anaerobic digestion, aerobic composting, or sanitary land filling are the three methods available for disposing of biodegradable waste. The availability of land and available funds will determine which of these disposal strategies is used.

The threat of solid waste can be effectively addressed through source reduction. The easier and more convenient it is to dispose of waste, the less one has to deal with. It involves lowering waste toxicity as well as the quantity of solid trash. Utilizing or recycling waste can reduce its generation in several ways. Waste can be safely disposed of using techniques including pyrolysis, incineration, and sanitary land filling if recycling or reuse are not feasible. When solid waste is disposed of using the right technology, waste quality is improved to meet pollution standards while waste quantity is decreased. At the same time, significant economic recovery is possible in the form of manures and energy. Guwahati city may manage its solid waste using a variety of technological ways, including: (i) composting; (ii) bio methanation; (iii) fuel palletizations; (iv) energy recovery from trash; (v) landfill gas technology, etc. The biological breakdown and stabilization of organic substrates is known as composting. Composting is one method of processing waste, and the final product is utilized in agriculture as manure. Compost produced from municipal garbage is mostly used in horticulture, bioremediation, aquaculture, afforestation, land restoration, agriculture, and landscaping. As the appropriate (Carbon: Nitrogen) ratio and organisms that digest the organic matter are present in urban solid waste, composting is suitable for refuse management.

Vermicomposting is the process of turning biodegradable trash into compost through earthworms. Large-scale orchards, farms, and small-scale decentralized community composting can all use this composting technique. One of the most cutting-

edge methods for recovering resources is biomethanation, which produces organic manure and biogas. While the sludge from the treatment facility is used as organic manure, the biogas can be used for power generating or heating. Biogas and organic manure are examples of economic recovery that offer promising opportunities for the treatment plant's self-sufficiency.

The process of turning solid waste into fuel pellets is known as fuel palletization. Drying, non-flammable material removal, grinding, mixing, and pellet manufacture are all steps in the palletization process. Refuse derived fuel (RDF), also known as fuel pellets, can be used as fuel for boilers, heating plants, and the production of steam, which can be used to generate electricity.

Energy can be recovered from waste as a by-product of the waste treatment process by implementing modern technologies. These include a variety of technologies for recovering energy from waste, such as pyrolysis, palletization, incineration, and sanitary landfilling. It is anticipated that by implementing waste recycling technologies, India's solid waste may produce more than 1000 MW of electricity.

Landfill gas technology is a very good way to get rid of trash that contains a lot of organic material. Landfills serve as a bioreactor in this technique, producing gas through the breakdown of organic materials. One ton of solid garbage is thought to be capable of producing more than 100 times its volume during ten years. Methane and carbon dioxide make up the majority of the gas. Energy recovery makes sense when methane gas concentrations are high.

Waste made of non-biodegradable plastic can also be recycled to create a variety of goods with added value. Additionally, the waste plastic can be utilized to build roads, generate electricity, etc. Researchers have also noted the potential for using plastic trash to capture sunlight, turn it into gasoline, and increase the likelihood that harmful polymers will biodegrade with the help of bacteria and carbohydrates.

The recommended practices for disposing of biomedical solid waste from Guwahati City's many hospitals and nursing homes are segregation in color-coded containers followed by incineration. These practices are typically followed or can be adopted.

The municipalities are the primary institutions responsible for solid waste management in our country. However, it is also necessary to harness and integrate the role of private sector, NGOs and waste workers in this field so that the solid waste management practices become totally effective. In the context of solid waste management, private entrepreneurs are gaining entry into the waste collection, transport activities and treatment processes. Private companies can efficiently carry out secondary collection and transport of garbage including vehicle maintenance. The local government, along with pertinent citizens or market associations, might oversee the formation of waste management associations or groups by the NGOs. For every municipal authority in charge of collecting, sorting, storing, transporting,

disposing of, and processing municipal solid wastes, the Ministry of Environment and Forests, Government of India, published the Municipal Solid Waste (Management and Handling) rules, 2000 (updated in 2016). Reforms to regulations and the rapid implementation of the pertinent agenda are therefore necessary for the solid waste management system. Urban solid waste management can be properly and consistently planned for by developing comprehensive technical and operational standards for the treatment and disposal of solid waste. In the long run, this can also guarantee environmental sustainability. The government of India should step up its “Swachh Bharat Abhiyan” campaign to guarantee a clean and green environment in Guwahati. As the capital of Assam and the gateway to northeastern India, Guwahati city must make every effort to maintain cleanliness and take advantage of the practical and likely solid waste management options.

Conclusion

In metropolitan places, solid waste management has become a significant environmental concern. The disposal of municipal solid waste in an uncontrolled and unscientific manner can seriously pollute the ecosystem. When it comes to disposing of solid waste, the locals’ indigenous methods are found to be unsanitary and unscientific in many areas of Guwahati city. To combat the overwhelming threat, recycling initiatives, source reduction, and the deployment of appropriate waste processing technology should be promoted. Furthermore, to improve the efficiency of solid waste collection and transportation, contemporary technical approaches like remote sensing and GIS techniques should be supported. A methodical approach must be taken to optimize the entire solid waste management process, including source segregation, timely and appropriate collection, transportation routes, sanitary landfill site operation, etc. Active participation from local authorities, the private sector, and non-governmental organizations is required. Depending on local conditions, technological and economic viability, and attaining environmental sustainability for the future, urban solid waste should be viewed as a resource material for the production of energy, compost, and fuel rather than just as a residue to be thrown away.

References

- Das, D., & Mahanta, R. (2011). Municipal solid waste management in Guwahati: A case study. *Review of Research, 1*(2), 1–4.
- Gogoi, L. (2013). Municipal solid waste disposal: A case study in Guwahati city to mitigate the manmade disaster. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS), 9*(3), 55–60.
- Baishya, P. (2017). Sustainable waste management: A case study in Guwahati. *The Clarion – International Multidisciplinary Journal, 6*(1), 32–38.

- Hazarika, R., & Saikia, A. (2020). Landfill site suitability analysis using AHP for solid waste management in the Guwahati Metropolitan Area, India. *Arabian Journal of Geosciences*, 13, 1–14.
- Das, K., & Bharti, A. (2023). A sustainable approach to the collection and transportation of solid waste of Dibrugarh city, Assam. *Environmental Quality Management*, 33(2), 241–255.
- Reddy, P. J. (2011). *Municipal solid waste management*. CRC Press/Balkema.
- Pradhan, P. K., Mohanty, C. R., Swar, A. K., & Mohapatra, P. (2012). Urban solid waste management of Guwahati city in north-east India. *Journal of Urban and Environmental Engineering*, 6(2), 67–73.
- Kumar, M., & Nandini, N. (2013). Community attitude, perception and willingness towards solid waste management in Bangalore city, Karnataka, India. *International Journal of Environmental Sciences*, 4(1), 87–95.
- Srivastava, R., Krishna, V., & Sonkar, I. (2014). Characterization and management of municipal solid waste: A case study of Varanasi city, India. *International Journal of Current Research and Academic Review*, 2(8), 10–16.
- Mipun, B. S., Hazarika, R., Mondal, M., & Mukhopadhyay, S. (2015). Solid waste management in Greater Shillong Planning Area (GSPA) using spatial multi-criteria decision analysis for site suitability assessment. *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, 40, 657– 662.
- Vasenev, I., Dovletyarova, E., Chen, Z., & Valentini, R. (2016, September). Megacities 2050: Environmental consequences of urbanization. In *Proceedings of the VI International Conference on Landscape Architecture to Support City Sustainable Development, RUDN – People’s Friendship University of Russia, Moscow, Russia* (pp. 12–24).
- Onyekachi, A. F., & Funmilola, A. F. (n.d.). Urbanism, solid waste and urban metamorphosis in Africa.
- Dinesha, T. (2017). Urban solid waste management in India: Present challenges and future prospects. *Social Science Research Network (SSRN)*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3043172>
- Saleh, H. M. (Ed.). (2021). *Strategies of sustainable solid waste management*. IntechOpen. <https://doi.org/10.5772/intechopen.87682>

✘ ✘ ✘

The Economic Significance of Indigenous Fisheries in Assam: A Path to Sustainable Development

Thunumoni Talukdar

Research Scholar,

Mahapurusha Srimanta Sankaradeva

Viswavidyalaya, Nagaon

Abstract

Indigenous fisheries in Assam are a crucial component of the state's rural economy since time immemorial. Its provided nutritional security, employment opportunities, and cultural value to local communities. Besides Assam is endowed rich and diverse fisheries resources in the form of rivers, beels, ponds, floodplain wetlands, forest fisheries including various types of local and ethnic fish varieties. So, preservation, restoration and protection of such local varieties is utmost necessary. But the indigenous fisheries facing challenges such as climate change, habitat degradation, competition from commercial aquaculture, inadequate policy support etc.

Keeping in view, the present paper will explore the economic contributions of indigenous fisheries, emphasizing their role in employment, income generation, and food security. It will also examine key challenges, including environmental threats, market constraints, and institutional gaps. Furthermore, the article will highlight sustainable development such as eco-friendly fishing practices, community-based resource management, policy interventions to enhance the upliftment of this sector.

Keywords: *Indigenous Fisheries, Economic Contributions, Challenges, Sustainable Development.*

Introduction

India is a developing country and agriculture is the main occupation for the people of India. So, agriculture along with other allied activities occupying a major place in country's economy. Fisheries sector is considered as a remarkable allied activity by providing livelihood and nutritional security to a significant proportion of

the population of India as well as Assam. Directly or indirectly the livelihood of over 500 million people in developing countries depends on fisheries and aquaculture (Rabo et al. 2014, Tewabe, 2015, Giri et al. 2022).

Assam is the most water resourceful state of the country. It is endowed with rich and diverse fisheries resources in the form of beels, ponds, floodplain wetlands and two major rivers Barak and Brahmaputra with their tributaries. The fishing industry includes any industry or activity concerned with taking, culturing processing, preserving, storing, transporting marketing or selling fish products (Islam & Habib 2013). According to Food and Agriculture Organisation of United Nations fishery is typically defined in terms of the people involved, species or type of fish, area of water or Seabed, method of fishing, class of boats, purpose of the activities or a combination of the foregoing feature (Farsund, Daugbjerg & Langhelle 2015).

In Assam fish plays a pivotal role and fish farming is very popular activities for rural people. Assam is considered to have predominantly fish-eating population, where about 90% of its population consumes fish (Bhuyan et al., 2017). Rice and fish are often considered as the most common staple food of Assam (Borthakur, 2022). According to NFDB (2017), “fish contributes to about 17% of global population’s animal protein consumption. The global fish production during the year 2016 peaked at 171 million tons with aquaculture representing 47% of the total. The per capita fish consumption reached 20.3 kg and aquaculture has been responsible for the continuing impressive growth in the supply of fish for human consumption.”

In Assam, there is a huge untapped potential for development of open water fisheries, which will not only enhance the production but also help in preserving the fisheries resources along with the contribution of sustainable utilization of the indigenous fish species available in Assam (Das et al, 2018). Besides Assam is the hub of various types of local and ethnic fish varieties. Here, practices of indigenous fishing are necessary to rural livelihoods. Fish touches the livelihood of people in countless ways in terms of providing food security, nutrition, employment generation, empowerment of women, livelihood, recreation, socio – economic development of the fishing community of the country and many more (NFDB, 2015, 2018). From the above perspectives it is cleared that indigenous fishing practices in Assam also have been integral to rural livelihoods, food security, and cultural heritage. Indigenous Fish Farming is a process of farming where fish cultivation and management is purely in traditional way. They use only locally available materials and sustainable practices in local environment. Indigenous communities are the main root of the traditional rules, customs and knowledge of this farming. Indigenous practices are generally blessing to human genus as it enhances socio economic conditions of fish farmers and focuses environmental sustainability through preserving biodiversity. However, the indigenous fisheries facing challenges such as climate change, habitat degradation, competition from commercial aquaculture, inadequate policy support etc. So, there is

a need of preservation, restoration and protection of such local varieties. Keeping in view, this present paper will examine the economic contributions, challenges and sustainable development strategies for indigenous fisheries in Assam. It will also examine key challenges, including environmental threats, market constraints, and institutional gaps. Furthermore, the article will highlight sustainable development such as eco-friendly fishing practices, community-based resource management, policy interventions to enhance the upliftment of this sector.

Indigenous Fisheries in Assam: An Overview

Indigenous communities in Fishing–

There are various numbers of indigenous communities like Kaibartta, Boro, Rabha, Garo, Karbi, Hajong in Assam. For these communities, fishing is not only a way of livelihood but also an integral part of their traditions, heritage and culture.

The Kaibarttas is a prominent caste of India. Fishing is the only and main traditional occupation of their livelihood. This fishing community is specified as scheduled caste for Assam by the constitution order 1950 (a) Part II: Assam. They are participated in both commercial and subsistence fishing and used multiple traditional fishing equipment.

The Rabha is an early indigenous tribal community which mainly focuses community fishing. They believe that fishing is an important part of their social and recreational life. Bahow Festival at Barjong Beel is a best example of community fishing event. There are number methods like plunging baskets, scooping, net lifting, spearing etc are followed in fishing.

Bodo is one of the largest plain tribal groups in north east India. Fishing is the integral part of Bodo culture and community fishing is mainly practiced by Bodo people using different gears. They are also involved in commercial and subsistence fishing.

Hajong or Mishing is another community engaged in fishing and it is the vital source of livelihood and food security. They combined age-old traditional practices with contemporary fishing methods in fishing.

Besides Garo community and Karbi community also participated in traditional fishing practices using a variety of tools and techniques. Both the communities are used fishing activities both as commercial and household needs.

Traditional Fishing Methods

The fish catching method is completely traditional and passes from one generation to other generation. 'Chali Di Mas Dhara' i.e. catching fish with attractants is one of the old traditional methods of fish catching. There are four types of this method- Bokar chali, Malor chali, Sungar chali, Bandhar or Latirchali. 'Fishing in Dal' represented as community fishing which is one of the popular method of fish catching.

This method is classified into four parts Ber di mas mara, Dal bandhi mas mara, Zora kata, Bana di mas mara. ‘Pola Mara’, is generally done by male folk and a very famous method of fishing. Besides multiple methods are followed by Assamese fishers. They are Zakhare Mas Dhara, Chepa Pata, Bana Diya, Barasi Pata Pari Pata, Dalnga Pata, Dingara Pata, Chohra Pata, Masor Uzan Utha, Khal Shisa, Zora Kata, Barasi Pata, Safa Mara, Chera Mara, Ghera Mara etc.

Bamboo and cane have been playing an important role in making the fishing implements in rural areas. Some of the fishing implements are Chepa, Julki, Zakhe, Palah, Bana, Loiha, Gheni, Deli or Gas, Pachi, Goildha, Torowal, Kochtar, Koinal etc. There are different types fishing net also i.e Asra Jal, Langi Jal, Fasi Jal Parangi Jal, Pah Jal, Dheki Jal, Mushari Jal, khewalijal, langijal, tangnajak, ghokotjal etc.

Table No.1: - Different kinds of Indigenous fish in the State

Sl.No	Assamese Name	English Name	Scientific Name
1	Chital	Humped feather back	Notopteruschitala
2	Ilish	Indian shad	Hilsa ilisha
3	Karoti	Ganges river gizzard shad	Goniosalanmima
4	Karoti	Indian river shad	gudusiachapra
5	Salo/chalo	Gangetic hair fin anchovy	Setipinnaphasa
6	Kandhuli	Feather back	Notopterusnotopterus
7	Laupatia	Indian hatchet chela	Chela laubuca
8	Selkona	Chela	Chela atpar
9	Laupati	Silver hatchet chela	Chela cachius
10	Selkona	Larger razorbelly minnow	Salmostomerbacalia
11	Selkona	Gora chela	Oxygaster gora
12	Korang	Barred baril	Bariliusbarila
13	Darikona	Flying barb	Esomusddanricus
14	Eleng	Bengla barb	Rasbora elanga
15	Moa	Indian carpet	Amblypharyngodon mola
16	Barijala	Aspodipararia	Aspodipariamorar
17	Pithia	Golden mahseer	Tor putitora
18	Sol	Striped snakehead	Channa striata
19	Sal	Great snakehead	Channa marulius
20	Goroi	Spotted snakehead	Channa punctata
21	Kaoi	Climbing perch	Anabas testudineus
22	Singi	Stinging catfish	Heteropneustesfossilis
23	Gathu	Bengal loach	Botia Dario
24	Botia	Guntea loach	Lepidocephalusguntea

Sl.No	Assamese Name	English Name	Scientific Name
25	Pavo	Pabdah catfish	Ompokpabda
26	Mirika	Mrigal/Mrigel	Cirrhinus cirrhosus
27	Paniputa	Tank goby	Glossogobius giuris
28	Row	Rohu	Labeorohita
29	Bami	Indian mottled eel	Anguilla bengalensis bengalensis
30	Singora	Striped dwarf catfish goonch	Mystus vittatus
31	Gorua	Goonch	Bagarius bagarius
32	Tura	Lesser spiny eel	Marcognathus aculeatus
33	Chanda	Elongate glass perchlet	Chanda nama
34	Borali	Boal	Wallago attu
35	Puthi	Ticto barb	Puntius ticto
36	Kuhi	Kuria labeo	Labeogonius
37	Neria	Garuabachcha	Clupisomagarua
38	Bahu	Catla	Catlacatla
39	Magur	Walking catfish	Clarias batrachus
40	Gangatup	Puffer fishes	Tetraodon cutcutia
41	Ari	Giant river catfish	Sperataseenghala
42	Bocha	Batchwavacha	Eutropiichthysvacha
43	Cuchia	Cuchia	Monopteros cuchia

Sources: Hazarika, P., (2019)

As per Biswas et al. (2015), the state of Assam is the home for over 300 fish species ranging from tiny colourful wetland species to gigantic catfishes of the Brahmaputra, out of which 40% of them are potential ornamental fish species.

Table No.2: - Different kinds of ornamental fishes in the State

Sl. No	Name of the Ornamental Fishes	Scientific Name
1	Tura	Macrognathus aculeatus
2	Chanda	Chanda Nama
3	Gathu	Botia Dario
4	Botia	Lepidocephalusguntea
5	Paniputa	Glossogobius giuris
6	Bami	Anguilla bengalensis bengalensis
7	Singora	Mystus vittatus
8	Magur	Clarias batrachus

Sl. No	Name of the Ornamental Fishes	Scientific Name
9	Singi	Heteropneustesfossilis
10	Sol	Channa striata
11	Sal	Channa marulius
12	Goroi	Channa punctata
13	Moa	Amblypharyngodon mola
14	Cheng	
15	Kholihona	

Sources: Hazarika, P., (2019)

Economic Contributionsof Indigenous Fisheries

People of assam from rural areas are economically poor and indigenous fishing is low investment nature-based occupation supporting rural livelihood. The fisheries sector trends to be one of the major livelihood options globally (Osepchuk et al 2024) and also in the state of Assam. Indigenous Fisheries occupying a vital place in Assam economy. It contributing a significant portion to state’s Gross Domestic Product. This sector provides employment to over 5 lakh people of Assam. Fishery sector is the main working support to livelihood and economic stability to the uneducated people of the society.

It shows remarkable assistance to human society through food security and nutrition. Fish contributes 60-70% of animal protein intake in rural Assam. Small indigenous fish (SIFs) are rich in micronutrients (iron, calcium, vitamins).

Marketing and trading are also the important side of the economic sectors in Assam. Local fish markets like Nagaon, Jorhat, Dibrugarh, Guwahati, Barpetahas been grown well on indigenous catches. Dry fish is most popular among the North-East people specially the tribal community. So, dry fish market has occupied a prominent position. Jagiroad Dry Fish Market in Assam is the largest dry fish market in Asia. The market conducted three days a week (Thursday to Saturday) and sells around 500 tons of dried fish annually with turnover of approximately Rs 40 cores. This market also exported dry fish to other countries like Bhutan, Malaysia, Singapore etc. Besides it provides livelihood to more than thousands of people. During the time of availabilityof production of fish, the price of fish goes down. So, it is the proper time to make it dry for the lease party and makes ready to sell in high price throughout the year. Besides, the bamboo-based fish products (smoked, dried) also have high demand in regional and international markets. As a whole, dry fish occupies a vital part in Assam’s economy.

The ornamental fish is also the part of the indigenous fish and occupying a significant place in Assam’s economy. About 85% of native species of ornamental

fish are found in North eastern region (Ornamental fish farming in India-vikaspedia assessed date 26th August 2019) It also providing opportunities for livelihood and entrepreneurship. Because Assam has a favourable climate and unique geography that make it ideal location for breeding and rearing ornamental fish along with many species being native to the region. The ornamental fish industry also has an export potential with many species being in demand globally.

The place of women is also noticeable in this sector. The activities like net weaving, fish drying, smoking, local market sales etc are mainly done by rural women and thereby made a support to the livelihoods of their families. Besides women are the backbone for providing household nutrition. So empowering women in this sector has a positive impact to our economy.

Sustainable Development Strategies

Sustainable development strategies are the strategies which are aimed to balance social, economic and environmental needs to ensure long-term prosperity and well-being. By adopting these strategies governments, organisations and individual can work together to create a more equitable and environmentally conscious future. Protection and restoration of indigenous fisheries are important strategies for sustainable development. Regulations should be implemented such as catch limits and closed seasons. Community based wetland management like reviving traditional beel fisheries through participatory conservation should be done. Besides, destructive fishing like fine mesh nets and poison fishing should be banned. Eco-friendly practices should be used to minimise habitat damage. Combining paddy-cum-fish culture (Ahu-Sali rice fields) is another strategy for adoption of integrated fish farming through sustainable aquaculture. Promoting small-scale aquaculture in rivers like cage culture in floodplains is also a way for sustainable aquaculture development. Another notable benefit is to promote sustainable livelihoods for indigenous communities through fish farming and fisheries management. Dried fish and smoked fish paves the way for value chain development. Providing training and capacity building programs for indigenous fishers to enhance skills and knowledge is also an important sustainable strategy. Moreover, conducting scientific research to better understand the ecology and biology of indigenous fish species in Assam is utmost necessary for indigenous fishers. So, policy and institutional support is also essential for smooth running of this sector. Here, financial assistant like microcredit schemes for indigenous fishers and eco-friendly fishing techniques should be introduced and fair pricing and market access should be ensured. Besides, promotion of indigenous knowledge is also very important for sustainable development of fishery sector. Integrating indigenous wisdom with modern science and boosting of local economies through heritage tourism should be done.

Challenges

Fishery industry in Assam has tremendous capability of natural and human resources. But there is a lack of financial and technical support. Environmental threat is also one of the main threats to indigenous fisheries. Wetland degradation like encroachment, siltation and pollution reduces fish habitats. Climate change is another challenge which affects breeding cycles. Loss of indigenous fish diversity, overfishing and declining stocks are also noticeable matters of challenges. The use of fine mesh nets and illegal fishing methods depleted juvenile fish populations. The loss of indigenous fish diversity is a remarkable matter in case of commercial species domination and threatening native varieties.

There are lots of socio-economic constraints like lack of modern technology, weak market linkages (Middlemen exploit small-scale fishers, reducing profits), policy gaps (Inadequate government support for traditional fisher communities) etc. The limited use of modern technology and weak institutional support also hinders the rate of production. Lack of training facilities for fish farmers and improper implementation of government schemes are other challenges to this sector. So, beneficiaries are very minimum. Besides women are the key elements of fish farming but sorry to say that sometimes they hesitate to engage themselves as the process is time consuming and demanded travel with heavy parcels.

Literacy rate of the people engaged in this sector are very low. The formal education is very minimum and most of the fish farmers are illiterate. Studies show that most of the rural people prefer fishery sector as a business as it links their culture with diet habits. But the major problem is finance. Generally maximum people in this sector are from poor economic background. Financial weakness makes them paralysed from different aspects. They do not get the facility of loans from financial institutions. This led to various obstacles like low marketing, low expansion, less technical support etc. Transportation of fish is another important issue related to this sector. Because at that time of transportation when the fish are kept in stagnant water, their chances of death rate increase due to lack of oxygen. So economic loss is high. Besides the method used in cultivation of fish are fully traditional which is also another hinders in production rate.

Suggestions

Assam is a hub for fishery resources. There are lots of opportunities with a bright future. So, to make it successful proper government initiatives along with co-operation of fish farmers is utmost necessary. If proper steps are taken by the government, then fishery sector in this area will be developed and also will be a good source of income for the people engaged in fisheries and its related activities. It will also improve the socio-economic condition and standard of living of these people. Some suggestions for the development of small-scale fisheries in the study area are

given below:

- ♦ Formal education should be compulsory.
- ♦ Adoption of proper scientific methods and techniques.
- ♦ Provisions for training regarding upcoming matters.
- ♦ Organizing developmental programs for fish farmers
- ♦ Encourage women to participate in fisheries activities.
- ♦ Institutional credit facilities for fish farmers
- ♦ Transportation and marketing facility should be improved.
- ♦ Availability of financial assistance with ease.
- ♦ High quality of fish seeds and fish fingerlings should be made available.
- ♦ Storage capacity should be expanded.
- ♦ Research should be done in various perspectives.
- ♦ Strengthen wetland protection laws to conserve indigenous fish habitats.
- ♦ Integrate fisheries into Assam's agricultural policies for holistic rural development.

Conclusion

Indigenous farming is an eco-friendly method with minimal use of chemical. It is based on locally available materials with the preservation of traditional knowledge of Assam. It focuses on indigenous species helps to maintain biodiversity in local ecosystems through preserving unique fish species. The indigenous fish farming has a great potentiality to become one of the important sources of livelihood for the rural people. There are various types of persons earning their livelihood from fish farming such as lessor and lessee of the fishery, hatcheries owner, masbepari, fish production technician, shops dealing in fish medicine and fish tools etc. But the sectors facing many more problems like lack of adoption of scientific techniques of fish cultivation, less knowledge on the part of fish farmers to avail financial assistance, illiteracy, financial weakness, lack of transportation, marketing storage facilities etc. The fishery resource in our state has not been fully explored because of these problems. Government initiatives, awareness, cooperation among fishers and farmers are extreme necessary to overcome it. Besides women are the key elements of fish farming but sorry to say that sometimes they hesitate to engage themselves as the process is time consuming and demanded travel with heavy parcels. So, the government should initiate to encourage women to take part in fish farming.

Indigenous fisheries in Assam plays a pivotal role in livelihoods, nutrition and cultural identity. However, environmental degradation, overfishing, and policy neglect threaten their sustainability. So, we should combine traditional knowledge with modern conservation practices to ensure the long-term viability of the fisheries. Eco-friendly aquaculture, government intervention, community participation are significant to sustainable development.

References

- Belhabib, D., Sumaila, U. R., & Pauly, D. (2015). Feeding the poor: Contribution of West African fisheries to employment and food security. *Ocean & Coastal Management*, *111*, 72–81. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2015.04.010>
- Bhuyan, P. C., Goswami, C., & Kakati, B. K. (2017). Study of fish consumption patterns in Assam for development of market-driven strategies. *Chemical and Environmental Science*, *5*(6), 42–52.
- Borthakur, P. (2022). Aquaculture: How Assam became self-sufficient in fish production. (*Source details incomplete, no journal information provided.*)
- Das, P., Borah, S., Yadav, A. K., Bhattacharjya, B. K., & Das, B. K. (2018). Openwater fisheries of Assam and strategies for its development. (*Source details incomplete, no journal information provided.*)
- Debnath, R., Prasad, G. S., Aziz, A., Chalapathi, K., Mohan, R. R., Ghosh, S., & Kumar, A. (2020). The present fisheries status of Assam: A review. *International Journal of Current Microbiology and Applied Sciences*, *9*(11), 629–636. <https://doi.org/10.20546/ijcmas.2020.911.077>
- Deka, D. (2021). Fishery sector and its contribution to economic development of Assam. *International Journal of Interdisciplinary and Multidisciplinary Studies*, *8*(2), 19–25.
- Farsund, A. A., Daugbjerg, C., & Langhelle, O. (2015). Food security and trade: Reconciling discourses in the Food and Agriculture Organization and the World Trade Organization. *Food Security*, *7*, 383–391. <https://doi.org/10.1007/s12571-015-0436-2>
- Giri, S., Daw, T. M., Hazra, S., Troell, M., Samanta, S., Basu, O., ... & Chanda, A. (2022). Economic incentives drive the conversion of agriculture to aquaculture in the Indian Sundarbans: Livelihood and environmental implications of different aquaculture types. *Ambio*, *51*(9), 1963–1977. <https://doi.org/10.1007/s13280-022-01702-9>
- Gogoi, B. (2016). Status of fishery sector in Assam: An outlook. *Social Science Journal of Gargaon College*, *4*, 64–73.
- Gogoi, B., Kachari, A., Dutta, R., Darshan, A., & Das, D. (2015). Fishery-based livelihood approaches and management of fishery resources in Assam, India. *International Journal of Fisheries and Aquatic Studies*, *2*(4), 327–330.
- Haque, C. (2017). Traditional fishing methods and tools of the Kaibarttas: A case study in the Nalbari district of Assam, India. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, *22*(2), 1–7. <https://doi.org/10.9790/0837-2202030107>

- Hazarika, P. (2019). The current status of fishery sector in Assam: An analysis. *International Journal of Business Economics and Management Research*, 10(3), 1–7.
- Immanuel, S., & Srinath, K. (2000). Potential techno-economic role of women in fisheries. *Marine Fisheries Research and Management*, 907–914.
- Islam, S. B., & Habib, M. M. (2013). Supply chain management in fishing industry: A case study. *International Journal of Supply Chain Management*, 2(2), 40–50.
- Little, D. C., Newton, R. W., & Beveridge, M. C. M. (2016). Aquaculture: A rapidly growing and significant source of sustainable food? Status, transitions and potential. *Proceedings of the Nutrition Society*, 75(3), 274–286. <https://doi.org/10.1017/S0029665116000145>
- Nandi, B., Priyadarshini, P., Debnath, R., Borah, S., & Yadav, K. A. (2022). Fisheries in Assam: Status and way. *Biotica Research Today*, 4(11), 768–770.
- Panikkar, K. K. P., Scariah, K. S., & Andrews, J. (1998). Structural change in the traditional fishery of Kerala and its socio-economic implications. In *Technological Advancement in Fisheries* (pp. 529–537).
- Posey, D. A., & Dutfield, G. (1996). *Beyond intellectual property: Toward traditional resource rights for indigenous peoples and local communities*. IDRC.
- Rabo, P. D., Zarmai, D. U., Jwanya, B. A., & Dikwahal, S. H. (2014). The role of fisheries resources in national development: A review. *International Letters of Natural Sciences*, 13(1), 20–28.
- Saikia, M., & Das, P. (2023). Fishing culture in Assam: An overview of trend and scope. *Journal of Livestock Science*, 14, 182–189. <https://doi.org/10.33259/JLivestSci.2023.182-189>
- Sah, A., Munoth, S., & Hazarika, A. (2024). A study on cultural & indigenous fishery business in Batadrava region of Nagaon district of Assam, India. *Shodhak: Journal of Social Sciences*, 2(5). <https://doi.org/10.61552/SJSS.2024.02.005>
- Sutinen, J. G., & Johnston, R. J. (2003). Angling management organizations: Integrating the recreational sector into fishery management. *Marine Policy*, 27(6), 471–487. [https://doi.org/10.1016/S0308-597X\(03\)00063-6](https://doi.org/10.1016/S0308-597X(03)00063-6)
- Tewabe, D. (2015). Climate change challenges on fisheries and aquaculture. *International Journal of Aquaculture and Fishery Sciences*, 1(1), 6–11.
- National Fisheries Development Board (NFDB). (2015). *Annual report 2014–15*. Department of Animal Husbandry, Dairying & Fisheries, Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Government of India. <https://nfdb.gov.in/welcome/annual-report-21>

National Fisheries Development Board (NFDB). (2017). *Annual report 2016–17*. Department of Animal Husbandry, Dairying & Fisheries, Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Government of India. <https://nfdb.gov.in/welcome/annual-report-22>

National Fisheries Development Board (NFDB). (2018). *Annual report 2017–18*. Department of Animal Husbandry, Dairying & Fisheries, Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Government of India. <https://nfdb.gov.in/welcome/annual-report-18>

✘ ✘ ✘

The Impact of Bhupen Hazarika's Song among the Assamese Society

Parashmoni Khanikar

Assistant Professor,
Department of English,
Harhi College, Dhakuakhana

Abstract

Dr. Bhupen Hazarika is an Indian lyricist, musician, singer, poet and film maker from Assam. He is one of the great contemporary philosopher of India also reflected his views of humanism in his lyrics and philosophical works. He is the legendary musician, cultural icon, the singer and the philosopher who has composed the beautiful which spreads his message of love, peace, harmony and universal brotherhood across the horizon of man's mind. He actually wanted to create a beautiful society where there will be no bar between people of different castes, colour or different religious groups. He wanted to establish the equality among the people. Music serves some common functions in most societies even though musical styles and forms vary from culture to culture. Music is an integral cultural component, serving as cohesive and perpetuating force. Music also reflects cultural values and temperaments, Bhupen Hazarika's song left an impact into everyone's heart. His songs are becoming a part and parcel of Assamese culture. His songs are not only have a respect among all classes of Assamese society but also played a significance role in educating, awakening and reforming them about their own identity, assimilation and harmony.

Keywords: Culture, harmony, icon, lyricist, music, poet, singer, society.

Introduction

Society is a system, composed many parts, which we call members and which are intelligent systems or societies themselves. It has all the properties of an intelligent system. It may have other properties, since it is composed of many intelligent systems. It is made up of people, groups, networks, institutions, organizations and systems.

These aspects of society may include local, national and international patterns of relationship. People belong to informal and formal groups and within and between these groups there are patterns of interactions.

The word culture itself comes from the Latin root cultura. Culture, according to a widely accepted definition, is the integrated pattern of human knowledge, belief and behaviour. Culture thus defined consists of languages, ideas, beliefs, customs, tools, techniques, works of art, rituals, ceremonies and other related components, and the development of culture depends upon men's capacity to learn and to transmit knowledge succeeding generations. In a simple way, culture refers to the cumulative deposit of knowledge, experience, beliefs, values, attitudes, meanings, hierarchies, religion, notions of time, roles, spatial relations, concepts of the universe and material objects and possessions acquired by a group of people in the course of generations through individual and group striving.

Music is human behaviour that occurs within a cultural context. Music -serves some common functions in most societies even though musical styles and forms vary from culture to culture. Music is an integral cultural component, serving as both a cohesive and perpetuating force. Music also reflects cultural values and temperaments society's character and quality of life.

Objectives

Objectives of the paper are as followsi–

To know something about Dr. Bhupen Hazarika.

ii) To know about the song's of Dr. Bhupen Hazarika.

iii) To analyst about its impact on the Assamese society.

Methodology

In this seminar paper we have used descriptive method. The study is based on secondary sources of data. The secondary data are collected from various books, website and internet.

Singer Bhupen Hazarika and it's

Impact in the Assamese Society

Bhupen Hazarika was an Indian lyricist, musician, singer, poet and film maker from Assam. His songs, written and sung mainly in the Assamese language by himself are marked by humanity and universal brotherhood and have been translated and sung many languages, most notably in Bengali and Hindi. His songs, based on the themes of communal amity, universal justice and empathy, have become popular among the people of Assam, besides West Bengal and Bangladesh. He is also acknowledged to have introduced the culture and folk music of Assam and Northeast India to Hindi Cinema at the national level.

As a singer, he is known for his wonderfully crisp voice and flawless diction; as a lyricist, he is known for poetic composition and parables that touch on a wide range of themes-ranging from the erotic to a social and political commentary.

The Impact of Bhupen Hazarika's Song Among the Assamese Society mur, *Moi jetia ai jiwana maya*, *Moi aru puria gabhru dekhilu*, *Meghe gir gir mur cha*, *Chira jugamiya dhou tuli*, *Gouri kore*, *Hitore hemeka rati*, *Hahasra jone muk prashna kore*, *Akaxi ganga bichara nai*, *Kaziranga kaziranga*, *Mahabahu Brahmputra* etc. mainly humanistic. He is known as the The ideology of Bhupen Hazarika is legendary singer of man because his songs or his creations are deal with man's problem, their hopes and aspiration, of his love for humanity and his respect for the common people. His songs touched the heart of all the people of different stage of the society. Hie songs were expressing very strong protest against present day evils and appealing to the common people of the society. He always believes on the equality of the people.

Bhupen Hazarika, the legendary musician, cultural icon, the singer and the philosopher composed the beautiful music, which spreads his message of love, peace, harmony and universal brotherhood across the horizon's of man's mind. His famous songs are *Bistirno parore*, *Manuhe manuhor babe*, *Snehe amar xoto shrabonor*, *Moi eti Jajabor*, *Gupute gupute kiman khelim*, *Buku hom hom kore mur aai*, *Ganga mor maa*, *Ami Axomiya nohou dukhia*, *Axóm amar rupahi*, *O bidesi bandhu durbhagia*, *Sagar sangamat*, *Ami ake khon naore jatri*, *Rimjhim rimjhim barakhune nupur bojai kot*, *Kolir Krishna buli*, *Kohua bon mur*, *Moi jetia ai jiwana maya*, *Moi aru puria gabhru dekhilu*, *Meghe gir gir mur cha*, *Chira jugamiya dhou tuli*, *Gouri kore*, *Hitore hemeka rati*, *Hahasra jone muk prashna kore*, *Akaxi ganga bichara nai*, *Kaziranga kaziranga*, *Mahabahu Brahmputra* etc.

The ideology of Bhupen Hazarika is mainly humanistic. He is known as the legendary singer of man because his songs or his creations are deal with man's problem, their hopes and aspiration, of his love for humanity and his respect for the common people. His songs touched the heart of all the people of different stage of the society. Hie songs were expressing very strong protest against present day evils and appealing to the common people of the society. He always believes on the equality of the people.

Bhupen Hazarika left an impact into everyone's heart. It is heartening that the time and the song voice are now part of the repertoire of unforgettable melodies that together make up the collective musical consciousness of nation. Actually, we have always been so enamored of the voice and the totality of the song that sometimes we tend to forget the astonishing beauty of so many of Bhupen Hazarika.

Bhupen Hazarika's song has a great impact on the Assamese society during different crucial times. Music serve some functions in most societies even though musical style and forms vary from culture to culture. Music is an integral cultural component, serving as both a cohesive and perpetuating force. His highly emotive voice easily attracts anyone. Bhupen Hazarika's songs were divided into different categories. These are Patriotic songs, Humen interest songs, Love songs, Historical

songs, Song based on nature and songs based on revolutionary change etc.

Dr. Bhupen Hazarika's songs are now become a part and parcel of the Assamese society and culture. The songs are not only have a respect among all class of the Assamese society but also played a significance role in educating, awakening and informing them about their own identity, assimilation and harmony. His voice was his weapon of social reform.

Bhupen Hazarika's importance in Assamese society was not because of his works or his musical genius alone, but more because of the aura he was able to cast over the people in the entire region, cutting across ethno-linguistic faultiness. He dreamed a golden Assam, full of peace and equality. But his visions remained unfulfilled, people in Assam are united over him, but divisions still exist.

After death of Bhupen Hazarika, his long time companion Kalpana Lajmi told a News channel- "He was not just a singer but a social reformer who brought the North East closer to the rest of India."

Noted Assamese film director Jahnu Boruah said- "We have lost the Dronacharyab of music. He was a creator whose quality compositions were easily identifiable and enjoyed by the common people."

Poet Dr. Amarjyoti Choudhury wrote a poem in his death-

*Mritu Jinar Gan....
Ata gan sekh hol
Ji ganoloi roi thake
Hamagra Jati
Hei gan sekh hol....*

References

Sharma, Aswini (2011), Biswa shilpi Dr. Bhupen Hazarika.

Dutta, Arup Kumar (2002), Bhupen Hazarika: The Roving Minstrel, Rupa Publication. (1st Edition.)

Boruah, Bhabesh (2002), Asomiya samajoloi Bhupendar Abadan, Guwahati, Koustav Prakashan. (1st Edition).

Lakhendra, Bala -A Study on Sharma, Aswini (2011), Biswa shilpi Dr. Bhupen Hazarika.

Dutta, Arup Kumar (2002), Bhupen Hazarika: The Roving Minstrel, Rupa Publication. (1st Edition.)

Bhupen Hazarika's Songs and its impact on Assamese Society. (Seminar Paper).

✱ ✱ ✱

Secondary Students' Attitude towards Mathematics and Academic Achievement: A Study in Rangia Educational Block, Kamrup, Assam

Naimul Haque Choudhury

Assistant Professor,
Department of Education,
Rangia Teacher Training College, Rangia

Abstract

This research explores the relationship between secondary students' attitudes toward mathematics and their academic achievement within the Rangia Educational Block of Kamrup District, Assam. A descriptive survey method was employed involving 75 students from government and private schools. The study aimed to determine the level of students' attitudes toward mathematics based on gender and type of institution, and its correlation with academic achievement. The findings indicated a statistically significant relationship between students' attitudes and their performance in mathematics. The study has implications for educators and policymakers in shaping effective pedagogical strategies and learning environments.

Keywords: Attitude towards mathematics, academic achievement, gender, secondary education, Assam.

Introduction

Education plays a transformative role in shaping individuals and societies. As Mahatma Gandhi noted, education involves drawing out the best in a person – physically, mentally, and spiritually. Mathematics, as a core subject, contributes significantly to this holistic development, especially within the framework of STEM education. Academic achievement refers to the measurable outcomes of a student's learning journey, often indicated by scores, grades, or qualifications. It reflects both short-term learning outcomes and long-term academic development. Notably, mathematics is often seen as a benchmark for academic proficiency, yet it also remains one of the most anxiety-inducing subjects for students. This study investigates the attitudes of secondary students in Rangia towards mathematics and examines how

these attitudes correlate with academic performance. It explores how factors such as gender and institutional type influence students' perceptions and achievements.

Review of Related Literature

Attitudes toward mathematics significantly impact students' learning behavior and outcomes (**Zan & Martino, 2008**). Research indicates that positive emotional dispositions enhance engagement, whereas negative attitudes can hinder performance (**Mazana et al., 2019**). Multiple studies report mixed results regarding gender and attitudes towards mathematics. For instance, while **Patel (1984)** and **Khatoun (1988)** found no significant gender differences in aptitude, **Deshmukh (1988)** observed vocational preferences related to mathematics among male students. **Swetman (1995)** and **Stipek & Granlinski (1991)** noted that girls often develop negative attitudes as they age, attributing their performance to lack of competence. Teacher effectiveness, classroom environment, and social factors also play significant roles (**Fennema & Sherman, 1995; Moore, 1993**). **Peixoto (2012)** and **Ali et al. (2016)** argue that while gender differences may be marginal, overall student motivation and social support have profound impacts on attitudes and achievement.

Objectives of the Study

1. To study the overall level of attitude towards mathematics among secondary school students in Rangia.
2. To find out differences in attitudes based on gender.
3. To analyze attitude variations according to the type of institution (government vs. private).
4. To determine the academic achievement levels of students.
5. To explore the relationship between students' attitudes towards mathematics and their academic achievement.

Methodology

Research Design

A quantitative, descriptive survey method was utilized to collect and analyze data.

Population and Sample

The population comprised all Class X secondary school students in Rangia Block, Kamrup District. A sample of 75 students was selected from three schools – two government and one private – through purposive and systematic random sampling.

Tools Used

A questionnaire measuring attitudes towards mathematics was developed, validated by subject experts, and administered to participants. Final exam scores were used to assess academic achievement.

Statistical Techniques

Descriptive statistics (mean, standard deviation, percentages), t-tests, and correlation analysis were employed.

Results and Analysis

Results analysis have been interpreted on the basis of objectives of the study–

1. To study the overall level of attitude towards mathematics among secondary school students in Rangia.

Table 1- Level of attitude towards Mathematics

Attitude Level	Range	Frequency	Percentage
Extremely Favourable	39–45	5	6.66%
Favourable	33–38	12	16.00%
Average	27–32	34	45.33%
Unfavourable	21–26	11	14.66%
Extremely Unfavourable	15–20	13	17.33%

Interpretation: Males generally had a more favourable attitude compared to females, who exhibited higher percentages in unfavourable categories.

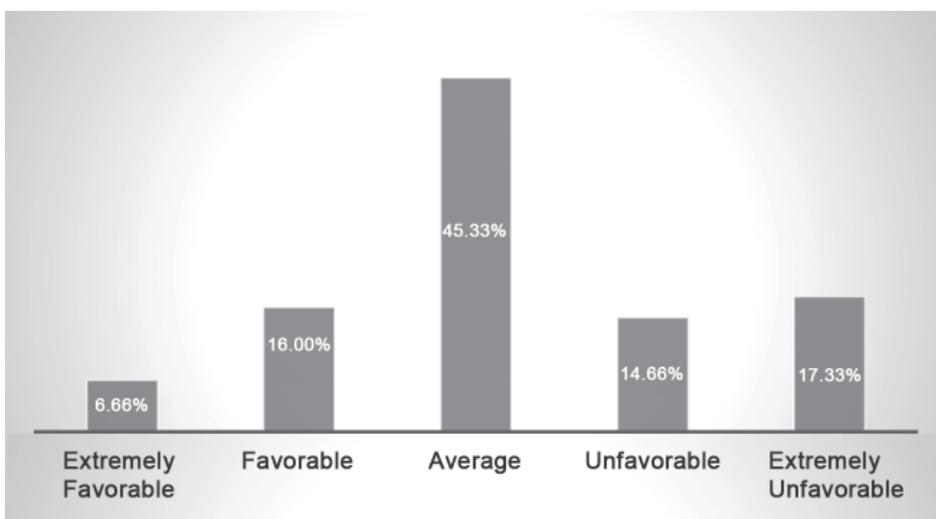

Fig.1- Showing Level of attitude towards Mathematics

2. To find out differences in attitudes based on gender.

Table 2- Level of Attitude towards Mathematics based on gender

Attitude Level	Male (%)	Female (%)
Extremely Favourable	14.28	6.06
Favourable	16.66	9.09
Average	45.23	45.45
Unfavourable	14.28	21.21
Extremely Unfavourable	9.52	18.18

Interpretation: Males generally had a more favourable attitude compared to females, who exhibited higher percentages in unfavourable categories.

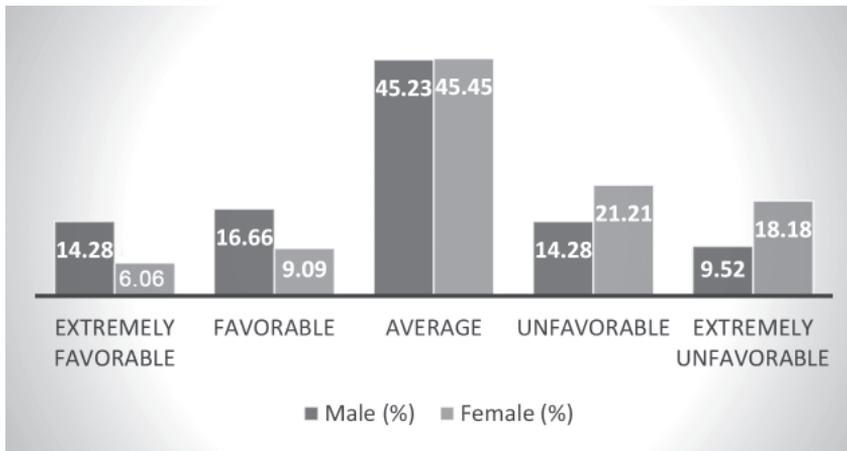

Fig.2- Showing Level of Attitude towards Mathematics based on gender

- To analyse attitude variations according to the type of institution (government vs. private).

Table 3- Level of Attitude towards Mathematics based on Institution Types

Attitude Level	Govt. (%)	Private (%)
Extremely Favourable	14	16
Favourable	18	20
Average	44	44
Unfavourable	10	12
Extremely Unfavourable	14	8

Interpretation: Private school students showed slightly better attitudes overall, with fewer in the extremely unfavourable category.

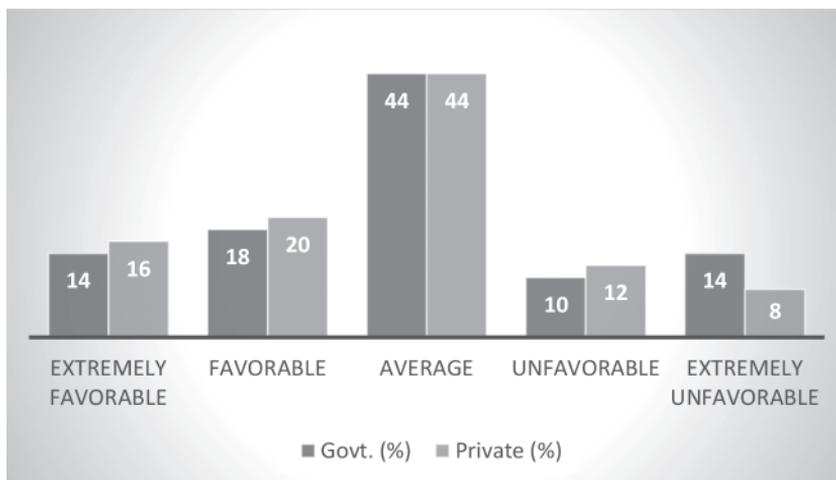

Fig.3- Showing Level of Attitude towards Mathematics based on Institution Types

4. To determine the academic achievement levels of students.

Table 4- Level of Academic Achievement

Achievement Level	Percentage of Students
High (75–100%)	38.34%
Average (55–74%)	40.33%
Low (30–54%)	21.33%

Interpretation: Most students were in the average achievement category. Only a third achieved high performance.

5. To explore the relationship between students' attitudes towards mathematics and their academic achievement.

Table 5- Correlation of Variable

Variables	N	Mean	SD	R-value	Significance
Attitude towards Math	75	45.33	20.97	0.81	Significant at 0.05
Academic Achievement	75	40.33	17.56		

Interpretation: A strong positive correlation ($r = 0.81$) indicates that better attitudes are closely associated with higher academic achievement.

Discussion

The findings align with previous studies (Mazama et al., 2019; Asha, 2007), emphasizing that attitude is a significant predictor of academic success in mathematics. Gender disparities, though not statistically significant in some research (Ali et al.,

2016), were evident in this study. Female students generally exhibited less favourable attitudes, possibly due to cultural expectations, anxiety, or lack of support (Stipek & Galinsky, 1991; Swagman, 1995).

The type of institution also played a role. Students from private schools appeared to have more positive attitudes, possibly owing to better infrastructure, teacher support, or peer environment. These findings support Samra & Rabha (2021) who highlighted differences based on institutional type.

Conclusion

The study reveals a significant relationship between students' attitudes towards mathematics and their academic performance. Gender and institutional differences also affect attitudes, with male and private school students displaying more positive outlooks. These findings suggest that improving students' attitudes could lead to enhanced achievement, and call for interventions targeting both instructional strategies and socio-emotional support.

Recommendations

1. **Teacher Training:** Educators should receive training to adopt student-friendly, inclusive teaching methods.
2. **Gender Sensitization:** Special initiatives should be taken to address female students' anxiety and improve their confidence in mathematics.
3. **Parental Involvement:** Parents should be engaged in the learning process to provide emotional and academic support.
4. **Curriculum Design:** Inclusion of real-life applications and interactive activities could make mathematics more engaging.

References

- Ali, N., et al. (2016). A study on attitude towards mathematics of secondary students in the district of Burdwan. *Golden Research Thoughts*, 6(3), 2231–5063.
- Assen, A. (2020). Students attitudes and perceptions towards mathematics. *Journal of Honai Math*, 3(2), 169–180.
- Fennema, E., & Sherman, J. (1995). Fennema-Sherman Mathematics Attitude Scales. *Journal of Research in Math. Teaching*, 9(3), 16–22.
- Khatoon, F. (1988). A study of mathematical aptitude among boys and girls. PhD Thesis, Osmania University.
- Mazana, Y. M., Suero Montero, C., & Olifage, C. R. (2019). Investigating students' attitude towards learning mathematics. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, 14(1), 207–231.

- Moore, B. (1993). Predictors of high school students' attitudes towards involvement with mathematics. *Mathematics Teacher*, 42, 46–90.
- Patel, N. R. (1984). Mathematical ability of pupils in the context of cognitive and affective variables. PhD Thesis, S.P.U.
- Peixoto, F. (2012). Attitudes towards mathematics: Effects of individual and motivational factors. *Child Development Research*, 2012, 1–10.
- Sarma, A., & Rabha, D. (2021). Level of achievement in mathematics among higher secondary students. *Journal of Studies in Education*, 11(3), 45–56.
- Saha, S. (2007). Gender, attitude to mathematics, cognitive style and achievement. *Experiments in Education*, 35, 61–67.
- Stipek, D., & Granlinski, H. (1991). Gender differences in children's achievement-related beliefs. *Journal of Educational Psychology*, 83(3), 361–371.
- Swetman, D. (1995). Rural elementary students' attitudes toward mathematics. *Rural Educator*, 16(3), 20–22.
- Zan, R., & Martino, P. D. (2008). Attitude towards mathematics: Overcoming the positive/negative dichotomy. *Educational Studies in Mathematics*, 67(3), 167–186.

✘ ✘ ✘

The Use of Mixed English-Assamese Language in Social Media

Bhanita Kalita

B.Ed. 2nd Year Student,
Rangia Teacher Training College, Rangia

Abstract

In recent years, the rise of social media platforms has led to the emergence of hybrid linguistic expressions, especially among bilingual and multilingual communities. This paper explores the increasing use of mixed English-Assamese language in digital communication across popular social media platforms. It investigates the types of language mixing (code-mixing, code-switching, and transliteration), the sociolinguistic reasons behind this trend, and its implications for the Assamese language. While this linguistic blend offers ease and creativity, it also raises concerns about the preservation and purity of the mother tongue. The study highlights both the positive and negative impacts of language mixing, aiming to provide a balanced understanding of this modern phenomenon and suggest ways to maintain linguistic integrity in the digital age.

Keywords: *Mixed language, English-Assamese, social media, code-mixing, code-switching, digital communication, Assamese language, language shift, bilingualism, sociolinguistics.*

Introduction

Language is one of the most dynamic aspects of human society. With the advancement of digital technology and the rise of social media, language has found new forms and functions. In multilingual regions like Assam, India, where both Assamese and English are actively used, a new linguistic trend has emerged: the mixing of English and Assamese in social media communication. This blend often appears in posts, captions, comments, and messages on platforms such as Facebook, WhatsApp, Instagram, and X (formerly Twitter).

The phenomenon of using mixed English-Assamese language is particularly common among young people, students, and professionals who are exposed to both languages in their daily lives. While this fusion of languages may seem harmless or even creative, it also raises important questions. What is driving this trend? How does it affect the Assamese language and its speakers? Is the dominance of English

threatening the cultural and linguistic identity of Assamese users?

This research aims to answer these questions by analysing how and why users combine English and Assamese on social media. It also seeks to understand the sociolinguistic implications of this practice and whether it poses any risks to the sustainability of the Assamese language in the long run. The study adopts a descriptive and analytical approach, drawing examples from real-life usage and relevant literature to provide a balanced and research-based perspective.

Social Media Platforms and User Demographics

The growing use of smartphones, affordable internet services, and digital literacy has led to an explosion of social media usage in Assam. Platforms like Facebook, WhatsApp, Instagram, and X (formerly Twitter) are widely used across various age groups. These platforms have become not only spaces for entertainment and social interaction but also tools for self-expression and identity-building.

Among these users, a significant portion consists of young adults (ages 15–30) students, working professionals, and urban residents—who are proficient in both English and Assamese. Their educational exposure to English, along with their cultural and emotional attachment to Assamese, creates a bilingual communication environment. Many of them switch between languages frequently, often within the same sentence or phrase.

In contrast, older users (40 years and above) and rural populations tend to prefer Assamese or a mix with fewer English elements. However, even this group is gradually adopting certain English terms, especially those related to technology, media, and modern culture. The linguistic behaviour observed on social media often reflects broader social dynamics such as education level, occupation, urbanization, and exposure to global media. This linguistic shift is not isolated to Assam but reflects a global trend in multilingual societies, where digital platforms encourage users to blend languages to suit the medium, audience, and purpose.

Types of Language Mixing

Language mixing on social media usually happens in three prominent forms: code-mixing, code-switching, and transliteration. Each type reflects different levels of linguistic integration and user intention.

a) Code-Mixing

Code-mixing refers to the insertion of words or phrases from one language into another, typically without changing the grammatical structure of the main language. In the Assamese context, users often insert English words into Assamese sentences. For example:

1. “Aji mood to beya.”
2. “Meeting tu cancel hoise.”

3. “Moi kalir homework complete korilu.”
4. “Tumaar feedback to bhallagil.”
5. “Ei movie khan khub interesting.”
6. “Bihut party asenaki?”
7. “Aji schoolot exam ase.”
8. “Moi busy asilo.”
9. “Ekhan meeting or schedule koribolage.”
10. “Apuni online classes loise ne?”
11. “Ketiaba deadline tu late hoi jai.”
12. “Etu project tubhalkori complete koribo.”

Such usage is often influenced by convenience, social trendiness, or a lack of equivalent Assamese terms for some modern concepts.

b) Code-Switching

code-switching involves a complete switch from one language to another within a sentence or between sentences. It usually reflects the user’s fluency and comfort in both languages. For example:

1. “I’m very tired. Moighoroloi jam.”
2. “Tumakbesikichunokou, because you won’t understand.”
3. “Moikalkeschoolotgoisil, but classes were canceled.”
4. “He is my friend, arumoi tar logotbhoikori.”
5. “Tumakkalile phone korim, then we will discuss.”
6. “Moi ready asil, but dad wasn’t happy.”
7. “I was thinking to go out, kintubarishholo.”
8. “Tumi etiya busy ne? I want to talk.”
9. “We are planning a trip, arutumi join koriba?”
10. “Moi book loisu, but haven’t started reading yet.”
11. “I can’t come today, karon health bhalnai.”
12. “She told me the news, arumoikhub shocked holu.”

This form of mixing is especially common in casual conversations, group chats, and informal settings.

c) Transliteration

Transliteration occurs when users write Assamese using the English alphabet. It is often used because most smartphones and keyboards are set to English by default, or because Assamese typing may be slower or less familiar. For example:

1. “Moibhalpaotomak.”
2. “Aji ratidinnerot ki ase?”
3. “Moikalkeclassotgelo.”
4. “Tumar naam ki?”
5. “Moi tumakbhal pao.”

6. “Schoolot exam ase.”
7. “Tumak phone koribolagibo.”
8. “Moi gharotasu.”
9. “Aji bhaallagise.”
10. “Moi tomakbesi miss koru.”
11. “Tumakketiadekhim?”

Transliteration can lead to non-standard spelling, reduced readability, and inconsistency in language use, but it also provides accessibility for users not comfortable with typing in Assamese script.

Reasons for Language Mixing

The increasing use of mixed English-Assamese language in social media communication is not accidental. Several sociolinguistic, cultural, and technological factors contribute to this phenomenon:

a. Convenience and Speed

Typing in English is often faster and more convenient due to default keyboard settings on smartphones and computers. Assamese typing apps require extra effort, which many users prefer to avoid, especially in informal communication.

b. Influence of English Education

English is a compulsory subject in schools and the medium of instruction in many institutions. Exposure to English through textbooks, lectures, and exams leads to greater comfort with English vocabulary and sentence structures.

c. Modernity and Trendiness

For many youths, English represents modernity, professionalism, and sophistication. Using English or mixing it with Assamese is seen as a reflection of urban lifestyle and digital fluency. It helps users align with global communication trends.

d. Lack of Digital Assamese Vocabulary

Many modern concepts like “laptop,” “software,” “deadline,” or “online class” do not have popular Assamese equivalents, or if they do exist, users are unaware of them. As a result, English words are borrowed and inserted into Assamese sentences.

e. Peer Influence and Social Identity

Language is a marker of identity, and social media interactions often reflect group behavior. Friends, classmates, or co-workers using mixed language influence others to do the same. It becomes a shared style or “group code” that fosters belonging.

f. Creative Expression

Mixing languages allows for more creative, humorous, or emotionally expressive

communication. Users find it easier to play with words, make jokes, or express feelings by switching between English and Assamese, especially in memes, comments, and captions.

Impact on Assamese Language

While the use of English-Assamese mixed language on social media has made communication faster and more engaging, it also has significant implications for the Assamese language:

(i) *Degradation of Language Purity*

Frequent mixing of English words into Assamese conversations can erode the structural and grammatical purity of Assamese. It may result in hybrid sentences that lack formal correctness.

(ii) *Shrinking Vocabulary*

As users increasingly depend on English terms, the usage of native Assamese words declines. This leads to a reduction in the richness of Assamese vocabulary, especially among young users who may not learn or use traditional terms.

(iii) *Generation Gap in Language Use*

Elderly speakers or those who prefer traditional Assamese may find it difficult to understand the mixed language, creating a communication gap between generations. This can affect family, cultural, and educational interactions.

(iv) *Reduced Fluency in Formal Assamese*

Overuse of mixed language in daily communication may affect students' and professionals' ability to write or speak in pure Assamese when required in formal settings like exams, official letters, or academic work.

(v) *Identity and cultural concerns*

Language is closely tied to cultural identity. The dominance of English may lead to an identity shift, where young users feel more connected to global trends than their local linguistic and cultural heritage.

Positive and Negative Aspects of Language Mixing

The trend of mixing English and Assamese on social media is a complex phenomenon that brings both benefits and challenges.

Positive Aspects

1. *Enhances Communication Flexibility:*

Mixed language allows users to express themselves more naturally and effectively. It helps convey emotions, modern ideas, and social messages in ways that feel authentic and engaging.

2. Promotes Inclusivity:

In multilingual communities, combining languages can make content more inclusive, especially in diverse groups where not everyone is equally fluent in one language.

3. Reflects Social Reality:

Language is dynamic, and the use of a hybrid form mirrors the evolving identity of modern Assamese society where both English and Assamese coexist in education, work, and media.

4. Digital Adaptability:

In a digital-first environment, using English terms and transliterations allows users to adapt to technological constraints, such as limited language options on apps or devices.

Negative Aspects

1) Threat to Assamese Language Integrity:

Constant mixing may lead to the loss of traditional Assamese expressions, grammar, and usage norms, especially among younger generations.

2) Educational Challenges:

Students who habitually use mixed language may struggle with writing or speaking in pure Assamese in formal academic and examination settings.

3) Cultural Displacement:

Overreliance on English can create a psychological distance from native language and culture, weakening local identity and heritage.

4) Inconsistency in Language Learning:

The fusion of languages may cause confusion among learners, especially children, about the correct grammar and usage in either language.

Suggestions and Recommendations

Promote Assamese Digital Literacy:

Develop user-friendly Assamese typing tools, apps, and keyboards to encourage typing in the Assamese script on social media.

Create Awareness Campaigns:

Educate social media users, especially youth, about the importance of preserving Assamese language purity and heritage alongside using English.

Incorporate Assamese Language in Education:

Schools and colleges should emphasize the correct use of Assamese in both spoken and written forms, balancing bilingual education with mother tongue

preservation.

Develop Assamese Digital Content:

Encourage content creators, influencers, and media platforms to produce quality Assamese language content, making it appealing to younger generations.

Standardize Assamese Terminology:

Work on developing and popularizing standardized Assamese equivalents for modern English terms to reduce unnecessary borrowing.

Encourage Responsible Language Mixing:

Promote awareness that mixing languages is fine in informal contexts but users should maintain proficiency in pure Assamese for formal communication.

Research and Monitor Language Trends:

Conduct regular sociolinguistic studies to monitor how language use evolves on digital platforms and design appropriate language policies.

Conclusion

The use of mixed English-Assamese language on social media reflects a broader cultural shift in Assam, driven by education, technology, and globalization. While it adds flexibility and creativity to communication, it also raises serious concerns about the preservation of the Assamese language in its pure form.

A balanced approach is needed—one that encourages bilingual fluency without compromising the integrity of the mother tongue. Educational institutions, media creators, and policy makers must promote awareness about language preservation while respecting the evolving needs of digital communication.

By fostering linguistic pride and offering tools for Assamese language development in the digital space, it is possible to ensure that Assamese remains vibrant, relevant, and respected in both real and virtual worlds.

References

- Bhattacharjee, P. (2018). Language Shift and Digital Media in Assam. *Journal of Assamese Linguistics*, 12(1), 45-60.
- Dutta, M. (2020). Code-Mixing and Code-Switching in Assamese Social Media: A Sociolinguistic Analysis. *International Journal of Language and Society*, 7(2), 78-90.
- Goswami, R. (2017). The Influence of English on Assamese Language. *Assam Cultural Studies*, 5(3), 120-134.
- Kalita, S. & Das, A. (2019). Transliteration Practices and Challenges in Assamese Social Media. *Language Technology Review*, 3(1), 22-35.

Sharma, L. (2021). Digital Communication and Language Change in Northeast India. *Language in Society*, 50(4), 567-584.

Sharma, N. (2016). Preservation of Assamese Language in the Age of Globalization. *Northeast Linguistic Journal*, 4(2), 101-117.

Upadhyay, A. (2019). Language Mixing in Social Media: A Study on Assamese-English Bilinguals. *International Journal of Multilingualism*, 16(1), 50-68.

✘ ✘ ✘

Impact of Satra on Socio-cultural Development of Darrang District, with Special Reference to Khatara Satra

Rahul Dev Rajbanshi

Research Scholar,

Mahapurusha Srimanta Sankaradeva

Viswavidyalaya, Nagaon

Abstract

Srimanta Sankaradeva, the founder of Assamese society, a multifaceted genius was a spiritual leader, a social reformer and a prolific writer introduced a new form of Vaishnava movement. The focus of the movement was to introduce Ekasarananaama Dharma, dedicated to the reformation of the society and to abolished the practice of animal sacrifice, goddess worship and discrimination of caste and religion. Sankaradeva conceptualized a institution for betterment of human, which was known as Satra, a monastery like religious and socio-cultural institution. Khatara Satra is one of the renowned Satra in Assam, located in the northern part of Darrang district. This Satra was established during the time of Koch King Naranarayana. This Satra is the only one Satra without Satradhikar and run by a governing body. Since Khatara Satra is almost 500 years old and still there is a need of study. In this research paper, historical method is used, which is an attempt to establish facts and arrive at conclusions

Key Words: *Satra, Khatara, Darrang, socio-economic, Pacheti*

Introduction

The Satras of Assam, founded during the Neo-Vaishnavite movement initiated by Mahapurusha Srimanta Sankaradeva in the 15th–16th century, have long been central to the state’s religious, cultural, and social life. Sankaradeva, a saint, social reformer, poet, dramatist, and philosopher, introduced the *Ekasarana Nama Dharma*—a monotheistic devotional faith centred on Lord Krishna. His teachings rejected animal sacrifice, goddess worship, and caste-based discrimination, advocating a society grounded in spiritual equality, moral discipline, and cultural refinement. To institutionalize these ideals, he established *Satras*—monastic-cum-cultural centres –

which became focal points for spiritual instruction, artistic expression, and community welfare.

Among the numerous Satras spread across Assam, *Khatara Satra* of Darrang district holds a distinctive place for its historical origins, organizational uniqueness, and socio-cultural contributions. Situated in the northern part of Darrang, Khatara Satra traces its foundation to the era of Koch King Naranarayan, under the spiritual guidance of Sri Govinda Atoi, a devout disciple of Sri Madhavadeva. Legend narrates that the site was once home to four notorious individuals whose reformation under Atoi's influence transformed the locality – originally called “Khoth” (from *Khota-sur* or ill-natured spirits) – into “Khat-hara” (meaning “remover of evil”), later evolving into “Khatara.”

Historically, Satras have functioned under the leadership of a *Satradhikar* (abbot). However, Khatara Satra is exceptional in being managed not by a single spiritual head but by a governing body. This model of collective administration has allowed it to engage more directly with community affairs while maintaining its religious functions.

From its inception, Khatara Satra has played a dual role: safeguarding Vaishnavite traditions and fostering socio-economic progress in its surrounding areas. While its core activities include devotional practices, religious discourses, and preservation of *Satriya* art forms, the Satra also extends practical assistance to local communities – supporting farmers in agriculture, aiding women in livestock rearing, and even undertaking infrastructural tasks such as road repairs. Such initiatives underline the institution's role as not only a custodian of spiritual heritage but also as an agent of rural development.

One of the Satra's most celebrated cultural contributions is the *Pacati* festival, observed annually on the fifth day after Janmashtami, coinciding with Vishwakarma Puja. *Pacati*, a semi-dramatic performance of ancient origin, commemorates the divine infancy of Lord Krishna. Its unique combination of ritual, folklore, and performing arts attracts wide participation, reinforcing communal bonds and sustaining local traditions.

Despite being nearly 500 years old, Khatara Satra has received limited scholarly attention compared to other prominent Satras. Previous research has largely focused on Sankaradeva's philosophy or the broader Vaishnavite movement, leaving gaps in understanding the specific historical trajectory, cultural practices, and development strategies of this institution. The present study addresses this lacuna through a historical-analytical approach, drawing on both primary sources – such as field visits and interviews with Satra officials—and secondary materials including books, journals, and archival records.

By exploring the origins, traditions, and socio-economic role of Khatara Satra, this research aims to highlight its distinctive place within Assam's Satra network. In

doing so, it reveals how an institution rooted in 16th-century religious reform has evolved into a multifaceted centre of faith, culture, and community service – offering valuable insights into the enduring legacy of the Satra tradition in shaping Assamese society.

Objectives of the Study

- 1) To explore the history of Khatara Satra
- 2) To study the tradition of Khatara Satra Festival
- 3) To study the Khatara Satra's development strategy to the surrounding areas.

Hypothesis

Through the study of Impact of Khatara Satra on Socio — Economic and Cultural Development:

- ❖ Khatara Satra has uniqueness in Assam among the Satras of the state
- ❖ Khatara Satra is giving concern to the sociological, economical and cultural development of its surrounding societies
- ❖ The Paceti festival is one of the most celebrated festivals in Khatara Satra

Review of Literature

- ❖ A number of studies have been conducted on Srimanta Sankaradeva and his Satra but limited study are done so far regarding Khatara Satra.
- ❖ Different books and journals have been observed where depth of study found in the said paper.

Methodology

In this study the historical and analytical method is used. To fulfil the objectives of the study both primary and secondary data were used. To gather the secondary information various books, research works in the form of thesis and articles in different journals were consulted. Web materials were also used. For collecting information Khatara Satra were visited and gathered information from the officials of the Satra.

Subject Matter

“Khatara Satra” is located in the northern part of Darrang district of Assam. It is one of the renowned Satras in Assam for its uniqueness. It was the part of spreading the Vaishnavism in Darrang district which was established by one of the well-known admirer of Sri Madhavadeva named Sri Govinda Aatoi. It is known from the legends that there were four খিট i.e. evil natured people at the place where Govinda Aatoi was preaching. Because of their evil persona, the locals called their nature as খিটাসুৰ and named as খিট. Govind Aatoi and all the devotees who came with him, were able to transform this very nature of the four people and they started preaching Neo-

Vaishnavism. Hence, the name of the place changed to Khat-hara (খটহাৰা) and later as Khatara (খটৰা).

Importance

The Origins of the Satra

- ❖ The Satra, or Vaisnavite Monastery, the origin of the Satra institution can be traced to the time when the Neo Vaisnavite movement initiated by Srimanta Sankaradeva was still at a nascent stage. Sankaradeva is said to have established his first Satra at Bardowā, his birth place, and then at different centers, during the course of his long and extensive travels across the length and breadth of Assam. He founded prayer - houses (Hari - Grihas) at almost all the places he preached the new religion. These institutions, which gradually expanded to also become centres of cultural activity, were known at the beginning, as Thān (Sanskrit Sthnā).
- ❖ The Vaisnavite Satra institution of Assam has been playing a vital role in shaping the religious and cultural history of the Assamese people from the 16th century.

Sankaradeva is said to have established his first Satra at Bardowā, his birth place, and then at different centers as he had to move from one place to another on account of conflicts and hostility from royal quarters.

Today, the number of Satras in Assam is well over five hundred with numerous Vaishnava householders affiliated to one or the other Satra. The most unique aspect of the arts that are nurtured at the Satras is that they are part of a living cultural tradition. The preservation of the Satras is a matter of great importance, more so in the light of the fact that they contain manuscripts, artefacts and antiques of immense historical value as well.

A Sattra has been defined as

Ekanta vaisnavayotni basakarai |
jibako saran diye, takSatra kai ||

Where the single-minded Vaisnavas reside, where they offer sarana (shelter) to the souls, that (place) is called a Satra

- ❖ This Satra was established during the time of Koch King Naranarayan. Raja Naranarayan was essentially a patron because he waived off the tax of the Satra. Other Koch Kings also showed the same kind of generosity to the Satra. Koch Raja Dhairya Narayana arranged for a list of items donated to the Satra to be kept in order to avoid misappropriation of property. The list is based on the name of the famous Dharmacharya Badan Atta. This List is later prevailed among the people as the historical “Borkakot” (বৰকাকত).

Pacati Festival of Khatara Sattra

- ❖ The Pacati festival is one of the most celebrated festivals in the Khatara. Celebrated on the day of Biswakarma Puja, Pacati is a semi dramatic show that has been popular in Assam since time immemorial. According to Atul Chandra Hazarika, the word “Pacati” literally means a ceremony performed five days after the birth of a child. This Pacati festival is celebrated for divine babies with celestial powers. The Pacati festival is celebrated on the fifth day of Janmashtami, the birth anniversary of our infant Lord Krishna. A very common widely spread Proverb says:

পাঁচ দিনতে পাঁচতি কৰিলা
ছয় দিনতে চাতি।
এঘাৰ দিনতে গ্ৰহ পূজা কৰি
পণ্ডিত বামুণক মাতি।।

- ❖ Khatara Sattra has uniqueness in Assam among the Satras of the state. As the other Satras of Assam are basically related with their main work of spreading their own religion, the Satra not only keep itself with this purpose also work for the development of surrounding society and also working on the development of common or rural people of its surroundings.
- ❖ With the passage of time the Khatara Satra is giving concern to the sociological, economical and cultural development of its surrounding societies. These purposes are not basically done by the other Satras of Assam. Helping the poor farmers in cultivation, poor women in husbandry and even some time the Satra authority repairs the roads of its surrounding which connects it with the other parts of the district and the state. The Sattra also hosting some cultural programs like traditional Bihu functions, Satriya Natak (Drama) etc. Now it is showing that in the modern era the Satras have to concern the other useful purposes which help a society to develop.

Conclusion

Here we studied about the Satras and specially the Khatara Satra, the impact of Socio — economic and cultural development of Khatara Satra and found a true picture of tradition and a philanthropic attitude towards the Society.

References

- Neog, Maheswar: Sankaradeva and His times
Pathak, Dayananda (Dr): Srimanta Sankaradeva, The Great Master
Rastogi, T .C (Dr): Assam Vaisnavism

Goswami, Keshabananda Dev (Dr): Mahapurusha Sankaradeva
Baruah, Girish (Dr): Sankaradeva, A critical appraisal of His philosophy and Religion
Neog, Maheswar: The creative force behind the Sankaradeva Renaissance
Bhattacharya, Gauri Shankara: Sabinay Nibedan <https://nilacharai.com/history-tradition-of-khatara-satra-darrang/>
Sarma, Nabin Chandra: Uttar Purbanchalar Loka Sanskriti
Rajbangshi, Paramananda (Dr): Darangi Khuliya Bhawriya

✘ ✘ ✘

Vaishnav Dharma through the Vision of Sankardeva: A Reflective Analysis

Bhudev Talukdar

Research Scholar,
Pragjyotish College,
Santipur, Guwahati

Abstract

This reflective paper delves into the transformative teachings of Srimanta Sankardeva, a pioneering spiritual and cultural leader of medieval Assam, whose reformed version of Vaishnav Dharma - Ekasarana Dharma - emphasized devotion, equality, and simplicity. At a time when religion was heavily controlled by caste based hierarchies and complex rituals, Sankardeva introduced a faith rooted in love for God and service to humanity. By rejecting idol worship and promoting direct connection with the divine through Naam (chanting), Bhagat (devotion), Guru (spiritual guide), and Bhagavat (scripture), he democratized spiritual practice. His creative use of art, music, and drama helped spread his message across all sections of society. This paper reflects on how his teachings reshaped the author's understanding of religion - from a ritualistic practice to a personal, ethical, and inclusive journey. Sankardeva's legacy stands as a timeless reminder that true spirituality lies in compassion, humility, and unity - values urgently needed in today's fractured world.

Key Words: *Spiritual, cultural, religion and idol worship*

Introduction

This paper explores the life and teachings of Srimanta Sankardeva, a 15th-16th century saint and reformer from Assam, who founded Ekasarana Dharma - a simplified and inclusive form of Vaishnavism. He lived during a time of social inequality, caste discrimination, and ritual-heavy religion and he challenged these practices by promoting devotion (bhakti), equality, and spiritual accessibility. His core principles - Naam (chanting God's name), Bhagat (devotion), Guru (spiritual guidance), and Bhagavat (scriptural knowledge) - rejected idol worship and made religion open to all, regardless of caste or background. Through cultural tools like Borgeet (devotional songs), Ankiya Naat (religious dramas), and Namghars (community prayer halls),

Sankardeva spread his message in an artistic and relatable way. His teachings deeply influenced Assamese society and inspired the writer to view religion as a path of love, humility, and unity, rather than fear and ritual. The paper reflects on how his message remains relevant in today's divided world, offering timeless values of peace, devotion, and social harmony.

Religion plays a big role in how people live their lives. It shapes how we think, how we behave, and how we treat others. But sometimes, religion becomes too focused on rules, rituals, and divisions. That's why, when I learned about Srimanta Sankardeva and his version of Vaishnav Dharma, it felt like a fresh and peaceful way of looking at spirituality.

Srimanta Sankardeva was a saint, reformer, poet, musician, and social thinker who lived in 15th-16th century Assam. He introduced a form of Vaishnavism that was simple, inclusive, and based on love and devotion. His teachings helped create a spiritual movement known as Ekasarana Dharma, which is still followed by many people in Assam and beyond. This paper is my reflection on his teachings and how they helped me understand religion and devotion in a more meaningful way.

Historical Context of Sankardeva's Time

To understand Sankardeva's vision, it's important to know what society was like during his time. The India of the 15th century was full of religious rituals, caste discrimination, idol worship, and many social divisions. Ordinary people often didn't have access to spiritual knowledge because everything was in Sanskrit, which only the Brahmins could read. Religion had become a matter of birth and social status, not devotion.

Sankardeva lived in Assam during this time, and he saw how religion was misused to control and separate people. He wanted to change that. He believed that God is for everyone and that true devotion does not depend on one's caste, wealth, or education. His teachings were revolutionary because they broke many of these old ideas.

Who Was Srimanta Sankardeva?

Sankardeva was born in 1449 in a place called Alipukhuri in Assam. From a young age, he showed great intelligence and creativity. He lost both of his parents when he was just a child, and he was raised by his grandmother. As he grew up, he became more interested in spirituality, and he later travelled across India, visiting many holy places and learning about different religious traditions.

These travels opened his eyes. He saw that religion had become more about external rituals and less about internal connection with God. When he returned to Assam, he began preaching a simpler form of religion that was focused on Bhakti (devotion). This became known as Ekasarana Dharma.

What is Vaishnav Dharma According to Sankardeva?

Vaishnav Dharma, in general, is a branch of Hinduism that focuses on

worshipping Lord Vishnu and his avatars, mainly Krishna and Rama. But Sankardeva gave it a new and unique shape. His version of Vaishnavism focused on four main principles, known as the Chari Vastu of Ekasarana Dharma:

1. Naam

Sankardeva taught that chanting the name of God is the easiest and most powerful way to connect with the divine. The repetition of God's name brings peace and purifies the mind.

2. Bhagat

He said true religion is about love for God. This love is not shown through rituals but through faith, kindness, humility, and good behavior.

3. Guru

A spiritual teacher helps guide people on the path of truth. Sankardeva himself was a guru to many. He believed that a true guru should live a life of example and always spread the message of peace and devotion.

4. Bhagavat

He translated and simplified sacred texts like the Bhagavata Purana into Assamese so that common people could read them and understand the message of devotion and dharma.

His teachings rejected idol worship and complex rituals. Instead, he taught that God lives in the heart of those who love Him with sincerity.

Sankardeva's Fight Against Social Inequality

One of the most inspiring parts of Sankardeva's life was his bold stand against the caste system. At a time when lower castes were not even allowed to enter temples or read scriptures, Sankardeva opened the doors of religion to everyone. He accepted people from all castes and backgrounds into his spiritual community.

He taught that all souls are equal in front of God. He gave people a sense of dignity and spiritual identity, especially those who were earlier ignored or looked down upon by society. His message was clear: devotion is not a matter of birth, but of heart.

Cultural Contributions: Using Art to Teach Religion

What makes Sankardeva different from many other saints is how creatively he spread his message. Instead of just giving sermons, he used music, dance, drama, poetry, and even painting to teach people about God.

- ❖ **Borgeet:** These are devotional songs full of deep emotion and meaning. They are still sung in Namghars and homes during prayer sessions.
- ❖ **Ankiya Naat:** These were short plays written by Sankardeva that told stories

from the life of Lord Krishna. They were performed in villages and prayer halls.

- ❖ **Namghars and Sattras:** He set up community prayer halls (Namghars) and monasteries (Sattras) where people could gather, worship, learn, and live peacefully.

These cultural tools helped make religion more enjoyable and understandable for the common people. Even today, his artistic works are an important part of Assamese culture.

How His Teachings Affected Me Personally

Before I studied Sankardeva's teachings, I thought religion was mostly about following rules, going to temples, and doing rituals. But his teachings made me realize that true religion is about having a clean heart, treating others kindly, and remembering God with love.

What I admire most is how simple and pure his ideas are. He didn't use fear or force to spread religion. Instead, he used love, music, and truth. He showed that you don't need to be rich, educated, or born in a special caste to reach God—you just need sincere devotion.

His fight against inequality also taught me a lot. In today's world, we still see discrimination in different forms. But Sankardeva's life reminds us that religion should unite people, not divide them.

Relevance in Today's World

Even though Sankardeva lived more than 500 years ago, his teachings are still incredibly relevant today. We live in a time where people are divided by religion, caste, gender, and even politics. Many still use religion to create hate or fear.

Sankardeva's version of Vaishnav Dharma teaches the opposite. It teaches unity, love, equality, and peace. In a world full of confusion and conflict, his simple message of bhakti (devotion), seva (service), and samata (equality) can guide us in the right direction.

His teachings remind us that:

- ❖ God belongs to everyone.
- ❖ We should love and serve each other.
- ❖ True devotion is shown through our actions, not just our words.

Conclusion

Srimanta Sankardeva was not just a religious leader—he was a visionary who changed the way people thought about God and religion. Through his version of Vaishnav Dharma, he gave people a path that was easy to follow, full of love, and open to all. He proved that devotion is more important than rituals, and that God is close to anyone who calls upon Him with a pure heart.

His movement, Ekasarana Dharma, not only brought spiritual awakening but also cultural, literary, and social progress in Assam. His teachings continue to inspire millions, and for me, they opened up a new way of understanding religion—one that is peaceful, humble, and full of meaning.

Learning about him has helped me grow as a person. I now believe that religion should help us become better human beings, and Sankardeva's life is a perfect example of that. His vision of Vaishnav Dharma is something the world needs now more than ever.

References

- Neog, M. (1980). Religion and Society in Assam: Srimanta Sankaradeva and His Times. Gauhati University.
- Goswami, Praphulladatta. (1959). The Vaishnava Saints of Assam. Firma KLM.
- Sarma, S.N. (1966). The Neo-Vaishnavite Movement and the Satra Institution of Assam. Gauhati University.
- Srimanta Sankaradeva Sangha Website - Provides a summary of his life, teachings, and the Ekasarana Dharma movement.
- Encyclopaedia Britannica - Srimanta Sankardeva - Basic biographical and philosophical information.

✘ ✘ ✘

গৌণ গল্পকাৰ আৰু আৱাহনৰ গৌণ গল্পকাৰৰ প্ৰাসংগিকতা

নীহাৰিকা গগৈ

গৱেষক ছাত্ৰী,

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত

বিশ্ববিদ্যালয়,

গুৱাহাটী, অসম

ড° প্ৰাণজিৎ বৰা

প্ৰাধ্যাপক,

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত

বিশ্ববিদ্যালয়,

গুৱাহাটী, অসম

সংক্ষিপ্তসাৰ

সাধাৰণতে অন্যতকৈ কম গুৰুত্বপূৰ্ণ, কম গাভীৰ্যপূৰ্ণ কোনো বিষয় বা পৰিস্থিতি সম্পৰ্কীয় বিশ্লেষণ কৰোঁতে ‘গৌণ’ অভিধাৰ প্ৰয়োগ কৰা হয়। ইয়াৰ ইংৰাজী প্ৰতিশব্দ হৈছে ‘minor’। মূলতঃ কিবা এটাক উচ্চমানৰ সমকক্ষৰ তুলনাত নিম্ন নিৰ্দেশ কৰিবৰ বাবেই ‘গৌণ’ অভিধাৰ প্ৰয়োগ কৰা হয়। উল্লেখযোগ্য যে যে ‘গৌণ’ শব্দটোৰ ব্যৱহাৰ বিষয়ভিত্তিক হ’ব পাৰে। এজন ব্যক্তিয়ে যিটোক ‘গৌণ’ বুলি বিবেচনা কৰে, আন এজনে হয়তো সেই একেটা বস্তুকে বেলেগ ধৰণেৰে চাব পাৰে। গতিকে বিষয়, ব্যক্তিগত দৃষ্টিভংগী আৰু ইয়াক প্ৰয়োগ কৰা নিৰ্দিষ্ট পৰিস্থিতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি ‘গৌণ’ৰ ধাৰণা ভিন্ ভিন্ হ’ব পাৰে। বিভিন্ন অভিধানে আগবঢ়োৱা ‘গৌণ’ শব্দৰ অৰ্থসমূহলৈ প্ৰত্যক্ষ কৰি এটা কথা স্পষ্টভাৱে ক’ব পাৰি যে ‘গৌণ’ শব্দটো আন বস্তুৰ তুলনাত কম গুণ, মূল্য বা গুৰুত্বৰ বস্তু এটাক বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা বিশেষণ। ই এনে এটা শব্দ যিয়ে কোনো বিশেষ প্ৰসংগত আপেক্ষিকভাৱে শ্ৰেষ্ঠত্বৰ অভাৱক বুজায়।

বীজ শব্দ : গৌণ, প্ৰাথমিক, কেন্দ্ৰীয় আৰু দৃষ্টিভংগী

সাহিত্যিক প্ৰেক্ষাপটত ‘গৌণ’ অভিধাই চৰিত্ৰ বা বিষয়বস্তুৰ মানদণ্ডৰ সূক্ষ্মতাক সূচায়। সাহিত্যিক প্ৰসংগত ‘গৌণ’ শব্দটোৱে গল্পৰ সেই উপাদানসমূহক বুজায় যিবোৰ প্ৰাথমিক কেন্দ্ৰবিন্দু নহয় যদিও তথাপিও সামগ্ৰিক আখ্যানত যথেষ্ট অৰিহণা যোগায়। সাহিত্যত ‘গৌণ’ শব্দটোৱে কোনো চৰিত্ৰ বা বিষয়বস্তুৰ গুৰুত্ব বা প্ৰভাৱ হ্ৰাস নকৰে, বৰং ই সেইবোৰক কাহিনীৰ কেন্দ্ৰীয় উপাদানসমূহৰ সৈতে সম্পৰ্ক স্থাপনত সহায় কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, সৰু সৰু চৰিত্ৰবোৰ প্ৰাথমিক নায়ক নহয় যদিও কাহিনীভাগ আঙুৰাই নিবলৈ, চৰিত্ৰৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ উন্মোচন কৰিবলৈ আৰু কাহিনীটোক গতি প্ৰদান কৰিবলৈ এইসমূহ অতি প্ৰয়োজনীয়। একেদৰে সৰু সৰু বিষয়বস্তুবোৰ লেখকৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য নহয় যদিও পাৰে ৰচনাৰ

কেন্দ্ৰীয় বিষয়বস্তুবোৰৰ উজ্জলতা বৃদ্ধি কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ‘গৌণ’ চৰিত্ৰসমূহে ভূমিকা পালন কৰে। গৌণ সাহিত্য সম্পৰ্কে Ronald Bogueএ “Minor Writing and Minor Literature” প্ৰবন্ধত কৈছে—

“Minor literature is a way of writing, more a usage of language than a product, a process rather than a form. It is perhaps more accurate, then, to speak of minor literature as minor writing rather than minor literature.” (Sympløke, p. 112)

“Minor literature is not a specific kind of literature—the literature of minorities, the literature of secondary authors or small nations, the literature of the avant-grade—but a way of writing, a use of language.” (Sympløke, p. 115)

সাহিত্যৰ জগতখন বিশাল আৰু বৈচিত্ৰময়। নিত্য নতুন সৃষ্টি আৰু দৃষ্টিভংগীৰে ই সমৃদ্ধিশালী। এই বিস্তৃত ক্ষেত্ৰখনৰ ভিতৰত এনে কিছুমান লেখকো আছে যিসকলে নিজৰ প্ৰতিভা আৰু নিষ্ঠা সত্ত্বেও তুলনামূলকভাৱে অস্পষ্ট হৈয়েই থাকে। তেনে লেখকসকলক “গৌণ লেখক” বুলি আখ্যা দিব পাৰি। এই লেখকসকলে সাহিত্যিক যোগ্যতাৰ অধিকাৰী হ’লেও বিভিন্ন কাৰণত স্বীকৃতি আৰু প্ৰশংসা লাভ কৰাত ব্যৰ্থ হয়। সাধাৰণতে গৌণ লেখক বুলি ক’লে এনে এজন লেখকক বুজায় যাৰ ৰচনাসমূহ অধিক পৰিচিত বা প্ৰধান লেখকৰ তুলনাত কম তাৎপৰ্যপূৰ্ণ বা প্ৰভাৱশালী বুলি গণ্য কৰা হয়। “গৌণ লেখক” এই শব্দটো বিষয় অনুসৰি, সাহিত্যিক মতামত অনুসৰি আৰু ঐতিহাসিক প্ৰসংগ অনুসৰি ভিন্ন হ’ব পাৰে। “গৌণ লেখক” বুলিলে এনে এজন লেখকক বুজোৱা হয়, যাৰ ৰচনাসমূহে সাহিত্যৰ ইতিহাসত বিশিষ্ট আসন লাভ কৰা লেখকৰ তুলনাত ব্যাপক স্বীকৃতি, সমালোচকৰ প্ৰশংসা বা স্থায়ী প্ৰভাৱ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা নাই। “গৌণ লেখক” শব্দটো হৈছে সাহিত্য সমালোচনাত ব্যৱহাৰ কৰা এটা অস্পষ্ট ধাৰণা, যাৰ জৰিয়তে অখ্যাত লেখকসকলৰ ৰচনাক প্ৰায়ে বিশিষ্ট লেখকৰ সৃষ্টিৰাজিৰ সৈতে তুলনা কৰি মূল্যাংকন কৰা হয়। অৱশ্যে এই বিভাজনৰ উদ্দেশ্য তেওঁলোকৰ অৱদানৰ গুৰুত্ব হ্রাস কৰা নহয়। বৰঞ্চ ইয়াৰ জৰিয়তে এই কথা প্ৰতিপন্ন কৰাৰ যত্ন কৰা হয় যে তেওঁলোকৰ ৰচনাসমূহে হয়তো একে স্তৰৰ স্বীকৃতি বা প্ৰভাৱ লাভ কৰা নাই। সাহিত্যৰ বিশাল পৰিৱেশত মুখ্য লেখক হ’ল সেইসকল, যাৰ ৰচনাই সাহিত্য ইতিহাসৰ গতিপথক উল্লেখযোগ্যভাৱে গঢ় দিছে, পৰৱৰ্তী প্ৰজন্মৰ লেখক আৰু পাঠকক প্ৰভাৱিত কৰিছে। ইয়াৰ বিপৰীতে গৌণ লেখকসকলে কৌশলপূৰ্ণ আৰু অন্তৰ্দৃষ্টিসম্পন্ন ৰচনাৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে, কিন্তু বিভিন্ন কাৰণত সাহিত্যিক প্ৰাধান্যৰ পৰিসীমাতই থাকে।

“গৌণ লেখক”ৰ ধাৰণাটো বিষয়ভিত্তিক আৰু প্ৰসংগ নিৰ্ভৰশীল, প্ৰায়ে সাংস্কৃতিক নীতি-নিয়ম, সাহিত্যিক প্ৰৱণতা, সময়ৰ লগে লগে পৰিৱৰ্তিত ৰুচিৰ দৰে কাৰকৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হয়। এজন লেখকক ‘গৌণ’ বুলি গণ্য কৰাৰ কাৰণ বহু পৰিমাণে ভিন্ন হ’ব পাৰে আৰু প্ৰায়ে বহুমুখী। কিছুমান অখ্যাত লেখকে হয়তো সময়ৰ সৈতে প্ৰাসংগিকতা নথকা, প্ৰচলিত সাহিত্যিক ধাৰাসমূহৰ সৈতে মিল নোহোৱা সাহিত্য সৃষ্টি ইত্যাদিয়ে ইয়াৰ মূল কাৰণ বুলি ক’ব পাৰি। “গৌণ লেখক”সমূহ গৌণ হৈ ৰোৱাৰ অন্তৰ্ভালত বিভিন্ন কাৰকে কাম কৰিব পাৰে। সেইসমূহৰ ভিতৰত স্বীকৃতিৰ অভাৱ, প্ৰচাৰমুখীতাৰ অভাৱ, সীমিত সাহিত্যকৰ্ম, সীমিত প্ৰভাৱ, অল্পকালীন খ্যাতি, পাঠকৰ পছন্দৰ বৈচিত্ৰঞ্জয়, অগতানুগতিক বিষয়বস্তু, পৰিৱৰ্তিত সাহিত্যিক প্ৰৱণতা ইত্যাদিয়ে প্ৰধান।

গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাটো হ’ল যে যে মুখ্য আৰু গৌণ লেখকৰ মাজৰ পাৰ্থক্যটো কেৱল লেখকৰ দক্ষতা

বা প্ৰতিভাৰ প্ৰতিফলন বুলি ক'ব নোৱাৰি। বহুতো অখ্যাত লেখকে ব্যতিক্ৰমী চিন্তাধাৰাৰে সাহিত্য ৰচনা কৰা সম্ভৱ আৰু তেওঁলোকৰ ৰচনাই ব্যাপক স্বীকৃতি লাভ কৰিব নোৱাৰিলেও সাহিত্যিক নীতি-নিয়মত মূল্যৱান দৃষ্টিভংগীৰ অৱদান আগবঢ়ায়। এজন লেখকক গৌণ লেখক হিচাপে শ্ৰেণীভুক্ত কৰাটো এক জটিল আৰু তৰল ধাৰণা। কোনো এটা ৰচনা সাহিত্যৰ বিশাল আৰু বৈচিত্ৰময় জগতখনৰ সৈতে সংপৃক্ত, য'ত অসংখ্য কাৰকে এজন লেখকৰ স্বীকৃতি আৰু প্ৰভাৱক প্ৰভাৱিত কৰে। প্ৰধান লেখকসকলে সাহিত্যৰ ইতিহাসলৈ যুগান্তৰ আনিছে যদিও গৌণ লেখকসকলে তেওঁলোকৰ নিজা দৃষ্টিভংগী আৰু নূন্যতম সৃষ্টিৰ জৰিয়তে কিছু পৰিমাণে হ'লেও সাহিত্য জগতলৈ অৱদান আগবঢ়াবলৈ সক্ষম হয়।

কোনো এজন লেখকক “গৌণ লেখক” হিচাপে আখ্যা দিয়াটো সাহিত্য জগতত সাধাৰণ কথা নহয়। কিয়নো এনে পদবীৰ বাবে কোনো প্ৰতিষ্ঠিত মাপকাঠী বা চৰকাৰী প্ৰমাণপত্ৰ নাই। সাহিত্য স্বীকৃতি বিষয়, ব্যক্তিগত দৃষ্টিভংগী আৰু ৰচনাৰ মানদণ্ডৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি বহু পৰিমাণে ভিন্ন হ'ব পাৰে। গতিকে এই বিষয়টো সাহিত্যৰ পণ্ডিত আৰু সমালোচকৰ দৃষ্টিভংগী আৰু পক্ষপাতিত্বৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। এজন সমালোচকে যিটোক সৰু বুলি গণ্য কৰে, আন এজনে ডাঙৰ বুলি গণ্য কৰিব পাৰে, যাৰ ফলত শ্ৰেণীবিভাজনৰ অসামঞ্জস্যৰ সৃষ্টি হয়। এজন লেখকক “মুখ্য” বা “গৌণ” বুলি চিহ্নিত কৰাটো বিষয়ভিত্তিক আৰু সময়ৰ লগে লগে ই সলনি হ'ব পাৰে। লেখকসকলে তুলনামূলকভাৱে নতুন লেখক হিচাপেই আত্মপ্ৰকাশ কৰে। সাহিত্যকৰ্ম আগবাঢ়ি যোৱাৰ লগে লগে তেওঁলোকে স্বীকৃতি লাভ কৰাৰ সম্ভাৱনা থাকে।

‘আৱাহন’ বহুতো নতুন গল্পকাৰৰ জন্ম দিলে, বহুকেইজন গল্পকাৰে জনপ্ৰিয় গল্পকাৰ হিচাপে খ্যাতি লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ল আৰু বহুকেইজন গল্পকাৰে গল্পকাৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ল। ‘আৱাহন’ৰ উল্লেখযোগ্য আৰু চৰ্চিত গল্পকাৰসমূহ হ'ল— নগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ চৌধুৰী, হলীৰাম ডেকা, নকুল চন্দ্ৰ ভূঞা, লক্ষ্মীনাথ ফুকন, ত্ৰৈলোক্যনাথ গোস্বামী, বীণা বৰুৱা, চন্দ্ৰপ্ৰভা শইকীয়াণী, বৰ্মা দাশ, ৰাধিকামোহন গোস্বামী, মুনীন্দ্ৰনাথ বৰকটকী, মহীচন্দ্ৰ বৰা, লক্ষ্মীধৰ শৰ্মা, কৃষ্ণ ভূঞা, দীননাথ শৰ্মা (সম্পাদকজন নহয়), ইত্যাদি। বিভিন্ন গ্ৰন্থ, আলোচনী, প্ৰবন্ধ ইত্যাদিত এইসকল গল্পকাৰ আৰু তেওঁলোকৰ গল্পৰ বহুল চৰ্চা হৈ থকা দেখিবলৈ পোৱা যায়। এইসমূহ চৰ্চিত গল্পকাৰৰ বাহিৰেও ‘আৱাহন’ত অন্যান্য বিভিন্ন গল্পকাৰৰ গল্পই প্ৰকাশ লাভ কৰিছিল যিসকল গল্পকাৰ আৰু গল্পৰ আলোচনাৰ চৰ্চা কৰা হোৱা নাই। এই সম্পৰ্কে প্ৰহ্লাদ কুমাৰ বৰুৱাই কৈছে—

আৱাহন যুগত গল্পৰ বৰঙণি আগবঢ়োৱাসকলৰ ভিতৰত এনে কিছুমান গল্পকাৰ আছে, যিসকলৰ গল্প সংখ্যা আৰু গুণ উভয় দিশতে কম। অথচ এইসকল লেখকৰ দুই এটা গল্পই আৱাহন যুগৰ চুটি গল্পক সমৃদ্ধি দান কৰিছিল। এনে গল্পকাৰৰ ভিতৰত সুৰেন্দ্ৰনাথ ভূঞাৰ কবিতা (আৱাহন, ৪ৰ্থ বছৰ, ৭ম সংখ্যা), নলিনীকান্ত বৰুৱাৰ ‘তেতিয়া আৰু এতিয়া’ (আৱাহন, ৩য় বছৰ, ৩য় সংখ্যা), সুধা বৰুৱাৰ ‘ভোমোৰা’ (আৱাহন, ১ম বছৰ, ৭ম সংখ্যা), হৰিপ্ৰসাদ ৰায় গোৰ্খাৰ ‘ব্যথিতৰ পৰিচয়’ (আৱাহন, ৭ম বছৰ, ৯ম সংখ্যা) আৰু মোহন লাল চৌধুৰীৰ ‘বাবু চোৰ’ (আৱাহন, ৬ষ্ঠ বছৰ, ২য় সংখ্যা) আদি গল্প যুগটোৰ প্ৰতিনিধিত্বমূলক গল্প বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি। উল্লিখিত গল্পকাৰসকলৰ গল্পকেইটা অন্যান্য গল্পৰ তুলনাত শিল্পমূল্যৰ দিশত যথেষ্ট উন্নত। দৰাচলতে চুটি গল্পৰ কাৰিকৰী কৌশলৰ তুলনামূলক বিচাৰতহে ওপৰৰ গল্পকাৰ আৰু গল্পকেইটা উল্লেখ কৰা হৈছে। (অসমীয়া চুটিগল্পৰ অধ্যয়ন, ২০১২, পৃ. ১৪৭)

এনে বহুকেইজন গল্পকাৰৰ গল্পৰ বিষয়বস্তু আৰু কৌশলৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণৰ চৰ্চা অসমীয়া গল্প সাহিত্যত হোৱা দেখা নাযায়। প্ৰসংগক্ৰমে মাত্ৰ কিছুমান গল্পকাৰ আৰু গল্পৰ নামৰ উল্লেখহে আৱাহনৰ চুটিগল্পৰ বিভিন্ন আলোচনা আৰু প্ৰবন্ধবোৰত দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। কিছু গল্পকাৰৰ প্ৰকাশিত গল্প সংখ্যাত সৰহ হ'লেও তেওঁলোকৰ গল্পসমূহ 'আৱাহন'ৰ পাততেই আবদ্ধ হৈ আছে। আকৌ, বহুকেইজন গল্পকাৰৰ মাত্ৰ একোটাকৈ গল্পহে প্ৰকাশ পাইছে। কিন্তু সংখ্যাত কম হওক অথবা সৰহ, 'আৱাহন'ত প্ৰকাশ পাবলৈ সক্ষম হোৱা গল্প একোটাৰ সাহিত্যিক মূল্য নুই কৰিব নোৱাৰি।

আমি যদি বিস্তৃতভাৱে অধ্যয়ন কৰোঁ তেনেহ'লে দেখা পাম যে আৱাহনৰ মুঠ গৌণ গল্পকাৰৰ সংখ্যা হৈছে প্ৰায় ৯৮ জন। এই ৯৮ জন গল্পকাৰে ৰচনা কৰা সৰ্বমুঠ গল্পৰ সংখ্যা প্ৰায় ১৭১ টা। কেৱল এটা গল্পতে যাৰ গল্প প্ৰতিভা সীমাবদ্ধ হৈ ৰৈছে তেনে গল্পকাৰৰ সংখ্যা হৈছে প্ৰায় ৬৫ জন। অৰ্থাৎ ৬৫ জন গল্পকাৰে ছটা বছৰত মাত্ৰ এটা গল্প লিখিয়েই নিজৰ কলম সামৰিলে। অথবা যদি এনেকৈ ভবা যায় যে হয়তো লিখিছিল কিন্তু প্ৰকাশ লাভ নকৰিলে, তেতিয়াও এই কথা ভাবিবৰ খল আছে প্ৰকাশৰ বাবে যোগ্য বুলি বিবেচিত নহ'ল। প্ৰকাশৰ বাবে নিৰ্বাচন নোহোৱাৰ অৰ্থ এয়াই যে ইতিমধ্যে আৱাহনত প্ৰকাশিত তেওঁৰ গল্পটোতকৈ পৰৱৰ্তী সময়ত নিম্ন মানদণ্ডৰ গল্প ৰচনা কৰিছিলে। গৌণ গল্পকাৰসমূহৰ গল্পৰ বিশ্লেষণ কৰিবৰ বাবেও ইয়ো এক অন্যতম সমল। উল্লেখযোগ্য যে বিশিষ্ট ঔপন্যাসিক ৰজনীকান্ত বৰদলৈয়ে 'গাধন' আৰু চন্দ্ৰপ্ৰভা শইকীয়ানীয়ে 'আকুল পথিক' নামৰ একোটাকৈ গল্প ৰচনাৰে আৱাহনৰ গল্পলেখকৰ তালিকাত নিজৰ নাম সন্নিৱিষ্ট কৰি থৈ গৈছে। শইকীয়ানীৰ 'আকুল পথিক' গল্পটোৱে আৱাহনৰ প্ৰথম বছৰৰ প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় সংখ্যাত ছোৱা-ছোৱাকৈ প্ৰকাশ লাভ কৰিছিল।

আৱাহন যুগৰ যিকেইজন মুখ্য গল্পকাৰ, তেওঁলোকৰ গল্পত আৱাহনৰ চুটিগল্পৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে। কোনো কোনো গল্পত এটাতকৈ বেছি বৈশিষ্ট্যই আত্মপ্ৰকাশ লাভ কৰিছে। সেই কাৰণেই মুখ্য গল্পকাৰসকলৰ গল্প এতিয়াও চৰ্চাত আছে। জাতীয় সমস্যা, সামাজিক মূল্যবোধৰ দ্বন্দ্ব, সামাজিক কুসংস্কাৰ, ৰাজনৈতিক অস্থিৰতা, মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ উত্থান, নব্য পুঁজিপতিসকলৰ আধিপত্য, উচ্চশিক্ষাৰ প্ৰতি আগ্ৰহ, ইংৰাজী শিক্ষাৰ সম্প্ৰসাৰণ, পাশ্চাত্য বিবিধ সাহিত্য দৰ্শনৰ প্ৰভাৱ, ব্যক্তি স্বাধীনতা, ব্যক্তিৰ সামগ্ৰিক মুক্তি সাধন, অৰ্থনৈতিক স্বাৱলম্বিতা, নাৰীমুক্তি সাধন ইত্যাদি সকলো বিষয়ে আৱাহনৰ গল্পত স্থান লাভ কৰিছিল। উল্লেখযোগ্য যে আৱাহনৰ গৌণ গল্পকাৰৰ গল্পতো এনে বিভিন্ন বৈশিষ্ট্যৰ স্পষ্ট প্ৰতিফলন ঘটিছে।

মুখ্য গল্পকাৰসকলৰ দৰে গৌণ গল্পকাৰসকলৰ গল্পতো মানৱিক চেতনা বিভিন্ন প্ৰকাৰে প্ৰকাশ পাইছিল। সমকালীন সমাজৰ নিম্নবিত্ত আৰু মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ ওপৰত চলা শাসন-শোষণৰ ছবি গৌণ গল্পকাৰৰ গল্পত স্পষ্ট। সমাজৰ মুখিয়াল শ্ৰেণীটোৱে সাধাৰণ মানুহৰ ওপৰত চলোৱা অবিচাৰ আৰু অমানৱীয়তাৰ বলি হৈ সাধাৰণ শ্ৰেণীটোৱে কেনেদৰে দুৰ্বিসহ জীৱন-যাপন কৰিবলগীয়া হৈছিল তাৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে গল্পৰ জৰিয়তে। গৌণ গল্পকাৰসকলে ৰচনা কৰা তেনে কিছুমান গল্প হ'ল— চিত্ৰকান্ত শইকীয়াৰ 'মঙ্গলা' (১ম বছৰ, ৮ম সংখ্যা), ভাৰতচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ 'ধৰুৱা' (২য় বছৰ, ৩য় সংখ্যা), লাজকুৰীয়াৰ 'ছন্দ পতন' (৪র্থ বছৰ, ৪র্থ সংখ্যা), পূৰ্ণ নাৰায়ণ সিংহৰ 'থাৰ্ড ক্লাৰ্ক' (৪র্থ বছৰ, ৬ষ্ঠ সংখ্যা) ইত্যাদি। 'মঙ্গলা' গল্পটো মৌজাদাৰ শ্ৰেণীটোৱে কেনেদৰে দৰিদ্ৰ লোকৰ দুৰ্বলতা আৰু অসহায়তাৰ

সুযোগ লৈ তেওঁলোকক নিজৰ অধীন কৰি ৰাখিছিল গল্পটো তাৰ জ্বলন্ত উদাহৰণ। ‘ধৰুৱা’ গল্পটোৰ জৰিয়তে সমাজৰ পৰম্পৰাগত মুখিয়াল শ্ৰেণীটোৰ অবিচাৰ আৰু অমানবীয়তাৰ বলি হৈ দুৰ্বহ জীৱন-যাপন কৰিবলগীয়া হোৱা সাধাৰণ মানুহৰ জীৱনৰ ছবি ফুটাই তোলা হৈছে। ‘ছন্দ পতন’ গল্পটোৰ মূল বিষয়বস্তু সমাজৰ ধনী শ্ৰেণীটোৱে দুখীয়া শ্ৰেণীটোক কৰা প্ৰবঞ্চনা আৰু শোষণ। গাখীৰ বেচা তিৰোতা আঘোণীক মিথ্যা কথাবে প্ৰবঞ্চনা কৰি তাইৰ দহ বছৰীয়া ল’ৰাটোক কাপোৰ ধোৱাৰ পৰা আদি কৰি কোৰ মৰালৈকে সকলো কাম কৰোৱা, বিনিময়ত এৰেহা ভাত কেইটামান খাবলৈ দিয়া কাৰ্যই ধনী শ্ৰেণীটোৰ শোষণৰ ছবি দাঙি ধৰিছে। নিজৰ সুখ-সুবিধাৰ ওচৰত সমাজৰ ধনী শ্ৰেণীটোৰ কাৰণে দুখীয়া মানুহৰ জীৱন যে তেনেই নগণ্যস্বৰূপ সেই দিশটোৰ সাৰ্থক প্ৰতিফলন ঘটিছে গল্পটোৰ জৰিয়তে। একমাত্ৰ ল’ৰাটোক হেৰুৱাই পাগলী হোৱা আঘোণীৰ প্ৰতি তেওঁলোকে তিলমানে সহানুভূতি প্ৰকাশ কৰা নাই। ‘থাৰ্ড ক্লাৰ্ক’ গল্পটোৰ জৰিয়তে উচ্চপদস্থ লোকে নিম্নপদস্থ লোকৰ ওপৰত কেনেদৰে শাসন আৰু অত্যাচাৰ চলাইছিল তাৰ বৰ্ণনা আছে। গল্পটোৰ অজয় আৰু মাণিক চৰিত্ৰ দুটাই উচ্চপদস্থ বিষয়াৰ তলত কাম কৰি লাঞ্চিত হোৱা সকলো পুৰুষকে প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে।

আৱাহন আলোচনীখন জন্মৰ মূলতে হ’ল প্ৰথম সমাজ চেতনা। এই সমাজ চেতনাক প্ৰভাৱিত কৰা দুটা দিশ হ’ল— গান্ধীৰ সমাজ সংস্কাৰকামী আন্দোলন আৰু পাশ্চাত্য মুক্ত জীৱনাদৰ্শৰ প্ৰভাৱ। সমাজৰ পৰা পুৰণিকলীয়া ধ্যান-ধাৰণা আৰু কুসংস্কাৰ দূৰীকৰণত আৱাহনৰ গৌণ গল্পকাৰসমূহেও কৃপনালি কৰা নাছিল। উদাৰতা আৰু গভীৰ মানৱতাবোধ, মানুহৰ প্ৰতি কাৰুণ্য আৰু সহানুভূতিশীলতা গৌণ গল্পকাৰসকলৰ গল্পত প্ৰকাশ লাভ কৰিছে। তেনে কেইটামান গল্প হ’ল— শ্ৰীৰমাপতিৰ ‘ৰঘুমলা’ (১ম বছৰ, ১২শ সংখ্যা)। গল্পটোৰ মূল চৰিত্ৰ শম্ভূনাথ উদাৰতাৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি। এসময়ৰ প্ৰবলপ্ৰতাপী আৰু কৃপণ শম্ভূনাথে পত্নী-পুত্ৰী সকলোকে হেৰুৱাই ধন-সম্পত্তিৰ লালসা পৰিত্যাগ কৰে। প্ৰতাৰণাৰ বলি হৈ আনে পৰিত্যাগ কৰা ছোৱালী সন্তান এটিক নিজ পিতৃৰ মৰম দি ডাঙৰ-দীঘল কৰে। ইয়াৰ পাছতে তাই জাৰজ বুলি জানি, সকলো জন্ম-বৃত্তান্ত শুনি তাইক অন্তৰেৰে আঁকোৱালি ল’বলৈ আগবাঢ়ি আহি উদাৰতাৰ পৰিচয় দিছে যুৱক অমিয়ই।

প্ৰাচীন কুসংস্কাৰৰ পৰা নাৰীক মুক্ত কৰাৰ উদ্দেশ্য আগত ৰাখি আৱাহন আলোচনীখনে এটা বিপ্লৱ ঘোষণা কৰিছিল বুলি ক’ব পাৰি। আৱাহন যুগৰ মানসিকতাই প্ৰাচীন ধ্যান-ধাৰণাৰ পৰা নাৰী মুক্ত হোৱাটো বিচাৰিছিল। বাল্য বিবাহ, বিধৱা বিবাহৰ প্ৰতি আৱাহনৰ গল্পকাৰসকলে সংস্কাৰকামী মনোভাৱ পোষণ কৰিছিল। বিধৱা বিবাহক কেন্দ্ৰ কৰি ৰচনা কৰা গল্প হ’ল বংশীধৰ শৰ্মাৰ ‘বিধৱা’ (২য় বছৰ, ১ম সংখ্যা)। ‘বিধৱা’ গল্পটোৰ মূল বিষয়বস্তু হৈছে বাল্যবিবাহৰ সমস্যা আৰু বৈধব্যই সৃষ্টি কৰা নাৰী যন্ত্ৰণা। বিধৱা নাৰীৰ সৈতে হোৱা প্ৰেম আৰু অন্তৰংগতাক যে সমাজে সেই সময়ত কু-দৃষ্টিৰে চাইছিল আৰু সেয়া বদনাম হিচাপে বিবেচনা কৰিছিল যিটোৰ বিপক্ষে প্ৰতিবাদ কৰাৰ সাহস সমাজৰ শিক্ষিত যুৱকসকলৰো নাছিল সেই কথা গল্পটোৰ জৰিয়তে বুজিব পাৰি।

পতিতাসকলৰ সন্তানক সাধাৰণ মানুহে যে সমাজত ঠাই দিয়া নাছিল বা দিব নিবিচাৰে তেনে সত্য বিভিন্ন গল্পৰ জৰিয়তে প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়। পতিতাসকলৰ দুখ-যন্ত্ৰণাৰ ছবি ফুটাই তোলাৰ যত্ন কৰা কেইটামান গল্প হ’ল— অপূৰ্বকুমাৰ ভূঞাৰ ‘মই জানো দায়ী’ (১ম বছৰ, ২য় সংখ্যা)। ‘মই জানো

দায়ী' গল্পটোৰ মূল চৰিত্ৰ এজন পতিতাৰ পুত্ৰ যাক সকলোৱে জাৰজ বুলি নিন্দা কৰে। সেই অপবাদৰ পৰা মনোকষ্ট লাভ কৰি সাধাৰণ মানুহৰ পৰা আঁতৰি আহি তেওঁ ফকীৰ হিচাপে গছৰ তলত জীৱন নিৰ্বাহ কৰে। পতিতাৰ মৃত্যুত যে বাটৰ বাটৰাহিও চকুলো নোটোকে, আন কোনোবাই শোক প্ৰকাশ কৰিলেও বৰং কৌতূহল আৰু প্ৰশ্নৰ উদ্বেক হয় সেই সত্যক গল্পটোৱে প্ৰকাশ কৰিছে।

গৌণ গল্পকাৰৰ গল্পত গণিকাৰ বিষয়বস্তুৰেও ঠাই লাভ কৰিছিল। লেখকসকলে তেওঁলোকক কৰুণা আৰু সহানুভূতিশীল দৃষ্টিভংগীৰে বিচাৰ কৰিছিল। তেনেকুৱা এটা গল্প হ'ল ডিম্বেশ্বৰ বৰগোহাঁইৰ 'মিছ কিৰণ'। (২য় বছৰ, ১ম সংখ্যা)। গল্পটোত প্ৰেমৰ দুখন বিপৰীতমুখী চিত্ৰৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে। কিৰণৰ অসহায় অৱস্থাত হাকিমৰ ঘৰৰ ওচৰৰ ডেকাজনে তাইৰ সৈতে প্ৰেমৰ অভিনয় কৰি তাইক কলিকতাত নিঠৰুৱা অৱস্থাত এৰি থৈ গৈছে। আনহাতে লেখকে কিৰণৰ প্ৰতি সহৃদয় হৈ তাইৰ অন্তৰত জুই হৈ জ্বলি থকা যন্ত্ৰণাৰ উপশম ঘটাব বিচাৰিছে। আকৌ, কিৰণৰ নামত অহা অচিনাকী প্ৰেমিকৰ এখন বেনামী চিঠিৰ বাবেই তাইৰ স্বামীয়ে তাইক 'বেশ্যা, কলংকিনী' ইত্যাদি আখ্যা দি ঘৰৰ পৰা উলিয়াই দিছে, কিৰণৰ এষাৰ কথাও তেওঁ বিশ্বাসত লোৱা নাই। আনফালে, এদিন লগ পোৱা লেখকে কিৰণে নিজৰ বিষয়ে কৈ যোৱা প্ৰতিটো শব্দকে অকপটে বিশ্বাস কৰিছে। যি প্ৰেম আৰম্ভনিৰে পৰা কিৰণৰ হাবিয়াস আছিল, শেষত লেখকৰ পৰা সেই প্ৰত্যাশিত প্ৰেম লাভ কৰি পুনৰ হেৰুৱাই পেলোৱাৰ ভয়ত কিৰণ লেখকৰ পৰা একেবাৰে আঁতৰি গৈছে।

শিক্ষাৰ পোহৰে নাৰীক মুক্ত কৰি তুলিছিল আৰু বাক্ স্বাধীনতা প্ৰদান কৰিছিল। তাৰ আভাস পোৱা যায় ৰমণীকান্ত দেৱ শৰ্মাৰ 'স্বামীজীৰ মৰ্ম কথা' গল্পটোৰ (৪ৰ্থ বছৰ, ৯ম সংখ্যা) মিচ্ কাকতী চৰিত্ৰটোৰ জৰিয়তে। স্বাধীনতা আন্দোলনৰ পূৰ্ণ সমৰ্থক মিচ্ কাকতীক যেতিয়া লেখকে ঠাট্টাৰ সুৰত তেওঁলোকৰ দৰে মহিলাসকলক বিয়া নকৰাবলৈ আৰু সন্তান জন্ম নিদিবলৈ উপদেশ দিছে, তেতিয়া মিচ্ কাকতীয়ে স্পষ্ট ভাষাৰে তেওঁক প্ৰত্যুত্তৰ দিছে এইবুলি— "আপোনালোকে হাজাৰ হাজাৰ বছৰ তিবোতাক অধীনত ৰাখি এতিয়া তিবোতাৰ স্বাধীনতাক অস্বাভাৱিক যেন দেখিছে। কিন্তু অচিৰতে আপোনালোকৰ এই ভ্ৰম দূৰ হ'ব। নাৰীক স্বাধীন জীৱনৰূপে ভাবিবলৈ শিকক। 'পতি পৰম গুৰু' এই মহামন্ত্ৰৰ দিন আৰু নাই।" (আৱাহন অষ্টম খণ্ড, পৃ. ৯৭৮)

নাৰী মুক্তি আৰু স্বাধীনভাৱে সিদ্ধান্ত ল'ব পৰা ক্ষমতাৰ এক সুন্দৰ নিদৰ্শন হ'ল ধীৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ 'বিধি বাম' গল্পটোৰ (৪ৰ্থ বছৰ, ১১শ সংখ্যা) নীলিমা চৰিত্ৰটো। জাতিভেদৰ কথা কৈ নীলিমাই গল্পটোৰ নায়ক হিন্দু যুৱকজনৰ প্ৰেম প্ৰত্যাখ্যান কৰাত বৈষ্ণৱ যুৱকজনে খ্ৰীষ্টিয় সত্ৰত গৈ খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মেৰে দীক্ষিত হয়। নতুন ধৰ্মত দীক্ষিত হৈ বৈষ্ণৱে পুনৰবাৰ নীলিমাৰ প্ৰেম ভিক্ষা কৰি যায়। কিন্তু নীলিমাই এইবাৰো স্পষ্ট ভাষাৰে তেওঁৰ প্ৰেম প্ৰত্যাখ্যান কৰে এইবুলি— "এতিয়া তেখেত খ্ৰীষ্টিয়ান হ'ল, সেই কাৰণে মই বিয়া কৰাব লাগে। মই নোৱাৰোঁ। তেখেতে ধৰ্মৰ অভাৱত ধৰ্ম লোৱা নাই। কিন্তু ৰূপৰ মোহত জ্ঞাতি, বন্ধু, আই, ভাইকো পৰিত্যাগ কৰিছে। মোৰ সন্দেহ, কালিলৈ হয়তো তেখেতে মোকো একতীয়া কৰিবলৈ কুণ্ঠিত নহ'ব।" (আৱাহন অষ্টম খণ্ড, পৃ. ১৩৩৭)। নীলিমাৰ এই সিদ্ধান্তই নাৰী মুক্তিৰ তীব্ৰ পৰিচয় দিয়ে।

নাৰীৰ জীৱন দুৰ্বিসহ হৈ পৰা দেখা যায় পৰম্পৰাগত পুৰুষপ্ৰধান সমাজত। তাৰো অসহায় চিত্ৰ

নিখুঁতভাৱে বৰ্ণনা কৰি বহুকেইজন গৌণ গল্পকাৰে গল্প ৰচনা কৰিছে। তাৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হ'ল জ্ঞানবালা বৰুৱাৰ 'দুদিনীয়া প্ৰীতি' (৫ম বছৰ, ৫ম সংখ্যা), বিজয়চন্দ্ৰ ভাগৱতীৰ 'ললিতা' (১ম বছৰ, ৫ম সংখ্যা)।

'দুদিনীয়া প্ৰীতি'ত দেখুওৱা হৈছে যে কেনেকৈ শলিতাৰ ৰূপৰ জুইত মোহ গৈ তাক বিয়া কৰাই অনা মাণিক ফুকনৰ তাইৰ প্ৰতি অনুৰাগ কমিবলৈ আৰম্ভ কৰে এজনী চাৰিজনী ছোৱালীৰ জন্মৰ পাছত। গল্পটোৰ মাণিক চৰিত্ৰৰ জৰিয়তে পুৰুষে নাৰীক কেৱল সন্তোগৰ সামগ্ৰী বুলি ভবা আৰু সন্তান জন্ম দিয়া সত্ত্বে বুলি বিবেচনা কৰাৰ কথা মাণিক চৰিত্ৰটোৰ জৰিয়তে প্ৰতিফলন ঘটিছে। 'ললিতা' গল্পটোত পুৰুষৰ দ্বাৰা প্ৰতাৰিত আৰু লাঞ্চিত হোৱা নাৰী এগৰাকীৰ দুৰ্ভাগ্যৰ বৰ্ণনাই কৰা হৈছে। গল্পটোৰ মূল বিষয়বস্তু হৈছে পুৰুষৰ হাতত বাৰে বাৰে প্ৰবঞ্চিতা আৰু নিৰ্যাতিতা হোৱা এগৰাকী নাৰীৰ দুৰ্দশা। নিজ ইচ্ছামতে নাৰীক ব্যৱহাৰৰ সামগ্ৰী হিচাপে গণ্য কৰা কিছুমান পুৰুষৰ মানসিকতাক গল্পটোৱে উদঙাই দেখুৱাইছে। গল্পটোৰ মূল চৰিত্ৰ ললিতাই পুৰুষৰ হাতত লাঞ্চিত হোৱা সকলো নাৰীকে প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে।

অসমীয়া সমাজ আঙুৰাই যোৱাৰ ক্ষেত্ৰত যিসমূহ কুসংস্কাৰ হেঙাৰস্বৰূপ তাক উদঙাই দেখুৱাই বিভিন্ন গল্প ৰচনা হৈছিল। গৌণ গল্পকাৰসকলেও সমাজৰ কুসংস্কাৰসমূহৰ বিৰুদ্ধে সৰৱ হৈ সমাজ সুস্থভাৱে পৰিচালনা হোৱাত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। ব্ৰিটিছে কানিৰ প্ৰচলন কৰি কেনেদৰে অসমীয়া মানুহক অকামিলা কৰাৰ লগতে পৰিয়ালসমূহ ধ্বংস কৰিছিল তাৰ জীৱন্ত বৰ্ণনা গৌণ গল্পকাৰৰ গল্পত ফুটি উঠিছে। সমাজত প্ৰচলিত হৈ থকা উচ্চ-নীচ, ধনী-দুখীয়া, জাত-কুল আদি শ্ৰেণী বৈষম্যতাৰ বাবে অনেক অশান্তিৰ উদ্ভৱ হয়। এনে বিভিন্ন দিশ প্ৰত্যক্ষ কৰি ৰচনা কৰা গল্পৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হ'ল সুৰেন্দ্ৰনাথ ভূঞাৰ 'কবিতা' (৪ৰ্থ বছৰ, ৭ম সংখ্যা), শ্ৰী ৰমাপতিৰ 'শেষ সুৰ' (১ম বছৰ, ৮ম সংখ্যা)। ধনী লোকসকলে দুখীয়াৰ ঘৰত খাদ্য গ্ৰহণ কৰিবলৈ যে ইচ্ছুক নাছিল তাৰ উৎকৃষ্ট উদাহৰণ পোৱা যায় 'কবিতা' গল্পটোত। লেখকে কৈছে— "মোৰ কিন্তু জানিবলৈ বাকী নাথাকিল যে বৰুৱা ডাঙ্গৰীয়াই আমাৰ ঘৰত একো গ্ৰহণ নকৰাৰ কাৰণ হৈছে, তেওঁ ধনী আৰু আমি দৰিদ্ৰ। দৰিদ্ৰতা প্ৰায়বিলাক ধনীৰ মনত মহাপাপ। তেনে পাপীৰ ঘৰত নিষ্পাপ শৰীৰী চহকী বৰুৱাই পানী এটুকিকো মুখত দিব কেনেকৈ?" (আৱাহন অষ্টম খণ্ড, পৃ. ৭৫৫)। 'শেষ সুৰ' গল্পটোত মইনাৰ মাক হাকিমনীয়ে বিধৱা মাতৃৰ একমাত্ৰ সন্তান প্ৰেমধৰক 'ছেটলোকৰ পো' বুলি আখ্যা দিয়া, নিজ পুত্ৰক তাৰ সৈতে লগ হ'বলৈ হকা-বধা কৰা, প্ৰেমধৰৰ অন্তিম সময়তো মইনাক তাৰ ওপৰলৈ আহিবলৈ অনুমতি প্ৰদান নকৰা কাৰ্যই সমাজত প্ৰচলিত সৰু-বৰ মানুহৰ ছবিখন ফুটাই তুলিছে।

জাতিগত বৈষম্যই প্ৰেমত হেঙাৰৰ সৃষ্টি কৰা এটা গল্প হ'ল গৌলকচন্দ্ৰ পূজাৰীৰ 'লয়নী' (১ম বছৰ, ৪ৰ্থ সংখ্যা)। এজন শিক্ষিত অসমীয়া যুৱক আৰু এজনী মিৰি ছোৱালীৰ মাজত হোৱা প্ৰেম আৰু সেই প্ৰেমে দুখন ভিন্ন সমাজত সৃষ্টি কৰা অনাহক পৰিস্থিতিয়েই হৈছে গল্পটোৰ মূল। জাত-কুল, ধনী-দুখীয়া ইত্যাদি পৃথক শ্ৰেণীচেতনাৰ বাবে সমাজত সৃষ্টি হোৱা অশান্তি, এই পৃথকতাবোধৰ বাবে মানুহৰ ব্যক্তিগত জীৱন কেনেদৰে যন্ত্ৰণাময় হৈ উঠিব পাৰে গল্পটোত তাৰ উপযুক্ত প্ৰতিফলন ঘটিছে। সামাজিক কু-সংস্কাৰৰ দিশৰ পৰা বিশেষভাৱে গল্পটো বিচাৰ কৰিব পাৰি।

আধুনিক শিক্ষাৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ পাছতো সমাজৰ পৰা কিছুমান কুসংস্কাৰ দূৰ হোৱা নাছিল।

আনকি শিক্ষিত লোকসকলো সেই মেৰপেচৰ পৰা সম্পূৰ্ণৰূপে ওলাই আহিব পৰা নাছিল। ইয়াৰ উপযুক্ত নিদৰ্শন লাভ কৰা গল্প হৈছে — অপূৰ্বচন্দ্ৰ বৰদলৈৰ ‘তিনিমূৰীয়া শিল’ (১ম বছৰ, ৩য় সংখ্যা), হৰগোবিন্দ শৰ্মাৰ ‘গল্পৰ প্লট’ (২য় বছৰ, ৩য় সংখ্যা), গোলোকচন্দ্ৰ পূজাৰীৰ ‘আসাম-বেঙ্গল’ (২য় বছৰ, ২য় সংখ্যা)। ‘গল্পৰ প্লট’ গল্পৰ নায়ক বিমল শিক্ষিত যুৱক। সেই বিমলক যেতিয়া প্ৰমীলাৰ মাকে প্ৰমীলাক বিয়া কৰোৱাৰ প্ৰস্তাৱ দিয়ে তেতিয়া জাত-পাতৰ কথা চিন্তা কৰি বিমলে সেই প্ৰস্তাৱ প্ৰত্যাখ্যান কৰিছে। প্ৰমীলাৰ প্ৰতি অনুৰাগ থকাৰ পাছতো জাতিভেদৰ চিন্তাই বিমলক চিন্তিত কৰি তুলিছে। সমাজৰ প্ৰাচীৰ ভেদি প্ৰমীলাক নিজৰ কৰি লোৱাৰ সাহস বিমলৰ নাই। ‘আসাম বেঙ্গল’ গল্পটোত সমান্তৰালভাৱে প্ৰকাশ পোৱা দুটা মূল বিষয় হৈছে— শ্ৰেণী বৈষম্য আৰু জাতি বৈষম্য। তথাকথিত সমাজৰ দৃষ্টিৰে নিম্ন মানদণ্ডৰ ঘৰৰ ছোৱালী হোৱা বাবেই সমাজৰ নাম থকা ঘৰৰ লক্ষ্মী সদানন্দই জোনালীৰ পৰা আঁতৰি আহিবলগীয়া হৈছে। ঠিক সেইদৰে বঙালী পৰিয়ালৰ যুৱতী হোৱা বাবেই অসমীয়া যুৱক সদানন্দই জোছীৰ পৰা বিচ্ছেদ হ’বলগীয়া হৈছে। সমাজত প্ৰচলিত পুৰণিকলীয়া ধ্যান-ধাৰণা, সামাজিক কুসংস্কাৰ ইত্যাদি বিভিন্ন দিশৰ আভাস গল্পটোৰ জৰিয়তে লাভ কৰিব পাৰি। শিক্ষিত যুৱক যদিও সামাজিক কুসংস্কাৰসমূহৰ বিৰুদ্ধে সদানন্দই মুকলিকৈ প্ৰতিবাদ কৰাৰ সাহস কৰিব পৰা নাই।

গান্ধীৰ স্বাধীনতা আন্দোলনে গল্পকাৰসকলৰ মনত নতুন নতুন মূল্যবোধৰ উন্মেষ ঘটাইছিল। সমাজৰ যিবোৰ ঘটনাই গণতান্ত্ৰিক প্ৰমুখ্য খৰ্ব কৰিবলৈ পাৰে, সেইসমূহ নিৰ্মূল কৰিবৰ কাৰণে লেখকসকলে যৎপৰোনাস্তি কৰিছিল। স্বৰাজ আন্দোলনে সমাজত শক্তিশালী প্ৰভাৱ পেলাইছিল। বুঢ়াৰ পৰা ডেকালৈকে, শিশুৰ পৰা কিশোৰ পৰ্যন্ত বিদেশী বৰ্জনৰ টো বাৰুকৈ শিপাইছিল। গান্ধীৰ স্বাধীনতা আন্দোলনক কেন্দ্ৰ কৰি ৰচিত গল্প হ’ল— বিপিনচন্দ্ৰ বৰাৰ ‘আৱাহন’ (২য় বছৰ, ১ম সংখ্যা)। ‘আৱাহন’ গল্পটোৰ মূল বিষয়বস্তু হৈছে গান্ধীৰ স্বাধীনতা আন্দোলন আৰু দেশপ্ৰেম। গল্পটোৰ জৰিয়তে গান্ধীৰ স্বাধীনতা আন্দোলনে অসমত সৃষ্টি কৰা পৰিৱেশ-পৰিস্থিতি, এই আন্দোলনে কঢ়িয়াই অনা নাৰীমুক্তি, নাৰীয়ে আন্দোলনত পুৰুষৰ সমানেই অংশগ্ৰহণ কৰাৰ সুযোগ লাভ কৰা ইত্যাদি বিভিন্ন দিশৰ আভাস লাভ কৰিব পাৰি।

আৱাহনৰ গৌণ গল্পকাৰৰ গল্পত আমি তীব্ৰ জাতীয় চেতনাৰ প্ৰকাশ ঘটা দেখিবলৈ পাবোঁ। তেনেকুৱা অন্যতম গল্প হ’ল— তুলসীপ্ৰসাদ দত্তৰ ‘দীননাথৰ সেৱা-সাধনা’ (১ম বছৰ, ৫ম সংখ্যা), বিপিনকুমাৰ বৰগোহাঁইৰ ‘পোহৰ’ (১ম বছৰ, ৮ম সংখ্যা)। ‘দীননাথৰ সেৱা-সাধনা’ গল্পটোৰ নায়ক দীননাথে অসমখন ইমানেই বেছি ভালপায় যে যিখন তক্তাপোছত শুৱে তাৰ গঢ় অসমৰ মেপৰ দৰে। তেওঁ ব্যৱহাৰ কৰা বিভিন্ন বস্তুবোৰৰ গঢ় তেওঁ অসমৰ মেপৰ দৰে কৰি গঢ়াই লৈছে। আনকি তেওঁ বন্ধুবৰ্গক এই পৰ্যন্ত কৈ থৈছে যে তেওঁৰ মৃত্যুৰ পিছত তেওঁৰ চিতাখন যাতে অসমৰ মেপৰ অনুৰূপ গঢ়ত সজাই তেওঁক পোৱে। ‘পোহৰ’ গল্পটোৰ বিষয়বস্তু হৈছে এটা সন্ত্ৰাস্ত পৰিয়ালৰ লক্ষ্মী অমিয়ৰ দেশপ্ৰেম, জাতিপ্ৰেম তথা নিজৰ ভাষা-সংস্কৃতিৰ প্ৰতি থকা দুৰ্বাৰ প্ৰেম। অসমীয়া হিচাপে নিজে সম্পূৰ্ণ গৌৰৱান্বিত হোৱাৰ লগতে পিতৃ-মাতৃ আৰু একমাত্ৰ ভনীয়েক বীণাকো অমিয়ই সকলো দিশৰ পৰা সম্পূৰ্ণ অসমীয়া হক্সবলৈ অনুৰোধ কৰাৰ কথা গল্পটোত পোৱা যায়। খোৱা-পিন্ধাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি গীত-মাতলৈকে প্ৰতিটো দিশতে অমিয় চৰিত্ৰটোৰ জাতীয় চেতনা অতি প্ৰখৰ।

আৱাহনৰ চুটিগল্পক ৰোমাণ্টিক দৃষ্টিভংগীৰে চোৱাৰ সমান্তৰালভাৱে বাস্তৱবাদী দৃষ্টিৰেও চোৱা হৈছিল।

কেৱল ৰোমাণ্টিক ভাববিলাসেৰে ৰচনা কৰা বিভিন্ন গল্পইও গৌণ গল্পকাৰসকলৰ হাতত প্ৰকাশ লাভ কৰিছে। প্ৰেম হেৰুৱাই লুইতত জাপ দি নিজৰ জীৱন আৰ্হিত দিয়া প্ৰেমৰ ছবি আৱাহনৰ গৌণ গল্পকাৰৰ হাতত দেখাৰ ফুটি উঠিছে। উদাহৰণস্বৰূপে— ইন্দ্ৰ কাকতীৰ ‘বুঢ়া লুইত’ (১ম বছৰ, ৪ৰ্থ সংখ্যা)। ‘বুঢ়া লুইত’ গল্পটোৰ মূল চৰিত্ৰ দুটাই প্ৰেমৰ বিফল পৰিণতিত আকস্মিকভাৱে লোৱা গুৰুতৰ সিদ্ধান্তৰ পৰাহে আমি চৰিত্ৰ দুটাৰ প্ৰেমৰ গভীৰতাৰ উমান পাওঁ। প্ৰথমতে, জেতুকীৰ পিতৃৰ পৰা পোৱা প্ৰত্যাখানৰ পিছত বাকী একো চিন্তা নকৰাকৈ সংসাৰৰ মায়া-মোহ বিসৰ্জন দি গঙ্গাইৰ ঘৰ এৰি যোৱাৰ সিদ্ধান্ত আৰু দ্বিতীয়তে, লুইতত গঙ্গাইৰ শটো উটি যোৱা দেখি আগ-পিছ নুগুনি জেতুকীৰ লুইতত জাপ দিয়াৰ সিদ্ধান্ত।

আৱাহনৰ প্ৰগতিশীল চিন্তা বিশেষভাৱে নাৰীমুক্তি আৰু সমাজৰ অৰ্থনৈতিক মুক্তিৰ ক্ষেত্ৰত পৰিলক্ষিত হয়। ইয়াৰ উপৰিও সমাজ-সেৱা, সমাজৰ হিত সাধনাৰ মনোভাৱ, নিজৰ শিল্প-সংস্কৃতি আৰু জাতীয় ঐতিহ্য ৰক্ষা আৰু প্ৰচাৰ, প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ সদ্ ব্যৱহাৰ ইত্যাদি বিভিন্ন ধৰণৰ প্ৰগতিশীল চিন্তাধাৰা প্ৰতিফলন গৌণ গল্পকাৰৰ গল্পত ঘটিছে। সমাজ-সেৱাৰ উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন হিচাপে তুলসীপ্ৰসাদ দত্তৰ ‘দীননাথৰ সেৱা-সাধনা’ (১ম বছৰ, ৫ম সংখ্যা) গল্পটোৰ নাম ল’ব পাৰি। সৰুৰে পৰা দীননাথ সেৱা ধৰ্মত বিভোৰ। ডেকা হৈ তেওঁ দেশসেৱা আৰু জনসেৱাতে জীৱন উৎসৰ্গা কৰাৰ উদ্দেশ্যেই যোগ্যতা আহৰণ কৰে। এলোপেথিক ডাক্তৰী আৰু হোমিওপেথিক আয়ুৰ্বেদিক চিকিৎসা আয়ত্ত কৰি এখন দুৰ্গম ঠাইত নিজৰ সেৱা আগবঢ়াই। য’লৈ হাতীৰ বাহিৰে আন কোনো যান-বাহন নাযায়, য’ত মানুহ সভ্য জগতৰ সৈতে পৰিচিত নহয়, তেনে এখন ঠাইত নিজৰ সেৱা আগবঢ়াই তেওঁ ল’ৰা-ছোৱালীবোৰক শিক্ষিত, সভ্য আৰু জ্ঞানী কৰি গঢ়ি তোলে। নিজৰ শিল্প-সংস্কৃতি মান-সন্মান দি স্বীকাৰ কৰি আঙুৰাই লৈ যোৱাৰ যি প্ৰৱণতা তাৰ সুতীৰ প্ৰকাশ ঘটিছে মহেন্দ্ৰনাথ ভট্টাচাৰ্য্যৰ ‘তাঁতী’ গল্পৰ (১ম বছৰ, ১০ম সংখ্যা) মাজেৰে। গল্পটোৰ বিষয়বস্তু হৈছে নিজৰ শিল্প-সংস্কৃতিৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা আৰু সংসাহসৰ জয়লাভ। ‘তাঁতী’ পৰিচয় লৈ কলিকতাত পঢ়িবলৈ যোৱা নৰেন্দ্ৰই লাভ কৰা অপমান, সকলোৰে দৃষ্টিগোচৰ হোৱাকৈ যঁতৰত সূতা কাটি কৰা বিদ্ৰোহ, অসহযোগ আন্দোলনে যঁতৰক প্ৰদান কৰা জনপ্ৰিয়তা, তাঁতীসকলে লাভ কৰা মৰ্যাদা ইত্যাদিয়ে হৈছে গল্পটোৰ মূল। গল্পকাৰে গান্ধীৰ অসহযোগ আন্দোলন আৰু বিদেশী বস্তু বৰ্জনৰ দিশটোও গল্পটোৰ জৰিয়তে ফুটাই তুলিছে যাৰ বাবে নৰেন্দ্ৰ আৰু আন আন তাঁতীৰ পৰিয়ালসমূহে সমাজত মৰ্যাদা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

নাৰী মুক্তিৰ ক্ষেত্ৰত যি প্ৰগতিশীল চিন্তাৰ উন্মেষ আৱাহনৰ গল্পসমূহত ফুটি উঠিছে সেয়া মন কৰিবলগীয়া। নাৰীক লৈ পুৰুষৰ দৃষ্টিভংগীও সলনি হৈছে। ঘৰুৱা গৃহিণীৰ পৰিৱৰ্তে পুৰুষৰ হাবিয়াস হৈ পৰিছে শিক্ষিতা আগৰণুৱা যুৱতী। লাজকুৰীয়াৰ ‘ছন্দ পতন’ (৪ৰ্থ বছৰ, ৪ৰ্থ সংখ্যা) গল্পটোত বন্ধুসকলৰ আড্ডাত ফুকনে কেনেকুৱা সংগী কামনা কৰে তাৰ বিশ্লেষণ আগবঢ়াইছে এনেদৰে— “Lifeত যাক সজ্জিনী হিচাপে মই লম তেওঁক মই ঘৰৰ চুকত সুমুৱাই থৰলৈকে নলওঁ। She must be up to my standard. বেচ জনাবুজা হক্সৰ লাগিব, অকল ঘৰত ভাত বন্ধা আৰু চাহ কৰা— এইখিনি জানিলেই নহ’ব— for these I may engage petty menials as well. আচল কথা education.” (আৱাহন সপ্তম খণ্ড, পৃ. ৪৭৮)

কটন কলেজ স্থাপন আৰু আধুনিক শিক্ষাৰ প্ৰসাৰৰ ফলত আৱাহনৰ লেখকসকলক পাশ্চাত্য

সাহিত্যই বাৰুকৈ আকৃষ্ট কৰিছিল। অসমীয়া লেখকসকলৰ ইংৰাজী ভাষাৰ মাধ্যমেদি পাশ্চাত্য সাহিত্যৰ মতাদৰ্শৰ সৈতে পৰিচয় ঘটিছিল। আৱাহনৰ লেখকসকলৰ সাহিত্যতো ইয়াৰ প্ৰভাৱ পৰিছিল। মুখ্য গল্পকাৰসকলৰ দৰে গৌণ গল্পকাৰসকলেও পাশ্চাত্য গল্পৰ ছাঁ লৈ, আৰ্হি লৈ বিভিন্ন গল্প ৰচনা কৰে। উল্লেখযোগ্য যে কেইজনমান গৌণ গল্পকাৰৰ যি দুই-এটা গল্পই আৱাহনৰ পাতত প্ৰকাশ লাভ কৰিছে, সেইকেইটাও পাশ্চাত্যৰ গল্পৰ আৰ্হি লৈ ৰচনা কৰা, তেওঁলোকৰ নিজা মৌলিক গল্প নাই। উল্লেখযোগ্য যে সৰ্বসংখ্যক গল্পকাৰে মোপাহাঁৰ গল্পৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈ গল্প ৰচনাৰ গুপ্তি আকৃষ্ট হৈছিল।

আলোচনাৰ শেষত ক'ব পাৰি যে আৱাহনৰ গৌণ গল্পকাৰসকল গৌণ হিচাপে ৰৈ যোৱাৰ কাৰণ হ'ল বহুকেইজন গৌণ গল্পকাৰৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ সীমাবদ্ধতা। বহুকেইজন গল্পকাৰে কেৱল এটা গল্প ৰচনা কৰিয়ে নিজৰ কলম সামৰিলে। বহুকেইজন গল্পকাৰৰ গল্প ৰচনা পাশ্চাত্যৰ আৰ্হি লৈ ৰচনা কৰা গল্পৰ মাজতে সীমাবদ্ধ। এনেকুৱা গল্পকাৰো আছে যি মাত্ৰ এটা শব্দ ৰচনা কৰিয়েই নিজৰ কলম সামৰিলে। সেই গল্পটোও তেওঁৰ নিজা মৌলিক ৰচনা নহয়, পাশ্চাত্যৰ ছাঁ লৈ ৰচনা কৰা গল্পহে। কিন্তু নিজৰ সীমিত গল্প প্ৰতিভাৰে যিকেইটা গল্প গৌণ গল্পকাৰসকলে ৰচনা কৰি থৈ গৈছে, তাতে আৱাহনৰ গল্পৰ বিশেষত্ব আৰু তদানীন্তন সমাজৰ বিভিন্ন দিশ সাৰ্থকভাৱে প্ৰতিফলিত হোৱা আমি দেখিবলৈ পাবোঁ।

প্ৰসংগসূচী

কলিতা, নৱনীতা (২০১১); *গল্পালোচনা*; গুৱাহাটীঃ পূৰ্বাঞ্চল প্ৰকাশ।

গগৈ, টুনুজ্যোতি (২০২১); *অসমীয়া গল্প বিলোকন আৰু বিশ্লেষণ*; গুৱাহাটীঃ জে এছ পাব্লিকেশ্বনছ।

গোস্বামী, ত্ৰৈলোক্যনাথ (২০০৬); *আধুনিক গল্প সাহিত্য*; গুৱাহাটীঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।

ঠাকুৰ, প্ৰাপ্তি (২০১৭); *প্ৰসংগঃ অসমীয়া চুটিগল্প*; গুৱাহাটীঃ পূৰ্বাঞ্চল প্ৰকাশ।

বৰা, ৰীতামণি (২০২১); *চুটিগল্প আৰু অন্যান্য প্ৰসংগ*; গুৱাহাটীঃ অসম বুক হাইভ।

বৰা, লীলাৱতী শইকীয়া (২০১৮); *অসমীয়া চুটি গল্পৰ প্ৰবাহ*; গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰেছ।

বৰুৱা, প্ৰহ্লাদ কুমাৰ (২০১২); *অসমীয়া চুটি গল্পৰ অধ্যয়ন*; ডিব্ৰুগঞ্জঃ বনলতা।

Shaw, Valerie (2017); *The Short Story : A Critical introduction*; Routledge publication.

Bogue, Ronald. (1997). 'Minor writing and minor literature'. *Symploke*, 1997, Vol. 5, No. 1/2. University of Nebraska Press.

Maria Lerm Hayes, Christa. 'Minor Literature in and of Artistic Research'. Caduff, Corina and Walchli, Tan (ed.). *Artistic Research and Literature*. Brill|Wilhelm Fink.

✱ ✱ ✱

হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাস

ড° জ্যোতিৰেখা হাজৰিকা

অৱসৰপ্ৰাপ্ত মুৰব্বী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ,
জগন্নাথ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়, যোৰহাট

সংক্ষিপ্তসাৰ

১৯২৪ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ ১৮ তাৰিখ, সোমবাৰে সৰ্বেবাৰী গাঁৱত জন্ম লাভ কৰা হিতেশ ডেকা একাধাৰে কবি, ঔপন্যাসিক, গল্পকাৰ আৰু প্ৰাবন্ধিক। ৰবিৰাম ডেকা আৰু সুন্দৰীপ্ৰিয়া ডেকাৰ কনিষ্ঠ পুত্ৰ হিতেশ ডেকাই অৰ্থৰ অনাটন, জীৱনৰ নানা ঘাত-প্ৰতিঘাতৰ মাজেৰে প্ৰতিকূল পৰিস্থিতি অতিক্ৰম কৰি ১৯৫২ চনত নলবাৰী কলেজৰপৰা স্নাতক পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈয়েই কনিহা হাইস্কুলত শিক্ষকতাৰ মাজেৰে কৰ্মজীৱনৰ পাতনি মেলি ক্ৰমে সৰ্বেবাৰী হাইস্কুল, বনগাঁও হাইস্কুল আৰু অৱশেষত জালুকবাৰী হাইস্কুলত শিক্ষকতা কৰি ১৯৮৫ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। তেওঁ ছাত্ৰাৱস্থাতে ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামত যোগ দি কাৰাবৰণ কৰাৰ উপৰি পৰৱৰ্তী সময়তো জাতীয় চিন্তা-চেতনাৰে অসমৰ ভাষা আন্দোলন, অসমৰ অস্তিত্ব ৰক্ষাৰ আন্দোলনত ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈছিল। পশ্চিমবংগত মাটি কাৰ (১৯৬২), জাতীয় চৰকাৰ (১৯৮০), অসমীয়া জাতি টিকিবনে? (১৯৮৩) আদি প্ৰবন্ধ পুথিৰ জৰিয়তে হিতেশ ডেকাৰ উগ্ৰ জাতীয়তাবাদী ভাবনা আৰু স্বদেশ-প্ৰীতিৰ পৰিচয় পোৱা যায়। উল্লেখযোগ্য যে, হিতেশ ডেকাই সম্পূৰ্ণ জাতীয়তাবাদী ভাবনাৰে লিখা মাটি কাৰ (১৯৫৬) শীৰ্ষক উপন্যাসখন তদানীন্তন সময়ৰ চৰকাৰে উগ্ৰ সাম্প্ৰদায়িকতাৰ নিদৰ্শন বুলি বাজেয়াপ্ত কৰিছিল। হিতেশ ডেকাই ১৯৯৫ চনত নিজ জন্মস্থান সৰ্বেবাৰীত অনুষ্ঠিত অসম সাহিত্য সভাৰ একযুগ্মতম অধিবেশনত সভাপতিৰ আসন শূৰনি কৰিছিল। ২০০০ চনৰ আগষ্ট মাহৰ ৩০ তাৰিখ, বুধবাৰে এইগৰাকী বিশিষ্ট কথাশিল্পীৰ পৰলোকপ্ৰাপ্তি ঘটে।

বীজ শব্দ : ঔপন্যাসিক, প্ৰাবন্ধিক, কথাশিল্পী আৰু সৃষ্টিশীল সাহিত্য

পোন প্ৰথম কবিতাৰে আত্মপ্ৰকাশ কৰা হিতেশ ডেকাই স্বাধীনতা পৰৱৰ্তী কালত উপন্যাস, গল্প আৰু নাট্যকাৰৰূপে সাহিত্য সাধনাত ব্ৰতী হৈছিল। ছাত্ৰাৱস্থাবেপৰা প্ৰবন্ধ, কবিতা, কথা কবিতা, উপন্যাসিকা আদি লিখিলেও ১৯৪৯ চনত প্ৰায়শ্চিত্ত গল্প সংকলনটি ছপা ৰূপত প্ৰকাশৰ জৰিয়তে এইগৰাকী লেখকে অসমীয়া সৃষ্টিশীল সাহিত্যত প্ৰথমৰটো খুঁটি পোতে। পৰৱৰ্তী কালত অসমৰ গ্ৰাম্য জীৱন, আৰ্থ-সামাজিক জীৱন, নগৰীয়া জীৱনৰ অৰ্থসাৰশূন্যতা, বিদেশী বহিষ্কাৰ আন্দোলন, ৰাজনৈতিক অসমতা,

প্ৰগতিবাদী আদৰ্শ, নাৰী-পুৰুষৰ সহজাত মানসিক প্ৰবৃত্তি, প্ৰেম-প্ৰতাৰণা-যৌনতা এই সকলো বাস্তৱ বিষয়ক মূল উপজীৱ্যৰূপে লৈ কল্পনাৰ বহুগেৰে, অতি সহজ-সৰল ৰচনামূলক হিহেতু ডেকাই ৰচনা কৰা উপন্যাসসমূহ হ'ল— *আজিৰ মানুহ* (১৯৫২), *নতুন পথ* (১৯৫৪), *মাটি কাৰ* (১৯৫৬), *ভাৰা-ঘৰ* (১৯৫৭), *এয়েতো জীৱন* (তিনিটা খণ্ডত ৰচিত, ১৯৬০-৬১), *সীমাৰ কাজিয়া* (১৯৬২), *আচল মানুহ* (১৯৬৪), *বৈৰী মানুহ* (১৯৬৫), *জীৱন সংঘাত* (১৯৬৯), *ইতিহাসে সৰ্বীয়ায়* (১৯৭২), *সুখৰ সংসাৰ* (১৯৭৫), *কামপত্নী* (১৯৮০), *নিৰ্যাতিতা সতী* (১৯৮৪), *গাঁৱৰ মানুহ* (১৯৯৭) আৰু *ত্যাগ* (২০০০)। হিহেতু ডেকাৰ প্ৰকাশিত শিশু উপন্যাস দুখন হৈছে শিশু উপন্যাস *বাঁৰীৰ কোঁৱৰ* (১৯৯৫) আৰু *সাহসী ল'ৰা* (২০০০)।

গল্পকাৰ হিচাপেও প্ৰসিদ্ধি লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা হিহেতু ডেকাৰ গল্প সংকলনসমূহ হ'ল : *প্ৰায়শ্চিত্ত* (জুলাই, ১৯৪৯), *গৰাখহনীয়া* (১৯৫৪), *এইখন আমাৰ সমাজ* (১৯৭৮), *এথুপি গল্প* (১৯৮২), *গল্পটো লিখা নহ'ল* (১৯৯২) আৰু *আকৌ গৰাখহনীয়া* (১৯৯২)। নাট্যকাৰৰূপে ডেকাৰ সাৰ্থক সৃষ্টি হ'ল : *অসমীৰ প্ৰাণৰ কথা* (১৯৭২), *বিহ্বান* (১৯৭৭), *শীৰ্ষ সন্মিলন* (১৯৭৭) আৰু *মন্ত্ৰীৰ ছকুম* (১৯৭০)। কবিতাৰে সাহিত্য-জীৱন আৰম্ভ কৰা হিহেতু ডেকাৰ অৰ্থবহু কবিতা আৰু কথা কবিতাৰাজি আজিকোপতি একত্ৰ ৰূপত সংকলিত হোৱা নাই।

বিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰপৰা পঞ্চাশৰ দশকলৈকে অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্য একেবাৰে চালুকীয়া অৱস্থাত আছিল বুলি ক'ব পাৰি। 'অৰুণোদই'ত প্ৰকাশিত ডঃ নাথান ব্ৰাউনৰদ্বাৰা জন বানিয়নৰ *পিলগ্ৰিমছ প্ৰগ্ৰেছ*-ৰ অনুদিত ৰূপ *জাত্ৰিকৰ জাত্ৰা* (১৮৪৮)ৰপৰা ক্ৰমে এ. কে. গানীৰ *কামিনীকান্ত* (১৮৭৭) আৰু *কনি বেহেৰুৱাৰ বিষয়* (১৮৭৮), এম. ই. লেছলীৰ *এলোকেশী বেষ্যাৰ বিষয়* (১৮৭৭)ৰ লগতে থলুৱা অসমীয়া লেখক হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ব্যংগাত্মক উপন্যাস *বাহিৰে ৰংচং ভিতৰে কোৱাভাতুৰী* (১৮৭৬) আৰু পদ্মৱতী দেৱী ফুকননীৰ আখ্যানধৰ্মী উপন্যাস *সুধৰ্ম্মাৰ উপাখ্যান* (১৮৮৪)ৰ জৰিয়তে অসমীয়া উপন্যাসৰ ধলফাট হয়।

উনবিংশ শতিকাৰ শেষৰ দশকটো অসমীয়া উপন্যাসৰ বাবে অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। 'বিজুলী' আলোচনীত প্ৰকাশিত পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ *ভানুমতী* (১৮৯০)ৰ জৰিয়তে বিশুদ্ধ অসমীয়া উপন্যাসৰ প্ৰাণ প্ৰতিষ্ঠা হয়। অলপ অগা-পিছাকৈ 'জোনাকী' আলোচনীত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ *পদ্মকুমাৰী* (পাছলৈ *পদুম কুঁৱৰী*, ১৮৯১) প্ৰকাশ পায়। উল্লেখযোগ্য যে, এই দশকটোতে ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ ৯ খন উপন্যাসে অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যক গতি প্ৰদান কৰিলে। ক্ৰমে বিংশ শতিকাৰ পঞ্চম দশকলৈকে দণ্ডিনাথ কলিতাৰ *ফুল* (১৯২৩), *সাধনা* (১৯২৮) আৰু *আৰিষ্কাৰ* (১৯৩৭); শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ *পাণিপথ* (১৯৩০); চন্দ্ৰপ্ৰভা শইকীয়াৰ *পিতৃভিঠা* (১৯৩৭); বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাৰ (বীণা বৰুৱা) *জীৱনৰ বাটত* (১৯৪৪); চৈয়দ আব্দুল মালিকৰ মাধৱ বেজবৰুৱা সম্পাদিত 'বাঁহী'ত প্ৰকাশিত প্ৰথম উপন্যাস *ল.সা.গু* (১৯৪১-৪২), *বনজুই* (১৯৪২); হালিৰাম ডেকাৰ পত্ৰ

উপন্যাস : *অলকালৈ চিঠি* (১৯৪৯-৫০); ত্ৰৈলোক্যনাথ গোস্বামীৰ উপন্যাস : *জীয়া মানুহ* (১৯৪৯-৫০); মহম্মদ পীয়াৰৰ *প্ৰীতি উপহাৰ* আদিয়ে অসমীয়া উপন্যাস-সাহিত্যক বিশেষ মাত্ৰা দিবলৈ সক্ষম হ'ল। বিংশ শতিকাৰ পঞ্চম দশকৰ শেষৰ ফালে 'প্ৰায়শ্চিত্ত' আৰু 'তেন্তে আজি?' শীৰ্ষক দুটি চুটিগল্পৰ সমাহাৰ *প্ৰায়শ্চিত্ত* গল্প সংকলনেৰে সাহিত্য জগতত আত্মপ্ৰকাশ কৰা এগৰাকী সৃষ্টিশীল লেখক হ'ল হিতেশ ডেকা।

প্ৰায় এটা শতিকাৰ আঠটা দশকৰ সাক্ষীস্বৰূপ : কথাশিল্পী হিতেশ ডেকা (১৯২৪-২০০০)। আজিৰপৰা সম্পূৰ্ণ এটা শতিকাৰ আগেয়ে জন্মগ্ৰহণ কৰি আচল মানুহৰ সংজ্ঞা বিচৰা গাঁৱৰ মানুহজন আছিল হিতেশ ডেকা। স্কুলীয়া শিক্ষা গ্ৰহণ কৰি থকাৰেপৰা স্বাধীনতা আন্দোলনৰ অংশ হিচাপে 'ভাৰত ত্যাগ' আন্দোলনত জঁপিয়াই পৰা হিতেশ ডেকাৰ জীৱনৰ মূল আদৰ্শ আছিল মহাত্মা গান্ধীৰ অহিংস নীতি। *আজিৰ মানুহ* উপন্যাসৰ নায়ক প্ৰতাপ, *নিৰ্য্যাতিতা সতী*-ৰ নৰেন বৰ্মন মাস্টাৰ, *মাটি কাৰ* উপন্যাসৰ অতুল আদি চৰিত্ৰ যেন ঔপন্যাসিকৰ মানসপুত্ৰ। ইতিহাসে সকীয়ায় ঔপন্যাসিকগৰাকীক : এয়েই জীৱন। ১৯৫২ চনত *আজিৰ মানুহ* উপন্যাসেৰে নতুন দিগন্ত উন্মোচন কৰা সাম্যবাদী দৰ্শনৰদ্বাৰা প্ৰভাৱিত হিতেশ ডেকাই ১৯৬২ চনত *এয়েতো জীৱন* উপন্যাস ৰচনা কৰি সকলো পাঠকৰ হৃদয় জয় কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। সেয়েহে এইগৰাকী ঔপন্যাসিকে চল্লিছৰ দশকৰপৰা ষাঠিৰ দশকৰ ঔপন্যাসিকসকলৰ ভিতৰৰ শীৰ্ষস্থানীয় বুলি ক'লে নিশ্চয় বঢ়াই কোৱা নহ'ব।

হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাস মূলতঃ বাস্তৱ ঘটনা আধাৰিত নিৰ্মাণ। বাস্তৱ অভিজ্ঞতা অবিহনে যে উপন্যাস কল্পনাৰে লিখাটো অসম্ভৱ এইবিষয়ে *ভাৰা-ঘৰ* উপন্যাসখনৰ প্ৰস্তাৱনাতে 'মোৰ কথা'ত হিতেশ ডেকাই লিখিছে :

“বাস্তৱ অভিজ্ঞতা নাথাকিলে উকা কল্পনাকে লৈ লিখা সাহিত্য সপোনবুলীয়া হ'লেও হৃদয়গ্ৰাহী হোৱা কঠিন; সেয়েহে লিখকৰ বাস্তৱ অভিজ্ঞতা লিখাৰ ক্ষেত্ৰত অপৰিহাৰ্য। অভিজ্ঞতা যিমনেই পূৰ্ণ হ'ব, কল্পনা হ'ব তিমনে তীব্ৰ— সৃষ্টি হ'ব তিমনেই প্ৰাণস্পৰ্শী...”

এই দৃষ্টিভংগী হিতেশ ডেকাৰ প্ৰতিখন উপন্যাসতে ৰক্ষিত হৈছে। *ভাৰা-ঘৰ* উপন্যাসখনো ঔপন্যাসিকগৰাকীৰ জীৱনৰ কেতবোৰ বাস্তৱ অভিজ্ঞতাৰ বাৎময় প্ৰকাশ। হিতেশ ডেকাই ১৯৫৭ চনত গুৱাহাটীত মেচত থাকোঁতে প্ৰায় পাঁচ মাহৰ মূৰকত লিখি শেষ কৰা 'ভাৰা-ঘৰ' উপন্যাসখন এনে কিছু বিচিত্ৰ অভিজ্ঞতাপ্ৰসূত ঘটনাৰ ফলশ্ৰুতি— য'ত যৌৱন-উদীপ্ত হিয়াৰ অনুৰণন, প্ৰেম-ভালপোৱা-সাময়িক বিচ্ছেদ আৰু পুনৰ মিলনৰ কাহিনী কথনৰ মাজতে তদানীন্তন কালৰ অনেক ঘটনা-পৰিঘটনা বিবৃত হৈছে। উপন্যাসখনৰ মাজতে এখন পূৰ্ণাংগ নাটিকা 'ব্যৰ্থ-পৰিণতি'ৰ সংযোগৰদ্বাৰা কাহিনীৰ সুখপ্ৰদ যৱনিকা পেলোৱাৰ প্ৰয়াস মন কৰিবলগীয়া। উপন্যাসৰ মাজতে এগৰাকী নাট্যকাৰ হিচাপেও এইদৰে হিতেশ ডেকাই আত্মপ্ৰকাশ কৰিছে।

হিতেশ ডেকাৰ প্ৰায়বোৰ উপন্যাসৰ মাজেৰে স্বদেশ-স্বজাতিৰ মংগল ভাবনা, পৰাধীন ভাৰতৰ

মুক্তিৰ চেতনা আৰু মানৱতাবাদী দৃষ্টি সমুজ্জ্বল হৈ উঠাৰ কথা একমুখে স্বীকাৰ কৰিব পাৰি। জনসমাজক আভুৱা ভৰাবলৈ সততে যত্ন কৰা গণতন্ত্ৰ আৰু পুঁজিবাদী সমাজ ব্যৱস্থাৰ বিষয়ে বিসোধগাৰ প্ৰকাশ হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰ মূল বিষয়বস্তু। ভাৰত স্বাধীন হ'ল সঁচা, বহু ছহীদৰ তেজৰ বিনিময়ত বহু নাৰী ধৰ্ষিতা, পুত্ৰ, স্বামীহাৰা হোৱাৰ বিনিময়ত অসমীয়া জগগণে যি স্বাধীনতা লাভ কৰিলে সেয়া বিষুপ্ৰসাদ ৰাভাই কোৱাৰ দৰে 'ভুৱা স্বাধীনতা'। সেয়েহে হিতেশ ডেকাই *মাটি কাৰ*, *বৈৰী মানুহ*, *আচল মানুহ*, *জীৱন সংঘাত*, *সীমাৰ কাজিয়া*, *ইতিহাসে সকীয়ায়* আদি উপন্যাসত স্বাধীনতা পৰৱৰ্তী অসমৰ আৰ্থিক-সামাজিক-ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত দেখা দিয়া অস্থিৰতাক ফাঁহিয়াই দেখুৱাইছে। ১৯৬২ চনৰ চীন-ভাৰত যুদ্ধ, ১৯৬৫ চনৰ ভাৰত-পাকিস্তানৰ যুদ্ধৰ বাংময় প্ৰকাশ ঘটিছে *সীমাৰ কাজিয়া* আৰু *বৈৰী মানুহ* উপন্যাসৰ জৰিয়তে।

বেজীৰ আগত উঠা মাটিকণো পঞ্চ পাণ্ডৱক দিবলৈ অস্বীকাৰ কৰা দুৰ্যোধনৰ কুটিল মানসিকতাৰ বাবেই কৌৰৱকুল ধ্বংস হৈছিল। আজিৰ যুগতো মানুহৰ মাজত সীমাক লৈয়েই কাজিয়া; লাগিলে সেয়া দেশ, ৰাজ্য বা দুঘৰ মানুহৰ বাৰীৰ সীমাই হওক। *মাটি কাৰ* (১৯৫৬) আৰু *সীমাৰ কাজিয়া* (১৯৬২) মূলতঃ সীমাবিবাদকেন্দ্ৰিক সামাজিক উপন্যাস। *মাটি কাৰ* উপন্যাসত প্ৰতিফলিত হৈছে অসমৰ লোকসমাজৰ মাজত মাটিক লৈ সততে পৰিলক্ষিত হোৱা এক বিশেষ সমস্যা। মঙলা আৰু পুহাই মাটিৰ সীমাক কেন্দ্ৰ কৰি কৰা বিবাদেই উপন্যাসখনৰ মূল বিষয় যদিও এই বিবাদৰ মাজেৰেই মানুহৰ স্বভাৱজাত কুটিল মানসিকতাক পোহৰলৈ আনিছে। এক শ্ৰেণী নিপীড়িত, নিৰ্যাতিত ভূমিহীন কৃষকৰ জীৱনগাথা উপন্যাসখনত বিবৃত হৈছে। ৰিজাৰ্ভ হাবি-বন ভাঙি মুকলি কৰি খেতি কৰি কোনোমতে পেট প্ৰৱৰ্তাই থকা সাধাৰণ গাঁৱলীয়া ৰাইজৰ মাটি কাঢ়ি ল'বলৈ শোষক শ্ৰেণীৰ প্ৰতিভূ মাটিৰ হাকিম প্ৰকাশ হাজৰিকাই কৰা কুটিল প্ৰয়াস উপন্যাসখনত পোৱা যায়। লগতে ৰিফিউজি কেম্পত চৰকাৰৰ সাহায্যত পেট প্ৰৱৰ্তোৱাসকলৰো জীৱন-পৰিক্ৰমা উপন্যাসখনিত বৰ্ণিত হৈছে। মুঠতে শোষক শ্ৰেণীৰ প্ৰতিনিধিস্বৰূপ ব্যক্তিবিশেষ, উদ্বাস্ত কৃষক সমাজ আৰু চৰকাৰৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰিফিউজি কেম্পত চৰ অঞ্চলৰ পমুৱাৰ সংস্থাপন— এই তিনিটা বিন্দুত উপন্যাসখন স্থিৰীকৃত হৈছে। তদনুৰূপ *সীমাৰ কাজিয়া* উপন্যাসতো ভাৰত-চীনৰ সীমাক লৈ হোৱা যুদ্ধৰ প্ৰেক্ষাপটত সাধাৰণ মানুহৰ বিপৰ্যয়, নৈতিক মূল্যবোধৰ অৱক্ষয়, হিংসা-শত্ৰুতা আদি দিশ উদ্ভাসিত হৈছে। *সীমাৰ কাজিয়া* উপন্যাসৰ প্ৰথম অধ্যায়তে যুদ্ধৰ ভয়াবহতা বিবৃত হৈছে এইদৰে : “যুদ্ধ অতি ঘৃণনীয় কাৰ্য, নৃশংসতাৰ চৰম পৰিণতি।” ভাৰতৰ সীমা গচকি চীনাসকলে আগ্ৰাসন কৰি অহা সময়ত সকলো ভাৰতীয়ৰে এক লক্ষ্য, এক উদ্দেশ্য : স্বাধীনতা। ‘গণতন্ত্ৰত জনমতে সৰ্বেসৰ্বা’ বুলি ভবা ঔপন্যাসিকৰ ভাষাত— “...নিজৰ ঘৰখন শত্ৰু কবলৰ পৰা ৰক্ষা কৰা আমাৰ প্ৰথম কৰ্তব্য। ঘৰখনৰ স্বাধীনতা আৰু সাৰ্বভৌমত্ব নাথাকিলে আনবোৰ শিকিম কেনেকৈ? ইহঁতে যি মতলব লৈ আহিছে তাৰদ্বাৰা দৃঢ় বিশ্বাস হৈছে যে সিহঁতে অকল সীমাৰ কাজিয়া কৰি নেৰে, সীমা বিবাদৰ অজুহাত দেখুৱাই দেখুৱাই আমাৰ সমগ্ৰ ঘৰখনকে গ্ৰাস কৰিব। কাৰণ সিহঁতে চিৰাচৰিত মেকমোহন সীমাৰেখা নমনা মানে সীমাৰ কোনো ঠিক নিৰ্ধাৰিত ৰেখা নমনা। যিমানলৈ আক্ৰমণ কৰি অধিকাৰ কৰিব পাৰে সিমানলৈ সিহঁতৰ মাটি বুলি ক'ব।”

হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাস ৰচনাৰ মূল বিষয় হ'ল 'মানুহ'। *আজিৰ মানুহ*, *আচল মানুহ*, *বৈৰী মানুহ*, *গাঁৱৰ মানুহ*— এই নামকৰণবোৰতে ঔপন্যাসিকগৰাকীৰ দৃষ্টিত মানুহৰ চাৰিত্ৰিক ভিন্নতা প্ৰকাশিত হৈছে। মানুহৰ চৰিত্ৰগত দোষ-গুণক অলপো লুক-ঢাক নকৰাকৈ উপন্যাসত অংকন কৰোঁতে ক'ৰবাত সোণ-চেকুৰা খহাৰ সম্ভাৱনাক নুই কৰিব নোৱাৰি। আশাহীন সমাপ্তিৰ মাজেৰে *আজিৰ মানুহ*-ৰ স্বৰূপ ব্যক্ত হোৱাৰ বিপৰীতে *আচল মানুহ*-ত মানুহৰ স্থলিত মানৱতাৰ নৈতিকতালৈ উত্তৰণ, *বৈৰী মানুহ*-ত চীন-ভাৰত যুদ্ধ আৰু পাক-ভাৰত যুদ্ধৰ অচিলা লৈ যুদ্ধই কেনেকৈ মানুহক তাৎক্ষণিকভাৱে ৰূপান্তৰিত কৰিব পাৰে শত্ৰুলৈ— সেই মানসিকতা সুন্দৰভাৱে প্ৰতিফলিত হৈছে। *বৈৰী মানুহ*-ৰ আৰম্ভণিতে এই কথা স্পষ্টভাৱে ওলাই পৰিছে :

“...পৃথিৱীত মানুহৰ বৈৰী কোন?’ মই প্ৰশ্ন কৰিলো বন্ধু আহমদক।

‘মানুহ’ বন্ধু। আহমদে উত্তৰ দিলে।

‘মানুহৰ বৈৰী মানুহ?’ মই আচৰিত হৈ প্ৰশ্ন জুৰিলো।

‘এৰা, মানুহৰ প্ৰধান শত্ৰু হ'ল মানুহ।’ বৰ দৃঢ়ভাৱে কয় তেওঁ।”

বৈৰী মানুহ মূলতঃ চীন-ভাৰত আৰু পাকিস্তান-ভাৰতৰ মাজত সীমাক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা যুদ্ধৰ বহিঃপ্ৰকাশ। যুদ্ধ যে কোনো ক্ষেত্ৰতে কোনো সমস্যাৰ ইতিবাচক ফল নহয়; কেৱল ৰক্তৰ খেলা এই কথাৰে হিতেশ ডেকাই অতি সুন্দৰকৈ ব্যক্ত কৰিছে। এই উপন্যাসখনৰ জৰিয়তে ঔপন্যাসিকগৰাকীৰ মনত অন্তঃসলিলা ৰূপত বৈ থকা স্বদেশপ্ৰেমৰ উমান সুন্দৰভাৱে পাব পাৰি। প্ৰকৃততে যুদ্ধ মানেই মৃত্যুৰ বিভীষিকা। মানুহৰ মাজত আকস্মিকভাৱে সৃষ্টি হোৱা ক্ষোভ আৰু ঘৃণা। তাৰেই যেন বাহ্যিক প্ৰকাশ উপন্যাসখন :

“...সেইবাৰেই কৈছোঁ আমাৰ বৰ্তমান কৰ্তব্য হ'ল ৰাজনীতিজ্ঞ আৰু সৈনিকক ঘিণ কৰা। ৰাজনীতিজ্ঞই যুদ্ধ লগাই দিয়ে— সৈনিকে যুদ্ধ কৰে। মানুহে দুয়োকে ঘৃণা কৰিব লাগে। কি পৰিতাপৰ কথা, যে সিহঁতক ঘৃণা কৰাৰ পৰিৱৰ্তে মানুহে কৰে প্ৰশংসা— পূজা। কি বুৰুক জনতা।” (*বৈৰী মানুহ*, পৃঃ ৮)

গাঁৱৰ মানুহ উপন্যাসখন ঔপন্যাসিকে নিজ চকুৰে দেখা সমগ্ৰ অসমৰ গ্ৰাম্যসমাজৰ এটি প্ৰতিবিম্ব। উপন্যাসখনত বিংশ শতিকাৰ শেষ দশক দুটাত নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে সন্ত্ৰাসবাদী আৰু ভাৰতীয় সেনাবাহিনীৰদ্বাৰা সংঘটিত হিংসা, হত্যা, ধৰ্ষণ, অপহৰণ আদিৰে জৰ্জৰিত গ্ৰাম্যসমাজৰ প্ৰতিচ্ছবি বৰ্ণিত হৈছে।

মানুহৰ হিতৰ বিপৰীতে অহৰ্নিশে ক্ৰিয়া কৰা এটি বিষয় হ'ল জাতি-ধৰ্মৰ বিবাদ, জাত-কুলৰ সংঘাত। হিতেশ ডেকাই *জীৱন সংঘাত* উপন্যাসৰ মাজেদি ব্ৰাহ্মণ সমাজত বিধৱা বিবাহক পাপ বুলি গণ্য কৰা এচাম মানুহৰ মানসিকতা উন্মুক্ত কৰাৰ লগতে জাতি-ধৰ্মৰ মাজত থিয় হৈ ৰোৱা ওখ দেৱালখনৰ কথা উল্লেখ কৰিছে।

হাড়ে-হিমজুৰে মাটিৰ মানুহ হিতেশ ডেকাৰ দৃষ্টিৰপৰা অসমৰ কোনো সমস্যাই বাদ পৰি যোৱা

নাই। ভাষা আন্দোলনৰ পটভূমিত লিখা *ইতিহাসে সকীয়ায়* সেই সময়ৰ গোষ্ঠীগত আৰু ৰাজনৈতিক অস্থিৰতাৰ দলিলস্বৰূপ। স্বাধীনতা পৰৱৰ্তী কালত ৰচিত উপন্যাসসমূহৰ ভিতৰত হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰ মাজতহে পোনপটীয়াকৈ তদানীন্তন কালৰ অসমক গ্ৰাস কৰা বিভিন্ন সমস্যা যেনে, দেশ বিভাজন, সীমা সমস্যা, ৰাজনৈতিক অস্থিৰতা, সুবিধাবাদী দল তথা ব্যক্তিবিশেষে শোষণ, নিপীড়ন, কুশাসন, ক্ষমতাৰ অপ প্ৰয়োগ, অসমৰ ভাষা-সমস্যা, বহিৰাগত সমস্যা, অসমলৈ বিদেশী নাগৰিকৰ অবাধ প্ৰব্ৰজন, চীন-ভাৰত যুদ্ধৰ ফলত অসমীয়া মানুহৰ মনত দেখা দিয়া চৰম বিভীষিকা আদি যথাযথ ৰূপত প্ৰতিভাত হৈছে। লগতে অসমৰ গাঁৱলীয়া আৰু নগৰীয়া জীৱনৰ পটভূমিত এচাম মানুহৰ মনত জাগ্ৰত হোৱা দন্দ-দিধা, অন্ধবিশ্বাস, পৰম্পৰাৰ খামুচি থকা এচাম মানুহৰ মানসিকতা, নৱ আধুনিকতাৰ নামত এচাম নতুন পুৰুষৰ অনুশাসনহীনতা, চিন্তা-ভাবনাৰ ক্ষেত্ৰত দীনতা আদি দিশো ঔপন্যাসিকৰ দৃষ্টিৰপৰা সাৰি যোৱা নাই।

অসমৰ প্ৰাচীন ক্ষুদ্ৰ কুটিৰ শিল্পসমূহৰ ভিতৰত কাঁহশিল্প অন্যতম। এই শিল্পক উজ্জীৱিত কৰি হিতেশ ডেকাই দুখন উপন্যাস ৰচনা কৰাটো লক্ষ্যণীয় বিষয়। আধুনিকতাৰ গ্ৰাসত কোনোমতে বৰ্তি থকা কাঁহশিল্পকেन्द्रিক কাৰিকৰসকলৰ জীৱনৰ হা-হুতাহ, অপ্ৰাপ্তি, ক্ষোভ আদিৰ বাংময় প্ৰকাশঃ *জীৱন-সংঘাত* আৰু *ত্যাগ* শীৰ্ষক উপন্যাস দুখন হিতেশ ডেকাৰ উল্লেখযোগ্য সাহিত্য-কৃতি। উল্লেখযোগ্য যে, হিতেশ ডেকাৰ জন্মস্থানেই হ'ল কাঁহশিল্পৰ নগৰী সৰ্থেবাৰী। তেওঁৰ পিতৃ ৰবিৰাম ডেকা বৃত্তিত এগৰাকী কঁহাৰ আছিল। *জীৱন-সংঘাত* উপন্যাস কাঁহ শিল্পৰ সৈতে জড়িত সৰ্থেবাৰীৰ এটা যৌথ পৰিয়ালৰ সংঘাতপূৰ্ণ জীৱনক আধাৰ কৰি আগবাঢ়িছে। পুৰুষানুক্ৰমে কাঁহশিল্পৰ সৈতে জড়িত হৈ অহা এটা পৰিয়ালৰ তিনি পুত্ৰ হ'ল লোহিত, সিন্ধুৰাম আৰু গঙ্গাৰাম। পাছলৈ এই বৃত্তি এৰি লোহিতে দোকান খুলিলে। গঙ্গাৰামে খেতিত ধৰিলে। সিন্ধুৰাম কাঁহশিল্পৰ স'তে জড়িত হৈ থাকি অৱশেষত ৰুগীয়া হ'ল। অৰ্থনৈতিক দিশত দেখা দিয়া সমস্যাৰ কবলত পৰি বোপা ককাৰ দিনৰ বৃত্তি এৰাৰ লগে লগে যৌথভাৱে থকা তিনিও ককাই-ভাইৰ পৰিয়াল ক্ৰমে এককভাৱে তিনিটা পৰিয়াললৈ ৰূপান্তৰ হোৱাৰ পৰিঘটনা ঔপন্যাসিকগৰাকীয়ে নিজে দেখা বাস্তৱ ঘটনা। দুৰ্নীতিৰ মুকলি বজাৰ, অসাধু ব্যৱসায়ীৰ শোষণৰ হাতোৰা, চৰকাৰৰ ধৃতৰাষ্ট্ৰ-নীতি এই সকলোবোৰ দিশ উপন্যাসখনত পৰিস্ফুট হৈছে। এই 'জীৱন-সংঘাত'ৰ যেন শেষ নাই। কেৱল অন্তহীন আৰম্ভণি।

ত্যাগ হিতেশ ডেকাৰ জীৱনৰ অন্তিমখন উপন্যাস। পটভূমি সৰ্থেবাৰী অঞ্চল। কাঁহশিল্পৰ স'তে জড়িত কঁহাৰ হৰেশ্বৰ ডেকাৰ জীয়েক নৃত্যপাটয়সী হীৰামণি আৰু কঁহাৰ বাচনৰ কানভেৰীয়া বেপাৰী জগত পাটোৱাৰীৰ পুত্ৰৰ মাজত হোৱা এটি নিষ্কলুষ প্ৰেমকাহিনীয়েই উপন্যাসখনৰ মূল উপজীৱ্য হ'লেও কাহিনীৰ মাজেৰে ধনীক শ্ৰেণীৰ প্ৰতিনিধি বীৰেনৰ খলনায়কৰ ভূমিকা, কাঁহশিল্পকেই জীৱন-জীৱিকাৰ মূল বিষয়ৰূপে লোৱা কঁহাৰসকলে অভাৱ-অনাটনৰ মাজেৰে জীৱন অতিবাহিত কৰিবলগীয়া হোৱা দুঃসহ জীৱন, কঁহাৰ বৃত্তিৰ স'তে জড়িত কঁহাৰসকলৰ ওপৰত স্থানীয় চতুৰ মহাজনৰ শোষণ-শাসনৰ প্ৰতিচ্ছবি উন্মোচিত হৈছে। চতুৰ মহাজনৰ শোষণৰ এটি উদাহৰণঃ

“কাঁহ-বাচন কিমান আনিছা?

আধা মোন।

ঐ বুদ্ধ জোখচোন।

বুদ্ধে জোখে আৰু কয়, — আধা মোনতকৈ এপোৱা বেছি হয় বাবু।

মূল মৰা বাবদ সেই পোৱা বাদ যাব। তাৰ দাম নেপায়।” (ত্যাগ, পৃঃ ৭৯)

কাঁহশিল্প একক প্ৰচেষ্টাৰে কৰা ক্ষুদ্ৰ কুটিৰ শিল্প নহয়। এই শিল্পৰ স’তে জড়িত হৈ থাকে বহু লোকৰ শ্ৰম আৰু নিষ্ঠা। বিশেষকৈ চাৰি-পাঁচজন মানুহ নহ’লেই নহয়। পিছে যৌথ পৰিয়ালবোৰ একক পৰিয়াললৈ ৰূপান্তৰ হোৱাৰ লগে লগে এই কুটিৰ শিল্পলৈ কেনেকৈ ভাবুকি নামি আহিছে সেই দিশটো বিভিন্ন আনুষংগিক কাৰণেৰে ঔপন্যাসিকে ব্যক্ত কৰিছে। উপন্যাসখন সৰ্হেবাৰীৰ কাঁহশিল্পৰ ক্ৰমশঃ অৱক্ষয়িত ৰূপৰ যেন বাৎময় চিত্ৰণ। স্বাস্থ্যৰ পক্ষো হানিকাৰক এই বৃত্তিৰপৰা নিবৃত্তি লোৱা এচাম মানুহৰ প্ৰাত্যহিক জীৱন-সংগ্ৰাম, সমাজখনক আগ্ৰাসন কৰি অহা বিভিন্ন কাৰক, আৰ্থ-সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক দিশবোৰ ফাঁহিয়াই সৃষ্টিশীল সাহিত্যলৈ ৰূপান্তৰ কৰাৰ কৌশল দুয়োখন উপন্যাসত প্ৰতিফলিত হৈছে।

১৯৮৪ চনত অসম আন্দোলনৰ প্ৰেক্ষাপটত এইগৰাকী ঔপন্যাসিকে ৰচনা কৰা ক্ষুদ্ৰ কলেৱৰৰ উপন্যাস (৫৬ পৃষ্ঠাৰ) *নিৰ্যাতিতা সতী* বাস্তৱ জীৱনৰপৰা লোৱা সঁচা কাহিনী যদিও উপস্থাপন শৈলী কিছু পৰিমাণে শিথিল। উপন্যাসখনৰ প্ৰেক্ষাপট সম্পৰ্কে ঔপন্যাসিকৰ ভাষাৰে, “এই উপন্যাসখন বাস্তৱৰ ভেটিত ৰচিত। ঘটনা সত্য; কিন্তু নামবোৰ কাল্পনিক।”

বিদেশী বিতাৰণ আন্দোলনত অসমৰ বিশেষকৈ নামনি অসমৰ বহু গাঁও সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষ আৰু সমাজ বিৰোধী লোকৰ কবলত পৰে। তাতে আকৌ ৰক্ষকেই ভক্ষকৰ ভূমিকা লৈ গণ ধৰ্ষণত লিপ্ত হৈ পৰাটো আছিল সাধাৰণ ঘটনা। ১২ বছৰীয়া কিশোৰীৰ লগতে ৬০ বছৰীয়া মহিলাও সামৰিক বাহিনীৰ গণধৰ্ষণৰপৰা বাচি যোৱা নাছিল। ১৯৮০ চনৰ জানুৱাৰি মাহৰ এটা বিশেষ দিনত কামৰূপ জিলাৰ উত্তৰ পাৰৰ খখৰিশাল, কুমাৰীকাটা আৰু গদিৰা গাঁৱত ভাৰতীয় সেনাবাহিনীৰ জোৱান কেইজনমানে গাঁওকেইখনৰ নাৰীৰ ওপৰত কৰা গণধৰ্ষণৰ মৰ্মস্তুৰ কাহিনী প্ৰত্যক্ষভাৱে শূনাৰ আলম লৈয়েই হিতেশ ডেকাই *নিৰ্যাতিতা সতী* উপন্যাসখন লিখিছিল। উপন্যাসৰ মূল নায়িকা সান্ধীয়া এগৰাকী সৈনিক সত্ৰবাম ডেকাৰ পত্নী। ভাৰতীয় সেনাবাহিনীত থাকি ভাৰত মাতৃৰ হকে অহৰ্নিশে সেৱা আগবঢ়োৱা সত্ৰবামৰ পত্নী-মাতৃ-ভগ্নীকেই আন স-গোত্ৰীয় সৈনিকে ধৰ্ষণ কৰাটো অতি দুখজনক কথা। অথচ এইগৰাকী আদৰ্শবান সৈনিকৰ জীৱনৰ লক্ষ্যই আছিল দেশসেৱা। ঔপন্যাসিক ডেকাই সেয়েহে সত্ৰবাম ডেকাৰ মুখেদি কোৱাইছে :

“ইয়াৰ কাৰণেই জানো আমি জাতীয় সৈন্য-বাহিনীত যোগ দিছিলোঁ? এই কাৰণেই জানো আমি ভাৰতৰ সন্মান ৰক্ষাৰ বাবে, ভাৰতভূমিৰ অখণ্ডতা ৰক্ষাৰ বাবে প্ৰাণহতী দিবলৈ সৈন্য-বাহিনীত যোগ দিছিলোঁ? এই কাৰণেই জানো আমি বাংলাদেশৰ স্বাধীনতাত প্ৰাণ বিসৰ্জন দিবলৈ আগবাঢ়ি গৈছিলোঁ আৰু পশ্চিম পাকিস্তানৰ সৈন্যৰ লগত যুদ্ধ কৰিছিলোঁ? পূব পাকিস্তানে স্বায়ত্ত শাসন লাভ কৰি এখন ধৰ্মনিৰপেক্ষ গণতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰ হ’ব বুলি মুজিবে দিয়া প্ৰতিশ্ৰুতিত আমি উৎফুল্ল হৈ যুদ্ধ কৰিছিলোঁ।

যদি পূব পাকিস্তানৰ ভেটিত শাসিত পাকিস্তানৰ পৰা ফালি আহি এখন ধৰ্মনিৰপেক্ষ গণতান্ত্ৰিক দেশ হয় তেতিয়া ভাৰতৰ লগত যুদ্ধ বিগ্ৰহ নালাগিব আৰু শান্তিপূৰ্ণভাৱে সহ-অৱস্থান কৰিব বুলি যি ধাৰণা হৈছিল, সেই ধাৰণা এই দেশবৈৰী স্বাৰ্থাৰ্থ নেতাসকলে মৰ্মিমূৰ কৰি দিলে।”

এই আদৰ্শ সাৰোগত কৰি আগবঢ়া সত্যৰামৰ আদৰ্শ যে ভ্ৰান্ত ধাৰণালৈ ৰূপান্তৰিত হ'ল সেয়া উপন্যাসখনত পৰিস্ফুট হৈছে। সত্যৰামৰ বাল্যবন্ধু নৰেন বৰ্মন মাপ্তৰ মহাত্মা গান্ধীৰ অহিংস নীতিত স্থিতপ্ৰজ্ঞ। গান্ধীবাদী আদৰ্শ আৰু প্ৰগতিশীল চেতনাৰে সমৃদ্ধ নৰেন মাপ্তৰে সেয়েহে অনায়াসে ক'ব পাৰে : “মহামানৱ মহাত্মা গান্ধীৰ অহিংসা অসহযোগেৰে আমি ইয়াৰ প্ৰতিকাৰ কৰিম। অস্বহীন অহিংস প্ৰতিৰোধেৰেই আমি ইয়াৰ যোগ্য প্ৰত্যুত্তৰ দিম।”

ইয়াৰ বিপৰীতে নিজ পত্নী-মাতৃ আৰু গাঁৱৰ নাৰীসমাজক ধৰ্ষণ কৰি পৈশাচিক আনন্দ লভা সকলৰ ওপৰত হিংসাত্মকভাৱে প্ৰতিশোধ ল'বলৈ সত্যৰাম দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হৈছে। গাঁৱৰ বিপিন, ভগৱান, অনুপমা আৰু নিৰুপমাই সত্যৰামক দেখি কোৱা “আধুনিক সাৱিত্ৰী, আধুনিক সত্যবান। পৰম সতী। হাঃ হাঃ।”... “মিলিটেৰীয়ে সতীত্ব দান কৰি গ'ল...” এনেধৰণৰ কথাই সত্যৰামৰ গা জ্বলাই তুলিলে। গাঁৱৰে এদল ভেৰছনকাৰী লোকৰ সৈতে লগ লাগি বিদেশী নাগৰিকৰ সপক্ষত থকা এনে মানসিকতাৰ লোকৰ ওপৰত কৰা অতৰ্কিত আক্ৰমণ আছিল ইয়াৰে ফলশ্ৰুতি। সেই নিশাৰ অতৰ্কিত আক্ৰমণত অনুপমা আৰু নিৰুপমাৰ সতীত্ব ৰক্ষা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত সাৱিত্ৰী ত্ৰাণকৰ্তা হৈ পৰিছে। সাৱিত্ৰীৰ যুক্তি আৰু নীতিনিষ্ঠতা তথাকৈ ৰৈছে। নিজে ধৰ্ষিতা হৈয়ো সোঁতৰ বিপৰীত মেৰুত থাকি অন্যায়াৰ পক্ষে উদগনি যোগোৱা দুই নাৰী নিৰুপমা আৰু অনুপমাক জাফৰ আৰু ইস্তাজৰ পাশৰিক অত্যাচাৰৰ চূড়ান্ত মুহূৰ্তত সাৱিত্ৰীয়ে ৰক্ষা কৰিছে এইদৰে :

“মোক যেনে অপমান কৰে, অত্যাচাৰ কৰে কৰক, কিন্তু মোৰ দৰে যাতে পৃথিৱীৰ কোনো নাৰীয়ে এনে নিৰ্যাতন আৰু লাঞ্ছনা নাপায় তাকেহে কামনা কৰোঁ আৰু ভগৱানৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰিছোঁ সকলোৰে লাঞ্ছনা যেন মোৰ ওপৰত জাপি দি, সকলো কলঙ্ক মোৰ ওপৰত দি যেন জগতৰ নাৰীয়ে শাস্তিত বাস কৰিব পাৰে। মোৰ দৰে যাতনা যেন কোনোও ভোগ কৰিব নালাগে।”

এই মহান উদ্দেশ্য আগত ৰাখি সাৱিত্ৰীয়ে গাঁৱৰে নেতিবাচক মানসিকতাৰ দুগৰাকী বাই-ভনীক সৰ্বনাশ হোৱাৰপৰা উদ্ধাৰ কৰিছে। অৱশেষত সেই গাঁৱতে অনুষ্ঠিত হোৱা সমজুৱা সভাত প্ৰস্তাৱ লোৱা হ'ল যে, “...যিসকল আই, বাই, ভনীৰ ওপৰত নিৰ্যাতন আৰু ধৰ্ষণ হৈছিল সেইসকলক সভাই ‘সতী’ বুলি ঘোষণা কৰিব লাগে— যাতে সামাজিকভাৱে তেওঁলোকক কোনোও ঘৃণা নকৰে।” এইদৰেই নিৰ্যাতিতা, ধৰ্ষিতা নাৰীসকলক ‘সতী’ হিচাপে সাব্যস্ত কৰি ঔপন্যাসিক হিতেশ ডেকাই উপন্যাসখনৰ নামকৰণ *নিৰ্যাতিতা সতী* ৰাখিছে। উপন্যাসখনৰ কাহিনী কিছু দুৰ্বল হ'লেও *নিৰ্যাতিতা সতী* তদানীন্তন

কালৰ দুৰ্যোগভৰা এছোৱা সময়ৰ দস্তাবেজ হৈ ৰ'ব।

আশীৰ দশকৰ আৰম্ভণিতে ১৯৮১ চনত প্ৰকাশ পোৱা হিতেশ ডেকাৰ আন এখন ক্ষুদ্ৰ কলেৱৰৰ (৪০ পৃষ্ঠা) উপন্যাস হ'লঃ *কামপত্নী*। কামাতুৰা পত্নীৰ যৌন ক্ষুধাৰ বিপৰীতে চৰিত্ৰৰান স্বামীৰ কেনেধৰণৰ দুৰৱস্থা হ'ব পাৰে তাৰে এটি আভাস উপন্যাসখনত বৰ্ণিত হৈছে। উপন্যাসখনত প্ৰকৃত প্ৰেমৰ অৱক্ষয় দেখুওৱা হৈছে। এই উপন্যাসখনৰ বিষয়ে আলোচনা হোৱা পৰিলক্ষিত নহয়।

সন্দেহ এক মাৰাত্মক ব্যাধি। বিশেষকৈ দাম্পত্য জীৱনত সন্দেহে মানুহক তিলতিলকৈ মানসিক মৃত্যুৰ মুখলৈ লৈ যাবও পাৰে। কায়িক মৃত্যুত শৰীৰৰ অৱসান ঘটে; কিন্তু মানসিক মৃত্যুত শৰীৰটো জীয়াই থাকিলেও সেই জীৱন মৃত্যুতকৈয়ো ভয়াবহ হ'ব পাৰে। শিক্ষিত সমাজত ইয়াৰ প্ৰভাৱ আটাইতকৈ বেছি। *আজিৰ মানুহ* উপন্যাসত প্ৰতিফলিত প্ৰেম আৰু প্ৰেমৰ ফলশ্ৰুতিত বিবাহ, বিবাহোত্তৰ কালত আহি পৰা প্ৰাচীন আৰু অৰ্বাচীন সমাজৰপৰা আহৰিত আদৰ্শগত সংঘাতে নায়ক-নায়িকাক জুৰুলি-জুপুৰিকৈ তিয়ালেও অনুশোচনাৰ জুয়ে দুয়োকে উজ্জ্বল কৰি তুলিছে। ইয়াৰ বিপৰীতে লেখকৰ *কামপত্নী* উপন্যাসখনত যৌনতাৰ অবাধ বিচৰণ হয়তো সেই সময়-সমাজৰ ব্যক্তিবিশেষক বিকৃত মানসিকতাৰে প্ৰতিফলন। পুৰুষতান্ত্ৰিক মানসিকতাৰে প্ৰেমৰ নামত যৌনতাৰ মুক্ত বিচৰণ কৰিবলৈ প্ৰেমৰ নামত কলংক অনা অজিত বৰুৱাৰ দৰে ব্যক্তিৰ প্ৰলোভিত সংলাপৰ জৰিয়তেই উপন্যাসখনৰ আৰম্ভণি হৈছে এইদৰেঃ “প্ৰেমে জাতিকুল নিবিচাৰে-প্ৰতিদানহে বিচাৰে, অথচ তুমি তাৰ প্ৰতিদান দিয়া নাই। মোৰ মন হতাশ হৈ পৰিছে।”

নমস্য শিক্ষাগুৰু দৰ্শন শাস্ত্ৰৰ অধ্যাপক ভবেন কাকতিৰ স'তে প্ৰেমিকা মিনতিক সন্দেহ কৰা অথচ সেই কাকতিৰ পত্নী ৰীণা কাকতিৰ স'তে অবৈধ শাৰীৰিক সম্পৰ্কত লিপ্ত হোৱা বিপথগামী অথচ শিক্ষিত যুৱক অজিত বৰুৱাৰ দৰে চৰিত্ৰ হয়তো তদানীন্তন কালৰ সমাজখনত সুলভ। তেনে শ্ৰেণীৰ লোকে বিজ্ঞানৰ সুব্যৱস্থাৰ বাবেই যৌনতাৰ অবাধ বেহা চলোৱা কেতবোৰ উলংগ দিশ এই উপন্যাসখনত বিবৃত হৈছে। নাৰীক কেৱল উপভোগৰ সামগ্ৰী বুলি ভবা সকলৰ প্ৰতি উপন্যাসিকৰ বাক্যবাণ আজিও প্ৰাসংগিক। অৱশ্যে সামৰণিত অজিত বৰুৱা আৰু ৰীণা বৰুৱাৰ শৰীৰস্ব স্ব মানসিকতাৰ উত্তৰণ ঘটি অনুশোচনাৰ দহনত দগ্ধ হোৱা পৰিস্থিতি বৰ্তমান সমাজৰ বাবে ইতিবাচক। এই একে দৃষ্টিভঙ্গী *নতুন পথ* উপন্যাসত প্ৰতিফলিত হৈছে। মূল চৰিত্ৰ বিজয় আৰু শান্তিৰ ব্যক্তিগত প্ৰেমক সমাজ প্ৰেমলৈ কৰা উত্তৰণ গভীৰভাৱে আশাব্যঞ্জক।

১৯৯১ চনত প্ৰকাশ হোৱা হিতেশ ডেকাৰ আন এখন উপন্যাস হ'ল *সুখৰ সংসাৰ*। সমৃদ্ধ গ্ৰাম্য জীৱনৰ বিপৰীতে নগৰীয়া জীৱনৰ অৰ্থসাৰশূন্যতাই উপন্যাসখনৰ মূল বিষয়বস্তু। তিনিটা অধ্যায়ত বিভক্ত ক্ষুদ্ৰ কলেৱৰৰ (৪৬ পৃঃ) উপন্যাসখনক আচলতে উপন্যাসিকা বুলিহে ক'ব পাৰি। দুই বন্ধু ভৱেশ শইকীয়া আৰু নৰেশ্বৰ পাঠকৰ অমল বন্ধুত্বৰ মাজেৰে কাহিনীভাগ আগবাঢ়িছে। নৰেশ্বৰ পাঠক এগৰাকী আদৰ্শ শিক্ষক, নৈতিকতাৰ প্ৰতিভূ। নৰেশ্বৰ পাঠকৰ নটি সন্তান। সকলোৱেই পিতৃৰ আদৰ্শ অনুগত। কন্যাৰ বিবাহ উপলক্ষে চহৰৰপৰা আহিছে ভৱেশ শইকীয়া আৰু তেওঁৰ বন্ধু আনন্দ বৰা। বিবাহমণ্ডপৰ সাজসজ্জা, বিয়ানাম, বিছনামে মুখৰিত কৰা পৰিৱেশ চিত্ৰণে আধুনিকতাৰপৰা নিলগৰ এখন অকৃত্ৰিম, নিভাঁজ জগতলৈ পাঠকক অনায়াসে লৈ যায়। নৰেশ্বৰ পাঠকৰ ঘৰৰ আঁচনি শূনি চহৰৰ

দুয়ো বন্ধু আচৰিত হয়। কৃষিৰপৰা শিক্ষকতা, ব্যৱসায়ৰপৰা তাঁতশাল, ঘৰুৱা কাম-কাজলৈকে একোখন আঁচনিৰ মাজেৰে এখন সমৃদ্ধ ঘৰ। পৰিয়ালৰ এজনৰ দায়িত্ব আনজনৰ ওপৰত। আনহাতে, ভৱেশ শইকীয়াই নিজ সন্তানক শিক্ষাৰে উচ্চ শিক্ষিত কৰালেও সকলো হৈ পৰিল আত্মকেন্দ্রিক। এই আত্মকেন্দ্রিকতাই সকলোকে একক সত্তালৈ ৰূপান্তৰিত কৰি পেলালে, যাৰ ফলত বাৰ্ধক্য আৰু অসুস্থতাই কোঙা কৰি অনা ভৱেশ শইকীয়াৰ কাষত কোনোৱেই নাথাকিল। মুমূৰ্ষু সময়ত একমাত্ৰ বন্ধু নৰেশ্বৰ পাঠকহে তেওঁৰ কাষত থিয় হৈছেগৈ।

হিতেশ ডেকাই লিখা এখন শিশু-উপন্যাস হ'ল *বাঁৰীৰ কোঁৱৰ* (১৯৯৫ চন)। বহু আলোচনাত *বাঁৰী কোঁৱৰ* হিচাপে নামাংকিত চাৰিটা ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ ক্ৰমত বিভক্ত এই উপন্যাসখনত দুখনী বাঁৰীৰ একমাত্ৰ আঠ-দহ বছৰীয়া পুত্ৰই কৰা কেতবোৰ ক্ৰিয়া-কাণ্ড সন্নিৱিষ্ট হৈছে। পিতৃৰ অকাল বিয়োগত বিধৱা মাকগৰাকীয়ে কোঁৱৰৰ দৰে তিলমানো দুখ নিদি লালন-পালন কৰা ল'ৰাটোক ওচৰ-চুবুৰীয়াই 'বাঁৰীৰ কোঁৱৰ' বুলি ঠাট্টা-মস্কৰা কৰে। লগৰ সমনীয়াই তাক জোকায় : "বাঁৰীৰ কোঁৱৰ, গাহৰীৰ চোঁৱৰ।" এই লৈয়েই মাকৰ মনত বৰ দুখ। বাঁৰীৰ কোঁৱৰে লগৰীয়াক চৰ শোপায়। ইফালে বিধৱা মাকৰ আকৌ গোসাঁইৰ থাপনাত প্ৰতিষ্ঠা কৰা পিতলৰ গোসাঁইস্বৰূপ কৃষ্ণমূৰ্তিতহে ধ্যান। পুতেকে মাকক বাৰম্বাৰ মতা সত্বেও সঁহাৰি নাপাই অৱশেষত থাপনাৰ পিতলৰ মূৰ্তিটোকে হাতত লৈ দৌৰি গৈ জানৰ ভৰা পানীত পেলাই দিলেগৈ। তাৰ পাছৰ কাহিনী কিছু পৰিমাণে ৰহস্যময়। অঘাইটং পুতেকে নাও পাৰ কৰি অচিনাকি বুঢ়ী আৰু নাতিনীয়েকক সিপাৰলৈ নিয়াৰ কাহিনী, বাঁৰীৰ কোঁৱৰ ঘৰলৈ উলটি অহা, মাকৰ স'তে কথৰ চুপতি মৰা ("তোৰ গোসাঁই থাকিলে মই নাথাকোঁ। হয় তই গোসাঁইক বাদ দে, নহ'লে মোক বাদ দে।"), ৰাস্তাৰ কাষত অনা হকতে কাজিয়া কৰা ল'ৰাৰ মাজত সোমাই বুধি-কৌশলেৰে কাজিয়া ভঙা, 'সৰুৱে পানী পেলায় বৰে পিছল খায়'ৰ দৰে পুতেক দুটাৰ লগত লাগি বৰে বৰে কাজিয়াত অৱতীৰ্ণ হোৱা দেখি বাঁৰীৰ কোঁৱৰে উপস্থিত বুধিৰে কাজিয়া ভঙা, ফেটী সাপৰ দংশনৰপৰা গোপালৰ মাক আৰু ভনীয়েকক উদ্ধাৰ কৰা আদি হাস্য-মধুৰ ঘটনাৰ মাজেৰে উপন্যাসৰ কাহিনীভাগ আগবাঢ়িছে। আটাইতকৈ ডাঙৰ কথা এয়ে যে, অঘাইটং বাঁৰীৰ কোঁৱৰ অৱশেষত নিজ সৎ কৰ্মৰ জৰিয়তে দুষ্ট ল'ৰাৰপৰা 'ৰাইজৰ কোঁৱৰ'লৈ পৰিণত হ'ল। ৩৯ পৃষ্ঠাৰ এই ক্ষুদ্ৰ কলেৱৰৰ উপন্যাসখনৰ শেহলৈ শিশু-কিশোৰসকলৰ প্ৰতি উপন্যাসিকগৰাকীয়ে দিয়া মূল্যবোধৰ শিক্ষা চমকপ্ৰদ :

"দুৰন্ত ল'ৰাৰ অন্তৰতো মহত্ব থাকিব পাৰে। গো, লো আৰু পো কোনেও চিনিব নোৱাৰে। নেজত গোবৰ লগা লেৰেলা-চেৰেলা দমৰা পোৱালিটোও সময়ত বৰ ডাঙৰ বলগ হ'ব পাৰে, মাটিত পৰি থকা মামৰে ধৰা লোডোখৰৰ পৰাও তীক্ষ্ণ অস্ত্ৰ তৈয়াৰ হ'ব পাৰে আৰু সামান্য পো অৰ্থাৎ ল'ৰাও সময়ত বিখ্যাত আৰু মহৎ লোক হ'ব পাৰে। ... চেপ্তাৰেহে জীৱন গঢ়িব পাৰি। বাঁৰীৰ কোঁৱৰ তাৰ প্ৰমাণ।"

মন কৰিবলগীয়া বিষয় যে, পঞ্চাশৰ দশকৰপৰা *আজিৰ মানুহ*, *ভাৰা-ঘৰ* আৰু *এয়েতো জীৱন*

উপন্যাসৰ জৰিয়তে পাঠকসমাজৰ মাজত বিশেষ জনপ্ৰিয়তা লভিবলৈ সক্ষম হোৱা এইগৰাকী লেখক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী আৰু উপন্যাসৰ আলোচনা-সমালোচনামূলক বহু গ্ৰন্থ-প্ৰবন্ধাদিত এতিয়াও বিস্তৃতভাৱে আলোচিত হোৱা নাই। যিখিনি কথা আলোচনা কৰা হৈছে সেয়া অতি সংক্ষিপ্ত আৰু তেওঁৰ উপন্যাসৰাজিৰ পুংখানুপুংখ অধ্যয়ন নহয়। তাৰ মাজতো বহুকেইখন মৌলিক গ্ৰন্থ, সম্পাদিত গ্ৰন্থ, অপ্ৰকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ, আলোচনীত প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধাদিত হিতেশ ডেকাৰ সাহিত্যৰাজিৰ বিষয়ে আলোচিত হোৱাটো আশাব্যঞ্জক। উদাহৰণস্বৰূপে :

সত্যেন্দ্ৰ নাথ শৰ্মাই *অসমীয়া উপন্যাসৰ গতিধাৰা* (বাণী প্ৰকাশ, কলিকতা, ১৯৭৬) গ্ৰন্থৰ দ্বিতীয় অধ্যায়ত ‘স্বাধীনতা লাভৰপৰা ষষ্ঠ দশকৰ শেষলৈ’ হিতেশ ডেকাৰ ‘আজিৰ মানুহ’, ‘নতুন পথ’, ‘ভাড়া ঘৰ’, ‘এয়েতো জীৱন’ (তিনিটা খণ্ড), ‘জীৱন সংঘাত’, ‘আচল মানুহ’, ‘বৈৰী মানুহ’ উপন্যাসৰ বিষয়ে বিস্তৃত সমালোচনা আগবঢ়াইছে। অৱশ্যে এই আলোচনা ইতিবাচকতাকৈ নেতিবাচকতাৰ পৰিমাণ বেছি বুলি একেধাৰে ক’ব পাৰি। উদাহৰণস্বৰূপে, ‘আচল মানুহ’ উপন্যাসৰ বিষয়ে তেওঁ আগবঢ়োৱা সমালোচনাৰ কিয়দংশ : “...সুস্থ জীৱনবোধ, নিটোল কাহিনী আৰু স্বকীয়তাপূৰ্ণ চৰিত্ৰ সৃষ্টি— উপন্যাসৰ এইকেইটা প্ৰধান বস্তুৰ ভিতৰত ‘আচল মানুহে’ এটাও দিবলৈ সক্ষম নহয়। অসামাজিক যৌনলিপ্সা আৰু যৌন সন্তোগৰ ওপৰত লেখকৰ দৃষ্টি অধিকভাৱে নিবদ্ধ হৈছে। সুবিন্যস্ত কাহিনী বা সুস্থ মনৰ স্বাভাৱিক চৰিত্ৰ সৃষ্টিৰ প্ৰতি উপন্যাসিক উদাসীন। অপৰিকল্পিতভাৱে পৰিস্থিতিসমূহ জাপি গৈছে। অবাস্তৱ অপ্ৰয়োজনীয় বৰ্ণনাৰে বিষয়বস্তু মেদবহুল কৰা হৈছে।” ইয়াৰ বিপৰীতে আমি ক’ব খোজোঁ তদানীন্তন কালৰ লোকসমাজ আৰু গ্ৰাম্য পৰিৱেশৰ প্ৰেক্ষাপটত বাস্তৱ চৰিত্ৰক ভেজা দি লিখা এনে উপন্যাসত মদনৰ দৰে চৰিত্ৰ বিশ্লেষণ কৰোঁতে যৌন লিপ্সাৰ মাত্ৰা বেছি হ’লেও শেষত আত্মশুদ্ধিৰ মাজেৰে অনা চাৰিত্ৰিক পৰিৱৰ্তনক উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰি।

সত্যেন্দ্ৰনাৰায়ণ গোস্বামীয়ে *অসমীয়া সাহিত্যৰ কথা* (পৰিৱৰ্তিত দ্বিতীয় প্ৰকাশ, আগষ্ট : ১৯৯১)ত লিখিছে : “এই কালৰ এজন উপন্যাসিক হিতেশ ডেকা। তেওঁৰ উপন্যাসৰাজি বৰ্তমান অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক সমস্যাপূৰ্ণ গ্ৰাম্য জীৱনৰ বহল পটভূমিত ৰচিত। ‘আজিৰ মানুহ’, ‘নতুন পথ’, ‘ভাৰাঘৰ’, ‘মাটি কাৰ’, ‘এয়েতো জীৱন’, ‘আচল মানুহ’, ‘বৈৰী মানুহ’, ‘জীৱন-সংঘাত’ ডেকাৰ উল্লেখযোগ্য উপন্যাস। প্ৰথম দুয়োখন উপন্যাসৰ সমস্ত সমল আহৰিত হৈছে আধুনিক গাঁৱলীয়া সমাজৰপৰা। চৰিত্ৰ সৃষ্টি, সংলাপ আৰু হাস্যৰসৰ সৃষ্টিত ডেকাৰ নিজস্ব প্ৰকাশভঙ্গি মন কৰিবলগীয়া। আনহাতে, কেউখন উপন্যাসেই আদৰ্শ তথা নৈতিকতাৰ চাপ, কৰ্মৰ প্ৰতি চৰিত্ৰৰ আগ্ৰহশীলতা, কাহিনীৰ সজীৱতা, ঘটনাৰ তীব্ৰতা আৰু গ্ৰাম্যজীৱনৰ সফল চিত্ৰাঙ্কনৰ মধুৰতাৰ বাবে অধিক জনপ্ৰিয়তা লাভ কৰিব পাৰিছে। জাতীয়তাবোধৰ সুৰো সিবিলাকত ধ্বনিত হোৱা দেখা যায়। কখনভঙ্গি যুক্তিনিষ্ঠ আৰু সৰস।” (পৃঃ ১৫১)

হোমেন বৰগোহাঞি সম্পাদিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (ষষ্ঠ খণ্ড, প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯৯৩, পৰিৱৰ্তিত সংস্কৰণ, তৃতীয় প্ৰকাশ : ২০১৫)ত গোবিন্দ প্ৰসাদ শৰ্মাই *অসমীয়া উপন্যাসৰ ধাৰা* (১৯৩৯-৮৯, পৃঃ ১৬৭) শীৰ্ষক প্ৰবন্ধত লিখিছে : “হিতেশ ডেকাই (জ.১৯২৮) পঞ্চাছৰ দশকৰ প্ৰথমার্ধত তেওঁৰ উপন্যাস *আজিৰ মানুহ* (১৯৫৪)ৰ দ্বাৰা প্ৰভুত জনপ্ৰিয়তা অৰ্জন কৰিছিল। এটা প্ৰেম আৰু

বিচ্ছেদৰ কাহিনী আত্মত্যাগ আৰু সমসাময়িক গান্ধীবাদী সামাজিক সংগঠনৰ আদৰ্শৰ লগত জড়িত কৰি এই উপন্যাসে সেই সময়ৰ পাঠকসমাজৰ অন্তৰ স্পৰ্শ কৰিছিল; কিন্তু অন্তৰ পৰশা কাহিনীৰে সামাজিক আৰু মানৱীয় আদৰ্শ দাঙি ধৰাত ডেকাৰ এইখনি উপন্যাসত যি কৃতকাৰ্যতা দেখা গৈছিল, ইয়াৰ পৰৱৰ্তী উপন্যাসবোৰত এওঁৰ এই কৃতকাৰ্যতা সমানে ধৰা নপৰিল। ডেকাই যদিও সামাজিক আদৰ্শৰ ওপৰত গুৰুত্ব অটুট ৰাখিলে, তথাপি তাৰ প্ৰকাশ কলাৰ মাধ্যমত সাৰ্থকভাৱে আৰু স্বতঃস্ফূৰ্তৰূপত পিছৰ উপন্যাসবোৰত যেন প্ৰকাশিত নহ'ল।”

মহেশ্বৰ নেওগে *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা* (ষোড়শ তাণ্ডৰণ : জুন, ২০১৯)ত লিখিছে : “মানুহৰ বৰ্তমান অৰ্থনৈতিক-সামাজিক সমস্যাৰ জীৱনলৈ উপন্যাস নামি আহে হিতেশ ডেকাৰ ৰচনাত— ‘আজিৰ মানুহ’ (১৯৫২), ‘নতুন পথ’ (১৯৫৬), ‘ভাৰাঘৰ’ (১৯৫৭), ‘মাটি কাৰ’ (১৯৫৭), ‘এয়েতো জীৱন’ (১৯৬৩), ‘আচল মানুহ’ (১৯৬৩), ‘বৈৰী মানুহ’ (১৯৬৭), ‘জীৱন-সংঘাত’ (১৯৬৭)। এইবোৰত অৰ্থ আৰু মাটিৰ সমস্যা, ভাৰাঘৰৰ আত্মকাল আদিৰ কথাক বিষয়-বস্তু কৰি প্ৰেম আৰু সুখ-দুখৰ কাহিনী গুঁঠি যোৱা হৈছে। কিন্তু তেওঁৰ প্ৰথম উপন্যাস ‘আজিৰ মানুহেই তেওঁৰ শ্ৰেষ্ঠ হৈ থাকিল যেন ভাব হয়।”

সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত* (দশম সংস্কৰণ : পুনৰ মুদ্ৰণ, ২০২০) গ্ৰন্থত এইদৰে আলোচনা কৰিছে : “হিতেশ ডেকাই (১৯২৪-) ‘আজিৰ মানুহ’ (১৯৫২) উপন্যাসত প্ৰতিভাৰ যি সম্ভাৱনা দেখুৱাইছিল, পিছৰ ‘নতুন পথ’ (১৯৫৬) আৰু ‘ভাড়াঘৰ’ত (১৯৫৭) সেই সম্ভাৱনা চৰিতাৰ্থ হোৱা দেখা নগ'ল। উপন্যাসকেইখনত সহজ আদৰ্শাত্মক মনোভাব প্ৰকাশ পাইছে। ডেকাৰ পৰৱৰ্তী প্ৰকাশিত তিনিটা খণ্ডত বিভক্ত ‘এয়েতো জীৱন’ (১৯৬২) নামৰ উপন্যাসত গাঁৱলীয়া জীৱনৰ সুখ-দুখ, ঈৰ্ষা-অসূয়া, প্ৰেম-প্ৰীতিৰ বহুল চিত্ৰ আছে যদিও, কাহিনী ৰচনাৰ সুশৃংখল পৰিকল্পনা নাই; ঘটনাৱলী যেন জাপি গৈছে আৰু যদুচ্ছাক্ৰমে কাহিনীয়ে বিচৰণ কৰিছে। ডেকাৰ পৰৱৰ্তী উপন্যাস ‘আচল মানুহ’ (১৯৬৫), ‘বৈৰী মানুহ’ (১৯৬৭), ‘জীৱন-সংঘাত’ (১৯৭০) আদিতো কাহিনীকলাই উৎকৰ্ষতা লাভ কৰিব পৰা নাই। তেওঁৰ ৰচনাত সমাজবাদী ভাবধাৰা আৰু দৰিদ্ৰৰ ওপৰত নিষ্পেষণৰ চিত্ৰ আছে যদিও দৃষ্টিৰ মৌলিকতা আৰু গভীৰতা উপলব্ধ নহয়।” (পৃঃ ৩৯১)

গোবিন্দ প্ৰসাদ শৰ্মা সম্পাদিত *অসমীয়া উপন্যাসৰ ইতিহাস* গ্ৰন্থত এনেদৰে আলোচিত হৈছে : “চল্লিছৰ দশকৰ শেষলৈকে যিসকল সাধাৰণ কাহিনীকথক ঔপন্যাসিক এই ধৰণে ওলোৱা দেখিবলৈ পোৱা গ'ল, তাৰ ভিতৰত হিতেশ ডেকাই গহীন বা গুৰুত্বপূৰ্ণ ঔপন্যাসিকৰ শাৰীত স্থান পাবৰ যোগ্য। সমাজচেতনাৰ সমান্তৰালভাৱে কলাচেতনাও শেষলৈকে অব্যাহত ৰাখিব পৰা হ'লে তেখেত আমাৰ প্ৰধান ঔপন্যাসিকসকলৰ ভিতৰত এজন হৈ উঠিলহেঁতেন।

গোবিন্দ প্ৰসাদ শৰ্মাৰ ‘অসমীয়া উপন্যাসৰ ইতিহাস’ (২০১৪) গ্ৰন্থৰ অন্তিম লেখাটো আছিল ‘মহম্মদ পিয়াৰ, হিতেশ ডেকা আদি’। এই গ্ৰন্থত তেওঁ লিখিছে : “হিতেশ ডেকা (১৯২৪-২০০০) হ'ল এই চাম ঔপন্যাসিকৰ, অৰ্থাৎ চল্লিছৰ দশকত আৱিৰ্ভূত হোৱা জনপ্ৰিয় লেখকসকলৰ ভিতৰৰ শীৰ্ষস্থানীয়।”

চন্দ্ৰপ্ৰসাদ শইকীয়া সম্পাদিত *গৰীয়সী* আলোচনীৰ বিশেষ সংখ্যা (অষ্টম বৰ্ষ, ডিচেম্বৰ,

২০০০)ত প্রসন্ন কুমাৰ ডেকাই লিখা ‘মই জনা হিতেশ ডেকা মানুহজন’ শীৰ্ষক প্ৰবন্ধত হিতেশ ডেকাৰ ব্যক্তিগত জীৱন আৰু সাহিত্যৰ বিষয়ে কিছু কথা বিবৃত হৈছে। এই বিশেষ সংখ্যাটিত প্ৰকাশিত হিতেশ ডেকাবিষয়ক অন্যান্য প্ৰবন্ধৰ লগতে নগেন ঠাকুৰৰ আজিৰ দৃষ্টিত ‘আজিৰ মানুহ’; নিভাৰাণী গগৈৰ হিতেশ ডেকাৰ ‘ভাৰাঘৰ’ : এক বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন; নীলমোহন ৰায়ৰ হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসত জীৱন চিত্ৰ শীৰ্ষক প্ৰবন্ধবিশেষৰ জৰিয়তে হিতেশ ডেকা উজলি উঠিছে। ভৃগুমোহন গোস্বামীয়ে হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰ বিষয়বস্তুৰ আভাস দিছে এইদৰে— “স্বাধীনতাৰ আগে-পাছে অসমৰ সমাজত স্কুল-কলেজীয়া শিক্ষাৰে শিক্ষিত ডেকা-গাভৰু জাকে জাকে অসমৰ নগৰে-চহৰে ওলাবলৈ ধৰাত এই শিক্ষিত শ্ৰেণীটোৰ ধ্যান-ধাৰণা, ভাব-অনুভূতিৰ পূৰ্বৰ নিৰক্ষৰ গ্ৰাম্য সমাজখনৰ মানুহৰ ভাব-অনুভূতি, ধাৰণাৰ লগত অমিল দেখা গ’ল। এই কথাই পূৰ্বৰ সমাজখনৰ প্ৰমূল্য, আদৰ্শৰ পৰিৱৰ্তন আনিলে সংঘাতৰ মাজেদি। অনুভূতিশীল শিক্ষিত ডেকাসকল এনে পৰিস্থিতিত সন্মুখীন হয় একপ্ৰকাৰৰ আদৰ্শগত সংঘাতৰ। হিতেশ ডেকাৰ ‘আজিৰ মানুহ’ উপৰ্বাৰাভাৱে এজন শিক্ষিত গাঁৱলীয়া ডেকাৰ প্ৰেম আৰু বিবাহৰ কাহিনী হ’লেও অন্তৰংগত সেই কাহিনীত এনে আদৰ্শগত সংঘাতেই আছে। ‘আজিৰ মানুহ’ত এই শিক্ষিত ডেকাৰ মানসিক সংঘাতত এপিনে দেখা গৈছে আমাৰ পুৰণি সমাজৰ ৰামায়ণ-মহাভাৰতৰ আদৰ্শ আৰু ইপিনে এখন নতুন শিক্ষিত সমাজৰ ডেকাৰ প্ৰেম-ভালপোৱাৰ অনুভূতিজনিত বিবাহৰ ধাৰণাই সৃষ্টি কৰা সংঘাত। হিতেশ ডেকা আছিল স্বাধীনতা আন্দোলন কালৰ এজন ডেকা হিচাপে জাতীয় ভাবাপন্ন আৰু গান্ধীজীৰ গ্ৰাম্য উন্নয়নৰ ভাবনাৰে উদ্বুদ্ধ। এইখন উপন্যাসলৈ আৰু পৰৱৰ্তী তেওঁৰ অন্য উপন্যাসলৈকো এনে আদৰ্শ আৰু সি সৃষ্টি কৰা সংঘাত বাবে বাবে আহিছে। তাৰ ফলতে আমি পাইছোঁ সমসাময়িক সমাজ সম্পৰ্কে সজাগতা থকা তেওঁৰ উপন্যাসবোৰ। পিছে ডেকাৰ ভাষা সূক্ষ্ম ভাব-অনুভূতি সূক্ষ্ম ৰূপতে প্ৰকাশ কৰাৰ বাবে বৰ উপযোগী নহয়। ঘটনা-পৰিক্ৰমাত আবেগৰ সৃষ্টি হ’লে তেওঁৰ ভাষাও আবেগিক হয়। অন্যথাই তেওঁৰ উপন্যাসৰ ভাষা সৰল আৰু পোনপটীয়া। এনে ভাষাই কাহিনী পঠন কেতিয়াবা বিৰক্তিকৰ কৰিও তোলে। বহু সময়ত তেওঁৰ সামাজিক আদৰ্শপ্ৰীতি আৰু গ্ৰাম্য উন্নয়নত গান্ধী-বিনোৱাৰ ভাবনাই উপন্যাসৰ কাহিনীক নিৰস বা অন্তঃসাৰশূন্য কৰিও তোলে। আচলতে ‘আজিৰ মানুহ’ৰ পিছত তেওঁৰ কলাৰ চেতনাৰ ঠাই ল’লে সমাজচেতনাই।” (গৰীয়সী, ডিচেম্বৰ, ২০০০)

হিতেশ ডেকাৰ সমসাময়িক লেখক প্ৰসন্ন কুমাৰ ডেকাই লিখিছে “তেওঁৰ প্ৰথম ছপা উপন্যাসখন আছিল ‘প্ৰায়শ্চিত্ত’, ১৯৪৮ চনত ৰচিত আৰু ১৯৪৯ চনত লিখকৰ নিজৰ খৰচত সৰ্থেবাৰীৰ অন্যতম সাহিত্য চক্ৰ “ভাতৃসংঘ’ৰ নামত প্ৰকাশিত।” (উল্লেখযোগ্য যে প্ৰসন্ন কুমাৰ ডেকাই লিখাৰ দৰে ‘প্ৰায়শ্চিত্ত’ উপন্যাস নহয়; বৰং ‘প্ৰায়শ্চিত্ত’ আৰু ‘তেন্তে আজি?’ (ৰচনাকাল : ২৫।১।৪৯) শীৰ্ষক দুটা দীঘল গল্পৰ একত্ৰ সংকলনহে (প্ৰথম তাঙৰণ : জুলাই, ১৯৪৯ চন।) দুয়োটা গল্প ৰচনাৰ কলা-কৌশলৰপৰা শিথিলধৰ্মী। লেখকৰ আদৰ্শ আৰু ব্যক্তিগত আৰু সমাজ জীৱনৰ বাহ্যিক প্ৰকাশ গল্প দুটাৰ মাজেৰে উন্মোচিত হৈছে।

গজেন্দ্ৰ অধিকাৰী, দিলীপ বৰা, নীলমোহন ৰায়, মুকুল চন্দ্ৰৱতী আৰু ৰেজিনা বেগমৰ সম্পাদনাত প্ৰকাশিত তিনিটা খণ্ডত বিভক্ত কথা শিল্পী হিতেশ ডেকা : জীৱন আৰু কৃতি (২০০১) শীৰ্ষক গ্ৰন্থখনৰ

প্ৰথম খণ্ডটি মূলতঃ হিতেশ ডেকাৰ সান্নিধ্য লাভ কৰা বিভিন্নজন লোকে লিখা স্বকীয় অনুভৱৰ সমাহাৰ। গ্ৰন্থখনৰ দ্বিতীয় অধ্যায়ত হিতেশ ডেকাৰ সাহিত্যকৃতি সম্পৰ্কে আলোচিত হৈছে। ঠিক সেইদৰে, সমীন কলিতাৰ *শতাধিক অসমীয়া সাহিত্যিক* নামৰ গ্ৰন্থখনত অসমীয়া সাহিত্যৰ আন আন সাহিত্যিকসকলৰ লগতে হিতেশ ডেকাৰ বিষয়ে পৰিচয়মূলক প্ৰবন্ধ এটি সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে।

শৈলেন ভৰালী সম্পাদিত ‘অসমীয়া উপন্যাসৰ গতি-প্ৰকৃতি’ (সাহিত্য অকাদেমি, প্ৰথম প্ৰকাশ, আগষ্ট : ২০০২) গ্ৰন্থত সন্নিবিষ্ট নগেন শইকীয়াৰ প্ৰবন্ধ *অসমীয়া উপন্যাসত সামাজিক বাস্তৱবাদত* হিতেশ ডেকাৰ বিষয়ে এইদৰে আলোচিত হৈছে : “গাঁৱৰ জীৱনক ভিত্তি কৰি লিখা উপন্যাসেৰে এই সময়ছোৱাত প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰা এগৰাকী ঔপন্যাসিক হ’ল হিতেশ ডেকা। ১৯৫২ চনত প্ৰকাশ পোৱা তেওঁৰ *আজিৰ মানুহ*ৰ মাজত যদিও ৰোমাণ্টিক প্ৰেমৰ আখ্যানটিয়েই আকৰ্ষণীয় হৈ জিলিকি উঠিছে তথাপি তাৰ পটভূমিত থকা গাঁৱলীয়া জীৱনৰ সাধাৰণ ছবি ফুটি উঠিছে। তেওঁৰ ১৯৫৬ চনত প্ৰকাশিত *নতুন পথ*, ১৯৫৮ চনত প্ৰকাশিত *ভাড়াঘৰ* আদিৰ মাজতো লেখকৰ গ্ৰামীণ জীৱনৰ প্ৰতি গভীৰ আকৰ্ষণ, সামাজিক দুৰ্নীতি আৰু অজ্ঞতাৰ প্ৰতি মানুহৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰি সিবিলাকৰ সংশোধন-বাধা কাম্য হৈ উঠিছে।” (পৃঃ ৪৮)। এইখন গ্ৰন্থৰে সম্পাদকীয়ত শৈলেন ভৰালীয়ে কেৱল হিতেশ ডেকাৰ *আজিৰ মানুহ* উপন্যাসখনৰ নামটোহে আনিছে। “... *জীৱনৰ বাটত* উপন্যাসে গ্ৰাম্য পটভূমিত সামাজিক বাস্তৱতাক কেন্দ্ৰ কৰি লিখা উপন্যাসৰ পথটো চিকুগাই দিলে। এই পথ অনুসৰণ কৰা ভালেমান উপন্যাসৰেই প্ৰধান উপজীৱ্য হ’ল গ্ৰাম্য জীৱনৰ আবেগ-অনুভূতি, আদৰ্শবাদিতা, গ্ৰাম্য সমাজৰ পৰম্পৰাগত মূল্যবোধবোৰৰ অৱক্ষয় আৰু আধুনিক নাগৰিক সভ্যতাৰ প্ৰৱেশে গ্ৰাম্য জীৱনধাৰালৈ অনা পৰিৱৰ্তন। হিতেশ ডেকাৰ *আজিৰ মানুহ* (১৯৫২), ঘনকান্ত গগৈৰ *সোণৰ নাঙল* (১৯৫৬), *চৈয়দ আব্দুল মালিকৰ সুৰুযমুখীৰ স্বপ্ন* (১৯৬০), লক্ষ্মীনন্দন বৰাৰ *গঙ্গা চিলনীৰ পাখি* (১৯৬৫)... এই ধাৰাৰ কেইখনমান জনপ্ৰিয় উপন্যাস। (সম্পাদকীয়, *অসমীয়া উপন্যাসৰ গতি-প্ৰকৃতি*, পৃঃ ৯)

১০০ বছৰৰ নিৰ্বাচিত অসমীয়া সাহিত্য পৰিক্ৰমা গ্ৰন্থত হিতেশ ডেকাৰ বিষয়ে এইদৰে আলোচিত হৈছে : “পঞ্চাশৰ দশকত অসমীয়া উপন্যাসত সমান্তৰালভাৱে কেইবাটাও ধাৰাৰ উপন্যাস ৰচিত হোৱা পৰিলক্ষিত হয়। এটা ধাৰাত ৰচিত হৈছে পৰম্পৰাগত পাৰিবাৰিক জীৱনভিত্তিক ৰোমাণ্টিক ভাবধাৰাৰ উপন্যাস, জাতীয়তাবাদী চেতনা, গ্ৰামীণ জীৱনৰ প্ৰতিফলন, নৈতিক আদৰ্শবাদিতা সন্মুখত ৰাখি এই সময়ছোৱাত হিতেশ ডেকাই লিখিছে ‘আজিৰ মানুহ’, ‘এয়েতো জীৱন’, ‘ভাড়াঘৰ’ আদিৰ দৰে উপন্যাস।”

শোণিত বিজয় দাস আৰু মুনীন বায়নৰ *কথা বৰেণ্য* (২০০২) নামৰ গ্ৰন্থখনত অসমীয়া সাহিত্যৰ কুৰি শতিকাৰ ৫০গৰাকী ঔপন্যাসিকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁতে হিতেশ ডেকাৰ পৰিচয়সম্বলিত এটি টোকা সন্নিবিষ্ট হৈছে।

দীপ্তি ফুকন পাটগিৰিৰ *ভাষা সাহিত্য জিজ্ঞাসা* (২০০৯) শীৰ্ষক গ্ৰন্থখনৰ দ্বিতীয় অধ্যায়ত হিতেশ ডেকাৰ *এয়েতো জীৱন*, *আজিৰ মানুহ*, *ভাড়া-ঘৰ* (ভাৰা-ঘৰ), *বৈৰী মানুহ*, *সীমাৰ কাজিয়া*, *আচল মানুহ* এইকেইখন উপন্যাসৰ নাৰী চৰিত্ৰ সম্পৰ্কে আলোচিত হৈছে। ঠিক সেইদৰে কুতুবুদ্দিন আহমেদে

অসমীয়া ঐতিহাসিক উপন্যাসৰ গতিধাৰা শীৰ্ষক গ্ৰন্থত হিতেশ ডেকাৰ ইতিহাসে সকীয়ায় নামৰ উপন্যাসখনৰ বিষয়ে ইতিবাচক আলোচনা কৰিছে।

ঔপন্যাসিক হিতেশ ডেকা ব্যক্তি আৰু সাহিত্য প্ৰতিভা (২০২৪) শীৰ্ষক চক্ৰেশ্বৰ ডেকাৰদ্বাৰা সম্পাদিত গ্ৰন্থখনত ক্ৰমে 'হিতেশ ডেকা : ব্যক্তি আৰু ব্যক্তিত্ব' আৰু 'হিতেশ ডেকাৰ সাহিত্য প্ৰতিভা' নামেৰে বিভক্ত দুটা অধ্যায়ৰ প্ৰথম অধ্যায়ত হিতেশ ডেকাৰ ব্যক্তিত্ব আৰু সান্নিধ্য আৰু দ্বিতীয় অধ্যায়ত হিতেশ ডেকাৰ গল্প, উপন্যাস আদিৰ বিষয়ে আলোচিত হৈছে।

হিতেশ ডেকাৰ সাহিত্যকৃতিৰ বিষয়ে বিদ্যায়তনিক গৱেষণা হোৱাটো অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ কৰ্মৰূপে বিবেচিত হৈছে। ইতিমধ্যে গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনত ডিম্বেশ্বৰ দাসে *হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসত গ্ৰাম্য সমাজ : এটি বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন* (২০০৮) বিষয়ত গৱেষণাকৰ্ম সম্পন্ন কৰিছে। সেইদৰে মনজু হালৈয়ে গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰপৰা *হিতেশ ডেকাৰ কথা-সাহিত্যত লোকসংস্কৃতি আৰু লোকজীৱনৰ সমল : এটি সমীক্ষাত্মক অধ্যয়ন* (২০০৮) শীৰ্ষক বিষয়ত পিএইচ.ডি লাভ কৰিছে।

উল্লেখযোগ্য যে, 'আজিৰ মানুহ', 'ভাৰাঘৰ' আদি উপন্যাসৰ জৰিয়তে হিতেশ ডেকাই পোৱা যি স্বীকৃতি, সেয়া সকলো উপন্যাসতে সম্ভুলিত হৈ নাথাকিল বুলি বহু আলোচক-সমালোচকে আঙুলিয়াই দেখুৱাইছে। এইবিষয়ে ঔপন্যাসিকগৰাকীয়ে সকলো জানে বাবেই নিজে 'আজিৰ মানুহ' উপন্যাসৰ মাজতে এই কথা বিবৃত কৰি তাৰ সদুত্তৰ দিছে এইদৰে :

ঃ "আপোনাৰ লিখাবোৰ কিন্তু অইনে পছন্দ নকৰে; বিশেষকৈ অসমৰ ডাঙৰ সাহিত্যিকসকলে। সিদিনা হেনো এজন খ্যাতনামা সাহিত্যিক কিবাচোন বোলে নামটো পাহৰিলোঁ, লিখিছে আপোনাৰ লিখাবোৰ হেনো ল'ৰামতীয়া কলমৰ পৰা ওলোৱা।" তাই কয় হতাশ কৰা তালত।

ঃ "কবি-সাহিত্যিকে লিখে তাৰ আপোন ইচ্ছাত — আপোন প্ৰাণস্পন্দনত। সি কাৰো মতামতলৈ ক্ৰক্ষেপ নকৰে। সমাজত মই মোৰ স্থান বিচাৰিবলৈ নাযাওঁ। মই ভাল পাওঁ বাবেই লিখোঁ — লিখাটো মোৰ স্বভাৱ আৰু লগতে আওপকীয়া কথা কোৱাটোও মোৰ অভ্যাস।"

ঃ "সাহিত্য অন্তৰৰ বস্তু। ই বুদ্ধিৰ বস্তু নহয়। সাহিত্যকে বুদ্ধিৰ মাপ-কাঠিৰে জোখা নহয় — ইয়াক জোখা যায় হৃদয়েৰেহে।" (*আজিৰ মানুহ*)

এইদৰে কিয়দংশ সমালোচকে তেওঁৰ উপন্যাসৰ বিষয়ে দিয়া নেতিবাচক আলোচনাৰ নিজেই উত্তৰ দিয়া হিতেশ ডেকাই পৰৱৰ্তী কালত ৰচনা কৰা উপন্যাসৰাজিৰ পটভূমি, বিষয়বস্তু বিচাৰ কৰিলে অন্য কেতবোৰ দিশ উন্মোচিত হয়। সম্পূৰ্ণ বাস্তৱতাৰ ভিত্তিত এইগৰাকী ঔপন্যাসিকে হাতত কলম তুলি লৈছিল। তেওঁৰ বাবে উপন্যাস লিখাটো কেৱল বিলাসিতা আৰু পাঠকসমাজৰ মাজত লঘু বিষয় লৈ প্ৰভূত জনপ্ৰিয়তা অৰ্জনৰ আহিলা নাছিল। তদানীন্তন কালৰ সমাজ ব্যৱস্থা, অৰ্থনৈতিক জীৱন, সনাতন মানৱীয় মূল্যবোধৰ অধঃপতন, দেশৰ ৰাজনৈতিক অস্থিৰতা, আদৰ্শগত প্ৰেম আৰু মুক্ত যৌনতা, গান্ধীবাদী আদৰ্শ ইত্যাদি অলেখ ঘটনা-পৰিঘটনাৰ কালপুৰুষৰূপে নিৰীক্ষণ কৰি থকাৰ বাবেই হিতেশ ডেকাই প্ৰতিখন উপন্যাসতে সময়, ব্যক্তি, সমাজ আৰু ঘটনা-পৰিঘটনাক উপন্যাসৰ মাজত থাপি গৈছিল। আলোচক-সমালোচকসকলে এই দিশবোৰ আওকাণ কৰাটো মন

কৰিবলগীয়া কথা।

পৰাধীন ভাৰতবৰ্ষৰ সন্তান হিচাপে হিতেশ ডেকাই জাতীয়তাবাদী দৃষ্টি আৰু গান্ধীজীৰ অহিংস নীতিৰদ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈছিল। সেইবাবেই হিতেশ ডেকাৰ প্ৰায়বোৰ উপন্যাসতে সমাজ সংস্কাৰ আৰু গাঁও-উন্নয়নৰ আদৰ্শ প্ৰতিফলিত হৈছে। উপন্যাসৰ কেন্দ্ৰবিন্দুত বা পৰিধিত ৰমন্যাসিক ভাবনাৰ বাহ্যিক প্ৰকাশ কৰিবলৈ যাওঁতে ঔপন্যাসিকগৰাকীয়ে কেতিয়াবা নিজকে ভাষিক ক্ষেত্ৰত নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব নোৱাৰাটোতেই হয়তো দুৰ্বলতা প্ৰকাশ পাইছে। অসমৰ লোকসমাজ আৰু লোক-সংস্কৃতিৰ প্ৰেক্ষাপটত, বাস্তৱ সমাজৰপৰা বুটলি লোৱা কাহিনী, চৰিত্ৰ, সংলাপ আৰু সমসাময়িক পৰিৱেশৰ ব্যাখ্যা কৰোঁতে এনে হোৱাটো দূষণীয় নহয়। সময়, পৰিৱেশ অনুসৰি হিতেশ ডেকাই যি সংলাপ প্ৰয়োগ কৰিছিল সেয়া মানৱীয়তা গুণেৰে সমৃদ্ধ। উদাহৰণস্বৰূপে,

“... এই বয়সৰ অভিজ্ঞতাৰপৰা যি জানিলোঁ— জীৱনত মাটি-বাৰী, ঘৰ-দুৱাৰ, ধন-সম্পত্তি আদি সকলো মিছা, ফাঁকি। আচল বস্তু এইবোৰ নহয়। কিছুদিন পিচত গম পাবা। যি মাটিৰ বাবে কাজিয়া কৰিছা, সেই মাটিতে এদিন লয় হ'ব। মাটি কিন্তু একেদৰে ৰ'ব। যি দেহৰ বাবে ইমান যত্ন কৰিছা, সেই সুন্দৰ দেহৰ ঠাই হ'ব— কদাকাৰ শ্মশানত। যি সম্পত্তিৰ বাবে মূৰ ফালাফালি কৰিছা, সিও ৰব ইয়াতে। গতিকে মিছা বুলি নুবুজি কিয় কাজিয়া কৰা। এইবোৰ অনিত্য বস্তুৰ ধান্দা এৰি নিত্য বস্তুৰ চিন্তা কৰা। যাক পাব লাগে তাক নাপাই বাকীবোৰ পালে কি হ'ব?” (মাটি কাৰ, পৃষ্ঠা-৫)

অনেকৰ মাজতো সমন্বয়ৰ বাট এটা কাটিব খোজা ঔপন্যাসিক হিতেশ ডেকাই অতুলৰ মুখেৰে কোৱাইছে নিজৰ মনৰ কথা :— “আপোনালোকে জানে যে সকলোৰে মূল হ'ল শিক্ষা। শিক্ষিত নহ'লে একো কাম কৰিব নোৱাৰি। সেইবাবে প্ৰথমতে আমাৰ উন্নয়নমূলক কামৰ ভিতৰত হ'ব— এখন স্কুল স্থাপন; কাৰণ অসমীয়া ভাষাৰ জৰিয়তেহে আমি নানা ভাষা-ভাষী মানুহে মনৰ ভাব প্ৰকাশ কৰাৰ সুবিধা পাম আৰু মিলেৰে থাকিব পাৰিম। অসমীয়া ভাষা হওক— আমাৰ উমৈহতীয়া ভাষা আৰু অসম দেশ হওক আমাৰ মাতৃভূমি। সকলো জাতিয়ে মিলি আজিৰপৰা আমি এটা বিৰাট অসমীয়া জাতিত পৰিণত হ'ম। ... অসমীয়া জাতিৰ নানা জাতিৰ সংমিশ্ৰণৰ ফল। কোচ, কছাৰী, আহোম, মিচিং, লালুং, কাৰবি, গাৰো, ৰাভা, নগা, চুটীয়া, মণিপুৰী, ব্ৰাহ্মণ, কলিতা, কেওট, চৰাল আদি ইত্যাদি নানা জাতিয়ে মিলি অসমীয়া জাতি গঠিত হৈছে। এইবোৰ বেলেগ বেলেগ জাতি লগ লাগি আমাৰ বুকুত সাম্য সৃষ্টি কৰি অসমীয়া জাতি গঠিত হৈছে। আজিও বেলেগ বেলেগ অসমান জাতিবোৰক লৈ সৃজন হওক বিৰাট অসমীয়া জাতি। অসমীয়া নাম সাৰ্থক হওক। অসমতাৰ বুকুত সমতাৰ সৃষ্টি কৰিব পৰা বাবেই এই দেশৰ নাম অসম হৈছিল। আজি এই নামৰ মৰ্যাদা ৰওক। আপোনালোকৰ ওচৰত এয়ে মোৰ সৰল নিবেদন।” (মাটি কাৰ, পৃষ্ঠা-১১৯)

ঠিক সেইদৰে ইতিহাসে সৰ্কীয়ায় উপন্যাসত মানৱতাবাদী আৰু সমাজবাদী দৃষ্টিভংগীৰে উদ্বুদ্ধ ঔপন্যাসিক হিতেশ ডেকাৰ প্ৰবল ভাষাপ্ৰীতিৰ উমান পোৱা যায় মিঃ আগৰৱালাৰ মুখত দিয়া সংলাপৰ জৰিয়তে :

“মই আমাৰ মাৰোৱাৰী তৰফৰপৰা কওঁ যে অসমত একমাত্ৰ অসমীয়া ভাষাই ৰাজ্যভাষা হ'ব লাগে। এমুঠিমান বাঙালী বাসিন্দাৰ ভাষাই যদি অসমত দ্বিতীয় ৰাজ্যভাষা হ'ব লাগে তেন্তে আমি ইমান মাৰোৱাৰী আৰু হিন্দুস্তানী লোক বাস কৰিছোঁ, আমাৰ ভাষা নাইবা হিন্দী কিয় অসমৰ ৰাজ্যভাষা নহ'ব? তেতিয়া হ'লে অসম দ্বিভাষী ৰাজ্য নহৈ বহুভাষী ৰাজ্য হ'ব আৰু চৰকাৰী কাম-কাজবোৰ বিশৃংখল হৈ পৰিব। মিছাকৈ অসমীয়া মানুহক হিংসা কৰি আৰু অসমীয়া ভাষাক ঈৰ্ষা কৰি বাঙালীসকলে অসমত আজি বৰ অন্যায কৰিছে। ... বাঙালীসকলে অসমত ইমান দিন বাস কৰিও অসমৰ হকে একো কৰা নাই। বৰং অসমৰ চাকৰি-বাকৰিবিলাক কৰায়ত্ত কৰি নি উদৰহে পূৰ কৰিছে আৰু সুবিধা পালে অসমীয়া মানুহৰ সৎ কামত বাধা দিছে। আজি ডেৰশ বছৰ ইতিহাসত অসমত বাস কৰি বাঙালীয়ে কোনো অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানত সহায় কৰা বুলি আঙুলিয়াই দিব নোৱাৰে। আমাৰ মাৰোৱাৰী মানুহে অসমত বাস কৰি অসমীয়া হৈ গৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিৰ কাৰণে চেষ্টা কৰি আহিছে। স্বৰ্গীয় আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালা, জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা আদি মাৰোৱাৰী বংশধৰে অসমীয়া সাহিত্যত যি বৰঙণি দি গৈছে তাৰ তুলনাত বাঙালীসকলে একো কৰা নাই...।”

তদানীন্তন কালৰ অসমৰ এচাম ছাত্ৰৰ প্ৰতি হিতেশ ডেকাৰ ধাৰণা যোৱা শতিকাৰ পঞ্চম দশকত লিখা তেওঁৰ জীৱনৰ প্ৰথম সৃষ্টি *প্ৰায়শ্চিত্ত* সংকলনৰ ‘প্ৰায়শ্চিত্ত’ গল্পটোৰ মাজতে সুন্দৰভাৱে ব্যক্ত হৈছে :

“আজিকালি ৰাজনীতি কৰাটো কলেজীয়া ছাত্ৰসকলৰ এটা ধৰ্ম। পৃথিৱীত যিমানটা ‘বাদ’ বা ‘ইজিম’ আছে তাৰ কোনোটোৱে তেওঁলোকৰ পৰা বাদ পৰা নাই। কিছুমানে যোগ দিয়ে নাম কৰা আশাত, কিজানি কেতিয়াবা তেওঁলোকৰ নামো জহৰলাল, জয়প্ৰকাশ আদিৰ দৰে ফাটি-ফুটি যায়। কিজানি মহাত্মাৰ জয় দিয়াৰ দৰে তেওঁলোকৰো জয় দিয়ে। কিছুমানে অৱশ্যে কাম কৰোঁ বুলিয়ে যোগ দিয়ে।” (*প্ৰায়শ্চিত্ত*, পৃঃ ১৫)

এই কথা অনস্বীকাৰ্য যে, সমাজ জীৱনৰ বাস্তৱতা উন্মোচন কৰাটোৱেই হিতেশ ডেকাৰ উপন্যাসৰ মূল বৈশিষ্ট্য। সমাজ জীৱনৰ সৈতে ওতপ্ৰোতভাৱে সন্নিৱিষ্ট এটি বিষয় হ'ল ধৰ্ম। সকলো ধৰ্মৰ ওপৰত শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম হ'ল : মানৱ ধৰ্ম। অথচ এইখন সমাজত ধৰ্মক লৈয়েই চৰম বৈষম্য পৰিলক্ষিত হয়। জাতীয় চেতনাৰে উদ্বুদ্ধ হিতেশ ডেকাৰ বাবে মূল ধৰ্ম হ'ল : ‘সৰ্বজন হিতায় চ সৰ্বজন সুখায়।’ অথচ এই সুখৰ বাটত অলেখ হেঙাৰ। ধৰ্মৰ নামত এচাম মানুহৰ ভণ্ডামি, ব্যৱসায়সুলভ মানসিকতা দেখি ঔপন্যাসিকগৰাকীয়ে *আচল মানুহ* উপন্যাসৰ জৰিয়তে মানৱ ধৰ্মৰ গুঢ়াৰ্থ ব্যাখ্যা কৰা কথাখিনি আজিও প্ৰাসংগিক :

“... এই ধৰ্মমতে সকলো মানুহ এক আৰু সমান। এই ধৰ্মই আজি পৃথিৱীত চলা পুৰণি ধৰ্মবোৰৰ একোকে নামানে। ধৰ্ম শব্দ আগ নহয়, বৰং মানুহ শব্দহে আগ। জন্মতে মানুহ হৈয়ে জন্মে, কাৰণ সকলো ধৰ্মৰ মানুহৰ জন্ম-বৃত্তান্ত একে। মাতৃ-গৰ্ভৰ পৰা তেজেৰে লুতুৰি-পুতুৰি হৈ

ভূমিষ্ঠ হোৱা। তাৰ পিছতো সকলো মানুহৰ ভোক-পিয়াহ, দুখ-ভাগৰ, কামনা-বাসনা, হাঁহি-কান্দোন এক, গতিকে সত্যৰ ক্ষেত্ৰত মানুহ এক আৰু সমান।”

গ্ৰন্থপঞ্জী

মুখ্য উৎস :

গল্প সংকলন :

ডেকা, হিতেশ : *প্ৰায়শ্চিত্ত* (প্ৰথম তাঙৰণ), ভাতৃ-সঙঘ, সৰ্থেবাৰী, জুলাই, ১৯৪৯

উপন্যাস :

ডেকা, হিতেশ : *আজিৰ মানুহ*, টিছ, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ১১ শ সংস্কৰণ : ১৯৮৯

--- : *মাটি কাৰ, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, পঞ্চম প্ৰকাশ : ২০০০

--- : *ইতিহাসে সকীয়ায়, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, চতুৰ্থ প্ৰকাশ : ২০০৮

--- : *বৈৰী মানুহ, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, একাদশ সংস্কৰণ : ২০১০

--- : *গাঁৱৰ মানুহ, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, পঞ্চম প্ৰকাশ : ২০১০

--- : *কামপত্নী, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, পঞ্চম সংস্কৰণ : ২০১২

--- : *বাঁৰীৰ কোঁৱৰ, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, দ্বিতীয় প্ৰকাশ : ২০১২

--- : *নিৰ্যাতিতা সতী, গুৱাহাটী*, চতুৰ্থ (প্ৰথম চন্দ্ৰ প্ৰকাশ) সংস্কৰণ : ২০১২

--- : *জীৱন সংঘাত, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, অষ্টম প্ৰকাশ : ২০১৩

--- : *সীমাৰ কাজিয়া, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, পঞ্চম প্ৰকাশ : ২০১৩

--- : *তাগ, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, পঞ্চম প্ৰকাশ : ২০১৩

--- : *আচল মানুহ, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ত্ৰয়োদশ সংস্কৰণ : ২০১৬

--- : *ভাৰা-ঘৰ, গুৱাহাটী*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, পঞ্চদশ সংস্কৰণ : ২০১৯

--- : *এয়েতো জীৱন* (প্ৰথম খণ্ড), গুৱাহাটী, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, পঞ্চদশ সংস্কৰণ, মাৰ্চ, ২০২০

--- : *এয়েতো জীৱন* (দ্বিতীয় খণ্ড), গুৱাহাটী, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ত্ৰয়োদশ সংস্কৰণ, ডিচেম্বৰ, ২০১৪

--- : *এয়েতো জীৱন* (তৃতীয় খণ্ড), গুৱাহাটী, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, পঞ্চদশ সংস্কৰণ, এপ্ৰিল, ২০২২

গৌণ উৎস :

- গোস্বামী, সত্যেন্দ্ৰ নাৰায়ণ : অসমীয়া সাহিত্যৰ কথা (পৰিৱৰ্তিত দ্বিতীয় প্ৰকাশ, আগষ্ট : ১৯৯১
- নেওগ, মহেশ্বৰ : অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা : গুৱাহাটী, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ষোড়শ তাঙৰণ
: জুন, ২০১৯
- বৰগোহাঞি, হোমেন : অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী (ষষ্ঠ খণ্ড, পৰিৱৰ্তিত সংস্কৰণ) : আনন্দবাম
বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, অসম, তৃতীয় প্ৰকাশ : ২০১৫
- শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ : অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত, গুৱাহাটী, সৌমাৰ প্ৰকাশ,
পুনৰ মুদ্ৰণ-২০২০

✱ ✱ ✱

বৰ্তমানৰ বিশ্বায়নৰ প্ৰতিযোগিতামূলক যান্ত্ৰিক যুগত মানৱীয় প্ৰমূল্যবোধ শিক্ষাৰ মূল উদ্দেশ্য হৈ ৰ'ব পৰা সম্ভাৱনীয়তা সম্পৰ্কে এক দাৰ্শনিক সমীক্ষা

ড° অৰ্চনা বৰুৱা

অধ্যাপিকা, দৰ্শন বিভাগ, কটন বিশ্ববিদ্যালয়,
প্ৰাক্তন অধ্যাপিকা,
আই. আই. টি., গুৱাহাটী

সংক্ষিপ্তসাৰ

ভাৰতবৰ্ষৰ গভীৰ দাৰ্শনিক পটভূমিত 'শিক্ষা'কো এক মানৱ কল্যাণময় বিষয় আৰু জ্ঞান আহৰণৰ ইতিবাচক ৰূপতেই নানান জনে ইয়াৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়াই আহিছে। মহাত্মা গান্ধী, ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ, বিবেকানন্দ, ড° সৰ্বপল্লী ৰাধাকৃষ্ণণ আদিৰ বিচাৰত শিক্ষাৰ দ্বাৰা ব্যক্তিত্বৰ সামগ্ৰিক বিকাশ হ'ব লাগে, বৌদ্ধিক, নৈতিক, নান্দনিক, আত্মিক আদি উৎকৰ্ষ সাধনৰ উপৰিও মানৱীয় গুণ সমূহৰো অধিকাৰী হোৱা উচিত যাৰ দ্বাৰা সমাজৰ, দেশৰ দৰে উপকাৰৰ উপায় চিন্তা কৰিব পৰা ক্ষমতা আহৰণ কৰি দয়া, কৰুণা, সত্য, সততা আদিৰো অধিকাৰী হ'ব পাৰে। কেৱল বিদ্যালয়ৰ পৰীক্ষাসমূহত প্ৰথম হৈ উত্তীৰ্ণ হোৱাকেই শিক্ষাৰ মূল উদ্দেশ্য বুলি ভাবি লোৱা ব্যৱস্থাত আমি প্ৰকৃততে শিক্ষাক বাকী গুণসমূহৰ পৰা আঁতৰ কৰি আমি ছাত্ৰক বা সন্তানকো শিক্ষা ব্যৱস্থাই তথা পিতৃ-মাতৃয়েও কেৱল শকত দৰমহা পাব পৰা মূল লক্ষ্য কৰি যোৱাৰ এক প্ৰতিযোগিতামূলক উদ্দেশ্যেহে বৰ্তমান যান্ত্ৰিকতাৰ তথা 'ফেচ-বুক', 'টুইটাৰ' আদিৰ যুগত শিক্ষাৰ লগত যুক্ত হৈ পৰিছে। কিন্তু সমাজৰ এক আদৰ্শ অঙ্গ কৰি গঢ় দি ল'ব নোৱাৰিলে বা পৰিয়ালৰো এক সংযত, আদৰ্শ সামাজিক, নৈতিক আদিৰ মূল্যবোধো যদি আমি শিশুৰ মনত বীজ সিঁচি দিয়াত ঘৰখনো ব্যৰ্থ হৈ পৰে তেতিয়াহ'লে বিদ্যালয়তো যদি যেনে-তেনে প্ৰকাৰে ভাল নম্বৰ পাই বিদ্যালয়ৰ উত্তীৰ্ণৰ হাৰ বৃদ্ধি কৰাত দিয়া গুৰুত্বহে অধিক হৈ পৰে তেনেহ'লে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবেও শিক্ষাৰ দ্বাৰা একোখন প্ৰতিযোগিতামূলক জগতত 'ছলে-বলে-কৌশলে'ৰে বৰ্তি থাকিব পৰাই যেন শিক্ষাৰ মূল উদ্দেশ্য হৈ ৰ'ব এনে ভাবেহে গা কৰি উঠিব।

বীজ শব্দ : দাৰ্শনিক পটভূমি, নৈতিক মূল্যবোধ আৰু প্ৰতিযোগিতামূলক জগত

এনে এক পৰিৱেশৰ বিপৰীতেই আমি পাওঁ গান্ধী, ৰবীন্দ্ৰনাথ আদিৰ বুনিয়াদী শিক্ষাৰ সংস্কাৰৰ

গুৰুত্ব। প্ৰকৃতিৰ মাজত গছ-গছনি, চৰাই-চিৰিকতিৰ পৰা তথা ‘জীৱন’ৰ পৰাও যে শিক্ষা আহৰণ কৰিব পাৰি এনে সংস্কাৰসমূহত আনকি শান্তি নিকেতন, শ্ৰী নিকেতন আদিৰে ৰবীন্দ্ৰনাথেও শিক্ষাক বৰ্তমানৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা পৰিৱেশ পাৰিপাৰ্শ্বিকতা আদিৰ প্ৰতিও সচেতন হৈ ৰ’ব পৰা নানান বিষয়ৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল। এনে পটভূমিতে পাওঁ Interdisciplinary শিক্ষা য’ত পৰিৱেশ তথা Environment Study & Value Education বা মূল্যবোধৰ শিক্ষা আদিও যে অতি প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰিছে সেয়া শিক্ষাৰ সংস্কাৰকসকলেও উপলব্ধি কৰিছে। নহ’লে এই যান্ত্ৰিক বাতাবৰণত আমিও যন্ত্ৰ মানৱলৈহে ৰূপান্তৰ হৈ পৰিম। এই কথাও উল্লেখযোগ্য যে পাছলৈ ৰবীন্দ্ৰনাথে যি যান্ত্ৰিকতা দেখি আক্ষেপ কৰি লিখিছিল যে, যদি শিক্ষাৰ প্ৰকৃত উদ্দেশ্য ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সৰ্বাত্মক বিকাশৰ পথ প্ৰশস্ত কৰি তোলা, যাৰ দ্বাৰা তেওঁলোকে কেৱল ভাটোৰ দৰে মুখস্থ কৰিবলৈ শিকা কথাহে সলসলিয়াকৈ আওঁৰাব পৰা হৈ ৰয় মাত্ৰ তাৰ অৰ্থ উপলব্ধি নকৰাকৈয়ে আমি তেনেহ’লে তেওঁলোকক “মস্ত্ৰবিদ” হৈ কৰি তুলিম, “আত্ম বিদ” কৰি তুলিবলৈ ব্যৰ্থ হৈ ৰ’ম”।^১

সেয়েহে শিক্ষাৰ দ্বাৰা যাতে নৈতিক, নান্দনিক, সামাজিক, সংস্কৃতিক, আধ্যাত্মিক সকলো দিশৰ সমন্বয়ৰে সম্পূৰ্ণ ব্যক্তিত্বৰ বিকাশ ঘটাব পাৰে সেই উদ্দেশ্যৰেই ৰবীন্দ্ৰনাথে বিকল্প ব্যৱস্থাৰ সন্ধান কৰিছিল। যেতিয়া তেওঁৰ প্ৰশ্ন আছিল যে জীৱনৰ লগত মুক্ত হৈ নথকা এনে যান্ত্ৰিক শিক্ষা ব্যৱস্থাত মানৱীয় মূল্যবোধৰ বিকাশ কেনেকৈ সম্ভৱ হ’ব? তেওঁ পুনৰ উল্লেখ কৰিলে—

“It education is a process that causes real change, not just in one's ability to manipulate symbols, but in every respect & one's being, then what today's education are called open to do may be many things but it is not education.”^২

জৰ্জ বি. লিয়নাৰ্ডৰ “Education and Ecstasy” গ্ৰন্থৰ এই উদ্ধৃতিৰ সহায়ত ৰবীন্দ্ৰনাথে শিক্ষা ব্যৱস্থাক কেৱল আয়তনত Statistics বা সংখ্যাজনিত কাৰণত এক বিৰাট ৰূপ দিবলৈ যাওঁতে সৃষ্টি হোৱা গুণগত মূল্যবোধৰ শূণ্যতাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা যান্ত্ৰিক শিক্ষা পদ্ধতিৰ সমালোচনা কৰি লিখিছিল যে যদি শিক্ষাৰ উদ্দেশ্য হ’ল ব্যক্তিত্বৰ সকলো দিশৰ উত্তৰণ ঘটাব সহায়ক হৈ এপাহি সুগন্ধি পুষ্পৰ দৰে শিশুৰ ব্যক্তিত্বক সৰ্বগুণী বিকাশৰ সুবিধা দিয়া, তেনেহ’লে “শ্ৰদ্ধাৱান লভতে জ্ঞানম” আদি বাক্যত থকা বিনম্ৰতা, শ্ৰদ্ধা আদি গুণসমূহৰ লগত এই শিক্ষাই আত্মিক যোগসূত্ৰ ৰক্ষা কৰাত সফল হৈছেনে? কাৰণ, প্ৰকৃতিৰ পৰা দূৰৈত, শ্ৰেণীকোঠাৰ একোটা প্ৰতিবিশ্ব স্বৰূপ প্ৰতিফলন ঘটা জগতখনৰ নানান ছবি, দৃশ্য, গোলকীয় প্ৰতিফলন আদিৰে যি জ্ঞান বৰ্তমানৰ “স্মাৰ্ট ক্লাছৰুম”ৰ “অনলাইন” বা “ভাৰ্চুৱেল” সুবিধাসমূহে আমাক দিব তাৰ দ্বাৰা স্পৰ্শ কৰিবলৈ নোপোৱা জগতখনৰ বিষয়ে আমি আন্তৰিকতাৰে কিমান জানিবলৈ সক্ষম হ’ম? সমাজৰ দুখ-দৰিদ্ৰতা, বৈষম্য, কষ্ট আদিৰ বিষয়েও হৃদয়ঙ্গম কৰিব নোৱাৰা দূৰত্বতে আমাৰ আধুনিক শিক্ষা ব্যৱস্থাই আমাক আমাৰ সমাজ-পৰিয়াল-কৃষ্টি-সংস্কৃতি আদিৰ পৰাও নিৰাপদে দূৰত্বত ৰাখি থৈ আনকি আমাৰ ভাষা অৰ্থাৎ মাতৃভাষাৰ সহজ সহায়তাৰ পৰা ব্ৰহ্মাণ্ডে আমাক আঁতৰাই লৈ যাব নেকি? সামাজিক দায়বদ্ধতা, নীতি জ্ঞান, নান্দনিক সাংস্কৃতিক আনকি আধ্যাত্মিক আৰু ধাৰ্মিক মূল্যবোধসমূহ যদি আমাৰ জীৱনৰ পৰা আঁতৰাই লৈ যোৱা হয় তেনেহ’লে এনে শিক্ষা ব্যৱস্থাই আমাক যন্ত্ৰ-মানৱলৈহে ৰূপান্তৰ কৰিব যাৰ কেৱল বৌদ্ধিক বিকাশ বা সলসলিয়াকৈ মুখস্থ কৰি

পৰীক্ষাত সৰহ নম্বৰ পাব পৰা লক্ষ্যতেই আমি সেই ছাত্ৰৰ বিকাশৰ একমাত্ৰ উপায় বুলি গ্ৰহণ কৰি ল'ব লাগিব। কেৱল গাইগুটীয়া স্বাৰ্থ পূৰণৰ চেষ্টাতেই একোটা ভোগবাদী দৰ্শনকে ধ্যান-ধাৰণা কৰি ল'ম যদিহে শিক্ষাই আমাক কেৱল প্ৰতিযোগীহে কৰি তুলি কেনেকৈ প্ৰথম বা দ্বিতীয় হ'ব পৰা যায়। ৰবীন্দ্ৰনাথে লিখিছিল, শিক্ষক যেতিয়া জীৱনৰ মূল্যবোধৰ পৰা আঁতৰাই অনা হয় তেতিয়া অংক, বিজ্ঞানৰ লগত কলা, সাহিত্য বা সংগীত, খেল-ধেমালি, সমাজ বিজ্ঞান, পৰিৱেশ বিজ্ঞান আদি ইটোৰ পৰা সিটো বিচ্ছিন্ন হৈ থাকিব আৰু মস্তিষ্কৰ পৰা হৃদয়খনক পৃথক কৰি ৰখা হ'ব। এনে ধৰণৰ শিক্ষা লাভৰ প্ৰক্ৰিয়া নিশ্চয় আনন্দময় হৈ নৰ'ব।

ৰবীন্দ্ৰনাথে লিখিছিল : “এনে জটিল আৰু যান্ত্ৰিক সময় বিলাকত শিক্ষা হৈ পৰে এক নিৰানন্দময় বাধ্য-বাধকতা মাত্ৰ য'ত প্ৰতিযোগিতা মুখ্য হৈ ৰয়।”^৭ “In these class rooms some pupils learn how to manipulate symbols, others how to take tests only, some others learn how to day dream rather.”^৮

উল্লেখযোগ্য যে ৰবীন্দ্ৰনাথে পাছলৈ গঢ় দি লোৱা শাস্তি নিকেতন, শ্ৰী নিকেতন আদিত শিক্ষাক প্ৰকৃতিৰ পৰিৱেশৰ মাজত এক শাস্তি আৰু আনন্দময় পৰিৱেশৰ লগত ৰজিতা খুৱাই ব্যক্তিত্ব বিকাশৰ সকলো সমল একগোট কৰি সামাজিক, সাংস্কৃতিক আদি সকলো দিশ সামৰি লগতে আধ্যাত্মিক উৎকৰ্ষ সাধনৰো সুযোগ দিয়া হ'ল। শিক্ষাৰ পাঠ্যক্ৰমত সাহিত্য, বিজ্ঞানৰ লগত কৃষি, সংগীত, কলা-কৃষ্টি আদি সকলো বিষয়কে সমান গুৰুত্ব দিয়া হ'ল। একেই দৰ্শন প্ৰতিফলিত হৈছিল মহাত্মা গান্ধীৰ বুনীয়াদী শিক্ষাৰ বাস্তৱমুখী শিক্ষাৰ লগত থকা নৈতিক, আধ্যাত্মিক, গুণ সমূহৰো বিকাশৰ সুবিধা থকা পাঠ্যক্ৰমত আনকি শ্ৰমৰ মৰ্যদাৰ দ্বাৰা Dignity or labourৰ প্ৰতিও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক সচেতন কৰি ৰাখিলে। এই প্ৰসংগত উল্লেখ কৰিব পাৰি যে পূৰ্বৰ গুৰুকুলসমূহত এক ধাৰ্মিক বা শ্ৰদ্ধা-ভক্তি বাতাবৰণত যি গুৰু-শিষ্যৰ পৰম্পৰা চলিছিল তেনেধৰণৰ তথা জীৱনৰ সকলো দিশ ধৰ্মৰ আওতাৰ ভিতৰলৈ অনা মূল্যসমূহৰ ওপৰত মহাপুৰুষ শংকৰদেৱে মার্গ দৰ্শন কৰা 'সত্ৰ', 'নামঘৰ' আদিতো সামাজিক দায়বদ্ধতা, গণতান্ত্ৰিক মূল্যৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাশীল হোৱাৰ আৰ্হি ৰাখিছিল। বিশ্ব ভাৰতীৰ আদৰ্শত পাছলৈ আমি যি ধৰণৰ সামগ্ৰিক শিক্ষা প্ৰদানৰ ব্যৱস্থা দেখিছিলো তাৰ আৰ্হিও সত্ৰসমূহে আগবঢ়োৱা শাস্ত্ৰ-চৰ্চাৰ পৰা ধৰ্ম-চৰ্চা তথা নৃত্য-গীত, ভাওনা, আদিৰ পৰা মুখা শিল্প, ভকত-সেৱা তথা মানৱ সেৱাৰ যোগেদি ঈশ্বৰ সেৱা আদিৰে ধৰ্মৰ মূল সাৰ্বজনীন আদৰ্শসমূহো শিক্ষাৰ অংগ হৈ পৰিছিল। অৱশ্যে বৰ্তমান বিশেষকৈ কোঠাৰী আয়োগৰ সংস্কাৰী মার্গ দৰ্শনত মূল্যবোধৰ শিক্ষা (Value Education) আদিও শিক্ষাৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ অংগ বুলি বিবেচনা কৰা হৈছে আৰু বৰ্তমানো ৰবীন্দ্ৰনাথ, মহাত্মা গান্ধী, বিবেকানন্দ, ড° সৰ্বপল্লী ৰাধাকৃষ্ণণ আদিৰ বিচাৰ বিবেচনাও এনে ব্যৱস্থাত সন্নিৱিষ্ট কৰাৰ সুবিধা ওলাইছে। বিশেষকৈ বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগে উচ্চ শিক্ষাত গুণগত মানৰ উৎকৰ্ষতা সাধন দক্ষতা বিকাশৰ লগতে মেধাৰ উদ্ভৱণ, গুণগত মানৰ উৎকৰ্ষতা সাধন আদিত গুৰুত্ব দি এক উমৈহতীয়া পাঠ্যক্ৰম ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা বিজ্ঞানৰ পৰা কলালৈকে মূল পাঠ্যক্ৰমৰ লগত অতিৰিক্ত বিষয় নিজৰ পছন্দমতে বাছি লোৱাৰ নিয়ম কৰিছে। ফলত এহাতেৰে নানান বিষয়ৰ ওপৰত জ্ঞান লাভৰ সুবিধা থাকিব আৰু এনেধৰণৰ এক সামগ্ৰিকভাৱে ভিন্ন স্বাদৰ বিষয়বস্তুৰ ওপৰত মনোনিৱেশ কৰাৰ সুবিধা থাকিব। যদিও এনে সংস্কাৰী পদক্ষেপসমূহৰ সফল ৰূপায়ণৰ বাবে

শিক্ষানুষ্ঠানসমূহৰ সবলীকৰণ কৰি লোৱাৰ বিশেষ প্ৰয়োজন থাকিব।

ড° বিমল বৰাই মন্তব্য কৰিছে : “কিন্তু এই উমৈহতীয়া ন্যূনতম পাঠ্যক্রম ব্যৱস্থা গ্ৰহণৰ ক্ষেত্ৰত কিছু প্ৰত্যাহ্বান আহি পৰাও স্বাভাৱিক। প্ৰথম, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে পছন্দমতে পাঠ্যক্রম বাছি ল'ব পৰাকৈ পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ পাঠ্যক্রম মুকলি কৰিব পৰা সামৰ্থ মহাবিদ্যালয়সমূহৰ নাই। পৰ্যাপ্ত শিক্ষক, অধ্যয়ন সামগ্ৰী আৰু বুনীয়াদী সুবিধাসমূহৰ অভাৱে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ পছন্দ সীমিত কৰি ৰাখিব। নতুন পদ্ধতিৰ আধাৰত একোটা বিভাগে মুঠ চাৰিধৰণৰ পাঠ্যক্রম প্ৰস্তুত কৰিব লাগিব। অনাৰ্চ স্নাতকৰ বাবে মূল পাঠ্যক্রম, সাধাৰণ স্নাতকৰ বাবে মূল পাঠ্যক্রম, সামৰ্থ বিকাশৰ পাঠ্যক্রম আৰু ঐচ্ছিক বিষয়ৰ পাঠ্যক্রম। পাঠ্যক্রম প্ৰস্তুত কৰি পাঠদান কৰিবলৈ বিভাগত শিক্ষকৰ সংখ্যা, কিতাপৰ সংখ্যা আৰু শ্ৰেণীকোঠাৰ সংখ্যাও পৰ্যাপ্ত পৰিমাণে থকা বাঞ্ছনীয়।”^৫

আনুসংগিক আন কিছুমান প্ৰত্যাহ্বানৰ প্ৰসংগও উল্লেখযোগ্য হৈ ৰ'ব। তথাপিও সামগ্ৰিকভাৱে এনেধৰণৰ সংস্কাৰমুখী ব্যৱস্থাবে শিক্ষণক গতিশীল আৰু জীৱনৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য সকলো ধৰণৰ জ্ঞানলাভৰ বাবে নানান বিষয়বস্তুৰ একত্ৰীকৰণ তথা Value Educationৰ প্ৰতিও গুৰুত্ব দিয়াৰ দ্বাৰা শিক্ষা ব্যৱস্থাও শিক্ষাৰ সংস্কাৰকসকলে দেখুৱাই অহা সীমাবদ্ধতাবিলাক দূৰীকৰণৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে। অন্যথা আজিৰ বিশ্বায়নৰ সময়ত আমি সামাজিক, নৈতিক, আধ্যাত্মিক তথা মানৱীয় গুণসমূহৰ পৰা যদি শিক্ষা ব্যৱস্থাক আঁতৰাই ৰাখে তেনেহ'লে বিশেষকৈ Information Technologyৰ যুগত আমি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক কেৱল Informantion হে দি তেওঁলোকক প্ৰতিযোগিতাত নমাই দিব পাৰিম কিন্তু প্ৰকৃত অৰ্থৰ বিবেকী, আদৰ্শৱান, দয়া-কৰুণা আদিৰে প্ৰকৃত মানৱ কৰি ৰখাৰ যি প্ৰত্যাহ্বানৰ আজিৰ যান্ত্ৰিক আৰু ভোগবাদী সমাজ ব্যৱস্থাৰ সন্মুখীন হৈছে তাত শিক্ষাই কিদৰে শিশু তথা ছাত্ৰৰ মনত এনে গুণসমূহৰো বীজ ৰোপণ কৰিব পাৰে সেয়াই ভবাৰ প্ৰত্যাহ্বান হৈ ৰৈছে।

T. S. Eliotৰ কবিতাত এই যুগসন্ধিৰ প্ৰত্যাহ্বান ভালদৰেই প্ৰকাশ পাইছে য'ত আমি বৰ্তমান ‘ম'বাইল ফ'ন’, ‘ফেচ বুক’, ‘অনলাইন’ শিক্ষাদানৰ পৰা ভিডিঅ' গেমলৈকে ছাঁয়া-ছবিৰ মানুহৰ দৰে এক কল্পিত জগতৰ বাসিন্দা হৈ পৰিছো, ইয়াত শিক্ষা প্ৰকৃততে ব্যক্তিত্ব বিকাশৰো সহায়ক হৈ ৰ'ব পাৰিব নে এই প্ৰশ্নও প্ৰাসঙ্গিক। T. S. Eliot ৰ কবিতাৰ উদ্ধৃতি দি ক'ব পাৰি :

“Where is the life we have lost where is the wisdom we have lost in knowledge?
Where is the knowledge we have lost in information?”^৬

গান্ধী, ৰবীন্দ্ৰনাথ আদিৰ দৰেই বিবেকানন্দই শিক্ষাৰ দ্বাৰা সামগ্ৰিক বিকাশৰ সুবিধা থকা জ্ঞানী, বিবেকী, সমাজৰ, দেশৰ, দহৰ বাবেও আদৰ্শ হৈ ৰ'ব পৰা শ্ৰেষ্ঠ মানৱ গঠন প্ৰক্ৰিয়াৰো প্ৰয়োজনীয়তাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। “Education is not the amount of information that is put into your brain and runs riot there, undigested all your life. We must have life-building, man-making, character making assimilation of ideas. The ideal, therefore is that we must have the whole education of our country, spiritual and secular in our own hands and it must be on national lines, through national methods as far as practical.”^৭

শিক্ষাই আচলতে কেৱল ভাল চাকৰি পাব পৰা বজাৰৰ বাবেহে প্ৰস্তুত কৰি উলিওৱা একোটা যন্ত্ৰ সদৃশ মানৱ তৈয়াৰ কৰি উলিওৱাতকৈ বিজ্ঞানৰ লগতে কলা, দৰ্শন, সাহিত্য, সংগীত, সমাজ

বিদ্যা, নীতি জ্ঞান তথা আধ্যাত্মিক জ্ঞান আদিৰো জ্ঞান থকা প্ৰকৃত অৰ্থৰ সামাজিক দায়বদ্ধ একোজন মানৱ গঢ় দি লোৱাৰ যি প্ৰয়োজন আহি পৰিছে তাত জ্ঞান কেৱল Information হৈ নাথাকি বিবেক আৰু প্ৰজ্ঞালৈও ৰূপান্তৰ হৈ পৰিলেহে মানৱ সমাজৰ বাবে এনে শিক্ষিত ব্যক্তি কল্যাণৰ বাবেও মাৰ্গ দৰ্শক হৈ ৰ'ব পাৰিব। এনেক্ষেত্ৰত নীতি শিক্ষাৰ লগত নান্দনিক (Aesthetics), সাংস্কৃতিক আদি দিশৰ বিষয়ে জনাৰ লগতে ধৰ্ম আৰু আধ্যাত্মিকতাৰ বিষয়েও অৱগত হৈ ৰোৱাৰ প্ৰসঙ্গ সঘনে উত্থাপিত হৈ আহিছে। এইক্ষেত্ৰতো আমি সজাগ আৰু সচেতন হৈ থকাৰ প্ৰয়োজন আহি পৰিছে যাতে ধৰ্মক সংকীৰ্ণ অৰ্থত গ্ৰহণ নকৰি বা বাহ্যিক ক্ষেত্ৰত থকা নানান ধৰ্মৰ বিভিন্নতাৰ প্ৰতি অসহিষ্ণু হৈ ৰোৱাৰ পৰিবৰ্তে, ধৰ্মৰ মূল সনাতনীয় আৰু সাৰ্বজনীন আদৰ্শসমূহত নিহিত থকা দয়া, কৰুণা, মানৱ-প্ৰেম তথা মানৱ সেৱা, পৰোপকাৰ আদিকেই সকলো ধৰ্মৰ মূল তত্ত্বসমূহৰ অন্যতম বুলি ধৰি লৈ মানৱীয় প্ৰমূল্যসমূহৰ উদ্ভৱ ঘটাব পৰা আধ্যাত্মিক উদ্ভৱৰ বাণীসমূহে এনেক্ষেত্ৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈ ৰ'ব। এনে আদৰ্শ প্ৰতিফলন ঘটা সনাতন হিন্দু ধৰ্মৰ মূলত থকা 'বসুধা ইৱ কুটুম্বক' আদি এনেক্ষেত্ৰত আমাৰ বাবে পথ প্ৰদৰ্শক হৈ ৰ'ব পাৰে। সত্য, শৌচ, দয়া, ক্ষমা, এই চাৰিটা মূল নীতিক ধৰ্মৰ চাৰিপদ বুলিও কোৱা হয়। এনে অৰ্থত Value education বা মূল্যবোধৰ পাঠ্যক্ৰমত যদি ধৰ্মৰ এনে সনাতন বাণীসমূহ পাঠ্যক্ৰমত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পাৰি তেনেহ'লে ভাৰতীয় সংস্কৃতি আৰু দৰ্শনৰ মূলতঃ থকা 'বিভিন্নতাৰ মাজত ঐক্য', 'পৰ-ধৰ্ম-সহিষ্ণুতা', নৈতিকতা, ক্ষুদ্ৰ স্বার্থ ত্যাগৰ দ্বাৰা মহান স্বার্থৰ সাধনা আদিক এনে মূল্যবোধৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পাৰি। এনে অৰ্থতেই আমি পাওঁ মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ ভাগৱত তাৎপৰ্যৰ বাণীঃ

“পৰৰ ধৰ্মক নিহিংসিবা কদাচিত।
কৰিবা ভূতক দায়া সকৰুণ চিন্ত।।
হুইবা শাস্ত চিন্ত সৰ্ব ধৰ্মত বৎসল।
এহি ভাগৱত ধৰ্ম জানা মহাবল।।”^৮

বৰ্তমান সমাজৰ যি দ্ৰুত পৰিবৰ্তনসমূহে আমাক আমাৰ মূল শিৰাৰ পৰা আঁতৰাই আনি সমাজত, দেশত তথা বিশ্বত শান্তি আৰু পাৰস্পৰিক আত্মীয়তাৰ পৰিবৰ্তে আমি বিচ্ছেদ বিভাজন, হিংসা, অসহিষ্ণুতা আদিৰ দিশত ধাৰমান হৈছোঁ। তাৰ ফলত প্ৰকৃতিৰ সুৰক্ষাৰ পৰা আততীয়া সন্দ্বাস আৰু যুদ্ধৰ বিভিষীকাহে আমাৰ বাস্তৱ হৈ পৰিছে। লগতে যুক্ত হৈ পৰিছে ড্ৰাগ, আদি নানান নিচায়ুক্ত দ্ৰব্যৰ কবলত পৰা আমাৰ উঠি অহা যুৱ প্ৰজন্মৰ যান্ত্ৰিক ব্যৱহাৰ আদিৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱ। এই সকলোৰে পৰিপ্ৰেক্ষিতত শিক্ষা সংস্কাৰমুখী ভূমিকা গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈ ৰ'ব ভৱিষ্যতৰ প্ৰজন্মৰ বাবেও।

পাদ-টীকা

ৰবীন্দ্ৰনাথ টেগ'ৰ, “ৰবীন্দ্ৰ ৰচনাৱলী”, বিশ্বভাৰতী, ১৯৪৬

Leonard, George B. (1968), 'Education and Ecstasy'. New York: Delacorte Press, 1970.

Leonard, George B. (1968), 'Education and Esctasy'. New York: Delacorte Press, 1970.

Leonard, George B. (1968), 'Education and Esctasy'. New York: Delacorte Press, 1970.

ড° বিমল বৰা, “ উমৈহতীয়া পাঠ্যক্রম ব্যৱস্থা— আহান আৰু প্ৰত্যাহান”, শ্ৰী আৰতী নেওগ আৰু ড° পঞ্চমী ভট্টাচাৰ্য্য বৰা সম্পাদিত : “প্ৰভাতজ্যোতি”, পৃঃ ১০৭

C. Sadanandam, “Education and its Impact on the Society– A Philosophical Prespective”, in Dr. S Bora (ed.) Jignasa, (Shillong, 2005), P. 44-45.

“The Complete Works of Swami Vivekananda, Vol. II, P. 291.”

“হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা (সম্পাদিত) শ্ৰীশ্ৰী শংকৰ বাক্যামৃত”, ১৯৫৩।

✘ ✘ ✘

অভিৰোচন

থগেদ্র চুতীয়া

সহকাৰী অধ্যাপক, দৰ্শন বিভাগ,

হাৰ্হি মহাবিদ্যালয়, ঢকুৱাখনা, লখিমপুৰ (প্ৰাক্তন)

সংক্ষিপ্তসাৰ

জীৱন্ত প্ৰাণীৰ আচৰণ সম্বন্ধে আলোচনা কৰাই হৈছে মনোবিজ্ঞান অধ্যয়নৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য। প্ৰাণীয়ে 'কি' আচৰণ প্ৰদৰ্শন কৰে 'কেনেকৈ' আচৰণ প্ৰদৰ্শন কৰে আৰু 'কিয়' এনে আচৰণ প্ৰদৰ্শন কৰে আদি প্ৰশ্নৰ সমাধান আগবঢ়োৱাটোৱেই হ'ল মনোবিজ্ঞানৰ মূল বিষয়বস্তু। মনোবিজ্ঞানীসকলে অতীত কালৰেপৰাই প্ৰাণীৰ এনে আচৰণ সম্বন্ধে বিভিন্ন ধৰণৰ প্ৰণালীবদ্ধ অনুসন্ধান চলাই আহিছে। প্ৰাণীজগতৰ অন্যান্য জীৱ-জন্তুৰ দৰে মানুহৰ প্ৰকৃত ৰূপটো আচৰণৰ যোগেদিয়েই প্ৰকাশ পায়। মানুহৰ দৈহিক, মানসিক আদি দিশবোৰ বিকশিত হওঁতে আচৰণ প্ৰদৰ্শিত হয়। কিন্তু এই আচৰণ প্ৰত্যেক ব্যক্তিৰ ক্ষেত্ৰত বেলেগ বেলেগ। কোনো ব্যক্তিয়ে আচৰণ কোনো ব্যক্তিৰ লগত নিমিলে। উদাহৰণস্বৰূপে— কিছুমান ছাত্ৰই আজৰি সময়খিনি অবাবত নষ্ট কৰে আৰু একে বয়সৰ আন কিছুমান ছাত্ৰই সেই সময়খিনি কিবা সৃজনীমূলক কাৰ্যত বা গঠনমূলক কাৰ্যত লিপ্ত থাকি ভাল পায়। তেনেদৰে কিছুমান ছাত্ৰৰ অধ্যয়নৰ প্ৰতি অলপো ৰাপ নাই কিন্তু একে বয়সৰ আন কিছুমান ছাত্ৰই আকৌ দিনে ১০ ঘণ্টাকৈ পঢ়া-শুনা কৰে।

বীজ শব্দ : আচৰণ, প্ৰণালীবদ্ধ অনুসন্ধান আৰু গঠনমূলক কাৰ্য

মানৱ আচৰণৰ ধাৰণা (Concept of Human Behaviour)

সাধাৰণভাৱে ক'বলৈ হ'লে এজন ব্যক্তিৰ চাৰিওফালে থকা নানা ধৰণৰ বাহ্যিক উদ্দীপকৰ প্ৰতি ব্যক্তিজনে যেতিয়া দৈহিক আৰু মানসিকভাৱে যি প্ৰতিক্ৰিয়া প্ৰদৰ্শন কৰে সেই ফলাফলকে আচৰণ বুলি কোৱা হয়। মানৱ আচৰণে দৈহিক আৰু মানসিক দুয়োধৰণৰ কাৰ্যকলাপকে সামৰি লয়। বিভিন্নধৰণৰ দৈহিক কাৰ্য যেনে— খোজ কঢ়া, কথা কোৱা, জপিওৱা, চাইকেল চলোৱা ইত্যাদি।

মানুহৰ এই দৈহিক ক্ৰিয়াকলাপবোৰক সম্পাদন কৰিবৰ বাবে পেশী, হাত আৰু স্নায়ুৰ ব্যৱহাৰ হয়। এনে কাৰ্য সম্পাদন কৰা ব্যক্তিজনেৰ উপৰিও আন লোকেও পোনপটীয়াকৈ তেওঁলোকৰ আচৰণসমূহ পৰ্যবেক্ষণ কৰিব পাৰে। এনেধৰণৰ দৈহিক ক্ৰিয়া বা আচৰণবোৰক মনোবিজ্ঞানত প্ৰকট আচৰণ (Overt

behaviour) বুলি কোৱা হয়। এনেধৰণৰ আচৰণো মনোবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নৰ অন্তৰ্গত।

তেনেদৰে, বিভিন্নধৰণৰ মানসিক কাৰ্য যেনে— সংবেদন, সংবোধন আদি হোৱা, মনত ৰখা, পাহৰি যোৱা, কল্পনা কৰা, চিন্তা কৰা, যুক্তি দৰ্শোৱা, বিভিন্ন সমস্যা সমাধান কৰা আদি। মানুহৰ এই মানসিক কাৰ্যবিলাক স্নায়ুতন্ত্ৰ আৰু জ্ঞেনেড্ৰিয়ৰ সহায়ত সম্পাদন হয়। মানুহৰ এনে কাৰ্যবোৰক আন মানুহে পোনপটীয়াকৈ পৰ্যবেক্ষণ কৰিব নোৱাৰে। নিৰ্দিষ্ট মানুহজনৰ বাহিৰে আন মানুহে পোনপটীয়াকৈ এই আচৰণসমূহ পৰ্যবেক্ষণ কৰিব নোৱাৰে বাবে এনেধৰণৰ আচৰণক মনোবিজ্ঞানত অপ্ৰকট আচৰণ (Implicit/Covest behaviour) বোলা হয়। মানুহৰ এনে মানসিক আচৰণবোৰো মনোবিজ্ঞান অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তু।

মানুহৰ এই দুয়োধৰণৰ আচৰণ বা কাৰ্যবোৰে পৰিৱেশে মানুহৰ ওপৰত পেলোৱা প্ৰভাৱৰ প্ৰতিফলিত কৰে বা মানুহে নিজৰ পৰিৱেশৰ লগত সমাযোজন ঘটাবলৈ বিচৰাটোকে সূচায়। গতিকে মানৱ আচৰণ বুলিলে সকলো ধৰণৰ দৈহিক, পেশীয় আৰু মানসিক কাৰ্যকে বুজা যায়।

প্ৰখ্যাত আমেৰিকান মনোবিজ্ঞানী জে.বি. ৱাটচন (J.B. Watson) এ তেওঁৰ বিশিষ্ট চিন্তা আচৰণবাদ বা ব্যৱহাৰবাদৰ ধাৰণা ব্যাখ্যা কৰিবৰ বাবে প্ৰথমে ‘আচৰণ’ শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

বিখ্যাত মনোবিজ্ঞানী চি. ই. চিনাৰ (C.E. Sinner) ৰ মতে— “আচৰণ বা প্ৰতিক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা প্ৰাণীৰ সকলোবিধৰ প্ৰক্ৰিয়া, সমাযোজন, কাৰ্যাৱলী আৰু অভিজ্ঞতাক বুজোৱা হয়।” (By behaviour or response is meant all forms of processes, adjustments, activities and experience of the organism.)

জেমছ্ ড্ৰেভাৰ (James Drever) ৰ মতে— মানুহে বা জন্তুৱে জীৱনত সন্মুখীন হোৱা পৰিস্থিতিত প্ৰদৰ্শন কৰা প্ৰতিক্ৰিয়াই আচৰণ। (Behaviour is the total response that a man or animal makes to the situation in life with which either is confronted.)

অভিপ্ৰেৰণ বা অভিৰোচনৰ অৰ্থ (Meaning of Motivation)

অভিৰোচনৰ ইংৰাজী প্ৰতিশব্দ ‘Motivation’, এই শব্দটো লেটিন ভাষাৰ ‘Moveers’ শব্দৰপৰা উৎপত্তি হৈছে। ‘Moveers’ শব্দৰ অৰ্থ হ’ল ‘চলা-ফুৰা কৰা’ (Move)। বুৎপত্তিগত অৰ্থ অনুসৰি অভিৰোচন হৈছে যি আমাক কামৰ প্ৰতি উদ্যত কৰে (What moves us to act)। কোনো কথা শিকিবলৈ বা কৰিবলৈ ইচ্ছা জগাই তোলা, কোনো বস্তুৰ প্ৰতি আগ্ৰহী কৰি তোলা, কোনো বিষয়বস্তুৰ প্ৰয়োজনীয়তা উপলব্ধি কৰোৱা আদি কাৰ্যক অভিৰোচন বোলা হয়। মনৰ এই অভিৰোচনেহে ব্যক্তিক কামৰ প্ৰতি উদ্যমী কৰি তোলে আৰু ইয়েই মনৰ অনুভূতি, ইচ্ছাশক্তি আৰু চিন্তাশক্তিক জাগ্ৰত কৰি তোলে।

প্ৰত্যেক ব্যক্তিয়েই নিজস্ব ক্ৰিয়া, আচৰণ বা প্ৰবৃত্তিৰ অন্তৰালত একো একোটা নিৰ্দিষ্ট লক্ষ্য বা উদ্দেশ্য নিহিত হৈ থাকে। এই লক্ষ্য বা উদ্দেশ্যৰ বাবেই মানুহৰ মনত নানাধৰণৰ আৱেগ-অনুভূতিৰ সৃষ্টি হয়। এনেধৰণৰ লক্ষ্য বা উদ্দেশ্যৰ যোগেদি ব্যক্তি মনক এনে আৱেগ-অনুভূতিশীল বা জাগ্ৰত কৰি তোলাৰ মানসিক অৱস্থাটোকে অভিপ্ৰায় বোলা হয়। কিন্তু ব্যক্তিৰ এই লক্ষ্য বা উদ্দেশ্যত ভালদৰে উপনীত হ’বলৈ হ’লে কেৱল অভিপ্ৰায়েই যথেষ্ট নহয়। এই অভিপ্ৰায়ক অধিক কাৰ্যক্ষম আৰু শক্তিশালী

কৰি তুলিবৰ বাবে মানুহক কিছুমান মানসিক প্ৰেৰণাৰো প্ৰয়োজন হয়। সেয়েহে আমি ক'ব পাৰোঁ যে, মানুহৰ নিৰ্দিষ্ট লক্ষ্য বা উদ্দেশ্যক পূৰণ কৰিবৰ বাবে বা মানুহৰ অভিপ্ৰায়ক বাস্তৱ ৰূপ দিবৰ বাবে মনত আবেগ-অনুভূতি, ইচ্ছাশক্তি, কৰ্মস্পৃহা আৰু উৎসাহ-উদ্দীপনা জাগ্ৰত কৰি তোলাৰ যি মনোবিজ্ঞানসন্মত প্ৰচেষ্টা তাকে অভিৰোচন বোলা হয়। এই অভিৰোচন হ'ল ব্যক্তিক নিৰ্দিষ্ট লক্ষ্যত উপনীত কৰোৱা এক প্ৰকাৰৰ মাধ্যমহে। ব্যক্তিৰ আচৰণ অনুসৰি অভিৰোচনো ভিন্ ভিন্ হ'ব পাৰে।

অভিৰোচন বা অভিপ্ৰেৰণৰ সংজ্ঞা (Definition of Motivation)

অভিৰোচন সম্পৰ্কে বিভিন্ন মনোবিজ্ঞানীসকলে বিভিন্ন ধৰণৰ সংজ্ঞা আগবঢ়াইছে। তলত তাৰে কেইটামান সংজ্ঞা আগবঢ়োৱা হ'ল—

গেইট আৰু অন্যান্যসকল (Gate and others) ৰ মতে— “অভিৰোচন হৈছে প্ৰাণীৰ মাজত নিহিত থকা শৰীৰতত্ত্বমূলক আৰু মনোবৈজ্ঞানিক এক অৱস্থা, যিয়ে কিছুমান নিৰ্দিষ্ট দিশত কাম কৰিবলৈ আগবঢ়াই দিয়ে।” (Motivations are conditions- physiological and psychological within the organism, which dispose it to act in certain ways.)

বিখ্যাত মনোবিজ্ঞানী এইচ. ডব্লিউ. বাৰ্ণাড (H.W. Bernard) ৰ ভাষাত— “অভিপ্ৰেৰণ বা অভিৰোচন হৈছে কোনো এক উদ্দেশ্য সাধনৰ বাবে ক্ৰিয়াক উদ্দীপিত কৰি তোলাৰ কাৰ্য, যাৰ প্ৰতি পূৰ্বতে অতি সাধাৰণভাৱে নাইবা কোনো উদ্দেশ্য নিৰ্দিষ্ট ব্যক্তিজনৰ মনলৈ অহা নাছিল।” (Motivation is stimulation of action towards a particular objective where preciously there was little or no attraction to that goal.)

আন এজন মনোবিজ্ঞানী গুড (Good) ৰ মতে— “অভিৰোচন হৈছে এক উদিত, বৰ্তি থকা আৰু নিয়ন্ত্ৰিত কাৰ্যকলাপৰ প্ৰক্ৰিয়া।” (Motivation as a process of arousing, sustaining and regulating activity.)

মনোবিজ্ঞানী টি. ডব্লিউ. এটকিনচন (T.W. Atkinson) ৰ মতে— “অভিৰোচনৰ দ্বাৰা কোনো কামৰ জৰিয়তে এক বা ততোধিক ফলাফল লাভ কৰিবৰ কাৰণে প্ৰৱণতা জগাই তোলা অৱস্থাকে বুজোৱা হয়।” (The term motivation refers to the arousal of the tendency to act to produce one or more effect.)

গতিকে ওপৰৰ সংজ্ঞাসমূহ বিশ্লেষণ কৰি ক'ব পাৰি যে অভিপ্ৰেৰণ বা অভিৰোচন হ'ল ব্যক্তিৰ মনৰ এনে এক আভ্যন্তৰীণ অৱস্থা, যিয়ে কোনো লক্ষ্য বা উদ্দেশ্য সাধনৰ বাবে ব্যক্তিৰ মনত প্ৰয়োজনীয় দেহ মানসিক শক্তিৰ যোগান ধৰি অভিপ্ৰায়বোৰক অধিক সক্ৰিয় কৰি তোলে। ই ব্যক্তিক কোনো কাৰ্য সম্পাদনৰ বাবে উদ্দীপনা যোগায় আৰু কাৰ্যৰ গঠন সম্পৰ্কে নিয়ন্ত্ৰণ আৰু পৰিচালনা কৰে।

অভিৰোচনৰ বৈশিষ্ট্য (Characteristics of Motivation)

অভিৰোচনৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

- 1) অভিৰোচন বা অভিৰোচিত আচৰণ হ'ল ব্যক্তি মনৰ এক শক্তিশালী অৱস্থা।
- 2) ই হৈছে ব্যক্তি মনৰ এক আভ্যন্তৰীণ অৱস্থা।

- 3) অভিৰোচিত আচৰণ হৈছে ব্যক্তিয়ে কোনো এটা বিশেষ ফলাফল লাভ কৰাৰ বাবে গঢ়ি উঠা মানসিক প্ৰস্তুতি, যাৰ যোগেদি ব্যক্তিক কোনো কাম পৰিচালিত কৰিবলৈ মনত অদম্য শক্তি আনি দিয়ে।
- 4) এনেধৰণৰ আচৰণ বাহ্যিক জগতৰ বিভিন্ন উদ্দীপকৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হোৱা দেখা যায়।
- 5) অভিৰোচিত আচৰণ ব্যক্তিৰ ইচ্ছা আৰু পৰিস্থিতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল যাক পৰিৱৰ্তন আৰু সংশোধন ঘটাব পাৰি।
- 6) অভিৰোচনৰ দ্বাৰা ব্যক্তিৰ বিভিন্ন দিশত বিকাশ সম্ভৱ হৈ উঠে।
- 7) অভিৰোচনৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত ব্যক্তিৰ আচৰণ স্বতঃস্ফূৰ্ত আৰু ই সদায় কাম কৰোঁতাজনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।
- 8) অভিৰোচনৰ লগত ব্যক্তিৰ মনৰ আৱেগ, অনুভূতি, চিন্তা, যুক্তি আদি নিহিত হৈ থাকে।
- 9) অভিৰোচন হ'ল কোনো প্ৰয়োজন পূৰণৰ বাবে নিৰ্দিষ্ট উদ্দেশ্য আগত ৰাখি ব্যক্তিৰ মনত সৃষ্টি হোৱা আৱেগ।
- 10) অভিৰোচনৰ যোগেদি যিকোনো কামক বাৰে বাৰে কৰি থাকিলে সেই কামটো অভ্যাসত পৰিণত হয়।

অভিৰোচনৰ প্ৰকৃতি (Nature of Motivation)

মানুহৰ প্ৰত্যেকটো অভিৰোচিত আচৰণৰ অন্তৰালত একো একোটা উদ্দেশ্য নিহিত হৈ থাকে। বিশেষকৈ এই আচৰণ মানুহৰ কোনো উদ্দেশ্য পূৰণৰ বাবে পৰিকল্পিত আৰু পৰিচালিত হয়। ফলত মানুহৰ আচৰণ আৰু কাৰ্যত দূৰদৰ্শিতা আৰু নতুনত্ব পৰিলক্ষিত হয়। সেয়েহে এই ক্ষেত্ৰত আমি অভিৰোচনৰ প্ৰকৃতি তলত দেখুওৱাৰ দৰে চিত্ৰিত কৰিব পাৰোঁ।

১) স্বতঃস্ফূৰ্ত আৰু ইচ্ছাকৃত :

অভিৰোচন বা অভিপ্ৰায়িত আচৰণ ব্যক্তিৰ স্বতঃস্ফূৰ্ত আৰু ইচ্ছাকৃত বিধৰ হয়। ব্যক্তিয়ে আপোনা-আপুনি আৰু নিজৰ ইচ্ছানুসৰিয়েই কোনো বিষয়বস্তুৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হয় বা কোনো বিষয়বস্তুৰ প্ৰতি অভিৰোচিত হয়। ই কোনো যান্ত্ৰিক বা গতানুগতিক প্ৰক্ৰিয়া নহয়।

২) বাহ্যিক উদ্দীপকৰ প্ৰভাৱ :

অভিৰোচনৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰথম অৱস্থাত বাহ্যিক উদ্দীপকৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। প্ৰথম অৱস্থাত বহিঃশক্তি বা বাহ্যিক উদ্দীপকৰ প্ৰভাৱ থাকিলেও কিন্তু পাছলৈ এনে প্ৰভাৱৰ প্ৰয়োজন নহয়। উদ্দীপকৰ অনুপস্থিতিতো অভিৰোচনে নিজৰ উদ্দেশ্য পূৰণৰ প্ৰতি সক্ৰিয় হয়।

৩) পৰিৱৰ্তন আৰু সংশোধন :

অভিৰোচন প্ৰত্যেক ব্যক্তিৰ নিজ নিজ প্ৰয়োজনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। সেয়েহে ব্যক্তিয়ে নিজৰ নিজৰ ইচ্ছা আৰু পৰিস্থিতি অনুযায়ী ইয়াক পৰিৱৰ্তন আৰু সংশোধন কৰিব পাৰে।

৪) কোনো নিৰ্দ্ধাৰিত সময় নাই :

অভিৰোচনৰ ক্ষেত্ৰত কোনো নিৰ্দ্ধাৰিত সময়ৰ প্ৰয়োজন নাই। ইয়াক আৰম্ভ কৰিবৰ বাবেও ব্যক্তিৰ মনত কোনো প্ৰস্তুতি কালৰ প্ৰয়োজন নহয়। যত্নৰ দৰে যিকোনো সময়তে ইয়াক আৰম্ভ কৰিব পাৰি।

৫) অভিজ্ঞতা আৰু নিপুণতা :

অভিৰোচনৰ দ্বাৰা কোনো কাম কৰাৰ ফলত ব্যক্তিয়ে সেই কামত অভিজ্ঞতা লাভ কৰে। একেটা কামকে বাৰে বাৰে কৰাৰ ফলত ব্যক্তিজন সেই কামটোত নিপুণ হৈ উঠে।

অভিৰোচনৰ প্ৰকাৰ (Types of Motivation)

ব্যক্তিৰ মনত ইচ্ছা জগাই তোলা, ব্যক্তিক আগ্ৰহী কৰি তোলা, যিসকল ব্যক্তিয়ে যিকোনো বিষয়বস্তুৰ প্ৰয়োজনীয়তা উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰে, সেইসকলৰ মনত উপলব্ধি সৃষ্টি কৰা আদি কামবোৰকে অভিৰোচন বা উদ্দেশ্য প্ৰণোদন বুলি কোৱা হয়। ব্যক্তিৰ দৈহিক আৰু মানসিক প্ৰয়োজনবোৰ প্ৰত্যেকৰে নিজস্ব বৈশিষ্ট্য আৰু পৰিৱেশ, পৰিস্থিতি অনুসৰিহে সৃষ্টি হয়। সেয়েহে তাক পূৰণৰ বাবে প্ৰত্যেক ব্যক্তিৰ মনত একো একোটা লক্ষ্য বা উদ্দেশ্য থাকে আৰু এই প্ৰয়োজনবোৰৰ বাবেই মনত অভিৰোচনৰ সৃষ্টি হয়। ব্যক্তিৰ এনে প্ৰয়োজনৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা অভিৰোচনৰ সংখ্যা ইমানেই বেছি যে তাক আমি মাত্ৰ কেইটামান নিৰ্দিষ্ট শ্ৰেণীত ভাগ কৰিব নোৱাৰোঁ। তথাপিও অভিৰোচন প্ৰক্ৰিয়াক আমি বহুলভাৱে দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰোঁ। ইয়াৰে এটা ভাগক কোৱা হয় অনুমিত বা আভ্যন্তৰীণ বা সহজাত অভিৰোচন আৰু আনটোক কোৱা হয় স্পষ্ট বা বাহ্যিক অভিৰোচন।

১) অনুমিত বা আভ্যন্তৰীণ বা সহজাত অভিৰোচন (Implicit or Intrinsic Motivation) :

ব্যক্তিয়ে যেতিয়া কোনো এটা মাত্ৰ শক্তিশালী উদ্দীপকৰ বাবেই যিকোনো কামৰ প্ৰতি অভিৰোচিত হয়, তেতিয়া তেওঁৰ ক্ষেত্ৰত যি অভিৰোচনৰ সৃষ্টি হয় তেনে অভিৰোচনকে অনুমিত বা আভ্যন্তৰীণ অভিৰোচন বোলা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে— যেতিয়া ছাত্ৰাৱস্থাতে শিক্ষাৰ্থীসকলৰ মনত যদি এটা ধাৰণা সোমায় যে ভৱিষ্যতে ভালদৰে জীৱন নিৰ্বাহ কৰিবলৈ, জীৱনত উন্নতি কৰিবলৈ হ'লে তেওঁলোকে ছাত্ৰৰ অৱস্থাৰপৰাই একান্তই মনোযোগেৰে অধ্যয়ন কৰিব লাগিব। তেতিয়া তেওঁলোকে জীৱনলৈ অহা বিভিন্ন বাধাকো নেওচি অধ্যয়ন কৰিবলৈ যত্ন কৰিব। এনেদৰে অধ্যয়নৰ প্ৰতি ব্যক্তিৰ অন্তৰৰপৰা জাগ্ৰত হোৱা অভিৰোচনকে আভ্যন্তৰীণ বা অনুমিত অভিৰোচন বোলা হয়। এই অভিৰোচনক আত্ম অভিৰোচন (Self Motivation) বুলিও কোৱা হয়।

২) স্পষ্ট বা বাহ্যিক অভিৰোচন (Explicit or Extrinsic Motivation) :

স্পষ্ট বা বাহ্যিক অভিৰোচন আভ্যন্তৰীণ অভিৰোচনৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীতধৰ্মী অভিৰোচন প্ৰক্ৰিয়া। ব্যক্তিয়ে যেতিয়া কোনো এটা কাম কৰিবৰ বাবে প্ৰস্তুত হৈ নাথাকে, তেনে অৱস্থাত ব্যক্তিজনক বিভিন্ন যুক্তিৰে পতিয়ন নিয়াই কামটো কৰিবলৈ সন্মত কৰোৱা প্ৰক্ৰিয়াটোকে স্পষ্ট বা বাহ্যিক অভিৰোচন বোলে। এই অভিৰোচন প্ৰক্ৰিয়াত ব্যক্তিয়ে পৰিৱেশৰ প্ৰয়োজনীয়তা বা প্ৰভাৱৰ ফলত কোনো এবিধ বস্তু বা বিষয় বা কাৰ্যৰ প্ৰতি স্পষ্ট অথবা নিশ্চিতভাৱে আগবাঢ়ে তেনে ক্ষেত্ৰত ব্যক্তিগৰাকী বহু অভিৰোচকৰ একাধিক যুক্তিত পতিয়ন গৈ সংকল্পবদ্ধ নোহোৱা কাম এটাও সম্পাদন কৰিবলৈ সাজু

হোৱাত তেওঁক যি বাহ্যিকভাৱে অভিৰোচন প্ৰক্ৰিয়াই সহায় কৰে তেনেধৰণৰ অভিৰোচনকে স্পষ্ট বা বাহ্যিক অভিৰোচন বোলা হয়।

অভিৰোচনৰ এই দুটা প্ৰধান ভাগৰ উপৰিও মনোবিজ্ঞানীসকলে অভিৰোচনক আন কেইটামান শ্ৰেণীত বিভক্ত কৰিছে। সেই কেইটা হ'ল—

ক) সুপ্ত বা শিক্ষাবিহীন অভিৰোচন (Innate or Unlearned Motivation) :

যিবিলাক অভিৰোচন জন্মগত আৰু যিবিলাক অভিৰোচন ব্যক্তিয়ে জন্মৰ পৰাই পায় সেইবোৰ অভিৰোচনকে সুপ্ত বা শিক্ষাবিহীন অভিৰোচন বোলা হয়। ক্ষুধা, তৃষ্ণা, যৌনতা, জিৰণি লোৱা, মলমূত্ৰ ত্যাগ কৰা ইত্যাদি এইধৰণৰ অভিৰোচন। এইবোৰ শিক্ষাৰ যোগেদি আহৰণ কৰিব নোৱাৰি। এইবোৰ অভিৰোচন ব্যক্তিৰ শৰীৰৰ একো একোটা অংশৰ দৰে হোৱাৰ বাবে এইবোৰক দৈহিক (Physiological) অভিৰোচনও বোলা হয়।

খ) স্বাভাৱিক অভিৰোচন (Natural Motivation) :

শিশুৱে তেওঁলোকৰ কামৰ মাজেৰে আনন্দ আৰু সন্তুষ্টি লাভ কৰে। শিশুৱে খেলা-ধূলা, অনুকৰণ কৰা, ডাঙৰক চাই কোনো কাম কৰিবলৈ শিকা আদিবোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ স্বাভাৱিক অভিৰোচন প্ৰক্ৰিয়া। ব্যক্তিৰ এই স্বাভাৱিক অভিৰোচনবোৰ প্ৰকৃতিৰ এক অংশ।

গ) আৰ্জিত অভিৰোচন (Acquired Motivation) :

মানুহ সামাজিক প্ৰাণী। সেয়ে মানুহে সমাজ পাতি বাস কৰে। মানুহে সমাজত বাস কৰিবৰ বাবে কিছুমান সামাজিক কৌশল আয়ত্ত্ব কৰে। এনেদৰে সমাজত বাস কৰিবৰ বাবে ব্যক্তিয়ে আহৰণ কৰা অভিৰোচনকে আৰ্জিত অভিৰোচন বোলা হয়।

ঘ) সামাজিক অভিৰোচন (Social Motivation) :

প্ৰত্যেক ব্যক্তিয়ে সমাজত বিভিন্নধৰণৰ সামাজিক পৰিস্থিতিৰ মুখামুখী হয়। ব্যক্তিয়ে সমাজত বিভিন্নধৰণৰ ব্যক্তিৰ সংস্পৰ্শলৈ আহে আৰু তেওঁলোকৰ লগত সামাজিক সম্পৰ্ক বিকাশ ঘটাবলগীয়া হয়। এইবোৰৰ উপৰিও প্ৰত্যেকজন ব্যক্তিয়েই সমাজৰ ৰীতি-নীতি, আইন-কানুন সম্পৰ্কে ভালদৰে জানিব লাগে আৰু এইবোৰেই ব্যক্তিজনৰ আচৰণত প্ৰভাৱ পেলায়। এনেধৰণৰ সামাজিক আচৰণৰ দ্বাৰা অভিৰোচিত হোৱা প্ৰক্ৰিয়াকে সামাজিক অভিৰোচন বুলি কোৱা হয়। আত্মপ্ৰকাশ, আত্মপ্ৰতিৰক্ষা, সৃজনীশীলতা, কৌতুহলতা আদি এনেধৰণৰ অভিৰোচন প্ৰক্ৰিয়া।

ঙ) মনোবৈজ্ঞানিক অভিৰোচন (Psychological Motivation) :

এই প্ৰকাৰৰ অভিৰোচন ব্যক্তিৰ মনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। যদি এজন ব্যক্তিৰ মানসিক দিশৰ বিকাশ শক্তিশালী হয় তেন্তে তেওঁ অভিৰোচনৰ ক্ষেত্ৰতো মানসিকভাৱে শক্তিশালী। বিভিন্নধৰণৰ আৱেগ, যেনে— খং, ভয়, মৰম-চেনেহ, ভাল পোৱা, সন্তুষ্টি ইত্যাদি গুৰুত্বপূৰ্ণ মনোবৈজ্ঞানিক অভিৰোচন প্ৰক্ৰিয়া।

চ) কৃত্ৰিম অভিৰোচন (Artificial Motivation) :

এই অভিৰোচনক বাহ্যিক অভিৰোচন বুলিও কোৱা হয়। যেতিয়া ব্যক্তিয়ে পৰিৱেশৰ তাড়নাত

বা পৰিস্থিতিত প্ৰয়োজন পূৰণৰ বাবে সংকল্পবদ্ধ নোহোৱা কিছুমান কাম বা আচৰণ প্ৰদৰ্শন কৰিবলগীয়া হয়। তেনেধৰণৰ আচৰণ প্ৰদৰ্শনৰ বাবে অভিপ্ৰায়িত হোৱাকৈ কৃত্ৰিম অভিৰোচন বোলা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে— শাস্তি, প্ৰশংসা, পুৰস্কাৰ, সহযোগিতা আদিৰ সৃষ্টি হয় প্ৰকৃতিৰ কিছুমান বাহ্যিক সংগঠনৰ বাবে। এনেধৰণৰ অভিৰোচন স্বাভাৱিক অভিৰোচনৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীতধৰ্মী।

অভিৰোচনৰ উপাদানসমূহ (Elements of Motivation)

প্ৰত্যেক ব্যক্তিয়ে অভিপ্ৰায়িত বা অভিৰোচিত হোৱাৰ অন্তৰালত কেইটামান বিশেষ উপাদানে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। উপাদানসমূহক আমি তলত দিয়া ধৰণেৰে ভাগ কৰিব পাৰোঁ।

১) প্ৰয়োজন (Needs) :

প্ৰতিটো জীৱৰে প্ৰধান লক্ষ্য হৈছে জীয়াই থকা। জীয়াই থাকিবৰ বাবেই প্ৰতিটো জীৱই বিভিন্ন পৰিৱেশত আৰু বিভিন্ন অৱস্থাত বেলেগ বেলেগ আচৰণ কৰি নিজৰ প্ৰয়োজনসমূহ পূৰণ কৰিবলৈ যত্ন কৰে। অৰ্থাৎ জীৱই নিজৰ জীৱন ৰক্ষাৰ বাবে কিছুমান দৈহিক প্ৰয়োজন অনুভৱ কৰে। এই প্ৰয়োজনবোৰ দেহৰ ভিতৰত হোৱা ৰাসায়নিক ক্ৰিয়া আৰু পৰিৱৰ্তনৰ বাবে সৃষ্টি হয়। ফলত জীৱই দেহত এক অভাৱৰ তীব্ৰতা অনুভৱ কৰে আৰু এই অভাৱ পূৰণ নোহোৱালৈকে জীৱৰ এক অশান্ত আৰু অস্বস্তিকৰ অৱস্থাৰ সৃষ্টি হয়। এনে অৱস্থাৰ তাড়নাতে জীৱই প্ৰয়োজন পূৰণৰ বাবে কৰ্মত লিপ্ত হয় আৰু প্ৰয়োজন পূৰণ হ'লেই সেই তৎকালীন ভাৰসাম্য অৱস্থাৰ অৱসান ঘটে। কিন্তু তেনে প্ৰয়োজন পূৰণ অনুভৱ কৰাৰ লগে লগে আকৌ একেই ভাৰসাম্যহীন অৱস্থাৰ সৃষ্টি হয়। সেয়ে জীৱই পুনৰ কৰ্মত লিপ্ত হ'বলগীয়া হয়। উদাহৰণস্বৰূপে— আমি আহাৰৰ প্ৰয়োজনৰ কথাৰে উল্লেখ কৰিব পাৰোঁ। আমাৰ ভোক লাগিলে বা এবাৰ খোৱা আহাৰ হ'লে আমি আহাৰৰ অভাৱ অনুভৱ কৰোঁ। এনে অৱস্থাত বেছি সময় যদি আমাৰ আহাৰৰ অভাৱ পূৰণ নহয় তেন্তে আমাৰ দেহ-মনত এক অস্বস্তিকৰ আৰু ভাৰসাম্যহীন অৱস্থাৰ সৃষ্টি হয়। কিন্তু আহাৰ খালে সেই অভাৱ পূৰণ হয় আৰু অস্বস্তিকৰ অৱস্থাৰ অৱসান ঘটে। পাছত হ'লে আকৌ ভোক লাগি একে অৱস্থাৰ সৃষ্টি হয়। সেয়ে মানুহে বা আন জীৱইও আহাৰৰ অন্বেষণত কৰ্মত লিপ্ত হয়।

সেয়ে জীৱই জীয়াই থকাৰ বাবে আৱশ্যক বুলি অনুভৱ কৰা সকলো বস্তু-সামগ্ৰীকে প্ৰয়োজন বুলি ক'ব পাৰি। এই প্ৰয়োজন দৈহিক, মানসিক, বৌদ্ধিক, আধ্যাত্মিক আদি বিভিন্ন ধৰণৰ হ'ব পাৰে।

২) প্ৰেৰণা (Drive) :

প্ৰেৰণা হৈছে প্ৰতিটো জীৱৰে একোটা উল্লেখযোগ্য মানসিক অৱস্থা। প্ৰয়োজনৰ তাড়নাই সৃষ্টি কৰা ক্ৰিয়াপ্ৰণয় গতিশীল অৱস্থাৰ ফলস্বৰূপে জীৱৰ মনত প্ৰেৰণাৰ উদ্ভৱ হয়। প্ৰেৰণা হ'ল জীৱৰ এনে এক আভ্যন্তৰীণ অৱস্থা বা প্ৰচেষ্টা যিয়েই জীৱক অনুভৱ কৰা প্ৰয়োজনসমূহ পূৰণ কৰিবলৈ উদ্বুদ্ধ কৰি তোলে। উদাহৰণস্বৰূপে— জীৱই দেহত যেতিয়া পানীৰ প্ৰয়োজন অনুভৱ কৰে, তেতিয়া পিয়াহ লগা অৱস্থাই পানী বিচাৰিবলৈ জীৱক উদ্বুদ্ধ কৰে। এনে ক্ষেত্ৰত 'পিয়াহ' হ'ল একোটা প্ৰেৰণা। প্ৰেৰণাবোৰ দুই ধৰণৰ— মুখ্য আৰু গৌণ। দৈহিক ভাৰসাম্যহীনতাৰ বাবে উদ্ভৱ হোৱা প্ৰেৰণাক মুখ্য প্ৰেৰণা বোলা

হয়। যেনে— ভোক, পিয়াহ, যৌন প্ৰেৰণা ইত্যাদি। যিবিলাক প্ৰেৰণা শিক্ষালব্ধ আৰু জীৱই আহৰণ কৰি লয় তেনেবোৰ প্ৰেৰণাক গৌণ প্ৰেৰণা বোলে। যেনে— আনন্দ, কৃতকাৰ্য, সন্মান, গৌৰৱ আদিৰ বাবে সৃষ্টি হোৱা প্ৰেৰণা।

৩) অভিপ্ৰায় (Motive) :

অভিপ্ৰায় ব্যক্তিৰ এক শক্তিশালী মানসিক অৱস্থা। অভিপ্ৰায়ে ব্যক্তিক যিকোনো কাৰ্যক সুচাৰুৰূপে পৰিচালনা কৰিবলৈ অদম্য শক্তি প্ৰদান কৰে। যিয়েই ব্যক্তিক কোনো কামৰ প্ৰতি উদগনি যোগায় আৰু সেই কামটো সম্পন্ন কৰিবলৈ ব্যক্তিক অনুপ্রাণিত কৰি তোলে। ব্যক্তিয়ে যিকোনো কাৰ্য সম্পন্ন কৰাৰ মূলতে একোটা লক্ষ্য বা উদ্দেশ্য নিহিত হৈ থাকে। লক্ষ্যৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হ'লে তাক পূৰাবৰ বাবে ব্যক্তিৰ মনত এক অদম্য ইচ্ছা, আগ্ৰহ, কৰ্ম, অনুভূতি আৰু আৱেগৰ সৃষ্টি হয়। এই আৱেগৰ দ্বাৰাই ব্যক্তিৰ মনত লক্ষ্য পূৰণৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় মানসিক প্ৰস্তুতি লাভ কৰে। লক্ষ্য পূৰণৰ উদ্দেশ্যে কামত লিপ্ত হোৱাৰ মানসিক অৱস্থাটোকে অভিপ্ৰায় বোলা হয়। অভিপ্ৰায় এনে এক শক্তিশালী মানসিক অৱস্থা যিয়েই ব্যক্তিৰ উদ্দেশ্য পূৰণ নোহোৱা পৰ্যন্ত কামত লিপ্ত ৰাখে।

৪) প্ৰৰোচক (Incentives) :

প্ৰয়োজনে প্ৰেৰণাৰ সৃষ্টি কৰে আৰু প্ৰেৰণাই অভিপ্ৰায়ৰ জন্ম দিয়ে। কিন্তু প্ৰৰোচক হ'ল অভিপ্ৰায়িত আচৰণৰ লক্ষ্যত উপনীত হোৱাৰ এটা উপায়। প্ৰৰোচকে অভিপ্ৰায়িত আচৰণত উৎসাহ প্ৰদান কৰে। ব্যক্তিৰ যি আভ্যন্তৰীণ অথবা বাহ্যিক অৱস্থাই কিবা এটা কাম কৰিবলৈ উৎসাহ যোগায় তাকে প্ৰৰোচক বোলে। উদাহৰণস্বৰূপে— সৰু সৰু ল'ৰা ছোৱালীক বিদ্যালয়লৈ যাবৰ বাবে নতুন নতুন কিতাপ, নতুন কাপোৰ-কানি আদি আনি দিয়ে। এই ক্ষেত্ৰত পিতৃ-মাতৃৰ উদ্দেশ্য হৈছে জ্ঞান আহৰণ কৰা। ইয়াত কিতাপ-পত্ৰ, কাপোৰ-কানি আদিবোৰ হ'ল প্ৰৰোচক, যাৰ যোগেদি উদ্দেশ্যত উপনীত হ'বলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। প্ৰৰোচকে যিকোনো লক্ষ্যৰ প্ৰতি ব্যক্তিক প্ৰস্তুত কৰি তোলে আৰু আগবঢ়াই দিয়ে। আকৌ ই কোনো লক্ষ্য বা উদ্দেশ্যও নহয়, ই কেৱল ব্যক্তিক লক্ষ্যত উপনীত হোৱাৰ প্ৰতি আগ্ৰহী কৰি তুলি কৃতকাৰ্য লাভ কৰাত সহায় কৰে।

গ্ৰন্থপঞ্জী

- Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of self-regulation Organizational Behaviour and Human Decision Processes,
- Barrett, D. W. (2017). Social Psychology: Core components and emerging trends. New Delhi: Sage.
- Baron, R. A. (2005). Psychology. Delhi: Pearson Education.
- Eysenck, M. W. (2013). Simply psychology. New York: Psychology Press.
- Kosslyn, S. M & Rosenberg, R. S. (2013). Introducing Psychology. India: Pearson Education.

- Mangal, S. (1984). *Abnormal psychology*. New Delhi, India: Sterling Publishers.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper.
- Maslow, A. H. (1996). Critique of self-actualization theory. In E. Hoffman (Ed.), *Future visions: The unpublished papers of Abraham Maslow*. Thousand Oaks, CA: Sage, pp. 26-32.
- Mishra, B. K. (2016). *Psychology: The Study of Human Behaviour*. Delhi: PHI Learning Private Limited.
- Parneswaran, E. G. & Beena, C. (2004). *An Invitation to Psychology*. Delhi: Neelkamal Publications Pvt. Ltd.
- Petri, H. (1996). *Motivation: theory, research and application*. Belmont, CA: Wadsworth.

✧ ✧ ✧

কামাখ্যাধামত উদ্যাপন কৰা ব্ৰতসমূহ

ড° মিনাক্ষী দেৱী

সহকাৰী অধ্যাপিকা,

বাণিজ্য বিভাগ (অসমীয়া),

প্ৰাগজ্যোতিষ মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী

সংক্ষিপ্তসাৰ

কামাখ্যা মন্দিৰ কামৰূপৰ নীলাচল পাহাৰত অৱস্থিত। ইয়াৰ অধিবাসীসকল সাংস্কৃতিক চেতনাৰে চিৰ উদ্বুদ্ধ। পৰম্পৰা অনুযায়ী বছৰটোত বিভিন্ন পূজা-পাতল, ব্ৰত, উৎসৱ, বিয়া, জাতকৰ্ম, চূড়াকৰণ, উপনয়ন আদি অনুষ্ঠান পালিত হয়। 'ব্ৰত' বা 'বৰত' পৰম্পৰাই কামাখ্যা ধামত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। ব্ৰত বিশেষভাৱে মহিলাসকলৰ মাজত প্ৰচলিত। কেতবোৰ ব্ৰত বৈদিক বা পৌৰাণিক পৰম্পৰাৰ সৈতে সম্পৃক্ত আৰু কিছুমান ব্ৰত সম্পূৰ্ণভাৱে খিলঞ্জীয়া অৰ্থাৎ এইবোৰৰ জন্ম হৈছে লোকায়ত সমাজত।

বীজ শব্দ : কামাখ্যা মন্দিৰ, পৰম্পৰা, ব্ৰত আৰু লোকায়ত সমাজ

কামাখ্যা ধামত উদ্যাপিত ব্ৰতসমূহ হ'ল—

(ক) চ'ৰা ব্ৰত, (খ) সাথা ব্ৰত, (গ) সুবচনী ব্ৰত, (ঘ) ভাতৃদ্বিতীয়া ব্ৰত।

(ক) চ'ৰা ব্ৰত

আঘোণ মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত উদ্যাপন কৰা হয়। এই ব্ৰতত সাধাৰণতে মহিলাসকলে অংশগ্ৰহণ কৰে। চ'ৰা ব্ৰতৰ উদ্দেশ্য হ'ল পতিৰ মঙ্গল কামনা, গৃহস্থৰ মঙ্গল কামনা আৰু পতিৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা। যি মহিলাই এই ব্ৰত কৰে তেওঁ বৰতী বা বন্তী নামে পৰিচিত।

এই ব্ৰতৰ প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীবোৰ হ'ল— পাঁচভগীয়া নৈবেদ্য, গন্ধ পুষ্প, ধূপ-দীপ, দুৰ্বাস্কত, কলপাত, দোনা, মাগুৰ মাছ দুটা, কোষা-অৰ্ঘা, বেলপাত, সেন্দুৰ আদি। এই ব্ৰতত ৰাসত সজোৱাৰ দৰে কিছুমান গছ-গছনিৰ মাজে মাজে পুতলা চৰাইৰ আৰু আন আন পুতলাৰে পূজা মগুপ সজোৱা হয়।

এই ব্ৰতৰ বাবে এটা সুৰেৰীৰ প্ৰয়োজন হয়। সুৰেৰীৰ লগতে এটা ঘট স্থাপন কৰা হয়, এই ঘটটোক 'বাসুম' বোলে। এই বাসুমত ডালিমৰ ঠানি এডাল আৰু শিলিখা এটা দিয়া হয়। এই সুৰেৰী আৰু বাসুমক সন্মুখত লৈ বন্তীসকলে পূজা কৰে।

আগদিনাখন পানী তোলা হয়। সন্ধিয়া বন্তীবিলাকে (অৰ্থাৎ বৰতীসকলে) আহি যি ঘৰ মানুহৰ ঘৰত এই ব্ৰত পাতে তেওঁলোকৰ চোতালৰ উপস্থিত হয়। আগলতি কলপাত এখন আৰু বাসুমটো নতুন বন্তী এজনীক ল'বলৈ দিয়া হয়। অন্য বন্তীবিলাকে উৰুলি জোকাৰ দি সৌভাগ্যকুণ্ডলৈ পানী তুলিবলৈ যায়। পানী তুলিবলৈ যোৱা গীতৰ এটি গীত তলত দিয়া হ'ল :

হিলেৰ পাণ পিন পানীক লেগি যায়
কাঁচি জোনোক দেখি ডৰায়
কাঁচি জেন তই আন্ধাৰোৰ বাতি
পানী তোলৰে আন্ধাৰ বাতি
আন্ধাৰ বাতিতে বিস্কৰ লোক
পানী তোলৰে ঝোকে ঝোকে
পানী তুলিলি কি বৰ পায়
কপালোৰ চিৰি সিন্দুৰ স্বামী বৰ পায়।

পিছদিনা ৰাতিপুৱা বন্তীবিলাকে দোকমোকালিতে উঠি আকৌ পানী তুলিবলৈ যায়। পানী তুলি আহি দিনটো উপবাসে থাকি সন্ধিয়া ব্ৰত কৰে। নতুন বন্তীক সুৱেৰীৰ লগত লগুণ গাঁঠি বান্ধি দিয়া হয়। ব্ৰত কৰা ঠাইৰ সমীপত দুটা গাঁত খান্দি তাত পানী ঢালা হয়। জীৱিত মাগুৰ মাছ দুটা দুয়োটা গাঁতত দিয়া হয়। নতুন বন্তীক এই গাঁত দুটা পাঁচবাৰ ইফাল-সিফাল হ'ব দিয়া হয়। বগৰীৰ ঠানি এডালেৰে পুৰণা বন্তীয়ে নতুন বন্তীক কোবায়। পিছত সুৱেৰীটোক মাহ হালধীৰে ধুওৱা হয়। সকলোবিলাক বন্তী আহি আকৌ পূজাত বহে। তাৰ পিছত কলৰ ডোনাতে কল, চাকি, ধূপ, তেলৰ উষ্কা, তামোল-পাণ, আঁঠে আৰু দুৰ্বা প্ৰত্যেক বন্তীয়ে হাতত লৈ চন্দ্ৰক আহ্বান কৰে। ইয়াৰ মন্ত্ৰটো হ'ল—

আহে গোহাঁই লাহে লাহে
আহে গোহাঁই লাহে লাহে
গোহাঁই নাহে কি কাৰণে
আইছি গোহাঁই ৰইচি বাটে।

এই কৰ্ম কৰাৰ পিছত বন্তীসকলে আকৌ পূজাত বহে। পূজাৰীয়ে আচমন কৰি পঞ্চদেৱতাৰ পূজা কৰিবলৈ দিয়ে। ধ্যান মন্ত্ৰ মাতিব দিয়ে, ধূপ চাকি জ্বলাই দিব দিয়ে। পূজাৰ অন্তত সুৱেৰী আৰু বাসুমক প্ৰণাম কৰে। পূজাৰীয়ে প্ৰণাম মন্ত্ৰ মাতি দুৰ্বাঙ্কত আৰু শাস্তিপানী ছটিয়ায়। ইয়াৰ পিছত বন্তীসকলে পূজাৰীক দক্ষিণা দি প্ৰণাম কৰে।

পিছদিনা ৰাতিপুৱা দোকমোকালিতে উঠি বন্তীবিলাকে পূজা কৰা স্থানলৈ যায়। তাত প্ৰণাম কৰি সুৱেৰী, বাসুম আৰু নিজৰ নিজৰ কলপাতবোৰ সৌভাগ্যকুণ্ডত উটুৱাবলৈ যায়। কলপাতবোৰ উটুৱাই দিওঁতে গায়—

তুমি যাবা পাতেলি হৈ
আমাক দিয়ে বৰ
আমাৰ স্বামীক জীয়ান থৈ
চন্দ্ৰ দিবাকৰ।

ইয়াৰ পিছত সুৰেৰীটো পানীত লৈ মন্ত্ৰ মাতে—

তুমি যাবা সুৰেৰী হৈ
আমাক দিয়ে বৰ
আমাৰ ভাই ভাগীক জীয়ান থৈ
চন্দ্ৰ দিবাকৰ।

তাৰ পিছত বাসুমটো পানীত লৈ মন্ত্ৰ মাতে—

তুমি যাবা বাসুম হৈ
আমাক দিয়ে বৰ
আমাৰ বেটা বেটীক জীয়ান থৈ
চন্দ্ৰ দিবাকৰ।

এইদৰে কৰ্ম কৰি বন্তীসকলে পুখুৰীৰ সমীপত থকা গণেশ দৰ্শন কৰি দেৱী কামাখ্যাক দৰ্শন কৰে। ব্ৰতৰ প্ৰসাদ লৈ সকলো বন্তীয়ে ঘৰাঘৰি যায়। ইয়াৰ লগে লগে এই ব্ৰতৰো সামৰণি পৰে।

(খ) সাখা ব্ৰত

আহাৰ, শাওণ মাহত অসমত বৰ্ষা ঋতুৰ আগমণ ঘটে। বৰ্ষা ঋতুত ধাৰাসাৰে বৰষুণ আহে। বৰষুণক আদি প্ৰস্তুৰ যুগৰপৰাই মানুহে ‘পিতৃৰ বীৰ্য’ বুলি গণ্য কৰি আহিছে। পৃথিৱীক মাতৃৰ সন্তান উৎপাদনৰ যন্ত্ৰ (যোনি, জৰায়ু, ডিম্বকোষ) বুলি মানি আহিছে। এই বৰষুণ আৰু পৃথিৱীৰ সংগমৰ ফলত পৃথিৱীৰ সন্তানৰ সৃষ্টি হয় বুলি মানি আহিছে। এই বৰষুণ আৰু পৃথিৱীৰ সংগমৰ ফলত পৃথিৱীৰ সন্তানৰ সৃষ্টি হয় বুলি মানুহে অতীজৰেপৰা ভাবি আহিছে। লৌকিক আৰু শাস্ত্ৰীয় পদ্ধতিৰে কামাখ্যাৰ বন্তীবোৰে ‘মাটি তুলি’ যিটো ব্ৰত এইখিনি সময়ত পালন কৰে, সেই হ’ল কামাখ্যা ধামৰ সাখা ব্ৰত।

কামাখ্যা ধামৰ এই ব্ৰত সাতদিন ধৰি চলে। এই ব্ৰতটো কুমাৰী ছোৱালী আৰু সধবা তিৰোতাসকলে কৰে। এই ব্ৰতৰ উদ্দেশ্য হ’ল পতিৰ দীৰ্ঘ জীৱন কামনা তথা গৃহস্থৰ মঙ্গল কামনা। ব্ৰতটো জেঠ মাহ শেষ হ’বলৈ (জেঠ আহাৰৰ দোমাহীলৈ) বাকী থকা চাৰিদিন আগৰ পৰা আৰম্ভ হৈ আহাৰৰ তিনি তাৰিখে শেষ হয়। জেঠ মাহৰ শেষ হ’বলৈ বাকী থকা চাৰিদিনৰ দিনা সাখা ব্ৰতৰ ‘মাটি তোলা’ হয়।

মাটি তোলাৰ দিনা ঘৰৰ ভিতৰৰ পৰা কাণ থকা পিতলৰ এখন ডাঙৰ কাঁহীত মাটি লৈ, সেই মাটিৰে পাঁচটা ‘লেটিয়া’ প্ৰস্তুত কৰি, কাঁহীখনৰ ওপৰত ৰাখি কাঁহীখন ব্ৰতৰ বন্তী (ব্ৰত কৰা প্ৰতিজনী ব্ৰতকৰ্তৃক একোজনীক বন্তী বোলে) এজনীয়ে কামাখ্যাৰ ‘সৌভাগ্যকুণ্ডলৈ’ নিয়ে। সৌভাগ্যকুণ্ডত

বস্ত্ৰীসকলে গা পা ধোৱে। নতুন বস্ত্ৰীবোৰে এক ডুবতে যিমান পাৰে সিমান কুণ্ডৰপৰা মাটি তুলি কাঁহীখনৰ ওপৰত ৰাখে। কুণ্ডৰ পানীত গা ধুই ঘৰৰ পৰা আহোঁতে অনা কাঁহীখনত মাটি আৰু ‘লেটিয়া’ ৩ পাঁচটা নখৰ পৰা পানী নপৰাকৈ দুহাতত লোৱা পানীৰে তিয়াই। লগত নিয়া ধান, বেহাৰ, মাহ, মুগ, বুট, তিল, যৱ আৰু গোটা কলাই মাহবোৰ ধুই কাঁহীখনত ছটিয়াই দিয়ে। কাঁহীখনৰ ওপৰত এটা বেটু থকা গোটা তামোল, পছৰ নালৰ কটাৰী এখন, লেটেকু, প্লাম, নেমু, ডালিম, কঠাংগা, সোনা ৰূপাৰ ফুল আদি দিয়া হয়। ফুলবিলাক বাহৰ টঙালত মালা গাঁঠি গীত গাই গাই ‘লেটিয়া’বোৰত পুতি দিয়ে। এনেদৰে সজোৱা কাঁহীখনক ‘সাথা’ বুলি কোৱা হয়। এইখিনি কৰ্ম কৰাৰ পিছত সাথাখন ঘৰলৈ আনি ‘গোসাঁই ঘৰত’ ভালদৰে ঢাকনি মাৰি থৈ দিয়ে। সাথাৰ আগত এগছি চাকি জ্বলাই দিয়ে।

দোমাহীৰ দিনা বস্ত্ৰীবোৰে গা পা ধুই সাথাখন চোতাললৈ আনে। চোতালত সাথাখন গোসাঁইঘৰৰ পানীৰে ধুৱায়। পুৰণি ফল, মালা গুচাই নতুন ফল, মালা দিয়ে। পিছত সাথাখন গোসাঁইঘৰত পূৰ্বৰ ঠাইত থৈ আহে। এই ব্ৰতত কাঁহৰ ঘট এটা পানীৰে পূৰ্ণ কৰি তাৰ মুখত এটা ডালিমৰ ঠানি দিয়ে। ঘটটোত তেলেৰে মিহলোৱা সেন্দুৰৰ ফোঁট দিয়া হয়। ঘটৰ ওচৰত সাথাৰ বেদীখন প্ৰতিষ্ঠা কৰি বেদীখনৰ ওপৰত ধান খেৰেৰে এটি বেছ নিৰ্মাণ কৰে। ঘট আৰু বেদীৰ সন্মুখত বস্ত্ৰীসকলে শাৰী পাতি বহে, তেওঁলোকে একোখনকৈ আগলতি কলপাত, ফুল আৰু জলপূৰ্ণ কোষা অৰ্ঘ্য এযোৰ লগত ৰাখে। মাটিত পানীৰে ত্ৰিকোণ আৰু চতুৰ্ভুজ অংকন কৰি তাত এটি ফুল দি কোষা অৰ্ঘ্য স্থাপন কৰে। কোষাৰ সন্মুখত এটি ফুল দিয়ে। আগলতি কলপাতবোৰৰ সন্মুখত একোটকৈ সেন্দুৰৰ ফোঁট দি লয়। বস্ত্ৰীবিলাকে কচু, ওল, আছধান, মহৰীয়া, ফুল, লেটেকু, পনিয়ল, ডালিম, টেকীয়া, মৰাপাট, পাতলেবু, সোণ-ৰূপৰ পাত আদি লগ লগাই লয়। বস্ত্ৰীসকলে পিঠাগুৰিৰে ওপনীগৌৰীৰ সন্তানৰ প্ৰতীক স্বৰূপে এটি লাডু সাজি সোনা ৰূপাৰ পাত জাপি কোষাৰ ওচৰত থয়। মহৰীয়া পাত কেইটিমান প্ৰতীকটোৰ কাষতে থয়।

বস্ত্ৰীসকলে পুৰোহিতৰ আজ্ঞানুসৰি আচমন কৰি পঞ্চদেৱতাৰ পূজা কৰে, ধূপ চাকি জ্বলাই দিয়ে। তাৰ পিছত বস্ত্ৰীসকলে ওপনীগৌৰী, চৌষষ্ঠি, মনকামিনী, মহালক্ষ্মী আৰু কামাখ্যা এই পাঁচজনী দেৱীৰ যিকোনো এজনী দেৱীৰ নাম লৈ পূজা কৰে। পূজাৰ শেষত পুৰোহিতে প্ৰণাম কৰিব দি শান্তিপানী ছটিয়ায়। এই কৰ্ম শেষ হোৱাৰ পিছত বস্ত্ৰীবিলাকে পুৰোহিতক সেৱা কৰি দক্ষিণা দিয়ে। পুৰোহিতে বিদায় লোৱাৰ পিছত ওজেনীয়ে বস্ত্ৰীবিলাকক এই বৰতৰ সাধুকথা শুনায়। এই সাধুবোৰ হ’ল— ওপনী গৌৰীৰ সাধু, বামুণ বামুণেনীৰ সাধু, শতো মেকুৰীৰ সাধু, নিষ্কলংক বাসুদেৱৰ সাধু, বান্দী গিৰাতেনীৰ সাধু, পটা পাটকুৰ সাধু আৰু মহাদেৱ পাৰ্বতীৰ সাধু। এই সাধুকথা কোৱাৰ অন্তত ওজেনীয়ে বৰতীবিলাকক কচু, ওল, টেকীয়া আদি কলপাতবোৰত এটি এটিকৈ দিব দিয়ে। ওপনীগৌৰীৰ সন্তানটোৰ প্ৰতীক স্বৰূপ লাডুটোক শুৱাই থ’বৰ বাবে সোণ-ৰূপৰ পাতেৰে শেতেলী সাজে আৰু তৰা পাতেৰে মহৰি (আঠুৱা) তৰি দিয়ে।

এই ব্ৰতটো সাধাৰণ দৃষ্টিত শস্যৰ পূজা যেন লাগে বাবে কোনোৱে এই বৰতটোক ‘শস্যব্ৰত’ বুলি আৰু কিছুমানে ইয়াক ‘ওপনীগৌৰী ব্ৰত’ বুলি ক’ব বিচাৰে। বৰতটোত ‘মাটি’ তোলোতে সাথাখন ধুৱাওঁতে আৰু বৰতৰ দিনা কামাখ্যাধামৰ বস্ত্ৰীবোৰে গোৱা গীতটো—

ফুল কটেৰী জাগা
আমাৰ কাছে লাগা

হল্লিৰূপে মল্লি দিম
 ফুল কটেৰী গলত দিম
 অপছে পহু হয়
 ভাঙা ঘৰে শিবা হয়
 মাটি মুঠি তুলিলি
 সিন্দুৰ মুঠি পায়
 লাৰবা চাৰবা প্ৰাণক নামেৰবা
 তুমি কৰা নিতে নিতে
 আমি কৰো বছৰ দিনে
 সাথাক দিয়া যি বৰ
 আমাকো দিয়া সেই বৰ
 ওপনীগৌৰী জাগা আমাকো দিয়া সেই বৰ
 মনকামিনী জাগা আমাকো দিয়া সেই বৰ
 মহালক্ষ্মী জাগা আমাকো দিয়া সেই বৰ
 কামাখ্যা জাগা আমাকো দিয়া সেই বৰ

পৰম্পৰা অনুসৰি ওজেনীক বিদায় দি বস্ত্ৰীসকলে সাথাবৰতৰ বেদী আৰু নিজৰ নিজৰ কলপাতবোৰ আনুষ্ঠানিকভাৱে সৌভাগ্য কুণ্ডত উৰুলি জোকাৰ দি উটুৱাই দিয়ে। ইয়াৰ লগে লগে এই ব্ৰতৰ সামৰণি পৰে।

(গ) সুবচনী ব্ৰত

সুবচনী ব্ৰত কামাখ্যা ধামত প্ৰচলিত এক মাস্তুলিক ব্ৰত। এই ব্ৰতৰ উদ্দেশ্য হ'ল ঘৰৰ মঙ্গল কামনা কৰা, তদুপৰি এই ব্ৰত কৰিলে হেৰোৱা পুত্ৰ ঘূৰাই পায়, নিৰ্ধনীৰ ধন হয়, অবিবাহিতাৰ বিবাহ হয়, এই ব্ৰতৰ নিৰ্দিষ্ট কোনো দিন নাই। সাধাৰণতে ঘৰৰ কিবা মাস্তুলিক কাৰ্য যেনে— বিয়া, উপনয়ন, অন্নপ্ৰাসন আদিৰ পিছত কৰা হয়।

গোসাঁই ঘৰত আলপনা আঁকি পাঁচখন আগলতি কলপাত পতা হয়। এই পাত পাঁচখন ক্ৰমে সুবচনী, সুবদনী, কামাখ্যা, দুৰ্গা আৰু শেষৰখনত দুভাগ কৰি আকালেই শুকুলেইৰ নামত নৈবেদ্য পতা হয়। প্ৰত্যেকখন আগলতি কলপাতৰ আগত সেন্দুৰৰ ফোঁট দিয়ে। কলপাতবোৰৰ সন্মুখত এটি কাঁহৰ ঘট স্থাপন কৰা হয়। সেই নিৰ্দিষ্ট কাঁহৰ ঘটটোত ব্ৰতীয়ে সৌভাগ্যকুণ্ডৰ পৰা একলহ পানী ভৰাই আনে। পঞ্চৰত্নৰ মালা এধাৰি ঘটটোত বান্ধি দিয়ে, তদুপৰি এটা ডালিমৰ ঠানি ঘটটোত দি তেল মিহলোৱা সেন্দুৰৰ ফোঁট এটি ঘটটোত দিয়া হয়। এটা শিলিখা ঘটটোৰ ভিতৰত দিয়ে।

আগলতি কলপাত পাঁচখনত বুট-মুগ, চাউল, কল একাখিকৈ আৰু নানান ফল-মূল আদি দিয়ে। এই কলপাতকেইখনৰ ওচৰে ওচৰে একোটি দোনাত এভগীয়াকৈ নৈবেদ্য সজাই থোৱা হয়। পাঁচভগীয়া নৈবেদ্য এখনত তিল, দুৰি, শিলিখা আদি দি সজাই থোৱা হয়। এটি খৰাহীত ফুল, মালা, চন্দন,

বেলপাত আদি পূজাৰীৰ ওচৰত ৰখা হয়, ডোনা দুটাত এঁৱা গাখীৰ, ৰঙা জবা, মালভোগ কল, তিল দি অৰ্ঘ্য দিবৰ বাবে ৰখা হয়।

পূজাৰীয়ে গংগা আহ্বান কৰি মুদ্ৰা দেখুৱাই আচমন কৰি অৰ্ঘ্যৰে ঘটত পানী দিয়ে। কোষাৰ সন্মুখ ভাগত এটি জবা ফুল দিয়ে। ঘট স্থাপনৰ পূৰ্বতে গণেশাদি দেৱতাসকলৰ পূজা কৰি কৰণ্যাস, অঙ্গন্যাস, ভূতশুদ্ধি, মাতৃকান্যাস আদি কৃত্য কৰা হয়।

এই কৃত্যৰ অন্তত পূজাৰীয়ে হাতত জবা ফুল লৈ ধ্যান কৰে। পূজাৰ অন্তত দোনাতে সজাই থোৱা অৰ্ঘ্য দুটা ঘটত দিয়া হয়। এই অৰ্ঘ্য দিবৰ বাবে গৃহস্থৰ তিৰোতা বা ছোৱালী এজনীয়ে উপবাসে থাকে। অৰ্ঘ্য দিয়াৰ পূৰ্বতে মহিলাগৰাকীয়ে পাতকেইখনত পাঁচটাকৈ ফুল দিয়ে।

এই ব্ৰতত সুবচনীৰ মাহাত্ম্য বৰ্ণাবৰ বাবে পূজাৰীয়ে সাধুকথা শুনায়।

সাধুকথাৰ অন্তত গৃহস্থৰ সকলোৱে সুবচনী দেৱীক প্ৰণাম কৰে। পুৰোহিতে মন্ত্ৰ মাতি দুৰ্বাক্ষত আৰু শাস্তিপানী ছটিয়ায়।

ইয়াৰ পিছত সেই পাঁচখন পাতৰ পৰা সুবচনী ব্ৰত কৰা মহিলাগৰাকীয়ে পাত উঠাই চুলিৰে মূৰত মৰি লয়। প্ৰত্যেক পাতৰ পৰা ফলবিলাক আনি দোনাতে সজাই পৰাই পাঁচগৰাকী সধৱা তিৰোতাক দিয়া হয়। পূজাৰ অন্তত সেই আগলতি কলপাত পাঁচখনত পাঁচগৰাকী সধৱা তিৰোতাই ভাত খোৱা নিয়ম।

পূজাৰ পিছদিনা স্নান কৰি শুচিবস্ত্ৰ পৰিধান কৰি সুবচনী ব্ৰত কৰা তিৰোতাজনীয়ে ঘটটো কামাখ্যা মন্দিৰৰ সমীপত থকা সৌভাগ্যকুণ্ডত বিসৰ্জন দিয়ে। তাৰ ভিতৰত থকা শিলিখাটো আৰু পঞ্চৰত্নৰ মালাধাৰি ঘৰলৈ আনে। শিলিখাটো অকণ অকণকৈ গৃহস্থৰ সকলোৱে ভগাই খায়। এইদৰে সুবচনী ব্ৰতৰ অন্ত পৰে।

(ঘ) ভাতৃদ্বিতীয়া ব্ৰত

ভাতৃদ্বিতীয়া ব্ৰত কামাখ্যাদামত প্ৰচলিত এটি জনপ্ৰিয় ব্ৰত। ইয়াৰ উদ্দেশ্য হ'ল দীৰ্ঘজীৱন কামনা। এই ব্ৰতত প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীসমূহ হ'ল নৈবেদ্য, চাকি ধূপ, পুষ্প, চন্দন, সেন্দূৰ আদি।

এই ব্ৰতত ব্ৰতীয়ে ৰাতিপুৱা নিত্যকৰ্ম শেষ কৰি গা-পা ধুই শুচিবস্ত্ৰ পৰিধান কৰে। তেওঁলোকে প্ৰথমতে কামাখ্যাদেৱীক দৰ্শন কৰি আহি এই ব্ৰত উদযাপন কৰে। ককায়েক-ভনীয়েকে সন্মুখা-সন্মুখিকৈ আসনত বহে। নৈবেদ্য, চাকি ধূপ আদি সন্মুখত লৈ এই ব্ৰত কৰা হয়।

এই ব্ৰতত ভনীয়েকে ককায়েকৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰি বগা চন্দনৰ ফোঁট কপালত দিয়ে আৰু এনেদৰে মাতে—

অনাই কৰে অন্য দ্বিতীয়া
আমি কৰো ভাই দ্বিতীয়া
ভাইৰ কপালোত দিলো ফোঁটা
যমোৰ দুৰাৰোত মাৰলো কটা

এইদৰে কৈ ককায়েকক ধূপ দীপ ঘূৰাই দি প্ৰণাম কৰে। ককায়েকে ভনীয়েকক সৌভাগ্যৱতী হ'বৰ বাবে আশীৰ্বাদ দিয়ে আৰু কোনো বস্তু যেনে বস্ত্ৰ, টকা আদি দিয়ে। ককায়েকে, ভনীয়েকক সেন্দূৰৰ ফোঁট দিয়ে আৰু মন্ত্ৰ মাতে—

অন্যই কৰে অন্য দ্বিতীয়া
আমি কৰো বন্ধি দ্বিতীয়া
বন্ধিৰ কপালোত দিলো ফোঁটা
যমোৰ দুৰাৰোত মাৰলো কটা।

ধূপ দীপ জ্বলাই দিয়াৰ পিছত নৈবেদ্যত থোৱা মিঠাই ককায়েকে ভনীয়েকক খুৱাই দিয়ে আৰু ভনীয়েকেও ককায়েকক খুৱাই দিয়ে।

ভনীয়েকে ককায়েকক ধূতি চাদৰ দিয়ে আৰু ভৰি চুই প্ৰণাম কৰে। ককায়েকে ভনীয়েকক সৌভাগ্যৱতী, ঐশ্বৰ্যশালী হ'বলৈ আশীৰ্বাদ দিয়ে। ভনীয়েকে ককায়েকক সেইদিনা মাছ, মঙহ, কণী আদি বিভিন্ন ব্যঞ্জন বান্ধি ভাত খুৱায়। এইদৰে ভাতুদ্বিতীয়া ব্ৰতৰ অন্ত পৰে।

উপসংহাৰ : অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলত প্ৰচলিত ব্ৰতসমূহৰ তুলনাত কামাখ্যাধামৰ ব্ৰতসমূহ কিছু পৰিমাণে অবিকৃত ৰূপত অৰ্থাৎ পৰম্পৰাশ্ৰয়ী হৈয়েই আছে। এই ব্ৰতসমূহত বিভিন্ন মৌখিক গীত পদ গোৱা হয়। মিথ, জনশ্ৰুতি, সাধুকথা আদি কোৱা হয়। এই ব্ৰতসমূহত লোকোক্তি, সাথৰ, প্ৰবচন, মন্ত্ৰ আদিৰ প্ৰয়োগ কৰা হয়। চ'ৰাব্ৰত, সাথা ব্ৰত আদিত পূৰ্বতে ওজেনীসকলে গীত-পদ গাইছিল, কিন্তু বৰ্তমানে টেপ ৰেকৰ্ডাৰৰ সহায়ত বহুতো গীত পদ পৰিৱেশন কৰা দেখা যায়। সাবেত্ৰী ব্ৰত, মনস্তৰা ব্ৰত আদি প্ৰায় নোহোৱা হৈছে।

গ্ৰন্থপঞ্জী

শৰ্মা, নবীনচন্দ্ৰ : সাথা ব্ৰতৰ সাধুকথা, গুৱাহাটী, ১৯৯২

শৰ্মা, নবীনচন্দ্ৰ : লোক সংস্কৃতি, গুৱাহাটী, ১৯৯৭

শৰ্মা, ধৰণীকান্ত : কামাখ্যা তীৰ্থ, গুৱাহাটী, ১৯৫৮

Baruah. K. L. : Early History of Kamrupa, Guwahati, 1966

Kakati. B. : The Mother Goddess Kamakhya, Guwahati. 1981

সংবাদদাত্ৰী

নাম বয়স স্থান

দেৱী, শ্ৰীযুতা কল্যাণী ৬০ কামাখ্যাধাম

দেৱী, স্বৰ্গীয়া দুৰ্গাতাৰিণী ৮৫ কামাখ্যাধাম

দেৱী, শ্ৰীযুতা শিবানী ৭৫ কামাখ্যাধাম

দেৱী, শ্ৰীযুতা হৰমায়া ৭৫ কামাখ্যাধাম

✱ ✱ ✱

ভূপেন হাজৰিকাৰ গীতত নদীৰ প্ৰতীকী স্বৰূপ

চুমী কলিতা

সহযোগী অধ্যাপিকা আৰু বিভাগীয় প্ৰধান,
অসমীয়া বিভাগ,
বড়োলেণ্ড বিশ্ববিদ্যালয়, কোকৰাঝাৰ

সংক্ষিপ্তসূচী

প্ৰচলিত গীতৰ সুমধুৰ কোমলতাৰে শ্ৰোতাৰ হৃদয়ত আনন্দ সঞ্চাৰ কৰাতকৈয়ো জীৱন আৰু জগতৰ বৌদ্ধিক বাৰ্তা বহন কৰি এক উচ্চস্তৰীয় গাভীৰ্যপূৰ্ণ আৰু চিন্তাশীল গীত ৰচনাৰ পথ প্ৰদৰ্শকৰূপে কেৱল অসম কিস্বা ভাৰততে নহয়, সমগ্ৰ বিশ্বতে ভূপেন হাজৰিকাৰ খ্যাতি অতুলনীয়। অসমৰ গৌৰৱশালী অতীত পৰম্পৰা, নিঃস্বজনৰ আৰ্ত-চিৎকাৰ, তীব্ৰ স্বদেশপ্ৰেম, জাতি ধৰ্ম-বৰ্ণ নিৰ্বিশেষে এক বৃহৎ সমন্বয় সাধনৰ চেষ্টা আদিয়ে হাজৰিকাৰ গীতসমগ্ৰক প্ৰোজ্জ্বল কৰিছে। ব্যক্তিগত ধ্যান ধাৰণাৰ যথাযথ অভিব্যক্তিয়েও তেওঁৰ সৃষ্টিক গভীৰ মননশীলতাদান কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। হৃদয়ৰ বিশালতা আৰু গভীৰতাই তেওঁৰ গীতক বিশ্বজনীন মহত্ব দান কৰিছে। উদাৰতা আৰু বাৎসল্য ভাবে গীতৰ শব্দবোৰক সুকোমল ৰূপ প্ৰদান কৰিছে। আধুনিক গীতৰ লগত লোকসংগীতৰ কৌশলী সংযোজনে তেওঁৰ গীতক নতুনত্ব প্ৰদান কৰাৰ লগতে ভাৰতীয় সংগীতৰ ইতিহাসতো এক নব্যধাৰা প্ৰবৰ্তন কৰিছে। চাহ বাগিছাৰ জুগুনু-লছমীহঁতৰ পৰা হিটলাৰৰ ইহুদী নিধন পৰ্বলৈকে বিশ্বৰ ইপাৰ-সিপাৰৰ সমস্ত কথালী ভূপেন হাজৰিকাৰ সৃষ্টিশীল প্ৰতিভাৰে অনুৰাগপ্ৰাপ্ত হৈছে। অসমীয়া বিহুগীতৰ সুৰৰ পৰা আৰম্ভ কৰি খাচি, মিজো, মিচিং, মনপা, ডফলা আদি জন-জাতীয় সুৰক সাঙুৰি ভাংৰা, গৰা, ভাটিয়ালী আদি ভাৰতীয় সুৰৰ হাতত হাত ধৰি পল ৰবছনৰ বিখ্যাত 'We all are the same boat brothers'ৰ সুৰৰ সৈতে হাজৰিকাৰ গীতিৰ সুৰৰ মণিকাঞ্চন সংযোগ ঘটিছেগৈ। তীব্ৰ সমাজ সচেতনতা, গভীৰ জীৱনবোধ, বিশ্বত সংঘটিত সমসাময়িক ঘটনাৱলীৰ প্ৰতি বৌদ্ধিক দৃষ্টি, সমূহৰ বাবে জীৱন দিয়া গভীৰ বিশাল যাবাবৰী নিষ্ঠা আদিয়ে হাজৰিকাৰ গীতত যে কেৱল এক উচ্চস্তৰীয় বৌদ্ধিক আবেদনেই প্ৰদান কৰিছে এনে নহয়, কঠিন-কোমল শব্দ প্ৰয়োগ, চেতনাৰ অনুভূতি, আলংকাৰিক দ্যোতনা আদিয়ে তেওঁৰ গীত সমগ্ৰক নান্দনিক দিশৰ পৰাও সমৃদ্ধ কৰিছে। এই গৰাকী গীতিকাৰৰ গীতসমগ্ৰত 'নদী' উপাদানৰ প্ৰতীকী স্বৰূপ এক অনন্য আকৰ্ষণ। আমাৰ এই আলোচনাত ভূপেন হাজৰিকাৰ গীতত নদীৰ প্ৰতীকী স্বৰূপ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হ'ব। গীতসমূহ দিলীপ কুমাৰ দত্তৰ ভূপেন হাজৰিকাৰ 'গীত আৰু জীৱনৰথ' শীৰ্ষক গ্ৰন্থৰ পৰা লোৱা হৈছে। পাঠকৰ

সুবিধাৰ্তে বন্ধনীৰ ভিতৰত পৃষ্ঠা সংখ্যা উল্লেখ কৰা হৈছে।

বীজ শব্দ : গীত, নদী, লোকসঙ্গীত আৰু মণিকাঞ্চন

প্ৰতীক কবিতাৰ সম্পদ। কিন্তু গীতকো যেতিয়া প্ৰতীকৰ অভিনৱ প্ৰয়োগে ব্যঞ্জনাময় আৰু গভীৰ অৰ্থবাহী কৰি তোলে, তেতিয়াই একোটি গীত হৈ পৰে কবিতাৰ লেখীয়া সুকোমল আৰু সুমধুৰ অথচ শক্তিশালী। ভূপেন হাজৰিকাৰ গীতত প্ৰতীকৰ প্ৰয়োগ লক্ষ্যণীয়ভাৱে ইপাৰ-সিপাৰ জুৰি বিয়পি আছে। তেওঁৰ কেইবাটাও গীতৰ আনকি কেৱল প্ৰতীকতেই আৰম্ভ আৰু প্ৰতীকতেই সমাপ্তি ঘটিছে। গীতিকাৰৰ ব্যক্তিগত জীৱনবোধ, সাম্য-মৈত্ৰী আৰু সমন্বয়ৰ এক আকুল চেতনা, প্ৰেয়সীৰ বহুসময় স্থিতি, সমসাময়িক সমাজ আৰু ব্যক্তিগত জীৱনৰো সহস্ৰ ঘাত-প্ৰতিঘাত, নিপীড়িত-লাঞ্চিত জনগণৰ প্ৰতি ব্যথা আৰু দৰদ, বিশ্বজগতৰ সৈতে শাৰীৰিক মানসিক সামীপ্য, সৰ্বহাৰাৰ বেদনা আৰু প্ৰতিবাদী প্ৰত্যাহ্বান, নতুন পুৰুষৰ ৰোমান্টিক স্বপ্ন, বঞ্চিত কৃষকৰ বিষন্ন হা-হুমুনিয়াহ, শ্ৰমজীৱি মানুহৰ সংগ্ৰামী চেতনা আদি অজস্ৰ বিষয়ে নদী প্ৰতীকৰ মাধ্যমেদি শক্তিশালী ৰূপত শ্ৰোতাৰ সন্মুখত ধৰা দিছে।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ হাজৰিকাৰ প্ৰিয় প্ৰতীক। বহু অৰ্থৰ ব্যঞ্জন লৈ প্ৰতীকীভাৱে তেওঁৰ গীতত বাৰে বাৰে ব্যৱহৃত এটি দ্যোতক হ'ল এই ব্ৰহ্মপুত্ৰ। ব্ৰহ্মপুত্ৰ তেওঁৰ গীতত অসমীয়া জাতিৰ জাতীয় সত্ৰাৰ প্ৰতীক, অসমীয়া পৌৰুষৰ প্ৰতীক। তেওঁক কোনোটো গীতত ব্ৰহ্মপুত্ৰ যদি বিৰাট গতিৰ প্ৰতীক (লুইতৰ পাৰ দুটি, জিলিকি উঠিব ৰাতি পৃ. ১৮৯) তেন্তে কোনোটোত আকৌ ব্ৰহ্মপুত্ৰ সাম্প্ৰতিক ডেকা শক্তিৰ প্ৰতীক (আজি ব্ৰহ্মপুত্ৰ হ'ল বহিমান পৃ. ২৪০) কোনোটো গীতত ব্ৰহ্মপুত্ৰক সম্বোধি তেওঁ দেশৰ নেতৃবৰ্গক সমালোচনাৰে থকা সৰকা কৰিছে (বিস্তীৰ্ণ পাৰৰে অসংখ্য জনৰে হাহাকাৰ শুনিও নিঃশব্দে নিৰৱে, বুঢ়া লুইত তুমি বুঢ়া লুইত বোৱা কিয়? পৃ. ৫৩) আকৌ কোনোটোত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উল্লেখৰেই দেশৰ শত সহস্ৰ শ্বহীদক সোঁৱৰণ কৰিছে (লুইতপৰীয়া তেজাল ডেকা, তুমি আজি শ্বহীদ হ'লা পৃ. ৪৫৪)।

‘মহাবাহু ব্ৰহ্মপুত্ৰ মহামিলনৰ তীৰ্থ’ (পৃ. ২৪০) বুলি তেওঁ ব্ৰহ্মপুত্ৰক সমন্বয়ৰ প্ৰতীকৰূপে স্থাপন কৰিছে।

বৰ লুইতৰ দুয়োপাৰৰ শ্যামলী বুকুৱেদি প্ৰবাহিত হৈ থকা শত সভ্যতা, শত সংস্কৃতিৰ মহান ঐতিহ্য হাজৰিকাৰ গীতত স্বচ্ছ ৰূপত প্ৰতিফলিত হৈছে। বাৰভূঞা বংশৰ আকাশলংঘী গৰিমা, মিলনস্থল, জ্যোতি-বিষুণ্ৰ সপোনৰ সমন্বয়ভূমি এই লুইতৰ দুয়োপাৰক সুঁৱৰি হাজৰিকাই গাইছে-

- পদ্মানদীৰ ধুমুহাত পৰি ক'ত শত জন আহিলে

লুইতৰ দুয়োপাৰে ক'তনা অতিথিক আদৰিলে (পৃ ২১৯)

ভাষা আন্দোলনৰ অবৰ্ণনীয় বিপৰ্যয়ত ঘৰবাৰী হেৰুৱাই জাতি ধৰ্ম বৰ্ণ গোষ্ঠীৰ পৰিচয় ত্যাগি সহস্ৰজনে আহি এই লুইতৰ পাৰতে ভগনীয়া হল। মহাবাহু লুইতে তেওঁলোকক আদৰেৰে আকোঁৱালি ল'লে। তেওঁলোক আৰু ভগনীয়া হৈ নাথাকিল, তেওঁলোকক আদৰেৰে আকোঁৱালি তেওঁলোকে

নতুন সমাজ গঢ়িলে। বৃহত্তৰ অসমীয়া সমাজৰ বুকুত সেই সমাজ জাহ গল। লুইতৰ সমন্বয়ে তেওঁলোকক সাৰ পানী দিলে। লুইতৰ এনে মহত্বক সুঁৰি হাজৰিকাই গালে—

- কিছু দিব লাগে কিছু ল'ব লাগে জীণ যাবলৈ হ'লে
মিলাব লাগে মিলিব লাগে বৰীন্দ্রনাথেও ক'লে (পৃ. ২৪০)

নানা জাতি-উপজাতিৰ সমন্বয়ৰ তৰংগেৰে পৰ্বত-পাহাৰ বিধৌত কৰা 'বৰলুইত'ৰূপী ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ফেনিল স্ৰোতধাৰাক উদ্দেশ্য এইগৰাকী গীতিকাৰে প্ৰণাম জনায়—

- লৌহিত্যৰে বহল পাৰক প্ৰণিপাত কৰোঁ- (পৃ.১৭৭)

নানা জাতি-জনজাতিৰ আৱাসভূমি, পুণ্যতীৰ্থ এই লুইতৰ দুয়োপাৰে, গীতিকাৰে আশা কৰে এদিন 'জংকি পানেইৰ মিচিং সমাজ নিজেই দিচাং আবুং হৈ বৰলুইতৰ সোঁতটি বঢ়াব' (পৃ. ১৮৬) পাহাৰ-ভৈয়ামৰ সম্প্ৰীতিৰ ধ্বনি লুইতক মুখৰিত কৰি তেওঁ আকৌ গাইছে—

- হে হে ঢোলে ডগৰে সাৰটি ধৰে বাৰিষা ৰূপেৰে
আমাৰ লুইতক (পৃ.৩৩২)

বৃটিছৰ অসম অধিকাৰ আৰু দমন নীতিয়ে অতিষ্ঠ কৰি থোৱা অসমীয়াৰ দুখ দুৰ্দশাৰ চিত্ৰ আঁকিবলৈ গৈ 'লুইতত উটিলে জাঁজী (পৃ. ৩০৮)' বুলি প্ৰতীকীভাৱে ভূপেন হাজৰিকাই 'লুইত'ৰ উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু বৃটিছৰ এই শোষণ, নিস্পেষণে চিৰদিনে অসমীয়াক কোঙা কৰি ৰাখিব নোৱাৰে। এদিন এনেকুৱা দিন আহিব যিদিনা প্ৰতি অসমীয়াই একত্ৰিত শক্তিয়ে বৃটিছৰ বল ভাঙিব। লুইতৰ বিশালতাক যিদৰে ভেটা দি ৰাখিব নোৱাৰি অসমীয়াৰ আশা, আকাঙ্ক্ষাকো বৃটিছৰ দমন নীতিয়ে ভেটা দি ৰাখিব নোৱাৰে—

'লুইতক ভেটা দি কিমান দিন ৰাখিবা (পৃ. ৩০৭)

সঁচাকৈয়ে এদিন দেশ স্বাধীন হ'ল। অসমীয়াই নিজ চৰকাৰ গঠনৰ সুবিধা পালে। কিন্তু আৰম্ভ হ'ল শোষণৰ এক অন্য অধ্যায়। সুবিধাবাদী শ্ৰেণীৰ এচাম অসমীয়াই এইবাৰ নিজ ভাইহঁতৰ মূৰতে ৰামটাঙোন মাৰিলে। পৰিস্থিতিৰ এনে শংকাকুল মুহূৰ্তত ব্যথিত হৈ জনতাৰ শিল্পী হাজৰিকাই গালে —

লুইতত ভোটোঙাই ওলালে শিছ আজি বোলে ৰঙালী বিছ (পৃ.১০৯)

'লুইতত ভোটোঙাই শিছ-ইয়াত সমাজত হঠাৎ আবিৰ্ভাৱ হোৱা স্বাৰ্থপৰ, আত্মকেন্দ্ৰিক, ক্ষমতামত্ত নেতৃত্বগৰ্ৰ প্ৰতীক।

সমাজৰ সৰু আৰু নিঃস্ব দৰিদ্ৰ মানুহখিনিৰ প্ৰতি হাজৰিকাৰ হৃদয় সদায় সংবেদিত। একেখন সমাজতে থকা তথাকথিত অভিজাত মানুহৰ সামন্ততান্ত্ৰিক শোষণে নিঃস্বজনক কৰা লাঞ্ছনা নিপীড়নত এইগৰাকী শিল্পীৰ স্পৰ্শকাতৰ আত্মাই চকুলো টোকে। সেইখিনি মানুহৰ কাৰণে গীতৰ মাজেদিয়েই তেওঁ আশা কৰে- এদিন পৰিবৰ্তন আহিবই। সিদিনাখন সৰু সৰু মানুহবোৰ একগোট হ'ব আৰু

তেওঁলোকৰ আত্মিক বলেৰে সমাজৰ তথাকথিত ডাঙৰ মানুহবোৰৰ অত্যাচাৰ অনীতিক ওফোৰাই পেলাব—

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰতে সৰু সৰু পুখুৰীও থাকে
তাৰ সৰু পুঠি মাছবোৰো সাহসী হৈছে
সিহঁতে আজিকালি আকাশৰ বিজুলীকো গিলিব খোজে (পৃ.৮৬)

এনেদৰে প্ৰতীকীকৰণত ভূপেন হাজৰিকাই তেওঁৰ গীতসমগ্ৰত অসমীয়া জাতিৰ জাতীয় সৌধস্বৰূপ ব্ৰহ্মপুত্ৰক বাৰে বাৰে কথা আৰু সুৰৰ মায়াজালেৰে কৰ্মিত কৰিছে।

আকৌ এই ব্ৰহ্মপুত্ৰকে ‘লুইত’ সম্বোধনেৰে তেওঁ লুইতৰ কোপত অসমৰ দুপাৰ ওপচি পৰা অভিশপ্ত বানপানীৰ কথাও উল্লেখ কৰিছে। ক’ত দুখীয়া দৰিদ্ৰ অসমীয়া যে এই ব্ৰহ্মপুত্ৰক কোপ দৃষ্টিত পৰিবলগীয়া হৈছে তাৰো লেখ-জোখ নাই—

- গধূলিৰ পৰতে বৰহমপুত্ৰৰ মাজতে বংমন নাইকীয়া হ’ল। (পৃ. ৪৩)

মেঘে গজিলেই আজিকালি ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বুকুত ধ্বংসৰ তাণ্ডৰ নৃত্য চলে। এই তাণ্ডবত সমগ্ৰ অসমীয়া জাতি খৰহৰি কম্পমান। ১৯৫০ চনৰ প্ৰলয়ংকৰী ভূমিকম্পৰ প্ৰচণ্ড কম্পনে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বুকুতো সুগভীৰ চাকনৈয়া ৰচি থৈ গ’ল। সেই চাকনৈয়াত উটি ভাঁহিয়ে আজি অসমীয়া জাতিয়ে বছৰি ভয়ংকৰ বানৰ সন্মুখীন হয়। চিৰদিন জলধিৰে পৰিপুষ্ট লুইত আৰু ইয়াৰ উপনৈসমূহ বাৰিষাৰ মৌচুমীৰ সামান্য স্পৰ্শতে ওফন্দি উঠি প্ৰতিজন চহা অসমীয়া বুকুলৈ অশ্ৰুৰ নিজৰা বোঁৱায়। চঞ্চলা-চপলা লুইত এইসময়তে সৰ্বগ্ৰাসী হৈ উঠে। লুইতৰ এই বলিয়া ৰূপে গীতিকাৰক ত্ৰাসিত কৰে।

“লুইতৰ বলিয়া বান তই ক’লৈনো ঢাপলি মেলিছ” (পৃ.১৫৪)

ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু তাৰ উপনৈসমূহৰ দ্বাৰা সৃষ্ট বানৰ এই সৰ্বগ্ৰাসী চিত্ৰণ হাজৰিকাৰ কেইবাটাও গীতত পোৱা যায়

“অবতৰ ডাৱৰীয়া-লুইতত আহিছে বান” (পৃ.৯)

তথাপিও কিন্তু ‘লুইত’ প্ৰতিজন অসমীয়া আশা। খং উঠিলে কোনো মৰমী মাতৃয়ে সন্তানক কোবাই পাছত নিজে কন্দাৰ লেখীয়াকৈ খং মাৰ গ’লেই লুইত আকৌ নিজৰ সন্তানবোৰৰ নিঃসহায় অৱস্থা দেখি অভিমानी হৈ পৰে। মাকৰ এই অভিমান ভাঙিবলৈকেই গীতিকাৰে প্ৰতি অসমীয়াকে আহ্বান জনায়— ‘লুইতৰ পাৰ জিলিকাবলৈ (পৃ. ১৭৮) অসমীয়াৰ শৌৰ্য-বীৰ্য, সাহস সংগ্ৰামত গীতিকাৰৰ আস্থা আছে। সেইবাবেই শত সহস্ৰ বেদনাৰ মাজতো গীতিকাৰে আশা কৰে—

“লুইতৰ পাৰ দুটি জিলিকি উঠিব ৰাতি” (পৃ. ৯৮)

কৰ্মহীন নিবনুৱাৰ দুখত মাতৃৰ বুকুতো দুখ উথলি উঠে, সকলো হেৰুৱাই দুখী হৈ পৰা সেই নিবনুৱা ডেকাই যেতিয়া প্ৰেয়সীক উদ্দেশ্যে গায়—

‘লুইত পাৰ হ’লোঁ দিক্ৰং পাৰ হ’লোঁ জিৰালো নাওবৈচাত চাকৰি ঐ বিচাৰি এৰো ঘৰে-বাৰী ঐ

মইনাজান' (পৃ. ২৩)

লুইতেই আকৌ অসমীয়া জাতিক নতুন আশা দিয়ে, নতুন পথ দেখুৱায়—

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰ দুটি দলঙে লগ লগালে
চন্দ্ৰৰ বুকুলৈ মানুহ যাবলৈ ওলাল” (পৃ.২৬০)

এই লুইতক বাদ দি অসমীয়া জাতি কেতিয়াও সম্পূৰ্ণ হ'ব নোৱাৰে। অসমীয়া চহা সমাজেও সেয়ে লুইতৰ উল্লেখৰে নিজৰ শক্তিশালী ঐশ্বৰ্যৰ স্বৰূপ প্ৰকাশ কৰে। মমতাময়ী মাতৃৰ দৰে, দায়িত্বশীল পিতৃৰ দৰে লুইতে অসমীয়া মানুহক আশ্ৰয় দিয়ে, জীৱন-জীৱিকাৰ দিক দৰ্শন কৰায়। সেইবাবেই লুইত আমাৰ চিৰ আপোন, লুইত আমাৰ বুকুৰ কটুম। গীতিকাৰৰ ভাষাত,

লুইততে মোৰ ঘৰ (পৃ.২৭২)

এনেদৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু অসমীয়া জাতিৰ সুখ-দুখ, মান-অভিমান আজন্ম সম্পৰ্কৰ মধুৰ চিত্ৰণ হাজৰিকাৰ অধিকাংশ গীতৰ মাজেৰে প্ৰকাশি উঠিছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ প্ৰতীকী উল্লেখ হাজৰিকাৰ গীতসমগ্ৰক অধিক দৃঢ়, শক্তিশালী, স্পষ্ট আৰু সৌন্দৰ্য্যমণ্ডিত কৰি তুলিবলৈকো সক্ষম হৈছে।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উপৰিও অসম তথা উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলক চেৰাই গৈ ভাৰত আনকি সমগ্ৰ বিশ্বৰো বিবিধ নদীৰ প্ৰতীকী উল্লেখ হাজৰিকাৰ গীত সমগ্ৰত প্ৰোজ্জ্বল হৈ উঠিছে। গীতৰ মাজেৰেই এইগৰাকী বিশ্বশিল্পীয়ে ‘লুইতৰ পৰা মিছিছিপি হৈ ভলগাঁ’ পৃ ১৩২) লৈ যায় আৰু বিশ্বৰ দুখ-যন্ত্ৰণাক আপোন জ্ঞান কৰি জনতাৰ দুখত ব্যথিত হয়। এইগৰাকী যাযাবৰী শিল্পীৰ বাবে বিশ্বৰ কোনো এক প্ৰান্তত সুকীয়াকৈ কোনো এখন ঘৰ নাই, কিন্তু সমগ্ৰ বিশ্বৰ প্ৰতিখন চোতালতে মুকলি আকাশৰ তলত তেওঁৰ সহস্ৰখন ঘৰ আছে। ‘লুইত’, ‘মিছিছিপি’ আৰু ভলগাঁ’ নৈৰ উল্লেখ ইয়াত অসমৰ পৰা আমেৰিকা হৈ ৰাচিয়া পৰ্যন্ত পৰ্যবেসিত শিল্পীৰ যাযাবৰী যাত্ৰাৰ কথাকে সূচাইছে। দুৰ্বল, দৰিদ্ৰ, মূৰ্খ, নিপেয়িত, অসহায়জনৰ বাবে হাজৰিকাই বিচিত্ৰ পৃথিৱীৰ প্ৰদক্ষিণ সম্পূৰ্ণ কৰিছে আৰু শিল্পীৰ এই বিচিত্ৰ অভিব্যক্তিৰ স্বচ্ছ প্ৰকাশ ঘটাইছে তিনিখনকৈ নদীৰ প্ৰসংগই। প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ সৈতে মানৱ মনৰ আৰু বৰ্ণনীয় বিষয়ৰ এনে অৰ্থবহ সংগতিয়ে হাজৰিকাৰ গীতক গভীৰ প্ৰদান কৰিছে।

গীতিকাৰ হিচাপে হাজৰিকাৰ গীতৰ পৰিধি অতি ব্যাপক। প্ৰেমৰ সূক্ষ্ম চিত্ৰণ তেওঁৰ গীতত পোৱা যায়। নাৰীৰ প্ৰতি ইন্দ্ৰিয়জ আসক্তিৰ চিত্ৰও তেওঁৰ গীতত আছে। প্ৰেমিকাৰ ৰূপ যৌৱনক কল্পনাৰে গীতিকাৰে আন্তৰিক আবেগ আৰু উপলব্ধিৰ আলোকত নিজাকৈ নিৰ্মাণ কৰি উলিয়াইছে। এই সময়ত কিন্তু তেওঁ কেৱল গায়ক-গীতিকাৰ ভূপেন হাজৰিকা হৈ থকা নাই। বিশ্বৰ আৰু বিশেষকৈ অসমৰ ইতিহাস প্ৰসিদ্ধ সমস্ত প্ৰেমিক জাতিৰ হৃদয়সাগৰত অৱগহন কৰি তেওঁ প্ৰেমৰ বিশ্বজনীন প্ৰতিনিধি হৈ পৰিছে। সেইবাবেই কোনো সময়ত দূৰন্ত প্ৰেমিক নলবাহাদুৰৰ মন সমুদ্ৰত উটি-ভাঁহি নেপালী প্ৰেয়সী কাঞ্চীক উদ্দেশ্যে ‘কপিলী’ নৈক সাঙুৰী তেওঁ গায়-

ফুট গধূলীতে কপিলী খুটিত কোন গোৰ্খালী গাভৰুৰ গাইজনী হেৰাল (পৃ.১৬৮)

কবিতা কল্পনাত মিচিং ডেকা জংকিয়ে তেওঁৰ প্ৰেয়সী পানেইৰ মৰমত আকলুৰা হৈ দিচাং নৈৰ পাৰ সজায়, তাকো পেঁপাৰ সুৰেৰে। কৃষ্ণৰ বাহীৰ সুৰত সমগ্ৰ গকুল উদ্ভাৱল হোৱা দি জংকিৰ পেঁপাৰ সুৰতো দিচাং নৈৰ পাৰ ৰূপমাধুৰীৰে ভৰি পৰে—

- বজালি যে পেপাটি সুৰেৰে সজালি দেখোঁ দিচাং মুখৰ নিশাটি (পৃ.১৮৬)

প্ৰেমৰ পৃথিৱীত আনকি স্বয়ং গীতিকাৰৰ যাদুকৰী কণ্ঠতে বলিয়া হোৱা প্ৰেয়সী ৰমণীৰ সংখ্যা গণিব নোৱাৰা বিধৰ। শুভাকাঙ্ক্ষী কোনো বন্ধুৰ এনে ধেমেলীয়া খোঁচৰ প্ৰত্যুত্তৰ ৰূপ হাজৰিকাৰ ‘কলিৰ কৃষ্ণ বুলি নোজোকাবা’ শীৰ্ষক গীতটো—

- কলিৰ কৃষ্ণ বুলি নোজোকাবা-

ষোল শ গোপিনীও নাই এইয়া কলি কাল

কাষতে লুইতহে আছে। যমুনাও বহু দূৰ (পৃ.১৮৬)

এনেদৰে প্ৰেমৰ পৃথিৱীত হাজৰিকাই গীতৰ মাজেৰেই অতি আত্মীয়তা আৰু ব্যাপকতাৰে বিচৰণ কৰিছে। তেওঁৰ এই বিচৰণ ভূমিত মনৰ ভাব প্ৰকাশকৰূপে অহৰহ তেওঁৰ লগৰী হৈছে বিবিধ ‘নদী’ৰ প্ৰসংগ। হাজৰিকাৰ গীতত ‘নদী’ৰ এনে মহত্ব বিশেষভাবে মনকৰিবলগীয়া।

জাতীয় প্ৰেমৰ গীতসমূহতো হাজৰিকাই ‘নদী’ক ইংগিতময় গুৰুত্বৰে ব্যৱহাৰ কৰিছে। ক’ৰবাত যদি ‘নদী’ কোনো ঐতিহাসিক সংঘটনৰ সাক্ষী তেন্তে কৰবাত ‘নৈ’ৰ বুকুৱেদি বৈ গৈছে শত অসমীয়া ডেকাৰ জীৱন গাঁথাৰ অপৰূপ কাহিনী। কৰ্মোৎদ্যমী অসমীয়া ডেকাৰ আত্মিক শক্তি প্ৰদৰ্শনতো তেওঁ গীতৰ আশ্ৰয় লৈছে আৰু সেই গীতত স্বতঃস্ফূৰ্তভাবে প্ৰাণ দিছেই ‘নদী’ৰ প্ৰসংগই—

- উদং উদং গা, কোন ডেকাৰে গা মুগা পলু উম দি সি নিশাটো কটায়
পুৱাই উঠি দিখৌখন সাঁতুৰি পাৰ হয় (পৃ. ৪১৬)

কৰ্মোৎদ্যমী অসমীয়া ল’ৰাই কামলৈ ভয় নকৰে, এলাহ নকৰে। ওৰে ৰাতি মুগা পলু উম দি সাৰে থাকিও পুৱাই উঠি সি ‘দিখৌ নৈ সাঁতুৰি পাৰ হয় জীৱিকাৰ তাড়নাত। কেৱল এয়ে নহয় মাছ মাৰিবলৈকো বুলি তেওঁ ‘দিচাঙ’ৰ পানীত নামে।

মাছ মাৰোঁ দিচাঙত পানী খাওঁ কলঙত

টুলুঙা নাৱতে উঠি- (পৃ. ৪০০)

টুলুঙা নাৱত উঠি ভৰা পানীত নামিবলৈ ফেনিল ‘দিখৌ’ৰ ওফন্দি থকা পানীৰ মাজেৰে সাঁতুৰি পাৰ হ’বলৈ অসমীয়া ডেকাই ভয় নকৰে। মাথোঁ সংগ্ৰামী চেতনাৰ এনে নিঃসংগ মুহূৰ্ত্তবোৰত তেওঁলোকে বিচাৰে প্ৰেয়সীৰ এটি মিঠামাত, অলপ মধুৰ সংগ—

জীৱন লুইতত বিচাৰোঁ তোমাক জান

আমালৈ নিদিবা পিঠি। (পৃ.৪০১)

‘লুইত’ৰ উল্লেখ ইয়াত প্ৰতীকী। জীৱন লুইত এই ৰূপকাত্মক প্ৰতীকেৰে গীতিকাৰে ইয়াত

কৰ্মময় জীৱনৰ শত-সহস্ৰ বাধা-বিঘিনি, অপায়-বিপত্তিৰ কথাৰে উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু জীৱনসংগী কাষত থাকিলে, তেওঁৰ এটি মিঠা মাত পালে অসমীয়া ডেকাই জীৱনৰ শত-সহস্ৰ আকাশলংঘী বিপত্তিকো হেলাৰঙে পাৰ কৰিব পাৰে। সুৰৰ মায়াজাল আৰু শব্দশিল্পৰ মায়াবী বৈভৱে এইখিনিতে হাজৰিকাৰ প্ৰতীকবাদী চেতনাক প্ৰোজ্জ্বল কৰি তুলিছে।

অসমৰ সোণোৱালী শইছৰ পথাৰত, চপচপীয়া নৈৰ বুকুত সলিল জলধিৰাশিৰ তৰঙ্গত প্ৰেয়সীৰ সহচৰ্যতে জীৱনৰ সমস্ত সুখ বিচাৰি পোৱা সহজ সৰল অসমীয়া ডেকাসকলৰ ব্যক্তিত্বৰ আনটো চুকতে কিন্তু সুপ্ত হৈ আছে তীৰ স্বদেশ-চেতনাৰে উজ্জীৱিত, দেশৰ হকে প্ৰাণো তিয়াগিব পৰা এক তেজাল আৰু শক্তিশালী মন। দিগন্ত বিয়পা সপোন দেখা, পোহৰসন্ধানী এনে অগণন ডেকাই অসমৰ শত বিপৰ্যয়ৰ মুহূৰ্তত একগোট হৈ দেশৰ বিনাশ নাশিবলৈ মাৰবান্ধি ওলাই আহিছে। লুইতৰ দুপাৰৰ ঐশ্বৰ্য্যেৰে ঐশ্বৰ্য্যমণ্ডিত আৰু শক্তিশালী, মৃত্যুলৈকো ভয় ভীত নোহোৱা এই দল ডেকাৰ সংগ্ৰামী সত্তা আৰু বীৰত্বপূৰ্ণ চেতনাক উদ্দেশ্য হাজৰিকাই গায়—

- লুইতপৰীয়া ডেকা বন্ধু, তোমাৰ তুলনা নাই
জীয়াই থকাৰ যুঁজত নামিছা মৃত্যু শপতে খাই (পৃ. ২৪৪)

ভাষা আন্দোলনত এনে বহু ডেকাই প্ৰাণ দিলে। লোকচক্ষুত তেওঁলোক শ্বহীদ হ'ল। বছৰৰ এটা দিনত তেওঁলোকৰ সোঁৱৰণী সত্তা পাতি বছৰটোলৈ মানুহে তেওঁলোকক পাহৰি থাকে। কিন্তু গীতিকাৰৰ দৃষ্টিত শত-সহস্ৰ সুখ-দুখৰ ইতিহাস বুকুৰে বোৱাই লৈ ফুৰা 'বৰলুইতে' কিন্তু তেওঁলোকৰ স্মৃতি সদায় ৰোমন্থন কৰিব। লুইতৰ বাবে তেওঁলোক কেতিয়াও অতীত নহয়। কাৰণ লুইত থাকিব, পণ থাকিব গণ তৰণীও নিতে চলিব সমূহৰ 'কালি'ৰ বাবে 'আজি'ক দিলা বন্ধু'-(পৃ. ৪৫৪)

হেজাৰ অসমীয়াৰ বুকুৰ আৰ্তনাদ নাশিবলৈ গৈ মৃত্যুৰ সাগৰত হেৰাই গৈ শ্বহীদ হোৱা এইসকল ডেকাৰ প্ৰশংসাত গায়কৰ হৃদয় গদগদ হৈ উঠে—

লুইতপৰীয়া তেজাল ডেকা
তুমি আজি অমৰ হলা (পৃ. ৪৫৬)

সমগ্ৰ অসমীয়া জাতিৰ হৈ গীতিকাৰ হাজৰিকাই এইসকল 'লুইতপৰীয়া তেজাল ডেকা'ক প্ৰণাম জনাই গায়—

- লুইতৰ পাৰেৰে তুমি ডেকা ল'ৰা তুমিয়েতো বুকু পাতি
দিলা ভাৰতীয় নুমলী জীক বচাবলে' তুমিয়েতো মৃত্যু বৰিলা
শ্বহীদ প্ৰণামো তোমাক, শ্বহীদ প্ৰণামো তোমাক। (পৃ. ২৯০)

অসমীয়া জাতিৰ ইতিহাস প্ৰসিদ্ধ সমন্বয়ক সুঁৱৰি, জ্যোতি-বিষ্ণুৰ আলোক প্ৰপাতেৰে বাট বুলাই কল্পনাত মগ্ন হৈ অসম আন্দোলনত শ্বহীদ হোৱা তেজাল ডেকাহঁতক সুঁৱৰি হাজৰিকাই সমাজক বিশ্বজনীন মানবীয় অনুভূতিৰে জীপাল কৰিব খোজে। সেইবাবেই তেওঁ গায়—

গঙ্গাৰ চাপৰিৰ তলিতে দেখিবা লুইতৰ পলসো আছে
তোমাৰ মোৰে আয়ে কান্দিলে একেই চকুপানী মচে (পৃ. ৩০৩)

বিশ্বৰ সকলো প্ৰান্ততে মাতৃৰ চকুলোৰ বেদনা একেই। দেশ-কাল-সম্প্ৰদায়ৰ তাত কোনো চিনাকি নাই। মাতৃৰ চকুলোৱে এইগৰাকী গীতিকাৰক কন্দুৱায়। এই চকুলো বিশ্বৰ সমগ্ৰ মাতৃজাতিৰ। মাতৃৰ হৃদয়স্থ দুখ আৰু কাৰুণ্যৰ অনুযংগৰূপে গঙ্গা আৰু লুইতৰ উল্লেখও ইয়াত হাজৰিকাৰ হৃদয়তন্ত্রী আৰু গীতসমগ্ৰত 'নদী'ৰ ব্যাপকত্ৰকে সুচাইছে। একে সময়তে সহস্ৰ ভাৱনাৰ উন্মেষেৰে নদী হৈ পৰিছে হাজৰিকাৰ গীতৰ এক অনন্য প্ৰতীকী সম্পদ। এনেদৰে জাতীয় প্ৰেমৰ গীতসমূহতো ভূপেন হাজৰিকাৰ কৰ্ষিত কলমত অসমৰ বিবিধ নদী বিশেষকৈ 'লুইত'ৰ প্ৰতীকাত্মক স্বৰূপ শক্তিশালী ৰূপত বাত্ময় হৈ উঠিছে।

সমাজকেন্দ্ৰিক গীতসমূহৰ চিত্ৰণতো হাজৰিকাই 'নদী'ৰ প্ৰতি বিশেষ অনুৰাগ প্ৰদৰ্শন কৰিছে। সৰ্বহাৰাৰ বেদনা আৰু তাৰ প্ৰতিবাদী প্ৰতিক্ৰিয়া হাজৰিকাৰ গীতত অৰ্থবহ ৰূপত চিত্ৰিত হৈছে। নিষ্পেষকৰ কোনো জাতি, কোনো সমাজ নাথাকে। সেইদৰে মুমূৰ্ষ, ত্ৰাসিত, দুখীজনৰ উচুপনিও বিশ্বজনীন। দৰিদ্ৰতা আৰু সামাজিক অসমতাত পিষ্ট এনে আৰ্ত্তজনৰ শোক প্ৰতিফলনেৰে হাজৰিকাই 'নদী'ৰ উল্লেখৰে গাইছে—

মিছৰ দেশৰ নীল নৈৰ পাৰেৰে ফাল্লাহীনে বিনালে— কৈ কৃষকৰ বুকুৰে বেথা
মিচিচিপিৰ পাৰতে কপাহৰ খেতিতে
নিগ্ৰো 'জনে' বিনালে কৈ মানুহৰ বৰণৰ কথা।
লুইতৰ পাৰেৰে গাঁৱৰ মৰিশালিত
ৰংমনে নিতৌ চিঞেৰে, কৈ বোঁৱতী মনৰে কথা। (পৃ. ১৩৭)

গীতিকাৰৰ দৃষ্টিত কান্দোনৰ কোনো ভাষা নাই। দুখৰো কোনো শব্দ নাথাকে। কিন্তু কান্দোনৰ শব্দ সমগ্ৰ বিশ্বৰ, সমস্ত মানুহৰ বাবেই হৃদয়বিদাৰক। কবি কল্পনাত সেয়ে 'মিচিচিপি'ৰ পাৰৰ ফাল্লাহীন, 'নীল' নৈৰ পাৰৰ জন আৰু অসমভূমিৰ 'লুইত'ৰ পাৰৰ ৰংমনৰ ব্যাখাৰ শব্দও একাকাৰ হৈ পৰিছে। 'মিচিচিপি', 'নীল' আৰু 'লুইত'ৰ উল্লেখ ইয়াত তিনিখন ভিন্ন প্ৰান্তৰ ভিন্ন দেশৰ সভ্যতাক ইংগিত কৰিছে। কিন্তু ইকুল-সিকুল নেদেখা এই তিনি প্ৰান্তৰ দুখী আৰ্ত্ত মানুহখিনিৰ মাজতো গীতিকাৰে দেখিবলৈ পাইছে এক অনুপম সাদৃশ্য, দুখ-ব্যথা, সমস্যা যন্ত্ৰণাৰ সাদৃশ্য। এই সাদৃশ্যই গীতিকাৰৰ সংবেদনশীল হৃদয়ক বাৰে বাৰে আলোড়িত কৰি তুলিছে আৰু গীতৰ মাধ্যমেৰেই তেওঁ আশা কৰিছে যে এদিন এই অসমতাৰ ওৰ পৰিব আৰু বিশ্বৰ সৰ্বত্ৰ মানৱ প্ৰেমৰ ফল্গু প্ৰবাহেৰে পৃথিৱীখন ধুনীয়া হৈ পৰিব।

ভূপেন হাজৰিকাৰ গীতৰ বহু স্থানত অসমৰ লগতে সমগ্ৰ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰো বিভিন্ন স্থানৰ ঐতিহাসিক আৰু আলংকাৰিক বৰ্ণনা আছে। হাজৰিকা আছিল এগৰাকী যাবাবৰী অথচ স্বভাৱশিল্পী। যাবাবৰী বাবেই এই গৰাকী শিল্পী দিহিঙে-দিপাঙে লৱৰি ফুৰিছিল আৰু য'তেই গৈছিল স্বভাবজাত প্ৰতিভাৰে তাতেই একোটা অৰ্থবহ গীত ৰচি থৈ আহিছিল। এনে বহু গীতৰ মহত্বেৰে হাজৰিকাই অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ ভৰালটো চহকী কৰি থৈ গৈছে। টিহু, তেজপুৰ, মিজোৰাম আদি বিভিন্ন স্থানত ৰচিত তেওঁৰ বিভিন্ন গীতত সংশ্লিষ্ট স্থানৰ নদী, উপনদীসমূহেও আকৰ্ষণীয় ৰূপত ভুমুকি মাৰিছে। দুটিমান উদাহৰণ—

❖ ভূটান গিৰিৰ পাদদেশত হে আছিল এখন বিল

তাৰে পৰা ভালুকদঙা বৈ আহিছিল।।

শিংৰা নদী নাম ধৰি এ কিছু দূৰ বলে এহি অঞ্চল ভ্ৰমি ভ্ৰমি নখান্দাত মিলিছে
টিছ নদীৰ দুয়ো পাৰে হে জীৱন দিয়া সাৰ (পৃ. ১৯২)

❖ সৌৱা টিৰাপ নৈৰ বুকুৰে বাঁহৰ ওলোমা সাঁকোৰে (পৃ. ৩৩৬)

পদ্মানে, অ' পদ্মা নৈ তই গলি কলে-

অকোৱা পকোৱা গামোচা এখন

যেন বালিত মেলি থোৱা আছে

সেইখন গামোচা বৰহমপুত্ৰ (পৃ.১৮০)

❖ খট খট 'চেইবো'ৰ ছন্দ লই গীটাৰৰ সুৰে বয় কল 'দাই নৈ (পৃ.২৮৫)

প্ৰকৃতিৰ ৰূপ বৰ্ণনায়ুক্ত গীতসমূহতো 'নদী'ৰ উল্লেখ আৰু প্ৰতীকাত্মক প্ৰয়োগ বিশেষভাবে লক্ষ্যণীয়। হাজৰিকাৰ প্ৰকৃতিবাদী গীতসমূহত 'নদী'ৰ চিত্ৰণ কেৱল আনংকাৰিক আৰু ধ্ৰুপদী নহয়। অন্য বিষয়ৰ গীতসমূহৰ দৰে তেওঁৰ প্ৰকৃতিৰ গীতসমূহতো ৰূপকাত্মকভাবে বহু ঠাইত 'নদী'ৰ প্ৰসংগ উজ্জ্বলি উঠিছে। তেওঁৰ কোনোবাটো গীতত 'নদী' যদি লাস্যময়ী কোনো গাভৰুৰ ৰূপ সৌন্দৰ্যৰ প্ৰতীক (পাগলাদিয়াৰ পাৰে পাৰে কোন সুন্দৰী যায়, পৃ.২০৪) তেন্তে কোনোটো গীতত 'নদী' অসমৰ মনোৰম আতিথ্যৰ ঐতিহ্যৰ প্ৰতীক (দিখৌৰে বুকুতে সেউজী মাজুলী পৃ. ১৮৭) 'নদী'ৰ পানী বঢ়াৰ লেখীয়াইকৈয়ে অসমীয়া গাভৰুৰ মনৰ বেগ আৰু হৃদয়ৰ হেঁপাহবোৰো বাঢ়ি যায়। উঠন গাভৰুৰ দুৰন্ত তাৰুণ্যৰ জোঁৱাৰক তুলনা দিবলৈ গৈ হাজৰিকাই গাইছে-

❖ দৰিকা দিচাঙে পানী বাঢ়ি গ'লে মই বৰ এজনী হ'লোঁ-

মনত আছে নে ঐ বোলো মনত আছে নে? (পৃ. ১৭৩)

চাওতালী ডেকা-গাভৰুৰ নিভাঁজ আৰু মুক্ত প্ৰেমত অভিভূত হৈ 'ৰূপসী' নৈৰ ৰূপৰ বৰ্ণনাৰে ... প্ৰতি অসমীয়াৰ অশান্তিজৰ্জৰ মনত প্ৰেমৰ, সৌন্দৰ্যৰ আৰু সিঁচিবৰ প্ৰয়াস কৰে-

ৰুম বুম নেপুৰ বজাই, বুম বুম বুম বুমকা কঁপাই

ৰূপসী নদীৰ পাৰেদি কোন চাওতালী গাভৰু যায়।

মিচিকি হাঁহিৰে তই ৰূপে লুকুৱালে কৃষ্ণকলিৰ কৃষ্ণয়ে বুকুৰ মৰম জনাই

জিলমিল জিলমিল পানীতে তইক সাৰটি ধৰিলে (পৃ. ১৬৬)

এনেদৰে প্ৰকৃতি বিষয়ক প্ৰায়বোৰ গীততে 'নদী'ৰ উল্লেখ আৰু ৰূপকাত্মক স্বৰূপ চিত্ৰণ হাজৰিকাৰ গীতসমগ্ৰৰ এক অনন্য বিশেষত্বৰূপে প্ৰতিভাত হৈছে। প্ৰকৃতিৰ বুকুতে লালিত-পালিত অসম আৰু অসমীয়াৰ হৃদয়ত পৰিস্ফুট সম্প্ৰীতিৰ বাণীক হাজৰিকাই বিশ্বদৰবাৰত প্ৰতিষ্ঠিত কৰিছে একমাত্ৰ গীতৰ মাধ্যমেদি। বৈচিত্ৰ্যৰ মাজতো ঐক্যৰূপে প্ৰবাহিত হৈ ৰোৱা অসম আৰু অসমৰ বাইজে বাহিৰৰ অতিথিক চিৰদিনে আপোনৰূপে আকোঁৱালি লৈছে—

গংগা, পদ্মা, কৃষ্ণা, গোদাবৰী, সোৱণশিৰি, ব্ৰহ্মপুত্ৰ, কাবেৰী
সবে মিলি ভাৰত মহাসাগৰলৈ যায় বঙতে বাগৰি বাগৰি (পৃ.৩৬৫)

পাহাৰ-ভৈয়াম, উজনি-নামনিৰ সংগমে চিৰদিন অসমীয়া জাতি আৰু অসমভূমিক সমৃদ্ধিশালী
কৰি আহিছে। এই বিষয়ক নিৰীক্ষি হাজৰিকাই গৌৰৱাধিত হৃদয়েৰে গাইছে।

গৌৰীপুৰীয়া গাভৰু দেখিলোঁ- হাতী ধৰিবলৈ গৈ
হাতীও ধৰিলোঁ তাইকো মুহিলোঁ- সাঁতুৰি গদাধৰ নৈ-
কইনাকে দেখুৱামগৈ দিখৌ নৈৰে পাৰ। (পৃ. ২৫১)

ওপৰৰ গীতাংশত প্ৰাপ্ত ‘গদাধৰ’ আৰু ‘দিখৌ’ নৈৰ উল্লেখ প্ৰতীকী। নামনিৰ গোৱালপাৰাত
অৱস্থিত ‘গদাধৰ’ নৈ আৰু সুদূৰ উজনিৰ শিৱসাগৰত স্থিত ‘দিখৌ’ নৈৰ উল্লেখৰে ইয়াত উজনি আৰু
নামনিৰ সম্প্ৰীতিৰ ধ্বনিক ব্যঞ্জিত কৰা হৈছে। অনুৰূপভাৱে ‘পাহাৰ আৰু লুইতৰে আকাশতলী’ (পৃ.
৪৪৬) ‘চিয়াঙৰ গালং, লোহিতৰ খামতি’ (পৃ.১৮২) আদি গীততো অসমৰ মাজেৰে প্ৰবাহিত বিবিধ
‘নদী’ৰ প্ৰসংগেৰে অসমৰ ঐতিহ্যমণ্ডিত বাৰেবৰণীয়া সমাজ, সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিৰ ব্যঞ্জনা প্ৰকাশিত
হৈছে। এনে এক সমন্বয়ৰ ৰম্য ভূমিলৈ সকলোৰে হেঁপাহ। প্ৰতিজন ভাৰতীয়ৰে এবাৰ এই দেশক
চোৱাৰ ইচ্ছা, এই দেশৰ পদভূমিত ভৰি থৈ জীৱন সাৰ্থক কৰাৰ হাবিয়াস। এনে হাবিয়াসৰ বলতে
সুদূৰ মহাৰাষ্ট্ৰৰ ‘গোদাবৰী’ নদীৰ তীৰৰ পৰাও কোনো অনামী ললনাই অসমী আইৰ প্ৰতি প্ৰণিপাত
জনায়ে। লুইতৰ পাৰত থকা সহস্ৰ স্থান দৰ্শনৰ লিঙ্গাই তেওঁক উদ্বাউল কৰে আৰু হাজৰিকাৰ গীতৰ
কথাৰ মাজেৰেই তেওঁ এই ভাব ব্যক্ত কৰে।

গোদাবৰী নৈৰে পাৰেৰে পৰা অসমী আইলৈ যাচোঁ প্ৰণাম
লুইতৰ পাৰে পাৰে আছে হেনো ক’ত ধুনীয়া ধুনীয়া ধাম।
সেইখন দেশস মোৰ নেদেখা দেশ অসমী আইলৈ যাঁচো প্ৰণাম। (পৃ.১৯৫)

সুপ্ত নাৰীশক্তিৰ মহত্বক প্ৰতিফলিত কৰিবলৈ গৈয়ো হাজৰিকাই ‘কপিলী’ নদীক প্ৰতীকৰূপে লৈ
গাইছে—

কপিলী কপিলী তইতো নাজান তোৰ গাত কিমান শকতি- (পৃ.২২৭)

পিতৃগৃহ ত্যাগি স্বামীগৃহলৈ যোৱা নাৰীৰ বিচ্ছেদত স্ৰিয়মান হৈ হাজৰিকাৰ গীতত ‘মালিনী’
নৈয়েও উচুপি উঠে (ঐশ্বৰ্যৰ সাগৰ পাৰ নৃপতিৰ ঘৰে তথাপি কি সতে আজি মালিনী নৈ এৰে পৃ.
৩২) গীতিকাৰৰ দৃষ্টিত তেজিমলা ‘সোৱণশিৰী’ৰ সোণ (পৃ.৩১৩)। গাঁৱৰ গাভৰুহঁতৰ লগত চুপতি
মৰা ডেকাই সেই গাভৰুৰ মন পাবলৈ হ’লে গীতিকাৰৰ ভাষাত ‘গংগাঙ্গান’ (পৃ.৩২১) কৰিব লগীয়া
হয়। প্ৰকৃতিৰ অপৰূপ ৰূপ সুযমাৰে ভৰপুৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰক গীতিকাৰৰ অকোৱা-পকোৱা এখন গামোচা
(পৃ.১৮০) যেন অনুভব হয়। সেইখন গামোচাতে অসমৰ শত সহস্ৰ জনতাই আশাৰ ফুল বাছে,
সেইখন গামোচাই প্ৰতিজন অসমীয়াক জীয়াই থকাৰ সাহস দিয়ে। মুঠৰ ওপৰত হাজৰিকাৰ গীতৰ
সৰ্বত্ৰ-প্ৰকৃতিৰ পৰা সমাজলৈ, ৰাজনীতিৰ পৰা অৰ্থনীতিলৈ ব্যক্তিৰ পৰা বিশ্বলৈ জাগতিক প্ৰেমৰ পৰা

ঐহিক আকাঙ্খালৈ ডেকা-গাভৰুৰ মিলনৰ পৰা স্বদেশপ্ৰেমলৈ- সমস্ত বিষয়ৰ গীততে 'নদী' এক অনন্য আধাৰ ৰূপে চিত্ৰিত হৈছে।

এনেদৰে ভূপেন হাজৰিকাৰ গীতত 'নদী'ৰ প্ৰতীকী স্বৰূপ সম্পৰ্কে বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰিলে দেখা যায় যে ভূপেন হাজৰিকাৰ গীত সমগ্ৰত 'নদী'ৰ স্থিতি আৰু তাৎপৰ্য বিশেষ গুৰুত্বপূৰ্ণ ৰূপত প্ৰতিভাত হৈছে। কবিত্বময় প্ৰবাহৰ এক অনুপম ৰংকাৰে হাজৰিকাৰ গীতসমূহকো কবিতা কবিতা সুবাসেৰে সুবাসিত কৰিছে। তেওঁৰ গীতক সেইবাবেই সকলোৱে একেবাক্যে Lyrics অৰ্থাৎ গীতিকবিতা আখ্যা দিয়ে। কবিৰ হৃদয়তন্ত্রীত মুকুৰিত আৰু মস্তিষ্কত জাগ্ৰত সহস্ৰ ভাব তথা সুৰসজ্জাৰে পাঠকৰ কণ্ঠ সংবেদিত অজস্ৰ গীত অধ্যয়ন কৰিলে দেখা যায়, এইগৰাকী প্ৰকৃতিপ্ৰেমী অথচ বাস্তৱবাদী গীতিকাৰৰ প্ৰায়সংখ্যক গীততে বিবিধ 'নদী', 'উপনদী'ৰ প্ৰতীকী স্বৰূপ অনুপম ৰূপত উদ্ভাসিত হৈ উঠিছে। ভূপেন হাজৰিকাৰ উপৰিও আধুনিক অসমীয়া সাহিত্য সংস্কৃতিৰ প্ৰতিজন কবি, গীতিকাৰ, উপন্যাসিক, নাট্যকাৰৰ সাহিত্য সম্পদত নদীৰ উল্লেখ আৰু প্ৰতীকী স্বৰূপৰ সম্যক অধ্যয়ন আৰু বিশ্লেষণে অসমীয়া সাহিত্য আৰু নদীৰ পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক তথা বৰ্ণাঢ্য ৰূপ-ৰসক পাঠকৰ সমুখত গভীৰভাৱে প্ৰতিষ্ঠিত কৰিব পাৰিব।

প্ৰসংগপুথি

দত্ত, দিলীপ কুমাৰ : ভূপেন হাজৰিকাৰ 'গীত আৰু জীৱনৰথ'

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী

দত্ত, দিলীপ : ভূপেন হাজৰিকাৰ গীত আৰু জীৱনৰথ

বৰুৱা. লোপা : আধুনিক অসমীয়া কবিতাত প্ৰতীক আৰু চিত্ৰকল্প

Ferber. Michael : A dictionary of literary symbols, 2nd edition.

✘ ✘ ✘

অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যৎ

দিলীপ বড়ো

বিষয় শিক্ষক, অসমীয়া বিভাগ,
নেতাজী বিদ্যাপীঠ ৰে'লৱে উচ্চতৰ মাধ্যমিক
বিদ্যালয়, মালিগাঁও, উত্তৰ-পূব সীমান্ত ৰে'লৱে

সংক্ষিপ্তসাৰ

পৃথিৱীত যিমান জীৱ আছে, তাৰ ভিতৰত মানুহেই একমাত্ৰ প্ৰাণী যিয়ে নিজৰ বাক্যস্তম্ভৰ জৰিয়তে বিশেষ ধ্বনি উচ্চাৰণ কৰি মনৰ ভাব প্ৰকাশ কৰিব পাৰে। এনেদৰে মনৰ ভাব প্ৰকাশ কৰি এক জনসমষ্টিয়ে এক নিৰ্দিষ্ট ভূ-খণ্ডত বসবাস কৰি সমাজ পাতি থাকিলে একোটা ভাষাৰ সৃষ্টি হয়। পৃথিৱীৰ বিভিন্ন ভূখণ্ডত বিভিন্ন জনসমষ্টিলৈ বিভিন্ন ভাষা ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে আৰু এই ভাষাসমূহ সেই জনসমষ্টিৰ মাজত পুৰুষানুক্ৰমে চলি আহিছে। এই ভাষাক কোনেও কাকো জোৰ-জুলুম কৰি জাপি দিয়া নাই অৰ্থাৎ ক'বলৈ বাধ্য কৰা নাই। এটি শিশুৱে জন্মৰ পিছৰে পৰা মাকৰ মুখেৰে উচ্চাৰিত হোৱা ধ্বনি বিশেষ (ভাষা) শুনি শুনি পিছলৈ সেই ভাষাটোকে ক'বলৈ শিকি পেলায়। তেওঁৰ বাবে সেইটোৱেই তেওঁৰ ভাষা অৰ্থাৎ সেইটোৱেই তেওঁৰ মাতৃ ভাষা। মানুহে পৃথিৱীত জন্ম গ্ৰহণ কৰি স্বাধীনভাৱে নিজৰ ভাষাটো কোৱাৰ অধিকাৰ জন্মতেই লৈ আহে। তাৰোপৰি মানুহে আভ্যন্তৰীণ আৰু বাহ্যিক ক্ৰিয়াশীলতা আৰু সক্ৰিয়তা বজাই ৰাখিবলৈ নিজৰ ভাষাটো ব্যৱহাৰ কৰে বা ব্যৱহাৰ কৰি ভাল পায়; যিটো পুৰুষানুক্ৰমে সতি-সন্ততিলৈ চলি আহিছে। বিখ্যাত ভাষাবিদ নৰ্মান এ. মেকুৱলৈ কৈছিল—

“Language is the chief instrument through which man thinks and with which he integrates himself both internally and externally, both as a functioning individual and as an active participant in a human society. Language is principal tool through which one man pass on his personal and social integration, his cultivated ways of behaving, to his off spring and through which he induces his peers to share his culture and with him to firm a social group. – Norman A. Mc Quown.

বীজ শব্দ : মনৰ ভাব, ভাষা, স্বাধীন আৰু অধিকাৰ

ভাষাৰ সংজ্ঞা বা ভাষাৰ উৎপত্তি বা ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য, এইবোৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা এই প্ৰবন্ধৰ

উদ্দেশ্য নহয় আৰু ভাষাৰ কোনো সংগতি বা বিসংগতিৰ পিছে পিছে দৌৰি ফুৰা প্ৰবন্ধকাৰৰ উদ্দেশ্য নহয়। উদ্দেশ্য হৈছে অসমীয়া ভাষা সম্প্ৰদায় আৰু ইয়াৰ অৱস্থা বিচাৰ। কাৰণ, একোটা ভাষা একোখন সমাজ বা একোটা সম্প্ৰদায়ক কেন্দ্ৰ কৰি জীয়াই থাকে। ভাষা সম্প্ৰদায় হ'ল একে ধৰণৰ বাক্ ধ্বনি প্ৰতীকেৰে ভাৱৰ আদান-প্ৰদান কৰা জনসমষ্টি। পৃথিৱীৰ আন আন দেশৰ দৰেই আমাৰ ভাৰতবৰ্ষতো বিভিন্ন ভাষা সম্প্ৰদায় আছে; তাৰেই এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ ভাষা সম্প্ৰদায় হৈছে, অসমীয়া আৰু অসমীয়া ভাষা। কোৱা বাহুল্য যে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ এটা বৃহৎ ভাষা সম্প্ৰদায় হৈছে অসমীয়া। অসমীয়া ভাষা সম্প্ৰদায় বুলিলে বৰ্তমানৰ অসমৰ ভৌগোলিক মানচিত্ৰখন চকুৰ আগত ৰাখি কথাবোৰ ভাবিলে নহ'ব। কাৰণ যিটো সময়ত অসমীয়া আৰু অসমীয়া ভাষাই অতি দুৰ্যোগপূৰ্ণ সময় পাৰ কৰিবলগীয়া হৈছিল, সেই সময়ত অসমখন বৰ বৃহৎ আছিল। বৰ অসম, বৃহত্তৰ অসম, যিয়েই নকওঁ কিয় আগৰ সেই অসম এতিয়া নাই, এতিয়াৰ অসম সংকুচিত অসম। ভৌগোলিকভাৱে সংকুচিত হোৱাৰ লগে লগে অসমীয়া ভাষাও সংকুচিত হ'বলৈ ধৰিছে, ইয়াৰ অৰ্থ অসমীয়া ভাষা কোৱা লোকৰ সংখ্যা কমিছে। নিশ্চয় কমিব, জনসমষ্টি আৰু ভাষা সম্প্ৰদায়ৰ মাজত এটা নিবিৰ সম্পৰ্ক আছে। অতি পৰিতাপৰ কথা, আমি অৰ্থাৎ অসমীয়াসকলে আমাৰ ভাষা সম্প্ৰদায়টোক ধৰি ৰাখিব নোৱাৰিলোঁ। অৱশ্যে ইয়াৰ মাজতে ৰাজনৈতিক আদি কাৰণো নথকা নহয়, প্ৰৱৰ্ত্তন, অবৈধ অনুপ্ৰবেশ ইত্যাদি ইত্যাদি। যাৰ বাবে প্ৰকৃতৰ্থত ক'বলৈ গ'লে অসমীয়া ভাষা এতিয়া সংকটত।

অসমত বহুতো জাতি-জনগোষ্ঠী অৰ্থাৎ সম্প্ৰদায়ৰ লোকে বসবাস কৰি আহিছে। তেওঁলোকৰ প্ৰত্যেকৰে নিজ নিজ ভাষা আৰু সংস্কৃতি আছে। অসমত বসবাস কৰা এই জনগোষ্ঠীসকলৰ সকলো ভাষা ভাৰতীয় সংবিধান স্বীকৃতি হওক বা নহওক, মুঠতে তেওঁলোকৰ নিজ নিজ ভাষা আছে আৰু সংস্কৃতি আছে। তথাপি তাৰ মাজতে আমাৰ বাবে ভাল কথাটো হৈছে আমাৰ মাজত ঐক্য আছে। অসমত বৈচিত্ৰ্যৰ মাজত একতা আৰু অনৈক্যৰ মাজত ঐক্য আছে, যাক লৈ আমি অসমীয়াই গৌৰৱ কৰোঁ আৰু ভৱিষ্যতেও গৌৰৱ কৰিম। কাৰণ, অসমীয়া জাতি, অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি বৰলুইতৰ দৰে চিৰ প্ৰবাহমান।

এইক্ষেত্ৰত আটাইতকৈ মন কৰিবলগীয়া কথাটো হৈছে যে এটা নিৰ্দিষ্ট জনসমষ্টি বা সম্প্ৰদায়ে ভাষা এটা কৈ থাকিলেই ভাষাটোৰ ভৱিষ্যৎ অক্ষুণ্ণ হৈ নাথাকে। ভাষা এটা বৰ্তি থাকিবলৈ ভাষাটোৰ চৰ্চা, ভাষাটোৰ সাহিত্য আৰু ভাষাটোৰ এক সুদূৰ প্ৰসাৰী পদ্ধতি থাকিব লাগিব। ভাষা সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত দিয়া আৰু লোৱা এই পদ্ধতি সদায়েই গ্ৰহণযোগ্য। গতিকে মহান অসমীয়া ভাষাই স্ব-গৰিমা আৰু স্ব-মহিমাৰে উজলি থাকিবলৈ হ'লে অসমৰ নিৰ্দিষ্ট ভৌগোলিক সীমাৰেখাৰ উপৰি সীমাৰ বাহিৰতো ইয়াৰ প্ৰভাৱ আৰু প্ৰচাৰ অক্ষুণ্ণ ৰাখিব লাগিব। অসমত বসবাস কৰি থকা খিলঞ্জীয়া জনগোষ্ঠীয় সকলোৱেই অসমীয়া ভাষাটোক গ্ৰহণ কৰি ভাষাটোৰ মাধ্যমেৰে জীৱন পদ্ধতি পৰিচালিত কৰিব লাগিব। ইয়াৰ বাবে জোৰ-জুলুম কৰাৰ পৰিৱৰ্তে দিয়া আৰু লোৱা পদ্ধতি, সহনশীলতা আৰু উদাৰ ভাৱক আদৰি ল'ব লাগিব। ইতিহাসৰ পাত লুটিয়াই চালে বুজিব পাৰি যে কোনো জাতি বা ভাষা গোষ্ঠীয়ে জোৰ-জুলুমকৈ কাকো কোনো ভাষা জাপি দিব পৰা নাই। বৰঞ্চ এই কাম কৰিব বিচাৰিলেও কোনেও সফলতাৰ মুখ দেখা নাই। সাময়িকভাৱে সফল হোৱা বুলি ভাবিলেও তাৰ

প্ৰকৃত ফলাফল পলমকৈ হ'লেও দেখা পাইছে।

এটা সময় আছিল, যি সময়ত বৰ্তমানৰ অসমৰ ঠাইত বৰ অসম আছিল আৰু সেই বৰ অসমত বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতি আছিল। কালক্ৰমত সেই অসম সংকুচিত হৈ বৰ্তমানৰ ৰূপ পালে আৰু তাৰ লগতে এইখন সংকুচিত অসমতে বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয় বিশেষকৈ জনজাতিসকলে লাহে লাহে নিজৰ ভাষা সংস্কৃতিৰ প্ৰতি অধিক সতৰ্ক হ'বলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকে নিজ নিজ ভাষাসমূহক 'দোৱান' বুলি ক'লে বেয়া পাবলৈ ধৰিলে আৰু দুই-একে ভাৰতীয় সংবিধানৰ স্বীকৃতি পাবলৈও সক্ষম হ'ল। নিজৰ ভাষা-সংস্কৃতিৰ প্ৰতি অধিক সচেতন হৈ তেওঁলোকে নিজ নিজ ভাষাৰ সাহিত্য মঞ্চ (সাহিত্য সভা)ও প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। এয়া প্ৰতিটো জাতি আৰু ভাষাৰ বাবেই অতি শুভলক্ষণ আৰু প্ৰয়োজনীয় বিষয়। কিন্তু তাৰ ফলত অসমীয়া ভাষাটো নিশকতীয়া হ'ল নে নাই, সেইটো একে আশাৰতে ক'ব পৰা নাযায় যদিও ভাষাটোৰ ঐক্যতাৰ বান্ধৰ ৰচীৰ গাঁঠিডাল যে অলপ টিলা হৈছে, সেইটো নিশ্চিত।

ভাষা এটা ক'বলৈ বা কোনো এটা ভাষাৰ মাধ্যমেৰে পঢ়া-শুনা কৰিবলৈ কোনো লোককে বল প্ৰয়োগ কৰি বাধ্য কৰিব নোৱাৰি। অৱশ্যে একোখন ৰাজ্যৰ চৰকাৰে সাংবিধানিকভাৱে স্বীকৃতি দিয়া ভাষা এটাৰ মাধ্যমেৰে চৰকাৰী কাম-কাজ কৰা বা সেই ভাষাটো ব্যৱহাৰ কৰাটো সকলোৰে দায়িত্ব আৰু কৰ্তব্য। একে সময়তে কোনো এটা ভাষা ক'বলৈ বা সেই ভাষাটোৰ মাধ্যমেৰে লিখা-পঢ়া কৰিবলৈ এজন লোকৰ মন থাকিব লাগিব অৰ্থাৎ আন্তৰিকতা থাকিব লাগিব। এটা ভাষাৰ বেনাৰ পষ্টাৰ আদিত কলা ৰং সানি শব্দকেইটা মচি দিলেই এটা ভাষা মৰি নাযায়। একেদৰেই এটা ভাষাত বেনাৰ, পষ্টাৰ আঁৰি থাকিলেই এটা ভাষা জীয়াই নাথাকে।

এটা বৃহৎ আৰু মহান ভাষাৰ লোকসকলে আন ভাষাৰ লোকসকলক অন্তৰেৰে প্ৰভাবান্বিত কৰিব পাৰিব লাগিব, তেওঁলোকৰ সৈতে ভাব-বিনিময়, কথোপ-কথন, আদান-প্ৰদান আদিৰ জৰিয়তে নিজৰ ভাষাটোৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰ সাধিব লাগিব। তাৰ লগতে আন সৰু বৰ ভাষী লোকক আদৰি ল'ব লাগিব আৰু তেওঁলোকক গুৰুত্ব আৰু মৰ্যদা প্ৰদান কৰিব লাগিব। এনে কৰিলে ভাষাটোৰ সাৰ্বজনীনতা বৃদ্ধি পাব আৰু লগে লগে ইয়াৰ পৰিসীমা বাঢ়ি যাব।

অসমীয়া ভাষা প্ৰেম আৰু অসমীয়া ভাষাৰ গুণানুকীৰ্তন মুখে মুখে কৈ থাকিলে নহ'ব। মহান অসমীয়া ভাষাটোৰ সু-ভৱিষ্যতৰ বাবে ভাষাটোৰ সাহিত্যৰাজিৰ টনকিয়াল কৰি ৰাখিব লাগিব। ইয়াৰ বাবে আমি অসমীয়া ভাষা সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ ভৱিষ্যৎ সুৰক্ষা আৰু উন্নতিৰ বাবে সকলোৰে আগ্ৰহী হ'ব লাগিব। 'চিৰ চেনেহী মোৰ ভাষা জননী' এই কথাষাৰৰ অৰ্থ আমি মৰ্মে-মৰ্মে বুজি পাব লাগিব। সাধাৰণ ঘৰুৱা কথা-বতৰাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সামাজিক কাম-কাজ পৰ্যন্ত নিজৰ ভাষাটোক এলাগি কৰিব নালাগিব। আমি যদি ঘৰখনতেই মা-দেউতা নুবুলি, মম-দেউ বুলি কওঁ, নিজৰ মাকেই যদি 'মামি' বুলি কওঁ, খুৰা নুবুলি 'আংকুল' কওঁ, খুৰী নুবুলি যদি 'আণ্টি' বুলি কওঁ, তেনেহ'লে আমাৰ ভাষা প্ৰেম কিমান ইয়াতেই গম পোৱা যায়। 'মামি-পাপা' বুলিলে ভাল লাগে, মা-দেউতা বুলিলে ভাল নালাগে, হায়-হেঁচ ক'লে উন্নত, নমস্কাৰ ক'লে অনুন্নত আৰু যে ক'ত কি। কিছুমানে আকৌ কয়, 'মোৰ ছোৱালীজনীয়ে অসমীয়া ক'লে বুজি নাপায়, ইংৰাজীতে ক'লেহে বুজি পায়।'— তেনেহ'লে আমাৰ ভাষা প্ৰেম ক'ত? এয়া জানো অসমীয়া ভাষাৰ ভৱিষ্যৎ?

আমাৰ অসমীয়া ভাষাটোৰ দুৰাৱস্থা ক'বলৈ গ'লে সমাগত। ইয়াৰ বাবে আমি নিজেই জগৰীয়া। ব্যক্তি, সমাজ, সামাজিক অনুষ্ঠান, জাতীয় অনুষ্ঠান, সকলোৰে ভাষাটোৰ প্ৰতি কৰণীয় আছে। প্ৰকৃতপক্ষে দেখা যায় আৰু বুজাও যায় যে গাঁৱৰ খাতি খোৱাকেইজনেহে অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰতি আনুগত্য প্ৰকাশ কৰি আছে তুলনামূলকভাৱে। কাৰণ, নগৰ আৰু চহৰাঞ্চলত থকা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ বিদ্যালয়সমূহত অসমীয়া ভাষাৰ চৰ্চা আৰু স্থান কিমান, সেইটো আমি সকলোৰে জানো। গতিকে ভাষাটোৰ সু-ভৱিষ্যতৰ বাবে আমাৰ সকলোৰে কৰণীয় আছে নিশ্চয়। তাকেই কৰিবলৈ হ'লে কোনো ভাষা বা ভাষীক লোকৰ প্ৰতি বিদ্বেষ নাৰাখি নিজ ভাষাটোৰ চৰ্চা, প্ৰসাৰ আৰু ভাষাটোৰ সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ উন্নতি সাধিবলৈ সকলোৰে মনোনিৱেশ কৰিব লাগে।

গ্ৰন্থপঞ্জী

- বিশ্বনাথ কবিৰাজ : সাহিত্য দৰ্পণ
মহেন্দ্ৰ বৰা : সাহিত্যস উপক্ৰমণিকা
ৰামমল ঠাকুৰীয়া : সাহিত্য বিচাৰ
মনোৰঞ্জন শাস্ত্ৰী : সাহিত্য বিদ্যা পৰিক্ৰমা
বাণীকান্ত কাকতি : পুৰণি অসমীয়া সাহিত্য
ড° হৰিনাথ শৰ্মা দলৈ : সাহিত্য প্ৰবেশ
ড° হৰিনাথ শৰ্মা দলৈ : শংকদেৱৰ সাহিত্য প্ৰতিভা
ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য : অসমৰ জনজাতি
ড° বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা : অসমৰ ভাষা আৰু সংস্কৃতি

✱ ✱ ✱

ঠেঙ্গাল জনগোষ্ঠীৰ পৰম্পৰাগত খেল-খেমালি আৰু গীত-মাত

গীতিমণি হাটীমূৰীয়া

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ,
অসম মহিলা বিশ্ববিদ্যালয়,
যোৰহাট, অসম

সংক্ষিপ্তসৰ

অসম নামৰ ভূ-খণ্ডত বসবাসকৰা এটা প্ৰাচীন জনগোষ্ঠী হ'ল ঠেঙ্গালসকল। ঠেঙ্গালসকল অসমীয়া জাতিৰ অন্যতম অংগ। মংগোলীয় প্ৰজাতিৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা এই সম্প্ৰদায়টোৰ সাংস্কৃতিক জীৱন শৈলীয়ে অসমীয়া জাতীয় সাংস্কৃতিক চহকী কৰিছে আৰু জাতীয় সাংস্কৃতিক জীৱনৰ লগত ওতপ্ৰোতভাৱে সাঙোৰ খাই আছে। উত্তৰ-পূব ভাৰতত মংগোলীয়সকল আনুমানিক খৃ.পূ. ১০০০ বছৰৰ পূৰ্বে প্ৰৱেশ কৰিছিল।^১ বুৰঞ্জীবিদ আৰু পণ্ডিতসকলৰ মতে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ পৰ্বতৰ দাঁতি কাষৰীয়া ঠাইত প্ৰথমে বাস কৰা মংগোলীয় বা কিৰাতসকলেই এসময়ত কছাৰী নাম পায় আৰু 'কছাৰী' নামকৰণ অসমৰ হিন্দু ওচৰ-চুবুৰীয়াসকলৰ সৃষ্টি। হেমকোষ অভিধানত ঠেঙ্গালৰ বিষয়ে অসমৰ এজাতি আদিবাসী কছাৰী বুলি উল্লেখ কৰিছে।

বীজ শব্দ : প্ৰাচীন জনগোষ্ঠী, ঠেঙ্গাল, মংগোলীয় প্ৰজাতি আৰু কছাৰী

জনশ্ৰুতিমতে, ৰজাই সাহসী আৰু যুদ্ধ বিদ্যাত পাৰ্গতসকলক যুদ্ধৰ বাবে তেওঁলোকক ঠেঙা (Pantloon) পিন্ধিবলৈ দিছিল। সেই ঠেঙা পিন্ধাৰ বাবেই তেওঁলোকক ঠেঙাল বুলি মাতিছিল। সময়ৰ লগে লগে ঠেঙা পিন্ধা কছাৰী সকলেই ঠেঙাল সম্প্ৰদায়ত পৰিণত হয়। বৰ্তমান ঠেঙাল কছাৰীসকল যোৰহাট, গোলাঘাট, ডিব্ৰুগড়, লক্ষীমপুৰ, দৰং শোণিতপুৰ, কাৰ্বি-আংলং, ডিমাপুৰত সিঁচৰতি হৈ আছে।^২

ঠেঙ্গাল কছাৰীসকলে অতীতৰ পৰাই সমাজ পাতি বসবাস কৰি আহিছে আৰু বৰ্তমান অসমীয়া সামাজিক-সাংস্কৃতিক জীৱনৰ অংশীদাৰ হৈ পৰিছে। এই জনগোষ্ঠীটো নিজা উৎসৱ-পাৰ্বণ, গীত-মাত, পৰম্পৰাগত খেল-খেমালিৰে সমৃদ্ধ। যথা নিয়মে এওঁলোকে সামাজিক উৎসৱ, পূজা-পাতল, পৰম্পৰাগত খেল-খেমালি আদি পালন কৰে। লোকসাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰটো জনগোষ্ঠীটো চহকী। সাধুকথা, লোককথা, বিহুগীত, হুঁচৰি গীত, নিচুকণি গীত, ধাইনাম, আইনাম, লখিমী সৰাহৰ নাম, অপেশ্বৰী সৰাহৰ গীত, পানীতোলা সৰাহৰ গীত, তোলনী বিয়াৰ নাম, ভেকুলী বিয়াৰ নাম আদি বৰ্তমানো বহলভাৱে প্ৰচলিত

হৈ আছে। ঠেঙ্গাল কছাৰীসকলৰ মাজত প্ৰচলিত উৎসৱ-পাৰ্বন, ক্ৰীড়া-কৌতুক, খেল-ধেমালি আদিয়ে অসমীয়া সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰখনক বাৰেবহনীয়া কৰি সুকীয়া পৰিচয় প্ৰদান কৰি আহিছে।

মূল আলোচনা

অসমত বসবাস কৰা প্ৰত্যেকটো জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত পৰম্পৰাগত আচাৰ-অনুষ্ঠান, বিশ্বাস, খেল-ধেমালি, গীত-মাত আদিয়ে সুকীয়া বিশেষত্ব বহন কৰি আহিছে। বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ কলা-সংস্কৃতিৰ সংমিশ্ৰণত অসমৰ মেটমৰ সাহিত্য-সংস্কৃতি গঢ় লৈ উঠিছে। এই ক্ষেত্ৰত অসমৰ ভূমিপুত্ৰ ঠেঙ্গাল-কছাৰীসকলো আগবঢ়া। ঠেঙ্গাল-কছাৰীসকলৰ মাজতো পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালি আৰু গীত-মাতৰ প্ৰাধান্য আছে, যি জনগোষ্ঠীটোৰ সাংস্কৃতিক দিশটো অক্ষুণ্ণ ৰখাত অৰিহণা যোগাইছে।

খেল-ধেমালিবোৰ শিশু আৰু কিশোৰৰ অৱসৰ বিনোদনৰ প্ৰধান মাধ্যম। বিভিন্ন ধৰণৰ বিভিন্ন কৌশলযুক্ত এই খেল-ধেমালিসমূহ আজৰি সময় কটোৱাৰ এটা উত্তম মাধ্যম। ইয়াৰ জৰিয়তে শিশুৰ শাৰীৰিক উত্তৰণ ঘটাব লগতে মানসিক বুদ্ধিবৃত্তিবোৰ বিকাশ সাধন হয়। শিশু বা কিশোৰসকলকে নহয়; এই খেল বা গীত-মাতসমূহে জ্যেষ্ঠসকলকো আনন্দ দিয়ে। বৰ্তমান সময়ৰ সোঁতত এইধৰণৰ পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালি বা গীত-মাতসমূহ পাহৰণিৰ গৰ্ভত হেৰাই গৈছে। সময়ৰ পৰিৱৰ্তনৰ সমান্তৰালভাৱে সমাজ তথা সমাজৰ মানুহৰ কৰ্ম ধাৰণা আৰু চিন্তাৰ সলনি হোৱাটোৱে হয়তো ইয়াৰ প্ৰধান কাৰক। জনগোষ্ঠীটোৰ জাতীয় জীৱনৰ মান সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিবলৈ ইয়াৰ সংৰক্ষণ আৰু প্ৰচলনৰ ব্যৱস্থা কৰাটো নিতান্তই দৰকাৰী কথা।

ঠেঙ্গাল জনগোষ্ঠীৰ পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালি

ঠেঙ্গাল জনগোষ্ঠীৰ লোকসমাজত পৰম্পৰাগতভাৱে বিভিন্ন খেলৰ প্ৰচলন থকা দেখা যায়। এই খেল-ধেমালিবোৰৰ মাজেৰে জনগোষ্ঠীটোৰ লগত জড়িত সামাজিক আচৰণ, ধৰ্মীয় কৃত্য, আমোদ-প্ৰমোদ, বন্ধুত্বসুলভ পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক আদি দিশৰ প্ৰকাশ ঘটে। ঠেঙ্গাল জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালিৰ এক পৰিচয় আগবঢ়োৱাৰ যত্ন কৰা হ'ল—

ক) টাং গুটি

এই খেলবিধ ল'ৰা-ছোৱালী সকলোৱে খেলিব পাৰে। খেলবিধত খেলুৱৈৰ সীমাবদ্ধতা নাই। টাং গুটি খেলৰ বাবে আঢ়ৈ বা তিনি ইঞ্চিমান দীঘল বাঁহৰ টুকুৰা ঘূৰণীয়াকৈ চুঁচি লোৱাৰ লগতে এক বা ডেৰফুট মান দীঘল বাঁহৰ কামিও চুঁচি লোৱা হয়। এইখেলত প্ৰথমেই মাটিত এটা সৰু বাম গাঁত বা খুলি খান্দি লোৱা হয়। গাঁতটোত ভৰি থৈ এখন হাতেৰে বাঁহৰ মাৰিডাল লম্বভাৱে মুঠি মাৰি ধৰি মুঠিটোৰ ওপৰত টাংগুটিটো ৰাখি বিশেষ কায়দাৰে মাৰি পঠিওৱা হয়। এনেদৰে গুটিটো মাৰি পঠিয়াওতে কোনো খেলুৱৈয়ে যদি গুটিটো হাতেৰে ধৰি ৰাখিব পাৰে তেতিয়া গুটিটো মাৰি পঠাওঁতাজন খেলৰপৰা বাহিৰ হ'ব লাগে। যদি গুটিটো ধৰিব নোৱাৰে, যি ঠাইত গুটিটো পৰে সেই ঠাইৰপৰা মাৰিডালেৰে গুটিটো খুলিটোত নপৰাকৈ গুটিটো বচাব লাগে। সেইসময়ত যদি গুটিটো খুলিটোত পৰে বা লৈ থকা মাৰিডালৰ এক মাৰিতকৈ ওচৰত পৰে তেতিয়া খেলুৱৈজন খেলৰপৰা বাহিৰ হ'ব লাগে। যদি গুটিটোত কোব মাৰি

দূৰলৈ পঠাব পাৰে তেতিয়া গুটিটো সেই ঠাইৰপৰা কিমান মাৰি হ'ল হিচাপ কৰে। এনেদৰে প্ৰতিজন খেলুৱৈয়ে খেলি হোৱাৰ পাছত যিজন খেলুৱৈৰ গুটিটোৰ দূৰত্বৰ হিচাপ বেছি হয় সেইজনেই জয়ী হয়। এই খেলবিধ আনন্দদায়ক যদিও কেতিয়াবা আঘাত পোৱাৰ সম্ভাৱনা নথকা নহয়।

খ) ফিটিং বা পিঠা

এই খেল ল'ৰা-ছোৱালী সকলোৰে বাবে। খেলবিধত দুটা দল থাকে। দুয়োটা দলতে সমান খেলুৱৈৰ প্ৰয়োজন হয়। পিঠা খেলৰ বাবে ফটা কাপোৰ বা কাগজে ঘূৰণীয়াকৈ বান্ধি এটা বল বনোৱা হয় আৰু আয়ত আকাৰৰ বা গোলকৈ কাটি লোৱা চেণ্ডেলৰ বৰৰ প্ৰয়োজন হয়। বল দলিয়াবলৈ এটা নিৰ্দিষ্ট দূৰত্ব নিৰ্ধাৰণ কৰি লয়। বলটো এজনে তিনিবাৰলৈকেহে দলিয়াব পাৰে। যদি প্ৰথমজনে নোৱাৰে দ্বিতীয়জনে বলটো দলিয়াব লাগে। এনেদৰে নোৱাৰালৈকে দলিয়াওঁতা সলনি হৈ থাকে। খেলটোত পিঠাকেইটা পৰি যোৱাৰ পাছত যিটো দলে পিঠাকেইটা পেলায় সেই দলটোৱেই পিঠাকেইটা জাপি পুনৰ স্তম্ভ বনায়। ইয়াত দলৰ গোটেইকেইজন সদস্যই অংশ ল'ব পাৰে।

গ) কাবাডী

কাবাডী খেল ল'ৰা-ছোৱালী উভয়ে খেলে। প্ৰতিটো দলত ৭ জন খেলুৱৈৰ দৰকাৰ। অৱশ্যে ধেমালি হিচাপে খেলিলে ৭ জনতকৈ কম বা বেছিও থাকে। এই খেল খেলিবৰ বাবে আয়ত আকাৰৰ ঘৰ বনাই মাজত আঁচ টানি লোৱা হয়। প্ৰথমতে খেলখন আৰম্ভ কৰিবলৈ চিত্ৰপত্ৰ(এটকীয়া মুদ্ৰা টচ কৰা) কৰি জয়ী হোৱা দলটোৰ এজনে বিপৰীত দলৰ ঘৰৰ ফালে কাবাডী কাবাডী শব্দ কৰি আগবাঢ়ি গৈ বিপৰীত দলৰ খেলুৱৈক স্পৰ্শ কৰিবলৈ নতুবা হাতত ধৰি নিজৰ ঘৰৰ ফালে টানি আনিবলৈ চেষ্টা কৰে। এনে অৱস্থাত কাবাডী কাবাডী শব্দ বন্ধ হৈ যায় তেতিয়া বিপৰীত দলৰ খেলুৱৈজনক টানি আনি নিজৰ ঘৰত পোৱাব পাৰে বা নিজৰ ঘৰৰ আঁচডাল চুব পাৰে তেতিয়া বিপৰীত দলৰ খেলুৱৈজন খেলৰপৰা বাহিৰ হয়। এটা দলৰ পিছত সিটো দলৰ খেলুৱৈসকলে এনেদৰেই বিপৰীত দলৰ খেলুৱৈসকলক ধৰিবলৈ যায়।

ঘ) বাঘ গৰু

এই খেল ল'ৰা-ছোৱালী আৰু বয়সস্থ সকলোৰে খেলে। ইয়াত খেলুৱৈৰ সংখ্যা দুজন। খেলবিধ খেলিবৰ বাবে মাটিত আঁচ টানি লোৱা হয়। খেলবিধত ১৬ টা গুটি লাগে। এৰা গছৰ গুটি, শিলগুটি নাইবা তামোলৰ বাকলিক এই খেলৰ গুটি হিচাপে লয়। এই গুটিকেইটাক গৰু বুলি ধৰা হয়। এই ১৬ টা গুটিৰ লগতে অলপ ডাঙৰ আৰু দুটা গুটিক বাঘ বুলি ধৰা হয়। বাঘ দুটাৰ সঞ্চালন বন্ধ কৰিব পাৰিলেই গৰু লোৱাজন জিকে আৰু গৰুবোৰ খাই শেষ কৰিব পাৰিলেই বাঘ লোৱাজন জিকে। এই খেলখন আনন্দদায়ক আৰু খেলুৱৈৰ চিন্তাশক্তি প্ৰকাশক।

ঙ) কাঁহিটি

খেলবিধ ল'ৰা-ছোৱালী উভয়ে খেলে। খেলবিধত ৬-৭ জনীয়া দুটা দল থাকে আৰু দল দুটাই নিজৰ ফালে এটা খুটি পুটি লয় বা দুজোপা গছ থাকে। গছ বা খুটি দুটাৰ মাজত ৪৮-৫০ মিটাৰৰ ব্যৱধান থাকে। গছ বা খুটিক আধাৰ হিচাপে লোৱাৰ পাছত প্ৰথমতে এটা দলৰ পৰা খেলুৱৈ এজনে কাঁহিটি

কাঁইটি শব্দ কৰি বিপৰীত দলৰ ফালে আগবাঢ়ি যায়। যদি কাঁইটি কাঁইটি শব্দ কৰি থাকোতেই বিপৰীত দলৰ কোনো খেলুৱৈক ধৰিব পাৰে তেতিয়া সেই খেলুৱৈজন পৰাজিত হয়।

চ) চ'ৰা ছৌ

এই খেলত ৪/৫ জনীয়া দুটা দল থাকে। খেলবিধত মাটিত আঁচ টানি লয় বা বনৰ ওপৰত লোৰ বনাই এফালে চাৰি বা পাঁচটাকৈ মুঠ আঠ বা দহটা ঘৰ বনায়। তাৰপাছত এচা দল ঘৰকেইটাত প্ৰৱেশ কৰে আৰু বখীয়াজনে লাইনত থাকি চুবলৈ চেষ্টা কৰে। প্ৰৱেশ কৰা খেলুৱৈ কেইজনে বখীয়া কেইজনে চুব নোৱৰাকৈ আটাইকেইটা ঘৰত প্ৰৱেশ কৰিব পাৰিব লাগে। তাৰপাছত দলটোৰ যিকোনো এজন খেলুৱৈয়ে ছৌ বা চিক বুলি কৈ বাহিৰলৈ ওলাব পাৰিলেই দলটো জয়ী হয়। খেলি থকা অৱস্থাত বখীয়াকেইজনেকোনো খেলুৱৈক স্পৰ্শ কৰিলে তেওঁ খেলৰ পৰা বাহিৰ হ'ব লাগে। এই খেলবিধত বুদ্ধিৰ প্ৰয়োজন হোৱাৰ লগতে শাৰিৰীক অনুশীলনো হয়।

ছ) জিগিনী খেল

এই খেলবিধ গৰখীয়া ল'ৰাই গৰখীয়া তলিত খেলে। এই খেলবিধ আমোদজনক। সাধাৰণতে যিদিনা চিপচিপীয়া বৰষুণ দিয়ে, সেইদিনাই গৰখীয়াহঁতে এই খেল খেলে। এই খেল খেলিবলৈ ল'ৰাবোৰে নিজৰ নিজৰ এচাৰিডাল ওপৰলৈ দলিয়াই দিয়ে আৰু যিজনৰ এচাৰিডাল মাটিত পৰে সেইজনেই জিগিনী খাটিব লগীয়া হয়। জিগিনী খটাজনে মুখেৰে জিগিনী জিগিনী উচ্চাৰণ কৰি অন্য খেলুৱৈসকলক চুবলৈ খেদি যায়। অন্য খেলুৱৈসকলে পথাৰৰ অ'ত ত'ত থকা গোবৰৰ চপৰা বিচাৰি নিজৰ এচাৰিডাল ঠিয়কৈ গোবৰৰ ওপৰত পুতি দিব। যদি গোবৰৰ চপৰাত পোতাৰ আগতে কোনো খেলুৱৈক চুবলৈ পাৰে তেতিয়া সেইজনে পুনৰ জিগিনী খাটিব লাগে।

ঠেঙ্গাল জনগোষ্ঠীৰ বিভিন্ন গীত-মাত

ঠেঙ্গাল জনগোষ্ঠীৰ মাজত বিভিন্ন গীত-মাতৰো প্ৰচলন আছে। যিবিলাকে জনগোষ্ঠীটোৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ চিনাকি দিয়ে। জনগোষ্ঠীটোৱে পালন কৰা এটা উল্লেখযোগ্য সাংস্কৃতিক উৎসৱ হৈছে 'তৰাছিৰা বিহু'। এই উৎসৱ অসমৰ জাতীয় উৎসৱ ব'হাগ বিহুৰ দৰেই। তৰাছিৰা বিহুত বিহুৱাসকলে চোতালত গোৱা ছচৰি গীতবোৰ এনেধৰণৰ—

তৰা ছিৰি গ'লো বংবাই ৰহিমলা
পঘা বাটি গলো বংবাই ৰহিমলা
বুধে-বৃহস্পতি বিহু হে বংবাই ৰহিমলা
ৰিচিপ চিপ জৰৌৰোৱা
তৰা ছিৰিবলৈ বংবাই ৰহিমলা
পঘা বাটি গ'লো বংবাই ৰহিমলা
বছৰেকৰ মূৰতে আহিছো আমি
ৰিচিপ চিপ জৰৌৰোৱা

তৰাছিৰা বিহুৰ যোজনাৰসমূহ এনেধৰণৰ—

“চ’তৰে মাহতে ঢোলে গিৰ্গিৰালে অ’
ঢোলৰ মাত টিনিকি ধিন্দাওঁ।
আহ ঐ লগৰীয়া আহ ঐ সমনীয়া অ’
তৰা ছিৰিবলৈ যাওঁ।।”

“এচাৰি ভোটাটো কছাৰী ল’ৰাটো
বাটত পেলাই গ’লি টেঁচু
মাৰৰ মূৰ খোৱা বিজুলী চকুৱা
ঢোলটো বজাই দে নাচো।।”

সেইদৰে এই উৎসৱৰ নাম বা গীতসমূহ এনেধৰণৰ—

“তৰাছিৰি গ’লো বংবাই ৰহিমলা
পঘা বাতি গ’লো বংবাই ৰহিমলা

বুধে বৃহস্পতিয়ে বিহু
বংবাই ৰহিমলা,
ৰিচিপ্ চিপ্ ৰিচিপ্চিপ জৰৌৰোৱা

তৰাৰ লগতে
চেংমৰা চিঙোতে
ভৰিতে বিপ্লিলে হলে এ হেই
বং বাই ৰহিমলা
ৰিচিপ্ চিপ্ ৰিচিপ্ চিপ্
জৰৌৰোৱা।।”

সেইদৰে খেতি উঠা বা লখিমী চিঙা দিনা দাৱনীসকলে গোৱা গীতবোৰ এনেধৰণৰ—

“ধান দাই গ’লা পিছলে নাচালা
থাকি গ’ল চেনেহৰ থোক,
নৈয়ে সুঁতি যিদৰে এৰিলে
সেইদৰে এৰিলা মোক।।”

আলোচনাৰ অন্তত দেখা যায় ঠেঙ্গাল জনগোষ্ঠীটোৰ মাজত প্ৰচলিত বিভিন্ন খেল-ধেমালি আৰু গীত-মাতসমূহে জনগোষ্ঠীটোৰ লোকজীৱনৰ আভাস দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

সামৰণি

অসমীয়া সংস্কৃতিৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিশেষত্ব হ'ল পৰম্পৰাগত খলুৱা খেল-ধেমালিসমূহ। চহা জীৱনৰ সতে জড়িত খেল-ধেমালিসমূহ প্ৰীতি-সম্প্ৰীতি, ভাতৃভ্ৰুবোধৰ চানেকি। ঠেঙ্গাল-কছাৰীসকলৰ মাজত প্ৰচলিত পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালিসমূহো জনগোষ্ঠীটোৰ কৃষ্টিৰ মেৰুদণ্ডস্বৰূপ। ঠেঙ্গাল জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত টাংগুটি, পিঠা খেল, কাবাডী, বাঘ গৰু, কাঁইটি, তুক-ছিক, জিগিনী খেল আদি খেল-ধেমালিসমূহে শিশু মনক প্ৰভাৱিত কৰিব পৰাকৈ কৌতূহল, জিঞ্জাসা আদিৰ জন্ম দিয়ে। ল'ৰা-ছোৱালীৰ মাজত সদ্ভাৱ বৃদ্ধি কৰাত, সামাজিক পৰিৱেশ নিৰ্মাণ কৰাত, খেলুৱৈ সুলভ মনোবৃত্তি গঢ়ি তোলাত এই খেল ধেমালিসমূহৰ যথেষ্ট গুৰুত্ব আছে।

প্ৰসংগ টীকা

কিৰাত জন-কৃতি, সুনীতি কুমাৰ চট্টোপধ্যায়, পৃ. ২৬

অসমৰ ঠেঙ্গাল-কছাৰীৰ ইতিবৃত্ত, নন্দ বৰা, পৃ. ৫৪

প্ৰাসংগিক গ্ৰন্থ

গহীন সোণোৱাল, চিৰঞ্জীৱ শৰ্মা, *খলুৱা তথা পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালি, অসমৰ ত্ৰীড়া ইতিহাস (প্ৰথম খণ্ড)*, অলিম্পিয়া প্ৰকাশন, গুৱাহাটী, ২০১৪ চন।

মনোজ কুমাৰ দাস, *লোক-সংস্কৃতিৰ লেছেৰি বুটলি* (১ম খণ্ড), জুনা পুথিঘৰ, দখলা, ২০১১ চন।

নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা (মুখ্য সম্পা.), কনক চন্দ্ৰ চহৰীয়া, মুকুল চক্ৰৱৰ্তী (সম্পা.), *অসমৰ সংস্কৃতি-সমীক্ষা*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী, ২০০০ চন।

ভৃগুমোহন গোস্বামী, *সংস্কৃতি-কৃষ্টি জনকৃষ্টি আৰু অন্যান্য*, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী, ২০১২ চন।

সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়, *কিৰাত জনকৃতি*।

নন্দ বৰা, *অসমৰ ঠেঙ্গাল কছাৰীৰ ইতিবৃত্ত*।

পদ্ম হাজৰিকা (সম্পা.), *ঠেঙ্গাল দৰ্পণ*, সদৌ অসম ঠেঙ্গাল কছাৰী সংগঠনৰ পঞ্চদশ দ্বি-বাৰ্ষিক অধিবেশন, ২০২২।

✱ ✱ ✱

বিবৰ্তন আৰু পৰিৱৰ্তনৰ বাটেৰে অসমীয়া সংস্কৃতি

ক্ষীৰানন্দ ফুকন

সহঃ শিক্ষক,

ঘিলামৰা নগৰ উচ্চ মাধ্যমিক বিদ্যালয়,

লখিমপুৰ

সংক্ষিপ্তসাৰ

সংস্কৃতিয়ে এটা জাতিৰ ঐতিহ্য বহন কৰে। সময়ৰ প্ৰয়োজনীয়তাত সংস্কৃতিয়ে ৰূপ সলায় আৰু নতুন উপাদানৰ সংমিশ্ৰণ হয়। চিৰপ্ৰবাহমান নদীৰ গতিৰ দৰে সংস্কৃতি সদায় বৈ থাকে। সমাজলৈ পৰিবৰ্তন আহে আৰু সমাজিক পৰিবৰ্তন লগে লগে সাংস্কৃতিক দিশতো পৰিবৰ্তনে দেখা দিয়ে। পৰিবৰ্তন সমাজ বা জাতিৰ মঙ্গলৰ বাবে হ'ব লাগে। এনে সমাজিক সাংস্কৃতিক পৰিবৰ্তন তেতিয়াহে সময়ে স্বীকাৰ কৰি ল'ব। সেয়েহে আমাৰ মানৱ জীৱনক সুন্দৰ আৰু শক্তিমান কৰি তোলা সকলো সুকুমাৰ কলা, কাম আৰু গুণবাশি হ'ল সংস্কৃতিৰ সোপান। সংস্কৃতিৰ সোপানেই সমাজ এখনৰ দাপোন, য'ত প্ৰতিটো বস্তুৰেই ছবছ প্ৰতিবিন্ধ প্ৰতিফলিত হয়। ঠিক সেইদৰে সংস্কৃতিতো সমাজৰ স্বৰূপ বা ৰূপান্তৰ প্ৰতিফলিত হয়। সমাজত সংস্কৃতিৰ সোপানবোৰ যেনে- প্ৰচলিত ৰীতি-নীতি, আচাৰ-অনুষ্ঠান, সাজপাৰ, খাদ্যভাস, স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য উন্নত মানৰ হয়, সেইখন সমাজ সিমানেই উন্নতি দিশত দোপতদোপে আগবাঢ়ি যায়। সমাজত ইয়াৰ প্ৰভাৱৰ ফলত ভালদিশবোৰ আকোঁৱালি লয় আৰু নিজৰ সংস্কৃতিৰ উপাদান সিচি থৈ যায়।

বীজ শব্দ : সংস্কৃতি, বিবৰ্তন, ঐতিহ্য, স্বকীয়তা, প্ৰথা পৰম্পৰা।

অৱতাৰনিকা

সংস্কৃতি গতিশীল। গতিশীল সংস্কৃতিয়ে সময়ৰ সোঁতত বিবৰ্তন আৰু পৰিৱৰ্তনেৰে সমৃদ্ধিশালী হয়। অতি কম সময়ৰ ভিতৰত কোনো জাতিৰ সংস্কৃতিয়ে গঢ় ল'ব নোৱাৰে। এটা জাতিৰ শতিকা-শতিকা জুৰি চলি অহা আচাৰ-ব্যৱহাৰ, লোক পৰম্পৰা, দৈনন্দিন জীৱন যাত্ৰ, ৰীতি-নীতি মাজেৰে সংস্কৃতিয়ে গঢ় লয়। মানৱ জীৱন যাত্ৰাত সংস্কৃতিয়ে পথ প্ৰদৰ্শন কৰে। সমাজৰ ৰীতি-নীতিলৈ সময়ে সময়ে সংস্কাৰ আহে। সংস্কাৰে পুৰণি কাম-কাজ, আচৰনত নতুন ৰং সানে। সংস্কৃতিলৈ অহা সংস্কাৰে

পুৰণিক আমোল পৰিবৰ্তন নকৰে। মাথোন ন-সংস্কাৰক নিজৰ মাজত সামৰি লৈ সংস্কৃতিক মহিয়সী হৈ থাকে। এইদৰে সংস্কৃতি প্ৰবাহিত হয় প্ৰজন্মৰ পৰা প্ৰজন্মলৈ যুগ-যুগান্তৰলৈ।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য

মানৱ সমাজৰ জ্ঞান-বিশ্বাস, ৰীতি-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, নৈতিকতা, উৎসৱ, অনুষ্ঠানে, আইন-কানুন, শিল্প, কলা, বৌদ্ধিক উৎকৰ্ষ সাধনৰ দিশবোৰ সামৰা সামগ্ৰীক ৰূপেই সংস্কৃতি। এনে সংস্কৃতিৰ বিবৰ্তন আৰু পৰিবৰ্তনৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা কৰাই এই আলোচনা পত্ৰৰ উদ্দেশ্য।

বিষয় অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

এই আলোচনা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰোতে মুখ্যত বিশ্লেষণাত্মক আৰু বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। তথ্য সমূহ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰ, যেনে - আলোচনী কিতাপ, প্ৰবন্ধ, বাতৰিকাকত, ইণ্টাৰনেট ইত্যদিৰ পৰা আহৰণ কৰা হৈছে।

মূল আলোচনা

সংস্কৃতিৰ সংজ্ঞা দিবলৈ গৈ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাই কৈছিল “যি কথা, যি কাম বা চিন্তাই মানুহক বৰ্বৰ প্ৰকৃতিৰ পৰা তুলি নি দিব্য প্ৰকৃতি দিয়ে এই পৃথিৱীখন ধুনীয়া কৰি মানুহক মানুহৰ জীৱনৰ সম্পূৰ্ণ আনন্দ পাবলৈ বাট দেখুৱাই, মানুহৰ সেই কথা, সেই চিন্তা বা সেই কামেই হৈছে সংস্কৃতি।”

এই উক্তিৰ আধাৰত ক’ব পাৰি যে আমাৰ মানৱ জীৱনক সুন্দৰ আৰু শক্তিমান কৰি তোলা সকলো সুকুমাৰ কলা, কাম আৰু গুণৰাশিয়েই হ’ল সংস্কৃতিৰ সোপান।

সংস্কৃতিৰ সোপানেই সমাজ এখনৰ দাপোণ, দাপোণত যেনেকৈ প্ৰতিটো বস্তুৰেই ছবছ প্ৰতিবিশ্ব প্ৰতিফলিত হয়, ঠিক তেনেদৰে সংস্কৃতিতো সমাজ এখনৰ স্বৰূপ প্ৰতিফলিত হয়। যিখন সমাজত সংস্কৃতিৰ সোপানবোৰ যেনে — প্ৰচলিত ৰীতি-নীতি, আচাৰ-অনুষ্ঠান, সাজপাৰ, খাদ্যাভাস, স্থাপত্য ভাস্কৰ্য আদি উন্নত মানৰ হয়, সেইখন সমাজ সিমানেই উন্নতিৰ দিশত দোপতদোপে আগবাঢ়ি যাবলৈ সক্ষম হয় আৰু সমাজৰ ওপৰত ইয়াৰ প্ৰভাৱ পৰে। গতিশীল সময়ৰ লগত সংস্কৃতিও আগবাঢ়ি যায় আৰু আগবাঢ়ি যাওঁতে আকোৱালি লয় আন এখন সমাজৰ ভাল লগা দিশবোৰ আৰু আন সমাজতো নিজৰ সংস্কৃতিৰ কিছু উপাদান সিঁচি থৈ যায়। গতিশীল সময়ৰ লগত তাল মিলাই উদাৰ দৃষ্টিভংগীৰে আগবাঢ়ি যাওঁতে এটা সংস্কৃতিসম্পন্ন জাতিয়ে আন এটা জাতিৰ ভাল লগা দিশ সমূহ নিজৰ সংস্কৃতিৰ সৈতে সম্পৰ্কিত কৰি ব্যৱহাৰ কৰাৰ ফলত সংস্কৃতিৰ ৰূপান্তৰ ঘটে। বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱত বৰ্তমান সময়ত কোনো এখন সমাজৰ সংস্কৃতিয়ে একক হৈ থকা নাই, একক হৈ থকাটো সম্ভৱো নহয়। কিন্তু আনৰ সংস্কৃতিৰ উপাদানবোৰ গ্ৰহণ কৰোঁতে সাৱধান হ’ব লাগে। নহ’লে কেতিয়াবা নিজৰ সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰখনলৈ ভাবুকি অহাৰ সম্ভাৱনাই অধিক।

সংস্কৃতিৰ ৰূপান্তৰৰ ধাৰণাটো বুজিবলৈ আমি আমাৰ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ উপাদানবোৰ যেনে - দৈনন্দিন জীৱন ধাৰণাৰ কৌশল, কৃষি-কৰ্ম, খাদ্যাভাস, সাজপাৰ, আ-অলংকাৰ আদি দিশবোৰলৈ চকু দিলেই স্পষ্টকৈ বুজিব পাৰিম। এই সকলোবোৰ দিশতে এতিয়া আমি ইমানেই অন্য সংস্কৃতিৰ

উপাদানক ঠাই দিছো যে বহুসময়ত নিজৰ খিনিক প্ৰায়ে এলাগী কৰি পেলাইছো । এইটো সঁচা কথা যে সময়ৰ লগত খোজ মিলাই আমিও আমাৰ কৌটিকলীয়া সংস্কৃতিক ৰূপান্তৰ ঘটাই উন্নত সংস্কৃতিৰ আদৰ্শ গ্ৰহণ কৰিবই লাগিব । সেই বুলিয়েই নিজস্বতা খিনি হেৰুৱাই পেলালেও নহ'ব । নিজস্বতাইখিনি হেৰুৱালে আমাৰ উত্তৰ প্ৰজন্মই বিশ্ব দৰবাৰত এদিন এটা পংগু জাতি হিচাপে চিনাকি দিব লাগিব । উদাহৰণস্বৰূপে আমি আমাৰ কৃষি কৰ্মৰ কথা ক'ব পাৰো । যিদিনাৰ পৰা আমাৰ মাজত ট্ৰেক্টৰ, পাৱাৰটোৰ আদিৰে হালবোৱাৰ কাম আৰম্ভ কৰা হ'ল, সেই দিনাৰ পৰা নাঙলৰ প্ৰচলন নোহোৱা হ'ল । তাৰ লগে লগে হালখনৰ লগত জড়িত সা-সঁজুলি আৰু শব্দবোৰ আমাৰ মাজৰ পৰা হেৰাই যোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে । আজিৰ প্ৰজন্মৰ বহুতেই সেয়েহে গাঁৱত থাকিলেও নাঙল-জুঁৱলি, নাঙলৰ ফাল, ডিলা, নৈ, বিষ্কা, হালোৱা এচাৰি আদি চিনি পোৱাটো দূৰৰ কথা নামো শুনি নোপোৱা হ'ল । হালখনৰ ঠাই ট্ৰেক্টৰে লোৱাৰ ফলত অতি সহজেই কম সময়ৰ ভিতৰতে অধিক উৎপাদন হৈছে, কৃষক লাভান্বিত হৈছে, আৰ্থিক ভাৱে স্বচ্ছল হৈ উঠিছে । এইবোৰ দিশলৈ চালে আকৌ প্ৰযুক্তিৰ ব্যৱহাৰ কথা ভাবিলে মনত দুখো লাগে । ঠিক তেনেদৰে মৰণা মৰা, ধান বনা আদি কামবোৰে মেচিনেৰে কৰাৰ ফলত মৰণা মৰা আৰু টেঁকীৰ লগত জড়িত শব্দবোৰ, সজুঁলিবোৰ নোহোৱা হৈ পৰিল । টেঁকীৰ কতৰা, গাৰিশলি, খুবলি, বড়নী মাৰি, টেঁকীৰ নেজ, টেঁকীৰ থোৰা এই শব্দবোৰেই লুপ্ত হোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে । বিহুৰে সংক্ৰান্তিয়ে কিন্তু ঠিকেই ৰাইজে চিৰা-পিঠা, লাৰু সান্দহ খাবলৈ পাইছে । অসমীয়া জা-জলপানে অসমৰ বাহিৰতো আদৰ পাইছে । এইটো খুব ভাল কথা । বিহু আহিলেই পিঠা, সান্দহ খুন্দিবলৈ আমি মিললৈ গৈছো নতুবা ঘৰতে মিস্কাৰ বাৰত খুন্দিছো । লাৰু কেনেকৈ বনাব লাগে ম'বাইলত চাই শিকিছো । মুঠতে যিকোনো প্ৰকাৰে আমি বিহুটো পাতিছো, নপতাকৈ থকা নাই । আনহে নালাগে কঙালী বিহুতো ক'ৰবাত ক'ৰবাত লাৰু-পিঠাৰ মেলা বহে । কি ৰঙালী, কি কঙালী সকলো বিহুত আজিৰ অসমীয়াই বজাৰলৈ গ'লেই বিহুৰ উপাদানবোৰ দাঙি আনিব পাৰি । লাগে মাথো টকা । টকা থাকিলে লাৰু-পিঠাই নহয় মাঘ বিহুৰ মেজিটোও কিনি আনিব পাৰি । বিহুৰ পৰম্পৰাগত সামগ্ৰীসমূহ প্ৰস্তুত কৰিবলৈ আগতে অসমীয়া মানুহৰ দহপোন্ধৰদিন আগৰ পৰা গাত তত নাইকীয়া হয় । কিন্তু এতিয়া দহ-পোন্ধৰ মিনিট আগত বজাৰৰ পৰা গোটাই দিলেই বিহু পাতিব পৰা হয় । সকলোবোৰেই ব্যৱসায়িক হৈ পৰিল । কম কষ্টত অধিক জাক-জমকতাৰে বিহু পাতিব পৰা হ'ল । ইয়াৰ লগে লগে এচাম লোক ব্যৱসায়িকভাৱে লাভান্বিত হয়; এচামে টকাৰ বলত নীতি বাৰ্হিভূত ভাৱে বিহু পাতে আৰু নতুন প্ৰজন্মই প্ৰকৃত তত্ত্বৰ পৰা আঁতৰি আহি থাকে । এয়া আচলতে সময়ৰ আহ্বান, আমি কোনেও কাকো ইয়াৰ বাবে দোষাৰূপ কৰিব নোৱাৰো; তথাপি আমি সচেতন হৈ থাকি উত্তৰ প্ৰজন্মক প্ৰকৃত সত্যৰ ওচৰ চপাই ৰখাৰ যত্ন কৰিব লাগিব । মুঠতে আমাৰ জাতীয় উৎসৱ বিহু সংস্কৃতিলৈ অহা ৰূপান্তৰৰ কথা কৈ থাকিলে শেষ নোহোৱা অৱস্থা প্ৰায় হৈ আছে । এই ৰূপান্তৰৰ ভাবুকিৰ দিশসমূহ আওকাণ কৰি যদি আমি যোগাত্মক দৃষ্টিসমূহলৈ লক্ষ্য কৰোঁ তেতিয়া দেখিবলৈ পাওঁ যে আমাৰ বিহুনাচ আৰু বিহুনামে এতিয়া বিশ্ব দৰবাৰত ঠাই দখল কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে । অসমৰ মাননীয় মুখ্যমন্ত্ৰী ড° হিমন্ত বিশ্ব শৰ্মাৰ নেতৃত্বত ২০২৩ বৰ্ষত অসমৰ বিহুনাচে গ্ৰীণিজ বুক অৱ ৱৰ্ল্ড ৰেকৰ্ডত ঠাই পাইছে । তৰোপৰি সুদূৰ আমেৰিকাৰ ৰেহেনাই বিহুগীতৰ

ওপৰত গৱেষণা কৰি বিহুক আমেৰিকাৰ লগতে বিশ্বৰ আগত চিনাকি কৰাই দিছে। ইয়াৰ পাছত আমি যদি আমাৰ খাদ্যাভাসৰ দিশটোলৈ চাওঁ ইয়াতো বৃহৎ ৰূপান্তৰ ঘটা দেখিবলৈ পাম, খাদ্য ৰন্ধা-বঢ়া কৰা জুহাল, আখলশালত পৰিবৰ্তন আহিল। অসমীয়া ৰান্ধনিয়ে সময়ৰ অভাৱত জুইত ৰন্ধা নকৰা হ'ল। বহুতেই আকৌ ঘৰ লেতেৰা হোৱাৰ ভয়ত ভিতৰত জুহাল, আখলহাল নৰখাই হ'ল। ইয়াৰ লগে লগে ৰন্ধন পকৰণৰ ৰূপান্তৰ ঘটিল বহু কেইবিধ খাদ্যৰ জুতিও মানুহে নোপোৱা হ'ল, খৰিকাত দিয়া মাছ, অঙঠাৰ পোৰা মাছ, পাতত দিয়া মাছ, পোৰা আলু বেঙেনা, ইয়াৰ সোৱাদ বহু মানুহে নোপোৱা হ'ল কিন্তু তাৰ সমপৰ্যায়ৰ সোৱাদ ল'বলৈ চেষ্টা চলালে। খৰিকাত দিয়া মাছৰ সলনি অভেনত ভৰালে, পাতত দিয়া বস্তুবোৰ আকৌ টাৰাত ইলুটি-সিলুটি কৰিলে। হ'লেও জানো প্ৰকৃত সোৱাদ পাব? আকৌ খোৱাৰ সময়ত আগতে ঘৰৰ প্ৰত্যেকজন সদস্যই মজিয়াত পীৰা পাৰি, ঘূৰণীয়াকৈ বহিছিল, মূৰব্বীজনৰ বাবে নিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়া ঠাইত বাকী সদস্যই কেতিয়াও বহিবলৈ যোৱা নাছিল। মজিয়াত পানী চটিয়াই ঘটি-লোটা, চৰিয়া এইসকলোৰ যোগাৰ কৰি দিছিল, পৰাপক্ষত সকলোৱে কাঁহৰ কাঁহিত খাইছিল। খাই উঠাৰ পাছতো মজিয়াখন ৰঙা মাটি দি মচি থৈছিল। এতিয়া কিন্তু গাঁৱৰ সমাজতো এনেকৈ সকলোৱে বহি খোৱাৰ পৰ্ব নাইকীয়া হ'ল। ব্যস্ততাৰ বাবেও সকলোৱে বেলেগ বেলেগ সময়ত য়েয়ে যেনেকৈ পাৰে তেনেকৈ খায়েই ওলাই যাব লগা হৈছে। সময়ৰ পৰিবৰ্তনৰ লগে লগে মানুহৰ প্ৰয়োজনো বাঢ়ি আহিছে সেই প্ৰয়োজনীয়তা পূৰাবলৈ ঘৰৰ সকলো সদস্যই আজি ভাগে ভাগে নিজৰ কৰ্তব্য কৰিবলৈ ওলাই যায়। কোনো মহিলাই আজি ৰন্ধনশালত সোমাই থাকি পৰম্পৰা ৰন্ধা কৰি খোৱা-বোৱা, ধোৱা-পখলা কৰিয়ে জীৱন পাৰ কৰিব নিবিচৰা হ'ল। সকলোৱে টেবুলত ভাত খোৱা হ'ল। কাঁহৰ কাঁহি-বাতিৰ ঠাই ফাইবাৰ বাচনে ল'লে ধুবলৈ বোলে সহজ হয়।

তঁাতশালখন অসমীয়া মহিলাৰ বুকুৰ আপোন। এতিয়াও তঁাতশালখনক মহিলাসকলে এলাগী কৰা নাই কিন্তু তঁাতশালখনত সপোন ৰচি এতিয়াও বহু মহিলাই আৰ্থিক ভাৱে স্বাৱলম্বী হৈ উঠিছে। অসমীয়া মহিলাৰ সাজপাৰক গোটেই ভাৰততে নহয় ভাৰতৰ বাহিৰতো জনপ্ৰিয় কৰি তোলাৰ প্ৰয়াস কৰিছে। ইয়াৰ লগে লগে কিন্তু তঁাতশালখনলৈও বহুখিনি পৰিবৰ্তন আহিল। আধুনিক প্ৰযুক্তিয়ে বহুধৰণৰ তঁাতশাল ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লৈছে। য'ত অতি খৰতকীয়াকৈ কাপোৰ উৎপাদন হয়। ইয়াৰ লগে লগে আমাৰ পৰম্পৰাগত তঁাতশালৰ সজুলি কিছুমান হেৰাই যোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে। অত্যাধুনিক ফুলৰ ডিজাইন আৰু ফুল তোলাৰ নতুন কৌশল ওলোৱাৰ বাবে কাঠীৰে ফুল বচাৰ পৰম্পৰা নাইকীয়া হৈছে।

শংকৰদেৱৰ সাংস্কৃতিক অৱদানে অসমীয়া জাতিক নতুন জীৱন দিলে যদিও বৰ্তমান শংকৰদেৱৰ স্থাপত্য ভাস্কৰ্যৰ অৱদানৰ বিষয়ে জানিবলৈ আৰ্কিওলজিকেল চাৰ্ভেৰ পাত লুটিয়াব লগা অৱস্থা হয়। অসমৰ শক্তি আৰু শান্ত মন্দিৰবোৰত প্ৰচলিত ভাৰত নাট্যমো আজি আমাৰ মাজৰ পৰা হেৰাই গ'ল মাত্ৰ চৰ্চা নকৰাৰ বাবে। ইমানৰ পাছতো কিন্তু বৰ্তমান বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱত নৱ-প্ৰজন্মৰ মাজত নিজৰ সাংস্কৃতিক বিশ্বৰ দৰবাৰত তুলি ধৰাৰ এক নব্য প্ৰয়াসৰ সূত্ৰপাত হোৱা দেখিবলৈ পোৱা গৈছে, যিয়ে আমাৰ সাংস্কৃতিক ভেঁটিতো সুদৃঢ় কৰি তোলাৰ লগতে সংস্কৃতিৰ উপাদানবোৰকো জনপ্ৰিয় কৰি তুলিছে।

উপসংহাৰ

সংস্কৃতি বোঁৱতী স্মৃতি। অৰ্থাৎ সংস্কৃতি সৃতি আগতেও বৈ আছিল, এতিয়াও বৈ আছে আৰু ভৱিষ্যতলৈও ইয়াৰ বৈশিষ্ট্য আৰু উপাদানসমূহৰ সঁতিৰ উৎস বদলি নোহোৱালৈকে অহৰহ বৈ থাকিব। সংস্কৃতিৰ এই উপাদানে লোকসমাজত ঐতিহ্য, পৰম্পৰা, ৰীতি-নীতি ৰক্ষা কৰি উত্তৰ প্ৰজন্মৰ বাবে আদৰ্শ হওঁক।

প্ৰসংগপুথি

সেনাপতি, জোনমনি “অসমীয়া সংস্কৃতিৰ তাঁতশাল গুৰুত্ব আৰু প্ৰয়োজনীয়তা” সোৱণশীৰি OCT 2016

গগৈ, পাপৰি, “বহনা, ৬৬ সংখ্যক কেন্দ্ৰীয় ৰঙালী বিহু সন্মিলন ঘিলামৰা, ২০২৫।

গগৈ লীলা, হৰিপ্ৰসাদ নেওগ (সম্পাদক): অসমীয়া সংস্কৃতি, ১৯৮৯।

গগৈ লীলা, অসমৰ সংস্কৃতি, বণলতা, ডিব্ৰুগড়।

দাস, নাৰায়ণ, ৰাজবংশী, পৰমানন্দ, “অসমৰ সংস্কৃতি কোষ “জ্যোতিপ্ৰকাশ ২০০৯।

শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ “অসমীয়া লোক সংস্কৃতি আভাস” বানী প্ৰকাশ, ২০১০।

✘ ✘ ✘

শংকৰাচাৰ্যৰ দৰ্শনত ব্ৰহ্মৰ স্বৰূপ

ৰশ্মিৰেখা সূত

সহকাৰী অধ্যাপিকা, দৰ্শন বিভাগ,
হাৰ্ছি মহাবিদ্যালয়, ঢকুৱাখনা, লখিমপুৰ

সংক্ষিপ্তসাৰ

অদ্বৈত বেদান্ত দৰ্শনৰ মুখ্য দাৰ্শনিক হিচাপে শংকৰাচাৰ্যক গণ্য কৰা হয় যদিও আচাৰ্য গৌড়পাদে এই সম্প্ৰদায়ৰ পাতনি মেলিছিল। কিন্তু গৌড়পাদে পৰমসত্ত্বাৰ লগত জীৱ আৰু জগতৰ সম্পৰ্ক সম্বন্ধীয় সমস্যাটোৰ সঠিক সমাধানৰ পথ দিব পৰা নাছিল। শংকৰাচাৰ্যই সূক্ষ্ম বিশ্লেষণ আৰু যুক্তিপূৰ্ণ বিচাৰৰ দ্বাৰা এই সমস্যাটোৰ এক সমাধান দিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। তেওঁ মায়াতত্ত্বৰ জৰিয়তে ব্ৰহ্মৰ লগত জীৱ আৰু জগতৰ সম্বন্ধৰ সঠিক বিশ্লেষণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল।

বীজ শব্দ : অদ্বৈতবাদ, দাৰ্শনিক, মায়াতত্ত্ব আৰু ব্ৰহ্ম

অদ্বৈতবাদৰ অৰ্থ হ'ল সত্তা এক আৰু অদ্বিতীয় (একমেৱাদ্বিতীয়ম)। গৌড়পাদ হ'ল অদ্বৈতবাদৰ প্ৰথম প্ৰবক্তা। অদ্বৈতবাদৰ মূল কথা পোৱা যায় গৌড়পাদৰ 'মাণ্ডুক্যকাৰিকা'ত। 'ব্ৰহ্মসূত্ৰ'ৰ প্ৰণেতা আছিল বাদৰায়ণ। এই 'ব্ৰহ্মসূত্ৰ' গ্ৰন্থৰ ভাষ্যকাৰ আছিল শঙ্কৰাচাৰ্য। ই অতি প্ৰাচীন ভাষ্য। বেদান্ত দৰ্শন বুলিলে শঙ্কৰাচাৰ্যৰ অদ্বৈতবাদকে উল্লেখ কৰা হয়। শঙ্কৰাচাৰ্যৰ অদ্বৈতবাদৰ মূল কথা হ'ল— 'ব্ৰহ্ম সত্য, জগত মিথ্যা, জীৱ ব্ৰহ্ম অবিহনে আন একো নহয়' (ব্ৰহ্ম সত্যং জগন্মিথ্যা জীবো ব্ৰহ্মৈবনাপৰঃ)।

শঙ্কৰাচাৰ্যৰ অদ্বৈতবাদৰ মূল কথা হ'ল— 'ব্ৰহ্ম সত্য, জগত মিথ্যা, জীৱ আৰু ব্ৰহ্ম অভিন্ন (ব্ৰহ্ম সত্যং জগন্মিথ্যা জীবো ব্ৰহ্মৈব নাপৰঃ)। ব্ৰহ্মই একমাত্ৰ পাৰমাৰ্থিক সত্য। ব্ৰহ্মৰ বাহিৰে সকলো অসত্য বা মিছা। ব্ৰহ্ম অসীম, অনন্ত, এক, অদ্বিতীয়, সৰ্বব্যাপ্ত পূৰ্ণ সত্তা। ব্ৰহ্ম নিত্য, শুদ্ধ, বুদ্ধ আৰু মুক্ত স্বভাৱৰ। সকলো বস্তু জ্ঞেয়, কিন্তু ব্ৰহ্ম দ্ৰষ্টা, ব্ৰহ্ম কেতিয়াও জ্ঞানৰ বিষয় হ'ব নোৱাৰে।

আত্মাই ব্ৰহ্ম

শঙ্কৰাচাৰ্যই আত্মাক চৰম সত্তা হিচাপে অভিহিত কৰিছে। তেওঁৰ মতে আত্মাই ব্ৰহ্ম। পৰমসত্ত্বাক কেতিয়াবা আত্মা আৰু কেতিয়াবা ব্ৰহ্ম বোলা হয়। তেওঁৰেই ব্ৰহ্ম, তেওঁৰেই আত্মা। আত্মা বা ব্ৰহ্ম চেতন্যস্বৰূপ। চেতন্য চাৰিপ্ৰকাৰৰ অভিজ্ঞাতত বৰ্তমান থাকে। সেইকেইটা হ'ল— জাগ্ৰত, স্বপ্ন, সুষুপ্তি

আৰু তুৰীয় বা সমাধি। শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে যি অবাধিত যিয়েই নিত্য আৰু যি নিত্য সিয়েই সত্য। যি সত্য সি অবাধিত, চিৰস্থায়ী। সেয়ে আত্মাই একমাত্ৰ সত্য, অৰ্থাৎ পৰব্ৰহ্ম।

ব্ৰহ্ম নিৰ্বিশেষ

শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে চৈতন্যস্বৰূপ ব্ৰহ্ম কেতিয়াও বিশেষ হ'ব নোৱাৰে। ই নিৰ্বিশেষ। ব্ৰহ্ম সৰ্বভেদ বৰ্জিত। শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে অভেদ সত্য, ভেদ মিথ্যা, অদ্বৈত সত্য, দ্বৈত মিথ্যা, এক সত্য, বহু মিথ্যা। ব্ৰহ্ম ভেদৰহিত। ব্ৰহ্মৰ কোনো ভেদ নাই। ভেদ তিনি প্ৰকাৰৰ— ১) সজাতীয়, ২) বিজাতীয় আৰু ৩) স্বগত। একেই জাতিৰ অন্তৰ্গত দুটা বস্তুৰ মাজত যি ভেদ তাকে সজাতীয় ভেদ বোলা হয়। দুটা ভিন্ন জাতীয় বস্তুৰ মাজত যি ভেদ তাকে বিজাতীয় ভেদ বোলে। একেই বস্তুৰ অন্তৰ্গত বিভিন্ন অংশৰ মাজত ভেদ তাকে স্বগত ভেদ বোলে। ব্ৰহ্ম অদ্বিতীয়, গতিকে ব্ৰহ্মৰ মাজত সজাতীয় বা বিজাতীয় ভেদ থাকিব নোৱাৰে। ব্ৰহ্ম চৈতন্যস্বৰূপ, সেয়ে ইয়াৰ কোনো অংশ নাই, অৰ্থাৎ নিৰংশ বা নিৰবয়ব। গতিকে ব্ৰহ্মত স্বগত ভেদ নাই। গতিকে সজাতীয়, বিজাতীয় আৰু স্বগত ভেদৰহিত ব্ৰহ্ম হ'ল একমাত্ৰ সৎ। শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে ব্ৰহ্ম ভেদৰহিত অভেদ বা কেৱল অভেদ। ইয়াৰ অৰ্থ এয়া নহয় যে ব্ৰহ্ম শূন্য। ব্ৰহ্ম পূৰ্ণ স্বৰূপ। সচ্চিদানন্দ স্বৰূপ ব্ৰহ্মই হ'ল একমাত্ৰ সৎ। 'সৰ্বং খন্দিদং ব্ৰহ্ম'। ব্ৰহ্ম অদ্বয় নিৰ্গুণ, নিৰ্বিশেষ, নিৰাকাৰ, নিৰ্বিকল্প। ব্ৰহ্ম অতীন্দ্ৰিয়। প্ৰত্যক্ষৰ মাধ্যমেৰে ব্ৰহ্মক পাব নোৱাৰি। ব্ৰহ্ম স্বপ্ৰকাশ। ব্ৰহ্ম প্ৰকাশৰ বাবে কোনো প্ৰমাণৰ প্ৰয়োজন নহয়।

শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে ব্ৰহ্মক দুটা দিশৰপৰা জানিব পাৰি। এটা হ'ল— পাৰমাৰ্থিক দৃষ্টিভঙ্গী আৰু আনটো হ'ল— ব্যৱহাৰিক দৃষ্টিভঙ্গী। ব্ৰহ্ম নিৰ্গুণ, ব্ৰহ্মৰ কোনো গুণ নাই। অৰ্থাৎ সৎ, চিৎ আৰু আনন্দ ব্ৰহ্মৰ কোনো গুণ নহয়। ব্ৰহ্ম স্বৰূপ সৎ, চিৎ, আনন্দ। অৰ্থাৎ ব্ৰহ্ম হ'ল সচ্চিদানন্দ। ইয়াৰ অৰ্থ— ব্ৰহ্ম সৎ মানে ব্ৰহ্ম অসৎ নহয়, ব্ৰহ্ম চিৎ মানে ব্ৰহ্ম অচিৎ বা জ্ঞানাভাৱ নহয়, ব্ৰহ্ম আনন্দ মানে ব্ৰহ্ম আনন্দাভাৱ নহয়।

তৈত্তিৰীয় উপনিষদত উল্লেখ আছে— 'সত্যং জ্ঞানমনস্তং ব্ৰহ্ম'। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল— 'ব্ৰহ্ম সত্য, চৈতন্য, অসীম'। সেইদৰে নৃসিংহ পূৰ্বতা পনীয় উপনিষদতো ব্ৰহ্মৰ সম্পৰ্কে এনেদৰে উল্লেখ আছে— 'সচ্চিদানন্দময়ং পৰংব্ৰহ্ম'। অৰ্থাৎ পৰম ব্ৰহ্মৰ স্বৰূপ লক্ষণ হ'ল— 'সৎ, চিৎ আৰু আনন্দ'। 'ব্ৰহ্মসূত্ৰ'ত উল্লেখ আছে— 'যাৰ সৈতে জগতৰ উৎপত্তি হৈছে, য'ত জগখন অৱস্থান কৰি আছে আৰু য'ত জগতখন লয়প্ৰাপ্ত বা ধ্বংসপ্ৰাপ্ত হয়, সিয়েই ব্ৰহ্ম'। ব্ৰহ্ম নিৰ্দ্ভিন্ন। ব্ৰহ্ম জগতৰ স্ৰষ্টা হ'ব নোৱাৰে। ব্ৰহ্মক জগতৰ স্ৰষ্টা, ৰক্ষক আৰু সংহাৰক বুলি কওঁতে ব্ৰহ্মৰ তটস্থ লক্ষণৰ কথাহে কোৱা হয়। শুদ্ধ ব্ৰহ্ম সত্য, জ্ঞান আৰু আনন্দ স্বৰূপ। মায়াশক্তি বিশিষ্ট ব্ৰহ্মই হ'ল সগুণ ব্ৰহ্ম। সগুণ ব্ৰহ্মই হ'ল ঈশ্বৰ। সগুণ ব্ৰহ্মহে জগতৰ নিমিত্ত কাৰণ আৰু উপাদান কাৰণ। অপৰিণামী ব্ৰহ্ম মায়াশক্তিৰ প্ৰভাৱত সূক্ষ্মৰপৰা স্থূল জগতৰূপে প্ৰতিভাত হয়। সিয়েই ব্ৰহ্মৰ বিৰ্বত। সূক্ষ্ম বা অব্যক্ত মায়াযুক্ত ব্ৰহ্ম হ'ল ঈশ্বৰ।

শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে সত্তাৰ তিনিটা প্ৰকাৰ আছে। সেয়া হ'ল— পাৰমাৰ্থিক, ব্যৱহাৰিক আৰু প্ৰতিভাসিক। যি অতীত, বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যৎ— এই কালত্ৰয়ত বাধিত নহয়, অৰ্থাৎ ত্ৰিকালত অবাধিত

সিয়েই পাৰমাৰ্থিক সৎ। ব্ৰহ্ম বাধিত নহয়। সেয়ে ব্ৰহ্ম পাৰমাৰ্থিক সৎ।

যি ব্যৱহাৰ কালত অবাধিত, কিন্তু ব্ৰহ্মজ্ঞানৰ দ্বাৰা বাধিত, সিয়েই ব্যৱহাৰিক সৎ। ঈশ্বৰ, জগত আৰু জীৱ ব্যৱহাৰিক সৎ। ব্ৰহ্মজ্ঞান হ'লে জগত নাথাকে, জগত বাধিত হয়। সিয়েই ব্যৱহাৰিক সৎ। যি প্ৰতি কালতে অবাধিত কিন্তু যিকোনো বিৰোধী জ্ঞানৰ দ্বাৰা বাধিত হয়, তাকে প্ৰতিভাসিক সৎ বোলে।

শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে ঈশ্বৰৰ ব্যৱহাৰিক সত্তা আছে আৰু ব্ৰহ্ম হ'ল পাৰমাৰ্থিক সত্তা। অধ্যাস বা মায়াৰ প্ৰভাৱত ব্ৰহ্ম জগতত প্ৰপঞ্চৰূপ প্ৰতিভাত হয়। নিপ্ৰপঞ্চ ব্ৰহ্মহে প্ৰকৃত সত্তা। উপনিষদত ব্ৰহ্মৰ দুটা ৰূপৰ কথা উল্লেখ আছে। এটা সৰ্বোপাধিবিবৰ্জিত আৰু আনটো নামৰূপ বিকাৰভেদ উপাধিবিশিষ্ট। প্ৰথমটোক পৰব্ৰহ্ম আৰু দ্বিতীয়টোক অপৰব্ৰহ্ম বুলি অভিহিত কৰা হয়। পৰব্ৰহ্ম হ'ল— নিৰ্বিশেষ নিৰ্গুণ ব্ৰহ্ম আৰু অপৰ ব্ৰহ্ম হ'ল সৰ্বিশেষ সগুণ ব্ৰহ্ম। পৰব্ৰহ্ম নিষ্প্ৰপঞ্চ আৰু অপৰ ব্ৰহ্ম সপ্ৰপঞ্চ। বস্তুতঃ পৰ আৰু অপৰ ব্ৰহ্ম একেই। নিৰ্গুণত আৰু সগুণত, নিৰ্বিশেষ আৰু সৰ্বিশেষত কেৱল ভাবৰ প্ৰভেদ। বাস্তৱত কোনো ভেদ নাই। শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে মায়া শক্তিবিশিষ্ট ব্ৰহ্মই সগুণ ব্ৰহ্ম বা ঈশ্বৰ। এই সগুণ ব্ৰহ্ম বা ঈশ্বৰেই হ'ল জগতৰ স্ৰষ্টা, পালক আৰু সংহাৰক। ব্ৰহ্ম অনিৰ্বচনীয়। তেওঁ নিত্যশুদ্ধ, নিত্য বুদ্ধ আৰু নিত্য মুক্ত।

শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে ব্ৰহ্ম দুই প্ৰকাৰৰ—

- ১) অপৰ ব্ৰহ্ম বা সগুণ ব্ৰহ্ম আৰু
- ২) পৰব্ৰহ্ম বা নিৰ্গুণ ব্ৰহ্ম।

অৰ্থাৎ এটা হ'ল ভেদউপাধি বিশিষ্ট ব্ৰহ্ম আৰু আনটো হ'ল উপাধি বৰ্জিত ব্ৰহ্ম। শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে প্ৰকৃততে নিৰ্গুণ ব্ৰহ্ম আৰু সগুণ ব্ৰহ্ম দুটা ভিন্ন সত্তা নহয়। একেটা সত্তাৰে দুটা দিশহে মাথো। পাৰমাৰ্থিক দৃষ্টিত যি ব্ৰহ্ম, ব্যৱহাৰিক দৃষ্টিত সিয়েই ঈশ্বৰ। ব্ৰহ্ম নিৰ্গুণ। মায়া উপাধিযুক্ত ব্ৰহ্মই সগুণ ব্ৰহ্ম বা ঈশ্বৰ। পাৰমাৰ্থিক দৃষ্টিকোণৰপৰা এটা মাত্ৰ সত্য হ'ল— নিৰ্গুণ ব্ৰহ্ম।

শঙ্কৰাচাৰ্যৰ মতে 'আত্মাই ব্ৰহ্ম'। অৰ্থাৎ 'অয়মাত্মা ব্ৰহ্ম'। জীৱাত্মা আৰু পৰমাত্মা অভিন্ন। আত্মাৰ অস্তিত্ব স্বয়ংসিদ্ধ, আত্মাৰ অস্তিত্বতেই ব্ৰহ্মৰ অস্তিত্ব। 'আত্মা চ ব্ৰহ্ম'। ব্ৰহ্ম নিত্য-শুদ্ধ, নিত্য-বুদ্ধ আৰু নিত্য-মুক্ত। ব্ৰহ্ম নিৰ্বিশেষ, ব্ৰহ্মত কোনো সামান্য বা বিশেষ নাই, ব্ৰহ্ম সৰ্বধৰ্মবিশেষবৰ্জিত। ই অসীম আৰু অনন্ত। ব্ৰহ্ম নিৰুধাপী। দেশ, কাল আৰু উপাধি— এই তিনি উপাধিমুক্ত হ'ল ব্ৰহ্ম। ব্ৰহ্ম নিৰ্গুণ। কোনো পদাৰ্থত গুণ আৰোপ কৰাৰ অৰ্থ হ'ল তাক সীমিত কৰা। অবিদ্যা হেতু নিৰ্গুণ ব্ৰহ্মকে সগুণ বুলি ধৰা হয়। ব্ৰহ্ম নিষ্ক্ৰয়, কাৰণ ব্ৰহ্মৰ কোনো অভাৱ নাই, সেয়ে ব্ৰহ্মৰ কোনো পৰিৱৰ্তনো নাই।

জগতখন পৰিৱৰ্তনশীল। কিন্তু ব্ৰহ্মৰ কোনো বিকাৰ বা পৰিণাম নাই। ব্ৰহ্ম কাৰ্য-কাৰণো নহয়। ব্ৰহ্ম সৰ্বজ্ঞান, সৰ্বশক্তি, স্থিৰ, নিত্য, অচঞ্চল।

'সত্যং জ্ঞানং অনন্তং ব্ৰহ্ম'। ব্ৰহ্ম পৰিপূৰ্ণ সৎ, অসীম চৈতন্য আৰু পৰম আনন্দ। সৎ, চিৎ আৰু আনন্দ ব্ৰহ্মৰ বিশেষণ নহয়, ই হ'ল— ব্ৰহ্মৰ স্বৰূপ লক্ষণ। ব্ৰহ্ম সৎ প্ৰপঞ্চ বিবৰ্জিত, ব্ৰহ্ম নিৰ্বিশেষ।

ব্ৰহ্ম নিৰ্বিশেষ সেই কাৰণেই ব্ৰহ্মৰ স্বৰূপ “নেতি নেতি” (Neti Neti) দ্বাৰা উপলব্ধি কৰা হয়। অৰ্থাৎ ‘ব্ৰহ্ম এইটো নহয়’, ‘ব্ৰহ্ম সেইটো নহয়’। ব্ৰহ্ম অদ্বৈত, অনন্ত, অনাদি, সনাতন, নিত্য শাস্ত্ৰত, অজৰ, অমৰ, অক্ষয়।

গ্ৰন্থপঞ্জী

- Chatterjee, Satischandra & Datta, Dhirendramohan (1984): An Introduction to Indian Philosophy (Eighth Reprint Edition ed.). Calcutta: University of Calcutta.
- Y. Masih (2000) : A Comparative Study of Religions, Motilal Banarsidass Publ : Delhi, ISBN 81-208-0815-0.
- B. K. Matilal: Perception. An Essay on Classical Indian Theories of Knowledge” (Oxford University Press, 1986), p. xiv.
- Sharma, C. (1997): A Critical Survey of Indian Philosophy, Delhi: Motilal Banarsidass, ISBN 81-208-0365-5, p.192
- Hiriyanna, M. (1993, reprint 2000): Outlines of Indian Philosophy, Delhi: Motilal Banarsidass, ISBN 81-208-1099-6, pp.245,245
- Chattopadhyaya, D. (1986): Indian Philosophy: A Popular Introduction, People’s Publishing House, New Delhi, ISBN 81-7007-023-6, p.163
- Dasgupta, Surendranath (1975): A History of Indian Philosophy, Vol. I, Delhi: Motilal Banarsidass, ISBN 81-208-0412-8, p.365
- Radhakrishnan, S.: Indian Philosophy, Vol. II, Oxford University Press, New Delhi, 2006, ISBN 0-19-563820-4, pp.36-40

✱ ✱ ✱

অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমীয়া ভাষা আৰু ভাষা-পৰিকল্পনা

ড° পাপুমণি হাজৰিকা

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ,
জগন্নাথ বৰুৱা বিশ্ববিদ্যালয়,
যোৰহাট, অসম

সংক্ষিপ্তসাৰ

কোনো এক ভাষিক পৰিমণ্ডলত যদি একাধিক ভাষাৰ প্ৰচলন হৈ থাকে; তেনে ভাষিক পৰিমণ্ডলত ভাষাগত বিবিধ সমস্যাৰ সমাধানৰ বাবে নাইবা ভাষাসমূহৰ স্থিতি নিৰ্ণয়ৰ বাবে আৰু ভাষিক উপাদানলৈ অহা পৰিৱৰ্তনৰ কাৰণে যেতিয়া ক্ষমতাসম্পন্ন কোনো ব্যক্তি বা প্ৰতিষ্ঠানিক কৰ্তৃপক্ষই সচেতন ব্যৱস্থা গ্ৰহণেৰে যি পৰিকল্পনা প্ৰণয়ন কৰে আৰু সেই পৰিকল্পনা ৰূপায়ণৰ বাবে সুসংগঠিতভাৱে পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰে তেতিয়া তাকে ভাষা-পৰিকল্পনা বুলি কোৱা হয়।

অসম এখন বহুভাষিক, বহুসাংস্কৃতিক ৰাজ্য। এনে প্ৰেক্ষাপটত অসমৰ ৰাজ্যভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষাই স্বীকৃতি লাভ কৰাৰ মূলতে আছিল ৰাজ্যখনত প্ৰচলিত সকলো ভাষাৰ তুলনাত অসমীয়া ভাষাটো সৰ্বতোপ্ৰকাৰে চহকী ভাষা। ই অসমৰ সৰ্বজনবোধগম্য ভাষা; কিন্তু সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমীয়া ভাষাৰ স্বকীয় ৰূপটোলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায়, বিভিন্ন কাৰণবশতঃ সম্প্ৰতি অসমীয়া ভাষাই বহু সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছে। ইয়াৰ কাৰণ বিচাৰ কৰিলে মুক্ত অৰ্থনীতি, বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱ আৰু সামাজিক-ভাষিক-সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰলৈ আহি পৰা পৰিৱৰ্তন আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰেক্ষাপটত হোৱা ভাষিক আগ্ৰাসনৰ কথাই ঘাইকৈ উল্লেখ কৰিব পাৰি। আলোচনা-পত্ৰখনত অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমীয়া ভাষিক ৰূপ আৰু ভাষা-পৰিকল্পনাৰ প্ৰয়োজনীয়তা— এই দুয়োটা দিশ সামৰি আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

বীজ শব্দ : অতি সাম্প্ৰতিক কাল, অসমীয়া ভাষা আৰু ভাষা-পৰিকল্পনা

০.০ অৱতৰণিকা

বিংশ শতিকাৰ শেষ দশকত ভাৰতীয় অৰ্থনীতিলৈ এক আমূল পৰিৱৰ্তন অহা দেখিবলৈ পোৱা যায়। দশক দশক ধৰি ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত মন্থৰ গতিৰে বিকাশ আৰু দুৰ্নীতিৰ উৎস হিচাপে পৰিগণিত ব্যৱসায়ৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় 'চৰকাৰী অনুজ্ঞা-পত্ৰ নীতি'ৰ বিলুপ্ত সাধনেৰে ১৯৯১ চনত ভাৰতবৰ্ষৰ

তদানীন্তন বিত্তমন্ত্রীয়ে ভাৰতীয় অৰ্থনীতিক উদাৰীকৰণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে ভাৰতীয় অৰ্থনীতিৰ উন্নয়ন ত্বৰাঘ্ৰিত হোৱাৰ এটা নতুন বাট মুকলি হয়। ভাৰতবৰ্ষত অৰ্থনৈতিক মুক্ততা কেৱল অৰ্থনীতিৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰতে যুক্ত হৈ নাথাকি ৰাজনীতি, সাহিত্য-ভাষা-সংস্কৃতিআদি সমাজৰ সকলো ক্ষেত্ৰলৈকে বিয়পি পৰে। এফালে মুক্ত অৰ্থনীতি আৰু বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱে মানুহৰ জীৱন-যাত্ৰাৰ পদ্ধতিলৈও পৰিৱৰ্তন নমাই আনে আৰু আনফালে আধুনিকীকৰণ আৰু নগৰীকৰণৰ লগে লগে জনসাধাৰণ এক অৰ্থনৈতিক জীৱন-চৰ্যাৰ মেৰঘৰত থাকিবলৈ বাধ্য হয়। অসমৰ প্ৰেক্ষাপটতো উল্লিখিত সময়ছোৱাৰপৰাই অসমৰ আৰ্থ-সামাজিক ক্ষেত্ৰখনলৈ পৰিৱৰ্তনৰ নতুন ঢল বয় আৰু অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিত সুদূৰপ্ৰসাৰী প্ৰভাৱ পৰে। ইয়াৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিয়েই আলোচনাৰ বিষয় সন্দৰ্ভত অতি সাম্প্ৰতিক কাল বুলি ক'বলৈ যাওঁতে বিংশ শতিকাৰ শেহ দশকৰপৰা বৰ্তমান সময়লৈকে ধৰি অসমীয়া ভাষাৰ চলতি ৰূপৰ বিশ্লেষণ আৰু ভাষা-পৰিকল্পনা সম্পৰ্কীয় দিশত আলোকপাত কৰাৰ যত্ন কৰা হৈছে।

০.১ উদ্দেশ্য

বিশ্বায়নৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত অতি সাম্প্ৰতিক কালত অসমীয়া ভাষালৈ আহি পৰা পৰিৱৰ্তন আৰু ভাষাটোত প্ৰয়োজনীয় পৰিকল্পনা সম্পৰ্কে বিচাৰ বিশ্লেষণ কৰাই আলোচনাৰ মূল উদ্দেশ্য হৈছে।

০.২ পদ্ধতি

অধ্যয়নীয় বিষয় বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ সহায়ত কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে।

০.৩ অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰ

অসমীয়া ভাষাৰ চলতি ৰূপত পৰিলক্ষিত হোৱা উচ্চাৰণগত, ৰূপগত আৰু বাক্যগত কিছু দিশক অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰ হিচাপে নিৰ্ধাৰণ কৰি লোৱা হৈছে।

১.০ মূল আলোচনা

ভাৰতবৰ্ষৰ উত্তৰ-পূৱ অঞ্চলত অৱস্থিত অসম এখন বহুভাষিক, বহুসাংস্কৃতিক ৰাজ্য। ইয়াত ঘাইকৈ ইণ্ডো-ইউৰোপীয়, চীন-তিব্বতীয় আৰু অষ্ট্ৰিক— এই তিনিটা ভাষাগোষ্ঠীৰ লোকে বসবাস কৰি আহিছে। ইয়াৰ উপৰি বিভিন্ন সংক্ৰান্তত আহি স্থায়ী আৰু অস্থায়ীভাৱে বসবাস কৰিবলৈ লোৱা কিছুসংখ্যক দ্ৰাবিড়মূলীয় লোকৰো বসতি দেখিবলৈ পোৱা যায়। এনে বহুভাষিক, বহুসাংস্কৃতিক প্ৰেক্ষাপটত অসমৰ ৰাজ্যভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষাই স্বীকৃতি লাভ কৰাৰ মূলতে আছিল অসমীয়া ভাষা সংখ্যাগৰিষ্ঠৰ ভাষা, ই অসমৰ অন্যতম প্ৰাচীন ভাষা আৰু ৰাজ্যখনত প্ৰচলিত অন্য ভাষাৰ তুলনাত অসমীয়া ভাষাটো সৰ্বতোপ্ৰকাৰে চহকী ভাষা। পৰৱৰ্তী সময়ত বৰো ভাষায়ো সহযোগী ৰাজ্যিক ভাষাৰ মৰ্যাদা পোৱাৰ ইয়েই মূল কাৰণ। অৱশ্যে অসমৰ বৰাক উপত্যকাত বাংলা ভাষায়ো কাৰ্যালয়ৰ সহযোগী ভাষাৰূপে কাম চলাই আহিছে। অসমত অসমীয়া ভাষাৰ ভূমিকা বহুমাট্ৰিক। অসমীয়া ভাষা আৰ্যমূলীয় ভাষাৰপৰা উৎপত্তি হ'লেও অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ সাধনত চীন-তিব্বতীয়,

অষ্টিক আদি আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ উপাদান সংমিশ্ৰিত হৈ অসমীয়া ভাষাক সমৃদ্ধ কৰি তুলিছে। তদুপৰি অসমত বসবাস কৰা বিভিন্ন ভাষিক জনগোষ্ঠীৰ লোকে যোগাযোগৰ মাধ্যম হিচাপে অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। অসমীয়া ভাষা অসমৰ সৰ্বজনবোধগম্য ভাষা। সেয়ে ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ব্যতিৰেকে অসমৰ ভিন্ন ভাষিক জনগোষ্ঠীসকলে মূলতঃ অসমীয়া ভাষাক তেওঁলোকৰ সংযোগী ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। কেৱল অসমতে নহয়, উত্তৰ-পূৱ অঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ মাজতো যোগাযোগৰ মাধ্যম হিচাপে অসমীয়া ভাষাই প্ৰধান সংযোগী ভাষা হিচাপে কাম কৰি আহিছিল; অসমৰ বিভিন্ন ভাষিক জনগোষ্ঠীৰ লোকে যোগাযোগৰ মাধ্যম হিচাপে অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। অসমীয়া ভাষা অসমৰ সৰ্বজনবোধগম্য ভাষা। সেয়ে ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ব্যতিৰেকে অসমৰ ভিন্ন ভাষিক জনগোষ্ঠীসকলে মূলতঃ অসমীয়া ভাষাক তেওঁলোকৰ সংযোগী ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। কেৱল অসমৰে নহয়, উত্তৰ-পূৱ অঞ্চলৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ লোকসকলেও এটা সময়ত মূলতঃ অসমীয়া ভাষাক তেওঁলোকৰ সংযোগী ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছিল; কিন্তু সম্প্ৰতি ইংৰাজী আৰু হিন্দী ভাষাৰ আশ্ৰাসনে সংযোগী ভাষাকৈ অসমীয়া ভাষাৰ স্থিতি সলনি কৰিছে। বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱ সৰ্বব্যাপী হোৱাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰখনলৈও অৱধাৰিতৰূপত আহি পৰিছে। ফলস্বৰূপে ভাষাৰ স্বকীয় ৰূপলৈও পৰিৱৰ্তন আহি পৰা পৰিলক্ষিত হয়। অসমীয়া ভাষায়ো এনে সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছে। গতিকে অসমীয়া ভাষাৰ লগতে অসমৰ বিভিন্ন ভাষাসমূহৰ বাবে ভাষা-পৰিকল্পনাৰ প্ৰয়োজনীয়তা পুনৰ আহি পৰিছে।

ভাষা-পৰিকল্পনা (language-planning)-নো কি অথবা ইয়াত আলোচনা কৰিবলগীয়া বিষয়সমূহনো কেনেধৰণৰ সেই কথা ইয়াৰ সংজ্ঞাৰপৰাই সাধাৰণ ধাৰণা এটা কৰি ল'ব পৰা যায়। সামাজিক বা ৰাজনৈতিক প্ৰয়োজনত অথবা কোনো ভাষা বা উপভাষাৰ উন্নতি সাধনত, ভাষিক স্থিতি নিৰ্ধাৰণত, সংস্কাৰ বা মান্যতা প্ৰদানৰ ক্ষেত্ৰত অথবা কোনো ভাষাগত সমস্যাৰ সমাধানৰ বাবে যেতিয়া পৰিকল্পনা প্ৰণয়ন কৰে আৰু সেই পৰিকল্পনা ৰূপায়ণৰ বাবে সুসংগঠিতভাৱে পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰে তেতিয়া তাকে ভাষা-পৰিকল্পনা বুলি কোৱা হয়। ইয়াক ভাষাবিজ্ঞানৰ ব্যৱহাৰিক ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ কৰা হয়। সেইবাবে ভাষা-পৰিকল্পনা একেধাৰে নৃতাত্ত্বিক ভাষাবিজ্ঞান, সমাজভাষাবিজ্ঞান আৰু ব্যৱহাৰিক তথা প্ৰায়োগিক ভাষাবিজ্ঞানৰ অন্তৰ্গত বিষয়। উল্লেখযোগ্য যে, ভাষা-পৰিকল্পনা ব্যক্তিগত প্ৰচেষ্টাত, কোনো প্ৰতিষ্ঠানৰ উদ্যোগত অথবা আৰু চৰকাৰীভাৱেও কৰিবপৰা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে— ভাৰতবৰ্ষত 'ৰাষ্ট্ৰভাষা'ৰ পৰিকল্পনাৰ বিষয়টো কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ প্ৰচেষ্টাত চলি থকা এটা প্ৰক্ৰিয়া। আনহাতে বিভিন্ন ব্যক্তিয়ে অসমৰে বিপদাপন্ন ভাষাকৈ স্বীকৃত ভাষা এটা সংৰক্ষণৰ বাবে ব্যক্তিগত পৰ্যায়ত কৰি থকা প্ৰচেষ্টা ব্যক্তিগত পৰ্যায়ৰ পৰিকল্পনা।

ভাষা-পৰিকল্পনা কাৰ্যটো সম্পন্ন কৰিবলৈ কিছুমান পদ্ধতি অৱলম্বন কৰা হয়। সেয়া হৈছে—

- (ক) সমস্যা নিৰূপণ (Identification of the problem)
- (খ) সমস্যাৰ কাৰণ নিৰ্ধাৰণ (Detection of the causes)
- (গ) কাৰণ নিবাৰণ (Elimination of the causes), আৰু

(ঘ) গঠনমুখী কৰ্মসূচী ৰূপায়ণ (Constructive solution)।

উল্লিখিত চাৰিটা পদ্ধতিৰ জৰিয়তে অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমীয়া ভাষাৰ বিশ্লেষণ কৰিলেই অসমীয়া ভাষালৈ আহি পৰা সমস্যাসমূহনো কেনেধৰণৰ, এই সমস্যাসমূহ উদ্ভৱ হোৱাৰ কাৰণ নিৰ্ধাৰণ, সমস্যাসমূহ নিবাৰণৰ উপায় আৰু সেইসমূহ গঠনমুখী কৰ্মসূচীৰে ৰূপায়ণ কৰাৰ পৰিকল্পনা কৰিব পৰা যাব।

(ক) সমস্যা নিৰূপণ

অসমীয়া ভাষাৰ মান্যৰূপৰ যি ভাষিক বিশেষত্ব সেইসমূহৰ লগত তুলনা কৰিলে অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমীয়া ভাষাৰ ঘাইকৈ উচ্চাৰণগত দিশত, বাক্‌ভংগী প্ৰয়োগত, ভুল ব্যাকৰণৰ ৰীতিৰে ভাষাৰ ভিন্ন ক্ষেত্ৰত ব্যৱহৃত ভাষিক দিশত হোৱা পৰিৱৰ্তন লক্ষ্য কৰা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে— অসমীয়া ভাষাত উচ্চাৰিত আঠটা বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি আৰু দুটা অৰ্দ্ধস্বৰকে ধৰি মুঠ তেইশটা বিশিষ্ট ব্যঞ্জন থাকিলেও অন্য ভাষাত ব্যৱহৃত শব্দ কিছুমান প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত অন্যায়শ্যকভাৱে জোৰ কৰি বহুতে কিছুমান ধ্বনি উচ্চাৰণ কৰি ভাষাটো শুনিবলৈ কৰ্কশ কৰি তোলা যেন অনুভৱ হয়; উদাহৰণস্বৰূপে— অসমৰ খাদ্য তালিকাত Chow mein আহি সোমাই পৰাৰ লগে লগে আজিৰ যুৱ প্ৰজন্ময়ো জোৰ কৰি ‘চ’ৰ উচ্চাৰণ ‘চ্’-ৰ দৰে কৰা শুনা যায়। কেৱল এইটোৱেই নহয়, আজিৰ অসমীয়াই খুব বেছি পৰিমাণে ‘বাল’ খায়, ‘পিঞ্জা’ খায় বাবে ‘ব’ আৰু ‘জ’-ৰ উচ্চাৰণো সুকীয়া হৈ পৰিছে। আকৌ অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত তৎসম আৰু কিছুমান থলুৱা শব্দ উচ্চাৰণতো ইংৰাজী, হিন্দী আদি ভাষাৰ প্ৰভাৱেৰে প্ৰভাৱান্বিত হোৱাত উচ্চাৰণৰ স্বকীয়তা নাইকীয়া হৈ উচ্চাৰণ বিকৃত হৈ পৰিছে; উদাহৰণস্বৰূপে— অশ্লেষা (অজ্‌লেছা), লক্ষ্মী (লক্‌চমী), শুচিত্ৰতা (চুচিত্ৰতা), বিদিশা (বিদিচা), পৰী (পাৰী), সপোন (চপোন), সীমান্ত (চিমান্ত), সীমা (চীমা), শইকীয়া (চাইকীয়া), শিৱ (চিৱা), শিৱানী (চিবানী) আৰু বহুতো।

অসমীয়া ভাষাৰ কিছুমান শব্দৰ সঠিক উচ্চাৰণ ব্যৱহাৰকাৰীয়ে নজনাৰ ফলতো ভুলকৈ উচ্চাৰণ কৰি ভাষাটোত সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিছে। উদাহৰণস্বৰূপে— কথমপি (কথ্‌মপি), মৃতদেহ (মৃত্‌দেহ), মৃৎশিল্প (মৃত্‌শিল্প), যিটো (জুনটো), যিবোৰ (জুনবোৰ), ৰৈ থকা (ৰথি থকা), ইয়াৰ উপৰি (ইয়াৰোপৰি বা ইয়াৰ উপৰিও) আদি। এইসমূহ যে কেৱল ভাষাৰ অনানুষ্ঠানিক পৰিৱেশতহে উচ্চাৰিত তেনে নহয়; দূৰদৰ্শন, ৱেব নিউজ পৰ্টেল আদিৰ বাতৰি পৰিৱেশকসকলেও ৰাজহুৱাভাৱে বৰৈহাৰ কৰা শব্দৰ বিকৃত উচ্চাৰণৰ উদাহৰণ।

ৰূপগত দিশত কৰা কিছুমান ভুলেও ভাষাটোলৈ সমস্যা আনিছে; উদাহৰণস্বৰূপে— আমি (আমিবোৰ), মই (মইজনী), ৰাইজ (ৰাইজসকল) আদি। এনেবোৰ শব্দৰ প্ৰয়োগে অসমীয়া ভাষাৰ গাঁথনিক দিশৰ অধ্যয়নত একবচন, বহুবচনৰ ধাৰণা দিবলৈ যাওঁতে সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰে। যদিওবা জন্মদিন উপলক্ষে কেৰু কাটি উদ্‌যাপন কৰা ৰীতিটোও অসমীয়া সমাজলৈ আমদানিকৃত তথাপি সেয়া ইতিমধ্যেই অসমীয়া সমাজ-সংস্কৃতিয়ে আদৰি লোৱা দেখা গৈছে; কিন্তু আজিৰ নৱপ্ৰজন্মই ওপজা দিনৰ শুভেচ্ছা-বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰোঁতে যেতিয়া ‘জগা দিন’ৰ ওলগ জনোৱা দেখিবলৈ পোৱা

যায় সেয়া নিঃসন্দেহে ভাষালৈ অহা সমস্যা। কাৰণ অসমীয়া ভাষাত ইতৰ প্ৰাণীহে ‘জগা’ বুলি কয়, কেঁচুৰা ওপজে বা জন্মে।

ভাষাৰ কালিকা শক্তি নিহিত থাকে ভাষাটোৰ জতুৰা শৈলীৰ মাজত। অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ ঘাইকৈ নতুন প্ৰজন্মৰ কথা-বাৰ্তাত সঘনাই ব্যৱহৃত চ’, ত’, বাট, বে, আবে, চান্ধা, হাৰা নিদিয়া (গুৰুত্ব নিদিয়া অৰ্থত), বিন্দাচ (একেবাৰে মুক্ত অৱস্থা), টেমা গৰম হোৱা (খং উঠা বা অস্বস্তিত থাকিবলগীয়া হোৱা অৰ্থত), মিটাৰ উঠা (খং উঠা অৰ্থত) আদিৰ প্ৰয়োগে মূল ভাষাটোৰ কালিকা শক্তি নোহোৱা কৰি পেলাইছে।

ভাষাই ভাষাৰপৰা ঋণ কৰা শব্দৰ ব্যৱহাৰ সকলো ভাষাৰে উমৈহতীয়া বিশেষত্ব। সেয়া হ’লেও লক্ষ্য কৰা উচিত যাতে ঋণকৃত শব্দই মূল ভাষাটোৰ শব্দসমূহক হেঁচা মাৰি নধৰে। অন্যথা সিয়ে ভাষাটোৰ শব্দভাণ্ডাৰক চহকী কৰাতকৈ নিঃকিনহে কৰি তুলিব। অসমীয়া ভাষাত মধ্যযুগত, অৰুনাওদই যুগৰ ভাষাত, জেনাকী যুগৰ সাহিত্য-চৰ্চাত অথবা তাৰ পৰৱৰ্তী সময়তো ঋণকৃত শব্দৰ প্ৰয়োগ যথেষ্ট পৰিমাণে দেখিবলৈ পোৱা যায়। সাধাৰণতে নিজ ভাষাত নথকা কিবা শব্দৰ ক্ষেত্ৰত অথবা অন্য ঠাইত সৃষ্ট বা ব্যৱহৃত কোনো বস্তুৰ বাবে প্ৰয়োগ কৰা শব্দৰ ক্ষেত্ৰত যদি উপযুক্ত পৰিভাষাৰ অভাৱ হয় তেনে পৰিপ্ৰেক্ষিতত সাধাৰণতে শব্দ ঋণ কৰা হয়; কিন্তু অতি সাম্প্ৰতিক কালত ইয়াৰ স্বৰূপ সলনি হৈছে। বক্তাই অথবা লেখকে ভাষাৰ প্ৰকাশিকা শক্তিৰ বৃদ্ধিৰ বাবেও সঘনাই ভাষা মিশ্ৰণ আৰু ভাষা সংক্ৰমণ কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে— অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ দুখন জনপ্ৰিয় উপন্যাসৰ নামৰ প্ৰসঙ্গলৈ যদি চোৱা হয় দেখা যায় উপন্যাসৰ শিৰোনামৰ বাবে ইংৰাজী ভাষা ব্যৱহাৰ কৰিলেও দৰাচলতে সেয়া অসমীয়া গ্ৰন্থহে। *লাইফ অৱ এ ড্ৰাইভাৰ Life of a Driver কেবিনৰ ইপাৰে, জাৰ্নি অৱ এ মিউজিচিয়ান Journey of a Musician* তেনে দুখন উপন্যাসৰ শিৰোনাম। হয়তো ইয়াতো প্ৰকাশিকা শক্তিৰ বৃদ্ধিৰ বাবেই লেখকে তেনেদৰে ইংৰাজী ভাষাত শিৰোনাম ব্যৱহাৰ কৰিছে।

সাম্প্ৰতিক সময়ত সমাজত ব্যাপক ৰূপত ব্যৱহৃত এবিধ সুলভ পণ্য হৈছে ভ্ৰাম্যভাষ অথবা ম’বাইল। ইয়াৰ জৰিয়তে বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰিবলৈ যাওঁতেও প্ৰেৰকে অসমীয়া ভাষা লিখোঁতেও অসমীয়া ভাষাৰ সমান্তৰালভাৱে ৰোমান লিপি ব্যৱহাৰ কৰে। অতি সংক্ষিপ্ত ৰূপত ৰোমান লিপিৰে লিখা ৰূপসমূহেও অসমীয়া ভাষাটোত সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিছে। উদাহৰণস্বৰূপে—পাৰিলে (prle), এবাৰ (abr), আহিবা (ahba) তোমাৰ (tmr), খবৰ (khbr), কেনে (kne), মোৰ (mr) ভাল (bhl), যদি তুমি ভালদৰে পঢ়া, তেন্তে ভাল ফল লাভ কৰিবা (jdi tmi bhldre prha, tnte bhl fal lbh krba) আদি। এনেদৰে লিখা ৰূপসমূহ নতুন প্ৰজন্মৰ বাবে অতি চিনাকি হ’লেও অসমীয়া ভাষাৰ বাবে সি নিশ্চয় গ্ৰহণযোগ্য হ’ব নোৱাৰে।

অতি সাম্প্ৰতিক সময়ত ঘাইকৈ দূৰদৰ্শন যোগে সম্প্ৰচাৰিত অসমীয়া বাতৰি পৰিবেশকসকললৈ লক্ষ্য কৰিলেও দেখা যায় তেওঁলোকে নিজৰ অজ্ঞতাৰ বাবেই হওক অথবা সচেতনহীনতাৰ বাবেই হওক বহুলভাৱে প্ৰয়োগ কৰা কেইটামান শাব্দিক ৰূপ এনেধৰণৰ— ব্ৰেকিং নিউজ, অৱশেষত নিজেই আত্মসমৰ্পণ, নিজেই আত্মহত্যা, বজ্ৰপাত পৰি, পানীত পৰি সলীল সমাধি, পুনৰ দোহাৰিছোঁ আদি।

ছপা মাধ্যমলৈ লক্ষ্য কৰিলে সাম্প্ৰতিক সময়ত সততে প্ৰয়োগ কৰা এটা সৰু উদাহৰণ কিন্তু অসমীয়া ভাষাত হোৱা এটা ডাঙৰ ভুল এনেধৰণৰ— যোৱা ২০২১ বৰ্ষৰ ১১ ডিচেম্বৰ তাৰিখৰ অসমত বহুল প্ৰচাৰিত আৰু সমাদৃত এখন বাতৰি কাকত ‘আমাৰ অসম’ৰ প্ৰথম পৃষ্ঠাত লিখিত এটা বাতৰি হৈছে, “মাতৃভাষাটো নেৰিবা! শিক্ষামন্ত্ৰীক কাতৰ আবেদন জ্ঞানপীঠজয়ী নীলমনিৰ”। বাক্যটোত নীলমনি কোন? ভাৰতবৰ্ষৰ এজন স্বনামধন্য জ্যেষ্ঠ কবিৰ মন্তব্য লিখিবলৈ যাওঁতে এনেদৰে লিখাটো অনুচিত। সাধাৰণতে অসমীয়া ভাষাত কোনো ব্যক্তিৰ পৰিচয় দিবলৈ হ’লে ব্যক্তিগৰাকীৰ নাম উপাধিসহ লিখাটো নিয়ম। উপাধিবিহীন ৰূপত কোনো ব্যক্তিৰ পৰিচয় অথবা তেওঁৰ সম্পৰ্কে মতামত দিয়াটো অসমীয়া সংস্কৃতি বিৰোধী। তদুপৰি বাতৰিৰ শিৰোনামটোত কবিগৰাকীৰ নামটো ছপা হওঁতেও মুৰ্ধণ্য ৰূপে ঠাইত লিখা হৈছে দস্ত্য ন। গতিকে ইও ভুলতেই কৰা অন্য এক ভুল। একেখন বাতৰি কাকততেই ২০২২ বৰ্ষৰ ২২ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখৰ এটা বাতৰিৰ শিৰোনাম আছিল এনেধৰণৰ— “এছবিআইত আন্তঃজাতিক মাতৃভাষা দিৱস উদ্‌যাপন”। এয়া ছপাৰ ভুলৰ দোহাই দি মূৰ পোলোকা মৰা বিষয় নহয়। গতিকে ছপা মাধ্যমতেই হওক বা বৈদ্যুতিন মাধ্যমতেই হওক ভাষালৈ অহা এইধৰণৰ সমস্যা একধৰণৰ ডাঙৰ সমস্যা।

(খ) সমস্যাৰ কাৰণ নিৰ্ধাৰণ

অতি সাম্প্ৰতিক কালত অসমীয়া ভাষালৈ আহি পৰা সমস্যাৰ কাৰক বিচাৰিলে আধুনিক সমাজ-ব্যৱস্থা, যুৱ সমাজৰ ভাষিক নিষ্ক্ষেপণ, ছপা, বৈদ্যুতিন আৰু নৱ্য মাধ্যমত ব্যৱহৃত অসমীয়া ভাষা আৰু খিচিৰি ভাষাৰ প্ৰয়োগ, ক্ৰুটীপূৰ্ণ পঠন, উপযুক্ত পৰিভাষাৰ অভাৱ, অতি সংক্ষিপ্ত ৰূপৰ প্ৰয়োগ, সজাগতাৰ অভাৱ, ভাষা-জ্ঞানৰ অভাৱৰ বাবে ভুল প্ৰয়োগ আদি বিভিন্ন দিশলৈ আঙুলিয়াব পাৰি।

সাম্প্ৰতিক কালত যিটো পৰিঘটনাই বিশ্বৰ প্ৰায় সকলো দেশ, সকলো প্ৰান্ত আৰু সকলো জাতিগোষ্ঠীক স্পৰ্শ কৰি গৈছে তাৰ নাম দিয়া হৈছে *globalization* যাক আমি বিশ্বায়ন বা গোলকায়ন বুলি ক’ব পাৰোঁ। আধুনিক প্ৰযুক্তি আৰু বজাৰ অৰ্থনীতিৰ ক্ষেত্ৰসমূহতহোৱা অভূতপূৰ্ব অগ্ৰগতিয়ে বিশ্বৰ বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰ আৰু অঞ্চলৰ মাজৰ দূৰত্ব এনেদৰে সংকুচিত কৰি আনিছে যে সমগ্ৰ পৃথিৱীখনেই এক *global village* বা বিশ্ব গ্ৰামত পৰিণত হোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে। বিশ্বায়ন বা গোলকায়ন বা গোলকীকৰণ পৰিভাষা যিয়েই নহওক, ইয়াৰ প্ৰভাৱত এটা অঞ্চল বা গোষ্ঠীৰ ভাষিক-সাংস্কৃতিক উপাদানসমূহে নিজ অঞ্চল বা গোষ্ঠীৰ সীমা অতিক্ৰম কৰি ভিন্ন ভৌগোলিক অঞ্চল বা গোষ্ঠীৰ মাজত সোমাই পৰি তাতেই খোপনি পুতি লৈছে। ফলস্বৰূপে অন্যান্য দিশৰ লগতে ভৌগোলিক, সাংস্কৃতিক, ভাষিক অৱস্থানৰ স্বকীয় ৰূপলৈও অবাঞ্ছিতভাৱেই পৰিৱৰ্তন আহি পৰিছে।

(গ) কাৰণ নিবাৰণ

ভাষা-সমস্যা সমাধানৰ বাবে ইতিবাচক আৰু নেতিবাচক দুটা দিশ লক্ষ্য কৰা যায়। যেতিয়া ভাষা সংক্ৰান্তীয় কোনো সমস্যাৰ সৃষ্টি হয় আৰু তেনেক্ষেত্ৰত যিসমূহ গঠনমূলক পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিলে

সমস্যা সমাধানৰ ক্ষেত্ৰত সহায়ক হয় সেইসমূহ হ'ল ইতিবাচক দিশ। আনহাতে সমস্যাসমূহ নিৰ্মূল বা দূৰীকৰণ হ'ল নেতিবাচক দিশ। অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমীয়া ভাষাত দেখিবলৈ পোৱা আসোঁৱাহসমূহ নাইকীয়া কৰিবলৈ গৈ বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱক অস্বীকাৰ কৰাটো ভিত্তিহীন। যুগৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে প্ৰচলিত সমাজ-ব্যৱস্থাৰ সৈতে আধুনিক সমাজ-ব্যৱস্থাক মানি চলিবলৈ যাওঁতে মিশ্ৰ সংস্কৃতিৰ সৃষ্টি হয়। ফলস্বৰূপে অৱধাৰিতভাৱে ভাষাৰ ক্ষেত্ৰখনতো নতুন উপাদানৰ সংমিশ্ৰণ ঘটে; কিন্তু সেয়া হ'লেও যিবোৰ উপাদানেৰে অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিক সমৃদ্ধ কৰি অসমীয়া জাতিক অসমীয়া পৰিচয়েৰে পৰিচিত কৰোৱাইছে সেইসমূহ বিকৃত নকৰাকৈ ভাষিক নিষ্ক্ষেপণ কৰা বাঞ্ছনীয়। ঠিক একেদৰে ছপা, বৈদ্যুতিন আৰু নব্য মাধ্যমত ব্যৱহৃত অসমীয়া ভাষাত খিচিৰি ৰূপৰ প্ৰয়োগ নকৰি ভাষাটোৰ স্বকীয় ৰূপটোক তুলি ধৰা উচিত। অন্যথা সেই ৰূপসমূহেই এটা সময়ত গৈ মূল ৰূপত পৰিণত হ'বগৈ, যিটো অসমীয়া ভাষাটোৰ বাবে অত্যন্ত হানিকাৰক দিশ। ত্ৰুটীপূৰ্ণ পঠন পৰিত্যাগ কৰি ভাষাটোৰ শুদ্ধ ৰূপৰ উচ্চাৰণত ভাষা ব্যৱহাৰকাৰীয়ে মনোযোগ দিব লাগে আৰু ভাষা-জ্ঞান আহৰণত মনোনিৱেশ কৰিব লাগে। অতি সংক্ষিপ্ত ৰূপৰ প্ৰয়োগ নকৰাই মংগল। ই ঘাইকৈ ভাষাৰ মূল ৰূপক ধ্বংস কৰাৰ ক্ষেত্ৰত অৰিহণা যোগোৱাত সহায়ক হয়। উপযুক্ত পৰিভাষাৰ অভাৱ অসমীয়া ভাষাৰ ক্ষেত্ৰতে নহয়, ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰায়বোৰ ভাষাতে এই সমস্যাটো প্ৰযোজ্য। বিজ্ঞানৰ নন আৱিষ্কাৰ আৰু গোলকীকৰণৰ প্ৰভাৱত সমাজ-সংস্কৃতিলৈ নিতৌ নতুন নতুন উপাদানৰ আমদানি ঘটিছে আৰু ভাষাৰ ক্ষেত্ৰখনতো এক বহল ঠাই সেইসমূহে অধিকাৰ কৰি লৈছে। সেয়ে যথাসম্ভৱ নিজ ভাষাত উপযুক্ত পৰিভাষাৰ সৃষ্টিয়ে এনে সমস্যা সামান্য হ'লেও কমাৰ পৰা যাব বুলি অনুমান কৰিব পাৰি।

(ঘ) গঠনমুখী কৰ্মসূচী ৰূপায়ণ

ভাষা-পৰিকল্পনাৰ ক্ষেত্ৰত গঠনমুখী কৰ্মসূচী ৰূপায়ণ কৰাটো অন্যতম প্ৰধান পদ্ধতি। ভাষালৈ আহি পৰা সমস্যা নিৰূপণ, সমস্যাসমূহৰ কাৰণ নিৰ্দ্ধাৰণ, সমস্যা নিবাৰণৰ বিভিন্ন দিশসমূহ নিৰ্ণীত কৰাৰ পাছত গঠনমূলক কাৰ্য-প্ৰণালী প্ৰস্তুত কৰি সেইসমূহ ৰূপায়ণ কৰিব পাৰিলেহে ভাষা-পৰিকল্পনা প্ৰক্ৰিয়াটো কাৰ্যক্ষেত্ৰত ফলপ্ৰসূ হোৱাটো সম্ভৱ। অসমীয়া ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত সম্প্ৰতি প্ৰয়োজন হোৱা গঠনমুখী কৰ্মসূচী হিচাপে কেইটামান দিশৰ কথা থোৱতে উল্লেখ কৰিব পাৰি—

- (ক) দোষযুক্ত উচ্চাৰণ আৰু ত্ৰুটীপূৰ্ণ পঠন নিবাৰণৰ বাবে অসমীয়া ভাষাটোৰ সঠিক উচ্চাৰণ সম্পৰ্কীয় পূৰ্ণাংগ উচ্চাৰণাত্মক অভিধান প্ৰণয়নৰ বাবে ভাষা-পৰিকল্পনা।
- (খ) বাতৰি কাকত, আলোচনী, পাঠ্যপুথিত হোৱা ছপা ভুল নোহোৱা কৰিবৰ বাবে এইসমূহৰ লগত জড়িত সকলো লোককে বিশেষজ্ঞৰ জৰিয়তে উপযুক্ত ভাষাজ্ঞান প্ৰদান কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। তদুপৰি বাক্যৰ গাঁথনি, শব্দৰ প্ৰয়োগ আৰু বানান সম্পৰ্কে ভাষাবিদসকল এটা সিদ্ধান্তলৈ আহিব লাগে আৰু সেইসমূহ সমানে প্ৰযোজ্য হোৱাৰ পৰিকল্পনা কৰিব লাগে।
- (গ) যুক্তাক্ষৰৰ বেমেজালি নাইকীয়া কৰিবৰ বাবে সৰ্বজন গ্ৰহণযোগ্য নীতি প্ৰস্তুতৰ বাবে ভাষা-পৰিকল্পনা।

(ঘ) শিক্ষাৰ প্ৰাথমিক স্তৰৰপৰাই যথার্থৰূপত অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণৰ নিয়ম শিক্ষণ আৰু অভিধান চোৱাৰ অভ্যাস গঢ় দিয়াৰ বাবে সেইধৰণৰ পাঠ্যক্ৰমৰ পৰিকল্পনা।

উল্লিখিত দিশকেইটাৰ সঠিক ভাষা-পৰিকল্পনাৰে অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমীয়া ভাষালৈ আহি পৰা বহুতো সমস্যা নিবাৰণ কৰিব পৰা হ'ব বুলি ধাৰণা কৰিব পাৰি।

অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমীয়া ভাষালৈ আহি পৰা সমস্যাসমূহ দূৰীকৰণৰ বাবে যি ভাষা-পৰিকল্পনাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আহি পৰিছে সেই ক্ষেত্ৰত চৰকাৰীভাৱে পৰিকল্পনা কৰাৰ উপৰি প্ৰধানতঃ অসমৰ বিশ্ববিদ্যালয়কেইখন আৰু অসমৰ জাতীয় অনুষ্ঠান অসম-সাহিত্য সভাৰ ভূমিকা বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ। উদাহৰণস্বৰূপে— কেৱল প্ৰাথমিক পৰ্যায়তে নহয়, শিক্ষাৰ প্ৰতিটো স্তৰতে সকলো বিষয়ৰ জ্ঞান উপলব্ধি হোৱাকৈ পাঠ্যক্ৰম প্ৰস্তুত আৰু সেইসমূহ কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ যথার্থ ৰূপত পৰ্যাপ্ত পাঠ্যপুথি প্ৰণয়ন কৰিবলৈ চৰকাৰীভাৱে ভাষা-পৰিকল্পনা কৰি তাক ৰূপায়ণৰ প্ৰচেষ্টা গ্ৰহণ আৰু অসমীয়া ভাষাত বিবিধ বিষয়ক পাৰিভাষিক শব্দকোষৰ প্ৰণয়ন আৰু প্ৰয়োগৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় পৰিকল্পনাৰ কথাই উনুকিয়াব পাৰি। সৰ্বশেষত ক'ব পাৰি, অসমীয়া ভাষা কওঁতে যদি ইংৰাজী, হিন্দী, বাংলা আদি ভাষাৰ শব্দ আৰু বাক্যৰ প্ৰকাশভংগীৰ সলনি থলুৱা শব্দ আৰু অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰকাশভংগীৰে নিজৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিম বুলি মন বান্ধি লোৱা হয়, সিয়ো ব্যক্তিগত পৰ্যায়ত কৰা একপ্ৰকাৰৰ ভাষা-পৰিকল্পনায়।

২.০ উপসংহাৰ আৰু প্ৰাপ্ত সিদ্ধান্ত

পৰিৱৰ্তনশীলতা ভাষাৰ স্বাভাৱিক ধৰ্ম; কিন্তু পৰিৱৰ্তন এনেদৰে হ'ব নালাগে যাতে ভাষাটোৱেই অস্তিত্বহীন হৈ পৰে। মানুহে ভাষা সদায় প্ৰয়োজনৰ তাগিদাতহে শিকে। সেয়েহে ভাষা শিকনৰ ক্ষেত্ৰত মাতৃভাষা, প্ৰথম ভাষা, দ্বিতীয় ভাষা, বিদেশী ভাষা শিকন অথবা একভাষী, দ্বিভাষী, বহুভাষী আদি ধাৰণাৰ সৃষ্টি। বৰ্তমানৰ বিশ্বায়নৰ যুগত ইংৰাজী ভাষাৰ ভয়াবহ আগ্ৰাসন আৰু ইংৰাজী ভাষা-প্ৰীতিয়ে বিশ্বৰ সৰু-বৰ প্ৰান্তীয় ভাষাবোৰলৈ অশনি সংকেত কঢ়িয়াই আনিছে। সূক্ষ্মভাৱে পৰ্যবেক্ষণ কৰিলে দেখা যায়, বিগত দুটা দশকৰ পূৰ্বৰেপৰা কেৱল অসমৰ প্ৰেক্ষাপটতে নহয়, ভাৰতবৰ্ষতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু অভিভাৱকসকলেও প্ৰান্তীয় ভাষাৰ সলনি ইংৰাজী ভাষাটোক প্ৰাধান্য দিবলৈ ধৰিছে। মাতৃভাষাৰ পৰিৱৰ্তে ইংৰাজী ভাষাৰ মাধ্যমেৰে শিক্ষা গ্ৰহণৰ প্ৰতি সাধাৰণ লোকৰো আসক্তি বৃদ্ধি পোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে। আজিৰ প্ৰজন্মই ইংৰাজী ভাষাত শিক্ষা গ্ৰহণ কৰাটো এক নিচাত পৰিণত হৈছে। ইয়াৰ কাৰণ বিচাৰি চালে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰেক্ষাপটত ইংৰাজী ভাষা ব্যৱহাৰৰ সুচল দিশটোকে আঙুলিয়াব পাৰি; কিন্তু কেৱল সেই দৃষ্টিৰেই যদি মাতৃভাষা অথবা প্ৰান্তীয় ভাষাক আওকাণ কৰে, তেন্তে মানুহে সময়ত গৈ নিজৰ জাতীয় পৰিচয়েই হেৰুৱাই পেলাব। তৎসত্ত্বেও মাতৃভাষা অথবা প্ৰান্তীয় নাইবা স্থানীয় ভাষাৰ প্ৰতি এনে অৱহেলিত মনোভাৱে ইংৰাজী ভাষাৰ বাহিৰে অন্য ভাষাবোৰলৈ গভীৰ সংকট নমাই আহিছে। ইয়াৰ জ্বলন্ত উদাহৰণ হিচাপে আয়াৰলেণ্ডৰ ৰাষ্ট্ৰীয় ভাষাৰ কথাই উল্লেখ কৰিব পাৰি। আয়াৰলেণ্ডত ১৮০০ শতিকালৈকে ৰাষ্ট্ৰীয় ভাষা হিচাপে 'আইৰিছ ভাষা'ৰ প্ৰচলন আছিল; কিন্তু আইৰিছসকলৰ ইংৰাজী ভাষা-প্ৰীতি আৰু ইংৰাজী ভাষাৰ

আগ্ৰাসনে আইৰিছ ভাষাৰ স্ব-স্থানৰ পতন ঘটাই ১৯০০ শতিকাত সেই স্থান দখল কৰে ইংৰাজী ভাষাই। এই তথ্যই বিশ্বভাষাৰূপে গতি কৰা ইংৰাজী ভাষাৰ ব্যাপকতা আৰু প্ৰাক্তীয় ভাষাসমূহৰ সংকটময়তাৰ বাস্তৱ চিত্ৰকে সূচায়।

অসমৰ প্ৰেক্ষাপটত দৃষ্টিগোচৰ হোৱা অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ অসমীয়া ভাষিক ৰূপৰ পৰিৱৰ্তনত, ভাষাটো সংৰক্ষণ আৰু ব্যাপক প্ৰসাৰত ভাষা-পৰিকল্পনাৰ প্ৰয়োজনীয়তা পুনৰবাৰ আহি পৰিছে। সেয়ে প্ৰসঙ্গাৰ্থত আলোচনাৰপৰা প্ৰাপ্ত সিদ্ধান্তসমূহ এনেধৰণেৰে দেখুৱাব পৰা যায়—

- (ক) অতি সাম্প্ৰতিক প্ৰেক্ষাপটত অসমীয়া ভাষালৈ অহা পৰিৱৰ্তনে ভাষাটোৰ স্বকীয় ৰূপক বিঘ্নিত কৰিছে। পৰিৱৰ্তনশীলতাৰ নীতি মানি লৈও ভাষাটোক বিকৃত কৰা কাৰ্য আৰু তেনে মানসিকতাৰপৰা আঁতৰ কৰাৰ বাবে ভাষা-পৰিকল্পনাৰ প্ৰয়োজন।
- (খ) ইতিবাচক দৃষ্টিভংগীৰে ক'বলৈ গ'লে, বিজ্ঞানৰ নিত্য নতুন আৱিষ্কাৰ আৰু বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱত অসমতে সহজলভ্য সেইসমূহ দ্ৰব্যৰ বাবে ব্যৱহৃত ঋণকৃত শব্দসমূহৰ বাবে উপযুক্ত পৰিভাষা সৃষ্টিৰ প্ৰয়োজনীয়তা আহি পৰিছে। সেয়ে অসমীয়া ভাষাত বিবিধ বিষয়ক পাৰিভাষিক শব্দকোষৰ প্ৰণয়নৰ বাবেও ভাষা-পৰিকল্পনাৰ প্ৰয়োজন আছে।
- (গ) শিক্ষাৰ প্ৰতিটো স্তৰতে সকলো বিষয়ৰ জ্ঞান উপলব্ধ হোৱাকৈ পাঠ্যক্ৰম প্ৰস্তুত আৰু সেইসমূহ কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ যথার্থ ৰূপত পৰ্যাপ্ত পাঠ্যপুথি প্ৰণয়ন কৰিবলৈ চৰকাৰীভাৱে ভাষা-পৰিকল্পনা কৰি তাক ৰূপায়ণৰ প্ৰচেষ্টা গ্ৰহণ কৰা বাঞ্ছনীয়।

প্ৰাসংগিক গ্ৰন্থ

- ১। শ', ৰামেশ্বৰ; সাধাৰণ ভাষাবিজ্ঞান ও বাংলা ভাষা, পৃ. ৭১৯, ২০১৮
- ২। চৌধুৰী, সতীশ চন্দ্ৰ আৰু প্ৰদীপ ভূঞা (সম্পা.); (২০০৮); অসম সাহিত্য সভাৰ ভাষণৱলী, পঞ্চম খণ্ড, পৃ. ৫৫৮, মাৰ্চ।

সহায়ক গ্ৰন্থ

- কাকতি বাণীকান্ত, অসমীয়া ভাষাৰ গঠন আৰু বিকাশ, (হাজৰিকা, বিশ্বেশ্বৰ অনু.); গুৱাহাটীঃ বীণা লাইব্ৰেৰী (মূল লেখকৰ প্ৰথম প্ৰকাশ-১৯৪১), ২০০২
- গোস্বামী উপেন্দ্ৰনাথ, অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ; গুৱাহাটী : বৰুৱা এজেণ্চি, ২০০০
- গোস্বামী গোলোকচন্দ্ৰ, অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ; গুৱাহাটী : বীণা লাইব্ৰেৰী, ১৯৯৯
- গোস্বামী গোলোকচন্দ্ৰ, অসমীয়া আখৰ জেঁটনি সমীক্ষা; গুৱাহাটী : বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০১০
- শ' ৰামেশ্বৰ; সাধাৰণ ভাষাবিজ্ঞান ও বাংলা ভাষা, পুস্তক বিপণী, ২০১৮

শইকীয়া নগেন, *অধ্যয়ন বৈচিত্ৰ্য*, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০১০

Chomsky Noam, *The Architecture of Language*; OUP India, 2006

Cooper Robert L, *Language Planning and Social Change*, Hebrew University of Jerusalem, 1990

Crystal David, *How Language Works*; Penguin Books Ltd., 2007

Hornberger, Nancy H & Martin Putz (Ed.), *Language Loyalty, Language Planning and Language Revitalization (Recent Writing and Reflections from Joshua A. Fishman)*, Multilingual Matters, 2006

✘ ✘ ✘

পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ বুৰঞ্জীমূলক নাটকত উপকাহিনীৰ প্ৰয়োগ : ইতিবাচক আৰু নেতিবাচক দিশ

ড° টুটুমণি দাস

সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ,
প্ৰাগজ্যোতিষ মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী

সংক্ষিপ্তসূচী

ইংৰাজে আধিপত্য স্থাপন কৰাৰ পাচত আৰু অসমৰ চিন্তাশীল ডেকাসকলে ইংৰাজী শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিবলৈ লোৱাৰে পৰা অসমীয়া সাহিত্যই প্ৰাচীন পৰম্পৰাৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ আহি আধুনিক পৰম্পৰাৰ লগত তাল মিলাই গতি কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। এই গতিপথত পূৰ্বৰে পৰা প্ৰচলিত নাটকত বিশেষকৈ বিচ্ছিন্নতাৰ চিন স্পষ্ট হৈ উঠিল। পঞ্চাশ শতিকাৰ শেষৰ ফালে অথবা ষোড়শ শতিকাৰ আদি ভাগত থলুৱা লোকনাট্যানুষ্ঠানৰ উপকৰণেৰে সৃষ্ট শংকৰদেৱৰ অংকীয়া নাটৰ ঠাই অধিকাৰ কৰিলে সামাজিক ঐতিহাসিক, পৌৰাণিক আদি বিভিন্ন আৰ্হিত ৰচিত নাটকে।

সেই সময়ত কলিকতাত থকা কেইজনমান অসমীয়া ডেকাই পাশ্চাত্য নাট্য সাহিত্যৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈ অসমীয়াতো তেনে ভিন্ন শ্ৰেণীৰ নাট ৰচনাৰ চিন্তা কৰিছিল। তেনে চিন্তাৰ পৰিণতিস্বৰূপে অসমীয়াতো ঐতিহাসিক নাট ৰচনাৰ পৰম্পৰা আৰম্ভ হ'ল। এই পৰম্পৰাৰ প্ৰথমজন অসমীয়া নাট্যকাৰ হ'ল পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱা। ১৮৯৭ চনত ৰচিত “গাওঁবুঢ়া” নাটকেৰে নাট্যকাৰ হিচাপে অত্মপ্ৰকাশ কৰা গোহাঞিবৰুৱা ৰচিত বুৰঞ্জীমূলক নাটকেইখন হ'ল— ‘জয়মতী’ (১৯০০), ‘গদাধৰ’ (১৯০৭), ‘সাধনী’ (১৯১০) আৰু ‘লাচিত বৰফুকন’ (১৯১৫)।

বীজ শব্দ : চিন্তাশীল ডেকা, আধুনিক পৰম্পৰা, থলুৱা লোকনাট্যানুষ্ঠান আৰু ঐতিহাসিক নাট

অৱতৰণিকা

সাহিত্যৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাই পাৰদৰ্শিতা দেখুৱাবলৈ সক্ষম হৈছিল। কবিতা, উপন্যাস, নাটক আদি ৰচনাৰ দ্বাৰা তেওঁ অসমীয়া সাহিত্য জগতত এখনি বিশিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰি আহিছে। অসমীয়া নাট্য সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰখনে গোহাঞিবৰুৱা প্ৰমুখ্যে নাট্যকাৰসকলৰ হাততহে সুস্থিৰ ৰূপ লাভ কৰিছিল। নাট্য জগতলৈ গোহাঞিবৰুৱাই চাৰিখন বুৰঞ্জীমূলক নাট আগবঢ়াই যায়। ‘জয়মতী’,

‘গদাধৰ’, ‘সাধনী’ আৰু ‘লাচিত বৰফুকন’ ৰচনাৰ দ্বাৰা তেওঁ জনসাধাৰণক দেশপ্ৰেমত উদ্বুদ্ধ কৰোৱাৰ প্ৰয়াস কৰিছিল। নাটককেইখনত বুৰঞ্জীৰ কাহিনীক উপস্থাপন কৰিবলৈ যাওঁতে তেওঁ কেইবাটাও কাল্পনিক কাহিনীৰ প্ৰয়োগ কৰিছিল। প্ৰতিটো উপকাহিনীয়ে প্ৰত্যেকখন নাটককে এক সুকীয়া আবেদন প্ৰদান কৰিছে। এই আলোচনা পত্ৰত বুৰঞ্জীমূলক নাটককেইখনত প্ৰয়োগ কৰা উপকাহিনী আৰু তাৰ ইতিবাচক তথা নেতিবাচক দিশ সম্পৰ্কত আলোকপাত কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হ’ব।

গোহাঞিবৰুৱাৰ বুৰঞ্জীমূলক নাটকেইখনৰ চমু পৰিচয়

পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ প্ৰথমখন বুৰঞ্জীমূলক নাট হ’ল জয়মতী (১৯০০)। পাঁচটা অংকত বিভক্ত এই নাটকখনত জয়মতীৰ ত্যাগ, নিষ্ঠা, পতিভক্তি, দেশপ্ৰেমৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা হৈছে। কোনো এখন বুৰঞ্জীতে জয়মতীৰ বিষয়ে স্পষ্টকৈ উল্লেখ নাই। তথাপিও জয়মতী আমাৰ সকলোৰে পৰিচিত বাস্তৱ প্ৰতিভূ। ‘গোহাঞিবৰুৱাই এই নাটকৰ সমল সংগ্ৰহ কৰিছিল প্ৰধানকৈ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ জয়মতী আখ্যানৰ পৰা।’^{১৬} ‘জয়মতী’ এখন বিয়োগাত্মক নাটক। নাটক খনত চৌত্ৰিশটাতকৈও অধিক চৰিত্ৰৰ সমাবেশ ঘটিছে। তদুপৰি নাটকীয় ঘটনা উপস্থাপনত নাট্যকাৰ সফল হৈছে বুলিব পাৰি।

‘জয়মতী’ নাটকখনৰ ঘটনাৰ স্বাভাৱিক পৰিণতিস্বৰূপ হ’ল গোহাঞিবৰুৱা ৰচিত ‘গদাধৰ’(১৯০৭)। জয়মতীৰ দৰে এইখন নাটকো পাঁচটা অংকত বিভক্ত। নাটকখনৰ বিষয়বস্তু হ’ল জয়মতীৰ মৃত্যুৰ পিছত গধাপাণিয়ে কিদৰে বৰফুকনৰ সহায় লৈ ৰাজপাটত উঠি ৰাজ্যত শাস্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল আৰু দৌষীক শাস্তি প্ৰদান কৰিছিল।

গোহাঞিবৰুৱাৰ তৃতীয়খন বুৰঞ্জীমূলক নাট হ’ল ‘সাধনী’ (১৯১০)। নাৰীকেন্দ্ৰিক এই নাটখনৰ কাহিনীভাগৰ দেওধাই বুৰঞ্জীত থকা বিৱৰণৰ লগত সামঞ্জস্য থকা দেখা গৈছে। চুটিয়াৰ শেষ ৰজা নীতিপালৰ পত্নী সাধনীয়ে নিজৰ সতীত্ব আৰু মৰ্যাদা ৰক্ষা কৰিবলৈ কিদৰে আত্মবিসৰ্জন দিছিল তাৰ কৰুণ কাহিনী ‘সাধনী’ নাটত বিদ্যমান। সাধনী নাটকো পাঁচটা অংকত বিভক্ত আৰু ‘জয়মতী’ৰ দৰে বিয়োগাত্মক। অৱশ্যে “বিয়োগাত্মক নাটকস্বৰূপে ‘জয়মতী’তকৈ ‘সাধনী’ নিম্ন পৰ্যায়ৰ ..”।^{১৭}

গোহাঞিবৰুৱাৰ ‘লাচিত বৰফুকন’ (১৯১৫)ক বাদে বাকীকেইখন নাট পদ্যত ৰচিত। কিন্তু ‘লাচিত বৰফুকন’ত সেই ৰীতি পৰিহাৰ কৰি নাট্যকাৰে পদ্যৰীতি ব্যৱহাৰ কৰিছে। নাট্যকাৰে পাতনিত নিজে উল্লেখ কৰিছে এইবুলি— “এই গ্ৰন্থৰ ভেটি চোঙাওঁতে ‘উষা’ত প্ৰকাশিত আমাৰ সুযোগ্য সমনীয়া বন্ধু শ্ৰীযুত হেমচন্দ্ৰ গোসাঁইদেৱৰ ‘শৰাইঘাটৰ যুদ্ধ’ আৰু উক্ত ডেকা বন্ধুৰ ‘লাচিত বৰফুকন’ শীৰ্ষক প্ৰবন্ধ দুটিৰ পৰা যথেষ্ট উপকৰণ বুটলি লোৱা হৈছে।”^{১৮}

নাটকীয় উপকাহিনী

নাট্যকাৰে মূল কাহিনী একঘেয়ামী নহ’বৰ বাবে, মূল কাহিনীৰ সমান্তৰালভাৱে অন্য কিছুমান চৰিত্ৰ বা বস্তুক লৈ প্ৰাসংগিক কাহিনীৰ সংযোগ ঘটায়। এইবোৰেই হ’ল নাটকীয় উপকাহিনী। বিশেষকৈ বুৰঞ্জীমূলক নাটকত এনে উপকাহিনীৰ প্ৰয়োগ বেছি হোৱা পৰিলক্ষিত হয়। বুৰঞ্জীৰ সত্য ঘটনা

এটাৰ লগত নাট্যকাৰে কাল্পনিক উপকাহিনীৰ প্ৰয়োগেৰে নাটকৰ সৌন্দৰ্য্য বৃদ্ধি কৰাৰ প্ৰয়াস কৰে। এনে উপকাহিনীৰ মাজেৰে পাৰিবাৰিক জীৱনৰ চিত্ৰ, প্ৰেম-প্ৰীতি কাল্পনিক চৰিত্ৰৰ কাৰ্যাৱলী আদি প্ৰকাশ পায়।

গোহাঞিবৰুৱাৰ বুৰঞ্জীমূলক নাটকেইখনত উপকাহিনীৰ প্ৰয়োগ

গোহাঞিবৰুৱাই নাটকেইখনত ক'ত কিদৰে কিমানটা উপকাহিনীৰ প্ৰয়োগ কৰিছিল তাৰ এটি আভাস দাঙি ধৰা হ'ল—

‘জয়মতী’ নাটকখনত আমি তিনিটা উপকাহিনী পাওঁ। সেইকেইটা হ'ল- ক) ভোগাই, নদাই আৰু গঙ্গাই— এই চৰিত্ৰ তিনিটাৰ কথোপকথনৰ এটি চিত্ৰ। নাটকখনৰ তৃতীয় অংকৰ তৃতীয় গৰ্ভাংকৰ এই চৰিত্ৰকেইটাৰ কথোপকথনৰ মাজেদি জয়মতীৰ ত্যাগৰ আভাস পাব পাৰি। সিহঁতৰ কথোপকথনৰ মাজত জয়মতীৰ প্ৰতি থকা সহানুভূতিশীল মনৰো উমান পোৱা যায়। কথাৰ মাজে মাজে নদাই আৰু গঙ্গাই মূল কথাৰ পৰা (জয়মতী বিষয়ক) আঁতৰি আহি কাজিয়া কৰা দেখা গৈছে—

গঙ্গাই। — এৰা, ঘটিলোঁ পায়। তেও তোৰ জনীৰ দৰে পোনেই টেটুতে নধৰেহি পায়।
নদাই। — সয়। তোৰ জনীৰ দৰে মোৰ ওপৰত মনে-মনেমকতমা চলাইছিলগৈ নহয়?
মই অমুকা সাখী নোলোৱাকৈ হ'লে তোৰ বৰঘৈণীয়েৰে বগাঘৰত ভাত সুৱালেহেঁতেন।
তেওঁ গুণ হে নাই

(৩য় অংক, ৩য় গৰ্ভাঙ্ক, পৃ.৬২)

খ) নাটকখনত থকা দ্বিতীয়টো উপকাহিনী হ'ল জয়মতীৰ ‘প্ৰাণেশ্বৰ’^{৪৪} গদাপাণিৰ প্ৰতি নগা গাভৰু জিনুৰ প্ৰেমকাহিনী। গদাপাণিয়ে ছদ্মবেশেৰে নগা পৰ্বতৰ চিনু নাগিনীৰ ঘৰত লুকাই আছিল। চিনু নাগিনীৰ কন্যা হ'ল জিনু। ভৈয়ামত থকাৰে পৰা গদাপাণিক তাই অন্তৰ ভৰি ভাল পায় আৰু সেয়েহে বজাঘৰীয়া সৈন্যৰ পৰা তাক বচাইছিল। নাটকখনৰ দ্বিতীয় অংকৰ তৃতীয় গৰ্ভাঙ্কত জিনুৱে গদাপাণিক তাইক এৰি নাযাবৰ বাবে অনুৰোধ কৰিছে— “তুমি লগতে হলে আমি ভি যাব দেই?”

(গোহাঞিবৰুৱা, পৃ.৫৩)।”

আকৌ চতুৰ্থ অংকৰ প্ৰথম গৰ্ভাঙ্কত জয়মতীৰ দুৰৱস্থাৰ কথা জানিব পাৰি গদাপাণি আহিব ওলোৱাত কান্দি কান্দি তায়ো যাবলৈ ওলোৱা দৃশ্যই জিনুৰ প্ৰেম, সহজ-সৰল মানসিকতাৰ ছবিখনে অংকন কৰিছে।

গ) তৃতীয়টো উপকথাবস্তু হ'ল শেষ অংকৰ তৃতীয় গৰ্ভাঙ্কত থকা বৰাগীবেশী গদাপাণিৰ লগত এজন তপস্যাৰ কথোপকথনৰ দৃশ্য। স্বামী বন্ধাৰ কাৰণে আত্মজাহ দিয়া জয়মতীক সাধাৰণ নাৰীৰ তুলনাত উদ্ধৃত স্থাপন কৰি বৈৰাগী বৈগী গদাপাণিয়ে তপস্যাৰ আগত মনৰ দুখ প্ৰকাশ কৰিছে। পত্নীৰ বিয়োগত আত্মহাৰা হৈ পৰা গদাপাণিক কটকীয়ে জয়মতীৰ ত্যাগৰ কথা সুঁৱৰাই দি যুদ্ধৰ বাবে আহুান জনোৱাৰ কথা এই গৰ্ভাঙ্কৰ মাজেৰে জানিব পাৰি।

‘গদাধৰ’ নাটকখনত দুটা উপকাহিনীৰ সংযোগ কৰিছে—

ক) গৰখীয়া তিনিটাৰ মাজেৰে আমি ‘গদাধৰ’ নাটকত এটা উপকাহিনী পাঁও। নাটকখনৰ দ্বিতীয় অংকৰ দ্বিতীয় গৰ্ভাঙ্গক গৰখীয়া তিনিজনে গদাপাণিক গৰখীয়া বজা পতাৰ মনস্থ কৰা পৰিলক্ষিত হৈছে। গৰখীয়াকেইজনৰ কথোপকথনৰ পৰা গদাপাণিৰ বল-বিক্ৰমৰ প্ৰতি থকা তেওঁলোকৰ আস্থাৰ উমান পোৱা যায়—

২য় গঃ। — বেচ হ’ব। মোৰ মনেৰে হ’লে বৰভকততকৈও শুৱাব।

৩য় গঃ। — বেচ কৈছা। মোৰ মনে সৈতে মিলি গৈছে।

৪র্থ গঃ। — বেচ হ’ল তেনেহলে তেওঁকে বজা পাতৌগৈ আইহঁক।

(২য় অংক, ২য় গৰ্ভাঙ্গ, পৃ.৯৩)

এইবুলি তেওঁলোকে গদাপাণিক গৰখীয়া বজা পাতে। এই কাহিনীটোৰ লগত মূল কাহিনীৰ সংযোগ নাই। বজা হ’বলৈ বিচৰা গদাপাণি গৰখীয়া বজা হৈ আনন্দাপ্লুত হৈ পৰা দৃশ্য নাট্যকাৰে সুন্দৰকৈ অংকন কৰিছে।

খ) দ্বিতীয়টো উপকাহিনী হ’ল সলাল গোহাঞিৰ কন্যা বস্তাৰ গদাপাণিৰ প্ৰতি আকৰ্ষণ। এই কাহিনীটো ‘জয়মতী’ নাটৰ জিনু আৰু গদাপাণিৰ প্ৰেম কাহিনীৰ অনুৰূপ। অৱশ্যে জিনুৰ প্ৰেমৰ তুলনাত বস্তাৰ প্ৰতি গদাপাণি কিছু পৰিমাণে আকৰ্ষিত হোৱা দেখা গৈছে। বস্তায়ো গদাপাণিক বক্ষা কৰাৰ বিশ্বাস দিছে আৰু উদ্ভাৱন হৈ উঠা গদাপাণিক শাস্ত-স্থিৰ মগজুৰে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰি যুদ্ধৰ বাবে সাজু হ’বলৈ আহ্বান জনাইছে। নাট্যকাৰৰ বস্তা জিনুৰ তুলনাত উচ্চ পৰ্যায়ৰ। গদাপাণিৰ প্ৰাণ বক্ষাৰ কাৰণে গদাপাণিক বাট দেখুৱাই দিয়া দৃশ্যই বস্তাৰ বুদ্ধিমত্তাক দাঙি ধৰিছে। বজা ঘৰৰ বিষয়াৰ জীয়াৰীৰ এনে মানসিকতা স্বাভাৱিক। এইক্ষেত্ৰত নাট্যকাৰৰ ‘বস্তা’ চৰিত্ৰটো ক্ষণিকা হ’লেও প্ৰেম-পৰয়ণা, সহজ-সৰল আৰু বুদ্ধিমত্তা। নাটকখনৰ দ্বিতীয় অংকৰ তৃতীয় গৰ্ভাঙ্গকত বস্তা-গদাপাণিৰ মুখামুখি হৈছে আৰু পঞ্চম গৰ্ভাঙ্গকত এগৰাকী সচেতন প্ৰেমিকাৰ দৰে গদাপাণিক উদ্ধাৰৰ বাট দেখুৱাই দিছে।

‘লাচিত বৰফুকন’ নাটকত যি দুটা উপকথাবস্তু সংযোগ কৰি নাট্যকাৰে নাটকখনৰ কাহিনীত মনোহাৰিত্ব প্ৰদান কৰিছে সেই দুটা হ’ল—

ক) নাটকখনৰ দ্বিতীয় অংকৰ তৃতীয় গৰ্ভাঙ্গকত কোঁচ ৰাজকোঁৱৰ গন্ধৰ্বনাৰায়ণ আৰু লাচিত বৰফুকনৰ জীয়াৰী পিজলী আইদেউৰ প্ৰেমৰ মধুৰ চিত্ৰ অংকন কৰিছে। গন্ধৰ্ব আৰু পিজলীৰ প্ৰণয়ৰ মাজত কেতেকীয়ে আনন্দৰ যোগান ধৰিছে — আইদেউ আৰু কোঁৱৰক জোকায়।

নাটকখনৰ পঞ্চম অংকৰ ষষ্ঠ গৰ্ভাঙ্গকত পিজলা আইদেউৰ সান্নিধ্যত গন্ধৰ্ব কোঁৱৰে যুদ্ধৰ বাবে সাজু হোৱাৰ দৃশ্য অংকন কৰিছে। এই পিজলা আইদেউ যেন “নিজানি বিলৰ নিৰ্মল পানীত পদুম কলিৰ প্ৰতিবিস্মৰ দৰে” (গোহাঞিবৰুৱা, পৃ.২২৭) কিশোৰি পিজলীয়ে গন্ধৰ্বৰ অন্তৰত গভীৰ প্ৰেমৰ সঞ্চাৰ কৰিছে।

খ) প্ৰথম অংকৰ দ্বিতীয় গভঙ্গিত আমি চুলতান আজামতাৰৰ পত্নী আহোমকুঁৱৰী বমণী গাভৰু আৰু লাচিত বৰফুকনৰ প্ৰেমৰ কাহিনীৰ আভাস পাঁও— বমণী আমিনাৰ কথোপকথনৰ মাজেৰে—

আমিনা। — ক'ত বা আছে?

বমণী। — আছে, থ'ক ক'ৰবাত, তোমাক সেই ছোৱা নালাগে। তোমাৰ ছোৱাতে ধৰাঁ।

কিনো সকাম আজি?

আমিনা। — সেই একেটা কথাই। আপুনি ভাল নাপায় দেখি ক'বলৈকে মন নাযায়।

যুৱৰাজে সুধি পঠিয়াইছে, তেওঁৰে সৈতে নিকালৈ আপুনি ৰাজী হ'ব নে নহয়?

(১ম অংক, ২য় গভঙ্গি, পৃ. ২০৪)

কিন্তু বমণী-লাচিতৰ প্ৰেম আধাতে মৰহি যায়। আজমতাৰ পত্নী হৈয়ো প্ৰেমিক লাচিতৰ প্ৰাণ বক্ষার্থে বমণীয়ে নিজে মোগল সৈন্যৰ হাতত আত্মবলিদান দিয়ে। 'নাট্যকাৰে বমণী গাভৰুক স্বদেশ প্ৰেমিকা, সুচতুৰা, দৃঢ় প্ৰণয়-পৰায়ণা স্বৰূপে অংক কৰিছে।'

সাধনী নাটকখনত মূল কাহিনীয়ে স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। নাট্যকাৰৰ বাকী কেইখন বুৰঞ্জীমূলক নাটকৰ তুলনাত এই নাটকখনত উপকাহিনীৰ অভাৱ ঘটা যেন বোধ হয়। মাজে মাজে দুই-এটা দৃশ্যত কিছুমান চৰিত্ৰক লৈ একোটা চিত্ৰ দাঙি ধৰিছে যদিও সি উপকাহিনীৰ পৰ্যায়ৰ নহয়।

উপকাহিনী প্ৰয়োগৰ ইতিবাচক আৰু নেতিবাচক দিশ

উপকাহিনীৰ প্ৰয়োগে নাটকীয় সৌন্দৰ্য্য বৃদ্ধিত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। সেয়েহে উপকাহিনী বা উপকথাবস্তু সংযোজনত নাট্যকাৰ সচেতন হোৱা প্ৰয়োজন। বুৰঞ্জীমূলক বা ঐতিহাসিক নাটক সৃষ্টিশীল সাহিত্য হোৱা হেতুকে অতিৰিক্ত কাহিনী বা চৰিত্ৰ সংযোজন কৰি নাট্যকাৰে মূল ঘটনাত আঘাত নসনাকৈ আগবাঢ়াই নিয়ে। এই প্ৰসংগত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই 'বেলিমাৰ' নাটকৰ পাতনিত কোৱা এষাৰি মন্তব্য উল্লেখ কৰা হ'ল—

“ঐতিহাসিক নাটকতো প্ৰকৃত ব্যক্তিসকলৰ কাষে কাষে নানা বৰণীয়া কাল্পনিক ব্যক্তিৰ অস্তিত্ব আৰু কাৰ্য আৱশ্যক নতুবা সি নাট নহৈ উকা বুৰঞ্জীৰ জঁকাহে হ'ব।”

(পৃ. ৩)

গোহাঞিবৰুৱায়ো সাধনিক বাদে বাকীকেইখন নাটকত কেইবাটাও উপকাহিনীৰ প্ৰয়োগ কৰা পৰিলক্ষিত হ'ল। এই উপকাহিনীসমূহে নাটকীয় কাহিনী বিকাশত যিদৰে সহায়ক হ'ব লাগিছিল, ঠিক তেনে সফলতা দেখা নগ'ল। উদাহৰণস্বৰূপে— জয়মতী অথবা গদাধৰ নাটকত ক্ৰমে জিনু-গদাপানী আৰু ৰঞ্জা-গদাপানীৰ যি প্ৰেমকাহিনী উপস্থাপন কৰিছে সি আকৰ্ষণীয় যদিও শক্তিশালী নহয়। জিনুৰ অন্তৰত গদাপাণিৰ প্ৰতি থকা প্ৰেমৰ নিখুঁত ছবিখন দেখুৱাইছে, কিন্তু গদাপাণিৰ অন্তৰত তাইৰ প্ৰেমৰ প্ৰতিক্ৰিয়াৰ ইঙ্গিত উজ্জ্বল। একে কথাই ৰঞ্জাৰ ক্ষেত্ৰতো পৰিলক্ষিত হয়। জয়মতী নাটকখনতে বৰাগী

গদাপাণি আৰু তপস্যীৰ কথোপকথনৰ যিটো দৃশ্য দাঙি ধৰিছে তাৰ প্ৰয়োজনীয়তা বিচাৰি পোৱা নগ'ল। গোহাঞিবৰুৱাই উপকাহিনীৰ প্ৰয়োগ কৰিছিল যদিও সেইবোৰৰ যথোপযুক্ত উপস্থাপনত তেওঁ সম্পূৰ্ণ দক্ষতা দেখুৱাইছিল সার্থক নোহোৱা যেনহে বোধ হয়। তথাপিও দুই এটা উপকাহিনীৰ সুন্দৰ উপস্থাপনে নাটকীয় কাহিনীৰ পৰিসমাপ্তিও ঘটাইছে।

সিদ্ধান্ত

গোহাঞিবৰুৱাৰ বুৰঞ্জীমূলক নাটকেইখনত কৰা উপকাহিনী প্ৰয়োগঃ ইতিবাচক আৰু নেতিবাচক দিশ সম্পৰ্কীয় আলোচনাৰ শেষত কেইটামান দিশ পোহৰলৈ আহে—

- ১) অসমৰ অতীত, অতীতৰ শৌৰ্য-বীৰ্যৰ কাহিনীক নাট্যৰূপ দি জনসাধাৰণৰ আগত দাঙি ধৰাটোৱেই হ'ল নাটকেইখনৰ মূল উদ্দেশ্য।
- ২) মূল ঘটনাৰ লগত উপকাহিনীৰ সম্পৰ্ক শিথিল হোৱা বাবে নাটকীয় আবেদন হাস পাইছে।
- ৩) প্ৰত্যেকটো চৰিত্ৰ বুৰঞ্জীৰ পাতৰ পৰা বুটলি আনিলেও তাত অসমৰ বোকা-বালিৰ প্ৰলেপহে দিছে।
- ৪) নাট্যকাৰে উপকাহিনী প্ৰয়োগত বা সৃষ্টিত কৃতিত্ব প্ৰদৰ্শন কৰিব নোৱাৰাৰ প্ৰধান কাৰণ হ'ল দৃষ্টিভংগীৰ অভাৱ অথবা অনুকৰণপ্ৰিয়তা।

উপসংহাৰ

আলোচনাৰ শেষত ক'ব পাৰি যে, পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ কবিতা, প্ৰবন্ধ, উপন্যাস আদিয়ে অসমৰ সাহিত্য জগতত যি স্থান অধিকাৰ কৰি আছে, তেওঁৰ বুৰঞ্জীমূলক নাটসমূহেও সেই স্থানৰ পৰা ফালৰি কটা নাই। আঁসোৱাহ কিছুমান বৈ গ'লেও যি সময়ত মানুহে বুৰঞ্জীৰ সাধাৰণ ধাৰণাৰ পৰাও বঞ্চিত আছিল, সেই সময়ত বুৰঞ্জীৰ একোটা গৌৰৱোজ্জ্বল কাহিনী লৈ নাট ৰচনা কৰি তেওঁ নাট্যকাৰৰ পৰিচয় দাঙি ধৰিছে।

প্ৰসংগ টোকা

- ১। দলে, বিজয়কৃষ্ণ। *লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ বুৰঞ্জীমূলক নাট*। পৃ. ২০০।
- ২। শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। *অসমীয়া নাট্য সাহিত্য*। পৃ. ১৯৩।
- ৩। গোহাঞিবৰুৱা, পদ্মনাথ। *লাচিত বৰফুকন*। পৃ. ২৯।
- ৪। গোহাঞিবৰুৱা, পদ্মনাথ। *জয়মতী*। পৃ. ৬৮।
- ৫। শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। *অসমীয়া নাট্য সাহিত্য*। পৃ. ১৯৪।

গ্ৰন্থপঞ্জী

মুখ্য উৎস

গোহাঞিবৰুৱাৰ ৰচনাৱলী। চতুৰ্থ প্ৰকাশ। গুৱাহাটীঃ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ। ২০০৮ মুদ্ৰিত।

গৌণ উৎস

গগৈ, তৰালী, গোস্বামী, অঞ্জনা অন্যান্য। সম্পা। *অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি আৰু লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা*। গুৱাহাটীঃ পূৰ্বাঞ্চল প্ৰকাশ। ২০১৩ মুদ্ৰিত।

ভট্টাচাৰ্য্য, বসন্তকুমাৰ। *অসমীয়া নাটকৰ সমীক্ষা*। ২য় সংস্কৰণ। গুৱাহাটীঃ জৰ্ণাল এম্প'ৰিয়াম। ২০১১।
মুদ্ৰিত।

শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*। ৯ম সংস্কৰণ। গুৱাহাটীঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ।
২০০৬ মুদ্ৰিত।

শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। *অসমীয়া নাট্য সাহিত্য*। ৮ম সংস্কৰণ। গুৱাহাটীঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ। ২০১০ ।। মুদ্ৰিত।

✻ ✻ ✻

উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত নগা সকলৰ সংস্কৃতি, বিদ্ৰোহ আৰু শান্তিৰ প্ৰসংগ

পৰিস্থিতা ফুকন

সহঃ শিক্ষয়িত্ৰী,

আমোলাপাটী এম. ভি. স্কুল, ডিব্ৰুগড়

সংক্ষিপ্তসাৰ

উত্তৰ-পূব ভাৰত হৈছে ভাৰত ৰাষ্ট্ৰ একেবাৰে পূৰ্ব দিশত অৱস্থিত এক বিশাল অঞ্চল। বিভিন্ন ভাষা-ভাষী, ধৰ্ম, জাতি-জনজাতি, সম্প্ৰদায় মিলনৰ এক অপূৰ্ব নিদৰ্শন চিৰ বিৰাজমান অঞ্চল। বিভিন্ন সাংস্কৃতিক বিশ্বাসী জাতি-জনজাতি মহামিলনৰ তীৰ্থভূমি স্বৰূপ। একতা, সমন্বয়, অনৈক্যৰ মাজৰ ঐক্য, ভৌগোলিক, বৈচিত্ৰ্যৰ উজ্জ্বল নিদৰ্শনৰ সমাহাৰ এই অঞ্চলৰ সংস্কৃতি। নগাসকলৰ সংস্কৃতি, ৰীতি-নীতি, বিশ্বাস, প্ৰথা-পৰম্পৰা, আদৰ্শ ঐতিহ্য, বিদ্ৰোহ, শান্তি আলোচনা ইত্যাদি দিশৰ এক চমু সৰলোকন টোকাত লিপিবদ্ধ কৰা হৈছে। তেওঁলোকৰ বিভিন্ন জাতি-সম্প্ৰদায়ৰ বৰ্ণনা, লোক-সংস্কৃতি ঐতিহ্য (মূৰকটা প্ৰথা, সমুহীয়া ভোজ), খাদ্যাভাস, উৎসৱ (হনবিল), নগা-জাতিৰ বিদ্ৰোহ, শান্তি আলোচনা প্ৰসংগ এক বিশ্লেষণাত্মক বৰ্ণনা নিবন্ধত দৃষ্টিগোচৰ কৰা হৈছে। খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ বিশেষকৈ বেপ্তিষ্ট শাখা প্ৰাধান্য নাগালেণ্ডত দেখা যায়। নাগা নেচনেল কাউন্সিল (NNC), NSCN ইত্যাদি সংগঠনৰ ভূমিকা সুদূৰ প্ৰসাৰী। সুন্দৰ প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশত বসবাস কৰা পাহাৰীয়া জাতিটোৰ উত্তৰণ সকলোৱে কাম্য।

বীজশব্দ : উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চল, নগালেণ্ড, সংস্কৃতি, বিদ্ৰোহ, শান্তি, ঐতিহ্য।

অৱতাৰণিকা

উত্তৰ পূব ভাৰত হৈছে ভাৰত ৰাষ্ট্ৰৰ একেবাৰে পূব দিশত থকা এক অংশ। উত্তৰ পূব ভাৰত মুঠ আঠখন ৰাজ্যৰে গঠিত। অসম, অৰুণাচল প্ৰদেশ, মেঘালয়, নাগালেণ্ড, মণিপুৰ, মিজোৰাম আৰু ত্ৰিপুৰা। এইকেইখন ৰাজ্যক সাধাৰণতে “সাতভনী” বুলি জনা যায়, লগতে ভাই ৰাজ্য হিচাপে “ছিক্কিম” ক গণ্য কৰা হয়। এই আটাইকেইখন ৰাজ্যৰ পৰ্যটন, ভূ-প্ৰকৃতি, সংস্কৃতি, ভাষা, ধৰ্ম, ৰীতি-নীতি, আচাৰ-আচৰণ অন্য ৰাজ্যতকৈ পৃথক হ’লেও এক সমন্বয় আৰু মিলনৰ বাৰ্তা হৈ সম্প্ৰীতিৰ নিদৰ্শন হৈ আছে। নাগালেণ্ড উত্তৰ-পূৰ্ব ভাৰতৰ এখন প্ৰধান ৰাজ্য। নগালেণ্ডৰ পশ্চিমে অসম, উত্তৰলৈ অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু অসমৰ কিছু অংশ, পূৰ্বে ম্যানমাৰ আৰু দক্ষিণলৈ মণিপুৰ। ৰাজ্যৰ ৰাজধানী হৈছে ক’হিমা আৰু বৃহত্তম নগৰ

ডিমাপুৰ। নাগালেণ্ডৰ মুঠ মাটি কালি প্ৰায় ১৬৫৭৯ কিঃমিঃ আৰু ২০১১ চনৰ লোকপিয়লমতে জনসংখ্যা ১৯৮০৬০২ জন। নাগালেণ্ড ১ ডিচেম্বৰ ১৯৬৩ চনত গঠন হয়। পাৰ্বত্য ৰাজ্যখনত কৃষিয়েই অৰ্থব্যৱস্থাৰ প্ৰধান চালিকা শক্তি। চাউল, গোমধান, ধঁপাতজাতীয় সামগ্ৰী, তৈলবীজ, কুঁহিয়াৰ, কপাহ, আলু, আঁহজাতীয় শস্য আদি প্ৰধান শস্য। নাগালেণ্ডৰ মানুহক পূৰ্বতে “নাকা” (বাৰ্ম ভাষাত) বুলি জনা গৈছিল। নাকাৰ অৰ্থ হৈছে কাণত ফুটা থকা মানুহ। তেওঁলোকৰ পূৰ্বৰে পৰা অসম আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ সৈতে আৰ্থসামাজিক সম্পৰ্ক আছে। এতিয়াও বহুসংখ্যক নগা অসম আৰু মণিপুৰত বসবাস কৰে। সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক দিশত নাগালেণ্ডৰ নগাসকল অসমৰ নগাসকলতকৈ বহুক্ষেত্ৰত পৃথক।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য

উত্তৰ-পূব ভাৰত হৈছে — বহু জাতি-জনজাতি সমন্বয়ৰ তীৰ্থভূমি। ভৌগোলিক বৈচিত্ৰ্যৰে ভৰা প্ৰতিটো অঞ্চলৰ স্বকীয়তা আছে। সেয়া পৰিলক্ষিত হয় সংস্কৃতি, ভাষা, ৰীতি-নীতি, ধৰ্ম, বিশ্বাস আদিৰ ক্ষেত্ৰ। নগাসকলৰ ঐতিহ্য, প্ৰথা-পৰম্পৰা, বিদ্ৰোহ, শাস্তি আলোচনা ইত্যাদি অৱলোকনৰ উদ্দেশ্য এই আলোচনা-পত্ৰ প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

বিষয় অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

এই আলোচনা-পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰোতে বৰ্ণনাত্মক আৰু বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি সহায় লোৱা হৈছে। তথ্যসমূহ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰৰপৰা আহৰণ কৰা হৈছে। তাৰ ভিতৰত — বাতৰিকাকত, ইণ্টাৰনেট, কিতাপ, আলোচনী, ৰিচাৰ্ছ গৱেষণা পত্ৰিকা ইত্যাদি।

পূৰ্বকৃত অধ্যয়ন সমীক্ষা

ড° ভীমকান্ত বৰুৱা, অসমৰ ভাষা (১৯৯০) নামৰ গ্ৰন্থত অসমৰ ভাষা সম্পৰ্কে সামগ্ৰিকভাৱে নিদৰ্শন দাঙি ধৰিছে, লগতে ভাৰতৰ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ভাষা যেনে — অৰুনাচল, নাগালেণ্ড, মণিপুৰ, মিজোৰাম, মেঘালয়, ত্ৰিপুৰা, অসমৰ বিভিন্ন জাতি-জনজাতিৰ ভাষাৰ সুন্দৰ বৰ্ণনা আগবঢ়াইছে।

প্ৰণয় পৰমিতা কৌশিক, অসম-নাগালেণ্ড, সীমা বিবাদ আৰু ইয়াৰ ফলাফল (২০১৫) শীৰ্ষক টোকাত অসম আৰু নাগালেণ্ড বিভিন্ন সমস্যা সম্পৰ্কত দুয়োখন চৰকাৰৰ কৰণীয় আৰু দায়বদ্ধতা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিছে।

প্ৰাণজিৎ নাথ, গোলাঘাট জিলাৰ সীমা অঞ্চললৈ অসম আৰু নাগালেণ্ডৰ সীমা বিবাদ (২০১৬) নামৰ টোকাৰ অসম আৰু নাগালেণ্ডৰ সীমা বিবাদত চৰকাৰ আৰু নাগৰিকৰ ভূমিকা সম্পৰ্কে পৰ্যালোচনা কৰে।

ডিপাৰ্টমেণ্ট অৱ আৰ্ট এণ্ড কালচাৰ নাগালেণ্ডৰ (২০২৩) হৰ্ণবিল মোহোটেৰে নামৰ টোকাতো নাগালেণ্ডৰ বিভিন্ন জাতি-গোষ্ঠীৰ সাংস্কৃতিক নিদৰ্শন সুন্দৰ ৰূপত প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়।

ড° লাচিত বৰুৱা, B. Den-Iphom নাগালেণ্ডৰ উৎসৱৰ পৰিচয় বা চিত্ৰ (২০২২) নামৰ টোকাত নগাসকলৰ উৎসৱ আৰু পৰম্পৰা সম্পৰ্কে বিস্তৃত বৰ্ণনা আগবঢ়াইছে।

মূল আলোচনা :

সুন্দৰ প্ৰাকৃতিক পৰিবেশ আৰু ভৌগোলিক বৈচিত্ৰ্যৰে ভৰা নাগালেণ্ড বিভিন্ন জাতি-জনজাতিৰ মিলনৰ এক নিদৰ্শন। নাগালেণ্ডত বসবাস কৰা নগাসকল মূলতঃ ইন্দো-মংগোলীয় ঠালৰ হ'লেও ভাষাৰ পিনৰ পৰা পৰম্পৰাৰ অমিল লক্ষ্য কৰিবলগীয়া। সেয়েহে নগালেণ্ড পাৰম্পৰিকভাৱে অবাধ্য বহুভাষী ৰাজ্য। নগালেণ্ডৰ প্ৰধান জনজাতি হ'ল — আংগামী, চেমা, লোথা, আও, ৰেংমা, চাখেচাং, চংতাম, কন্যাক, চাং, ফোম, য়িমচুংপ্ৰি, খিনুংগাম, জেলিয়াং, কুকি আদি। এই জাতি-উপজাতিবোৰৰ মাজত ভাষাৰ সৰু সৰু ঠাল পোৱা যায়। প্ৰত্যেকৰে নিজা কথিত ভাষা আছে। ঠাই বিশেষে একোটা বিশেষ সম্প্ৰদায় থকা লগতে বিশেষ ভাষা-ভাষী সম্প্ৰদায় পোৱা যায়। এই সকলো বিলাক ভাষাই বৃহৎ চীন-তিব্বতীয় পৰিয়ালৰ — তিব্বতবৰ্মী ভাষাৰ অন্তৰ্গত। এই ভাষাবিলাকৰ পৰম্পৰাগত নিজা লিপি নাই, অৱশ্যে প্ৰচুৰ মৌখিক সাহিত্য বিদ্যমান। আজিকালি ৰোমান লিপিৰে ভাষাবোৰ লিখিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। বহুভাষী ৰাজ্য হিচাপে দেখা দিয়া ভাষাৰ সমস্যাকৰণে ইংৰাজী ভাষাকেই কাৰ্যালয়ৰ ভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিলেও জনসাধাৰণৰ মাজৰ সংযোগী ভাষাকপে নাগামিজৰ ভূমিকা ইংৰাজী ভাষাতকৈ অধিক।

নগাসকলৰ মাজত সাধাৰণতে দেখা পোৱা কেইটামান সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্য হৈছে — মূৰকটা প্ৰথা, মৰংঘৰ, চাংঘৰ, চাঙত তুলি কৰা শৱ-সংকাৰ প্ৰথা, প্ৰাক্ বিবাহ, যৌন মিলন, তামোল খোৱা, গাখীৰৰ প্ৰতি বিতৃষ্ণা, গাত চিত্ৰ আঁকি লোৱা (টেটু), ৰাজনৈতিক গাঁথনিহীনতা, কুমাৰৰ শাল, সৰল পদ্ধতিৰ তাঁতশাল, চাৰিচুকীয়া বা ছুকীয়া ঢাল, পাহাৰীয়া ঠাইত বসতি আদি। লগতে বিভিন্ন ধৰণৰ খেল ব্যৱহাৰ কৰে। তাৰ ভিতৰত - চাংকটেপচু, ৰংচো, চুটাম, ইথাচু, চুপং, ৰংসিম, ল'হে আদি।

লোকনৃত্য আৰু লোকসংগীত নগা সংস্কৃতিৰ এৰাব নোৱাৰা অংগ। লোকসংগীত আৰু সাধুবোৰ মুখে মুখে এটা প্ৰজন্মৰ পৰা আনটোলৈ চলি আহিছে। লোকসংগীত সমূহত ৰোমাণ্টিক আৰু ঐতিহাসিক দুয়ো বিষয় দেখা যায়। এইবোৰত পূৰ্বপুৰুষৰ বিভিন্ন কাহিনীৰ বৰ্ণনা, ঋতু আৰু প্ৰকৃতিৰ বৰ্ণনা, খেতিৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়। নগাসকলৰ যুদ্ধ নৃত্য প্ৰধান নৃত্য বুলিব পাৰি।

খাদ্যাভাসৰ ক্ষেত্ৰতটো নগালেণ্ড ব্যতিক্ৰম। নগালেণ্ডক ভোট জলকীয়াৰ গৃহভূমি বোলা হয়। প্ৰতিটো জনজাতিৰে নিজা ৰন্ধন প্ৰণালী আছে। ব্যঞ্জনত যথেষ্ট মাংস, মাছ, কিঞ্চিৎ সামগ্ৰী ব্যৱহাৰ কৰে। তেওঁলোকৰ ৰাজ্যিক ব্যঞ্জন হৈছে — কিঞ্চিৎ ছয়াবিনেৰে ৰন্ধা পুৰা গাহৰি মাংস। তেওঁলোকে ৰন্ধা শামুক, গালহো (চাউল, পাত, মছলাৰে ৰন্ধা এক নিৰামিষ খাদ্য), পানীয়বোৰৰ ভিতৰত আঠাযুক্ত চাউলেৰে তৈয়াৰী জুথো আৰু থুটচ প্ৰধান।

ভাৰতত উৎসৱৰ দেশ হিচাপে নাগালেণ্ডক জনা যায়। বিভিন্ন জনজাতিৰে ভৰপূৰ ৰাজ্যখনত নিজা সংস্কৃতি আৰু ঐতিহ্যৰ প্ৰদৰ্শিত হয়। খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ উৎসৱসমূহ উদযাপন কৰাৰ লগতে পৰম্পৰাগত জনজাতীয় কৃষিভিত্তিক উৎসৱসমূহৰ গুৰুত্ব দেখিবলৈ পোৱা যায়। তাৰ ভিতৰত — চকুহেনয়ে (চাখেচাঙ), চেকৰেনয়ি (আঙ্গামী), আউলিং (কন্যাক), মাউটচু (আও), টুলনী (চুমী), মংমং (চাঙ্গচাম), টেখোইমং (ল'থা)। ২০০০ চনত নগালেণ্ড চৰকাৰৰ পৰ্যটন আৰু কৃষ্টি বিভাগে জনজাতিসমূহৰ মাজত সমন্বয় আৰু কৃষ্টি বিকাশৰ উদ্দেশ্যে 'হৰ্ণবিল' উৎসৱ আৰম্ভ কৰে। প্ৰতি বছৰে ১ ৰ পৰা ৭ ডিচেম্বৰলৈকে হৰ্ণবিল

উৎসৱ ক’হিমাৰ ঐতিহ্যমণ্ডিত নগা গাঁও ‘কিছামাত’ এই উৎসৱ পালন কৰা হয়। ৰাজ্যখনৰ কলা-কৃষ্টি আৰু পৰম্পৰা প্ৰদৰ্শন হয়।

ঐতিহাসিক ৰীতি-নীতিৰ ভিতৰত নগা জনজাতিসকলে দুটা মুখ্য ৰীতি-নীতি উদযাপন কৰিছিল। সেয়া হ’ল — ‘সমূহীয়া ভোজ’ আৰু নৰমুণ্ড চিকাৰ’। ‘সমূহীয়া ভোজ’ত ব্যক্তিসকলে তেওঁলোকৰ স্থান আৰু সামাজিক স্থিতি বজাই ৰাখিবলৈ যত্ন কৰে। এজন ব্যক্তিৰ পদমৰ্যাদা যিয়েই নহওক কিয়, এজন নৰমুণ্ড চিকাৰী বা মহান যোদ্ধা হ’ব লাগিব, লগতে যোগ্যতাৰ ভোজৰ এটা শৃংখলা সম্পূৰ্ণ কৰিব লাগিব। এই যোগ্যতাৰ ভোজবোৰে নগা জীৱনৰ সৌন্দৰ্য আৰু উদযাপনক প্ৰতিফলিত কৰে। কেৱল বিবাহিত পুৰুষেহে এনে ভোজ দিব পাৰে। তেওঁৰ পত্নীয়ে এই অনুষ্ঠানত গুৰুত্বপূৰ্ণ এক বিশিষ্ট আৰু সন্মানীয় স্থান গ্ৰহণ কৰাৰ লগতে পুৰুষ-মহিলাৰ সহযোগিতা আৰু পাৰস্পৰিক নিৰ্ভৰশীলতাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে। ‘নৰমুণ্ড চিকাৰ’ত নগা পুৰুষসকল কোনো অভিযানৰ পৰা উভতি অহা সময়ত, আগত নাইবা পিছত তেওঁলোকৰ মহিলাসকলৰ পৰা পৃথক থকা সময়ত নৰমুণ্ড চিকাৰ কৰে। মহিলাসকলে এক সাংস্কৃতিক প্ৰথা হিচাপে পুৰুষসকলক বিবাহৰ প্ৰাথমিক তাৎপৰ্য হিচাপে মূৰ চিকাৰ কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰে। মানুহবোৰে আন জনজাতি বা চুবুৰীয়া ৰাজ্যৰ বিৰুদ্ধে অভিযানত যায়, তেতিয়া মানুহ হত্যা কৰি মূৰ অৰ্জন কৰে। এজন সফল মূৰ চিকাৰীক অলংকাৰ প্ৰদান কৰা হয়। কিন্তু উনবিংশ শতিকাত ব্ৰিটিছসকলে ভাৰতত নৰমুণ্ড চিকাৰ প্ৰথা নিষিদ্ধ কৰে।

নগা বিদ্ৰোহৰ পটভূমিৰ অধ্যয়নত ক’ব পৰা যায় যে নগা পাহাৰ ব্ৰিটিছৰ অধীনলৈ যায় ১৮৮১ চনত। নগা সম্প্ৰদায়ৰ শ শ জনজাতিৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰা নগা ক্লাৱৰ জন্ম হয় ১৯১৮ চনত। এই ক্লাৱেই ১৯৪৬ চনত নগা নেচনেল কাউঞ্চিল (NNC) গঠন কৰে আৰু পিছলৈ নগাসকলৰ মুক্তি সংগ্ৰামৰ আধাৰ হৈ পৰে। ইয়াৰে নেতা আংগামী জাপু ফিজোই নগালেণ্ডক ১৯৪৭ চনৰ ১৪ আগষ্টত স্বাধীন ৰাজ্য হিচাপে ঘোষণা কৰে। কোৱা হয় যে ১৯৫২ চনত নগা ফেডাৰেল চৰকাৰ আৰু নগা ফেডাৰেল আৰ্মি (NFG) গঠন কৰোতে ফিজোৱে জনমত গঠন কৰিছিল। এই চৰকাৰ আৰু সৈন্যবাহিনী ভাৰতীয় গণতন্ত্ৰৰ প্ৰতি ভাবুকি বুলি মত পোষন কৰি ১৯৫৮ চনত ভাৰত চৰকাৰে নগাভূমিলৈ সেনা পঠায় আৰু আম হ্ৰোজ স্পেছিয়েল পাৱাৰ এন্ট লাণ্ড কৰে। সত্তৰৰ দৰ্শকত (NNC আৰু NFG য়ে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সৈতে শ্বিলং চুক্তি স্বাক্ষৰ কৰে আৰু অস্ত্ৰ সম্বৰণ কৰিবলৈ সন্মতি দিয়ে। ১৯৮০ চনত NNCৰ পৰা একাংশ সদস্য ফাটি আহি NSCN গঠন কৰে। থুইংগালেং মুইভা, ইছাক চিচি চ্যু আৰু এছ. এছ. খাপলাং এওঁলোকৰ ভিতৰত প্ৰধান। এইলোকৰ নেতৃত্বত (NNCৰ পৰা ফাটি অহা ১৪০ জন সদস্যই শ্বিলং চুক্তি নমনা কথা ঘোষণা কৰে আৰু তাৰ পিছতেই নগাভূমিত হিংসাৰ বনজুই বিয়পি পৰে। পিছলৈ NSCN দুটা ভাগত বিভক্ত হৈ ইছাক মুইভা গোট আৰু খাপলাং গোটত পৰিণত হয়। প্ৰথম গোটৰে মাও জে ডঙৰ বিপ্লৱৰ আৰ্হিত বৃহত্তম নাগালিমৰ পোষকতা কৰে আৰু দ্বিতীয় গোটৰে জনগোষ্ঠীয় পৰিচয় ভিত্তিত নগা অধ্যুষিত সকলো অঞ্চলক সামৰি এক বৃহত্তৰ নাগালিম নিৰ্মাণৰ লক্ষ্য স্থিৰ কৰে। এই দুই গোটৰ সক্ৰিয়তাই উত্তৰ-পূব ভাৰতত অভাৱনীয় হিংসাৰ পৰিৱেশ ৰচনা কৰে।

নগালেণ্ডৰ বিদ্ৰোহী সংগঠনৰ শান্তি আলোচনা প্ৰসংগত উল্লেখ কৰিব পাৰি যে — ১৯৯৭ চনত ইছাক মুইভা গোট কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সৈতে এক শান্তি চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰে। সেই চুক্তিমতে নগা সমস্যাৰ

সমাধানকল্পে আলোচনা আৰম্ভ হয়, ফলত দুয়োপক্ষই অস্ত্ৰ প্ৰয়োগৰ পৰা বিৰত থাকে। কিন্তু এই আলোচনা প্ৰক্ৰিয়া ফলপ্ৰসূ নহ'ল। পুনৰ ২০১৫ চনত ইছাক মুইভা গোটে শান্তি আলোচনা ফ্ৰেমৱৰ্ক চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰে। এই চুক্তি অনুসৰি আলোচনা প্ৰক্ৰিয়া আগবাঢ়ে সৰ্বমুঠ প্ৰায় ৮০খন বৈঠক অনুষ্ঠিত হয়। ইতিমধ্যে ২০১৬ চনত ইছাক আৰু ২০১৭ চনত খাপলাঙৰ মৃত্যু হয়। খাপলাং নেতৃত্বৰ গোটেৰ সক্ৰিয়তা কমি আহে। শেহতীয়াকৈ প্ৰধানমন্ত্ৰী মোদীয়ে চৰকাৰ পক্ষৰ মূল আলোচক হিচাপে নগালেণ্ডৰ ৰাজ্যপাল আৰ. এন. ৰবিক দায়িত্বদি তিনিমাহৰ ভিতৰত আলোচনাৰ সময়সীমা বান্ধি দিয়ে। সাৰ্বভৌম নাগালিমৰ দাবী আজি আৰু আলোচনাৰ বিষয় হৈ থকা নাই। শেহতীয়া লানি আলোচনাৰ মুখ্য বিষয় — নগা অধ্যুষিত অঞ্চলবোৰ সামৰি বৃহত্তম নাগালিম প্ৰস্তাৱ নগাসকলৰ বাবে সুকীয়া সংবিধান আৰু সুকীয়া নগা পতাকা, Armed Forces Special Power Act প্ৰত্যাহাৰ, প্ৰব্ৰজনৰ ফলত জন-গাঁথনি পৰিৱৰ্তন আদি।

নগালেণ্ডৰ মুখ্যমন্ত্ৰী নেইফিউ ৰিয়'ই কয় যে, ঐতিহাসিক শুভ আৰম্ভণিৰ বাবে আলোচনাত ভাগলোৱা সকলোৱে গভীৰ প্ৰশংসাৰ যোগ্য আৰু এই মতে নগাৰ বাবে আৰু জাতিৰ বাবে মহানন্দৰ বিষয় হৈ ৰ'ব। শান্তি চুক্তি সোনকালে ফলপ্ৰসূ হওক আৰু নগা জাতি প্ৰগতি আৰু উন্নতিৰ দিশত ধাৰমান হওক।

সামৰণি

ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ ভিতৰত এক বৃহত্তম জনজাতি হ'ল নগাসকল। নগাসকলৰ মাজত বহুতো খেল বা ভাগ আছে। লোক-সংস্কৃতিৰ দিশত নগাসকল চহকী। নগাৰ স্বকীয়তা আৰু ঐতিহ্য ৰক্ষা উদ্দেশ্যে এক দীঘলীয়া সংগ্ৰামত নগা সকলে অৰ্পণ কৰিছে। সুন্দৰ প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশত বসবাস কৰা পাহাৰীয়া জনগোষ্ঠীটো ঐতিহ্য, প্ৰথা, পৰম্পৰা, সংস্কৃতি চিৰ বিৰাজমান হৈ গতিশীল সমাজৰ লগত ধাৰমান হওক।

প্ৰসংগসূচী

ড° বৰুৱা, ভীমকান্ত, 'অসমৰ ভাষা', বনলতা, ডিব্ৰুগড় ১৯১০।

'অনুসংগ' ফৰাম অৱ ৰিচাৰ্ছ জাৰনেল গোলাঘাট।

ড° বৰা বৰ্ণালী, চুতীয়া, থগেন্দ্র - 'অধ্যত্ব' ২০১৬।

ডিপাৰ্টমেণ্ট অৱ আৰ্ট এণ্ড কালচাৰ, নগালেণ্ড, হৰ্ণবিল মোহোট শ্বৰ, ২০২৩।

www.assamwikipedia.org নগা জনগোষ্ঠীৰ সংস্কৃতি।

✱ ✱ ✱

The college building of RTTC is an architectural blend of simplicity and elegance. The RTTC Library stands as the intellectual heart of the campus.

Legendary poet Nilim Kumar graced the auspicious poetry event organised by Sahitya Chora at Rangia Teacher Training College on December 19, 2024.

Manika Deve, an eminent short story writer and winner of the Sahitya Akademi Yuva Puraskar, shared her precious thoughts on Sutigalpat Loka Sanskritik Upadan at an occasion being organised by Sahitya Chora at Rangia Teacher Training College on April 8, 2025.

ISBN 978 93 48635 65 5

